STUDII ȘI DOCUMENTE

BALCANI ȘI MEDITERANEANĂ 8

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

STUDII ȘI DOCUMENTE BALCANICE ȘI MEDITERANEENE

Această colecție, rezultat al muncii voluntare, este publicată de Paul H. Stahl (LAS - 11, Place Marcelin Berthelot; 75005 Paris). Volumele nu sunt de vânzare; sunt oferite gratuit, de preferință instituțiilor de cercetare și învățământ. Lucrările publicate până în prezent sunt următoarele:

1) PAUL HENRI STAHL - Societățile tradiționale balcanice. - Contribuție la studiul structurilor sociale. Paris, 1979, 258 pp.

2) FRANÇOISE SAULNIER - Anoya, un sat de munte cretan. Paris , 1979, 192 p.

3) DANIEL JE MUSSET - Căsătoria la Moișeni, România. Paris, 1981, 210 p.

4) DANIELE MASSON - Fermele Breb (Maramureș, România). Paris , 1982, 142 p.

5) ASSIMINA STAVROU - Țesături vlah de la Pindus. Paris, 1982, 185 p.

6) COLECȚIE I. (editată de PH Stahl)

7) COLECȚIE II. (editată de PH Stahl)

Ilustrații de copertă:

Dresori de urși țigăni (Bulgaria, 1978) Fotografie Paul H. Stahl

„Koula” - turn locuit în Mrkonjié (Bosnia) Fotografie Aleksandar Deroko

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ȘI DOCUMENTE BALCANICE ȘI MEDITERANEENE

8

LEONARDO PIASERE

MAREA ROMÂNIEI

Categorii umane și structură socială: o contribuție la etnologia țigănească

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

PARIS, 1985

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

CUPRINS

INTRODUCERE 1

Transcriere . i . / ; 5

I. MIGRAȚII .....r. . . . . R

1.1 Puțină culoare R

1.2 În Carnlole, în secolul trecut ... „ , 13

1.3 „Triburi” și „linii” țiganilor „croați” 16

1.4 Granițe și țigani 20

T.5 Între cele două războaie .. 25

T.6 Deportarea în Italia r- ; v 26

1.7 Perioada postbelică 33

IB De la păduri la oraș 38

II. ROMI

Partea întâi: Aver Roma ; ..... .• 40

11.1 Tipologii '40

11.2 „Țiganii” și „Gafié” 43

IZ.3 Opoziții distincte sau continuum cultural? 46

11.4 Autonimele lui * Zingari în Italia 47

11.5 Autonimele limbii Ciganj în Slovenia 50

11.6 Terminologia etnică a romilor sloveni din Italia 51

11.7 Terminologia etnică a romilor din Dolenjska 63

II. 6 Terminologie etnică amintită de Slovenesko Roma în Italia 64

11.9 Concepții despre Roma 69

11.10 Relațiile cu romii din Sver 77

III. ROMA

Partea a doua: Mare Roma • •••••••••••••••• 96

III. 1 DruHna/Familie 97

111.2 Zlahta/Parenț - " 104

111.3 Terminologia consangvinității 10B

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

111.4 Frați 111
111.5 Unitatea fraților 116
111.6 Alegerea soțului/soției 123
111.7 Mama Roma 131

IV. GÂSE 136
IV. 1 „Lenea insurmontabilă” 136
IV. 2 Cealaltă umanitate 138
IV. 3 Kêri bûti î meseriile de altădată și de azi 140
IV. 4 Capitala Gafiikano 143
IV. 5 Constrângerile producției anterioare 146
IV. 6 Constrângerile producției actuale în Italia 163
IV. 7 Relații de producție și constrângeri ale reproducerii etnice 174

V. CATÂR .....- 185
V. O sugestie în limba engleză 185
V. 2 „ Dur mendart ” 186
V. 3 „ Mêni dikêru (v)aso mre mulora ” 188
V. 4 Consumul de mûlo 193
V. 5 Tăcere pe catâr 200
V. 5.1 Patru anecdote 200
V. 5»3 O întoarcere printre cei vii! consum al numelui 209

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

V.5.3 Mulano Imeno 218

V.5.4 Mulâne rl&a 221

V.5.5 Cârtița la istorie 222

V .6 Kéri ramane et kêri pe ramina 225

V.7 Negrul și Roșul 232

V. 8 Inversiune și tranziție 235

OU DE VIJORA 242

VI. 1 Oevlesker- 24:

VI. 2 Devei și Devlôra ' ' 245

VI. 3 Natura devlorei 24S

VI. 4 Raseija et hallge Gâfle 251

VI. 5 Kangéri și masa 255

VI. 6 state . 259

CONCLUZIE 262

NOTE . . .. ■ 264

GRAFICĂ .... ULEI 260

ERATA CORRIGE 274

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Introducere

Într-un raport al unei lucrări etnografice „așa cum trebuie să fie", autorul ar trebui să specifice imediat despre cine intenționează să vorbească, ce grup uman, teritoriul în care trăiește. Ar trebui să-l numească imediat, să-l cheme pe nume. Dar ne este dificil să efectuăm o operațiune atât de simplă chiar acum. Pentru a spune care este numele său (numele sale), sau care sunt, vom avea nevoie de câteva pagini și, dacă, în mod firesc, și noi am cunoscut aceste persoane și am trăit cu ele în locuri precise, identificabile din coordonatele geografice, va trebui mai întâi să știm de unde au venit pentru a putea aprecia mai bine descrierea locului și a modului în care se află astăzi.

În orice caz, vom vorbi despre oamenii pe care alții îi numesc „țigani", un termen pe care ne va fi, de asemenea, convenabil să-l folosim o vreme. Pentru a căuta urmele lor în literatura existentă , am avut la dispoziție foarte puține elemente: o zonă geografică de origine, numele lor de familie și dialectul lor . Niciunul dintre acestea singur nu ne-ar fi fost util, ci doar coprezența tuturor acestor elemente ne-a dat certitudinea că avem de-a face cu aceiași oameni, deoarece uneori doar două elemente puteau fi suficiente, alteori nu. Locuri de origine: Pe cei pe care îi vom numi acum „țiganii noștri" i-am întâlnit în Italia, din 1979 până în 1984, am locuit cu unii dintre ei în principal într-un oraș din nord-est (pe care îl vom numi aici Mande) din 1981 până în 1982, dar i-am întâlnit pe mulți alții în alte orașe și i-am întâlnit pe mulți dintre ei în popasurile lor temporare chiar în Mande. Ei spun că provin din Croația , Slovenia și Istria, dar știm că în Croația, Slovenia și Istria trăiesc „alți țigani" care nu au aceleași nume și care nu vorbesc dialectul lor. Numele de familie ale

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

o mie! „Țiganii noștri” au în general nume tipice de origine croată, dar aproape toate numele lor sunt purtate și de „alți țigani”, fie pentru că le-au luat ei înșiși în lugoslavia, fie prin jocul căsătoriilor care a amestecat cărțile. Mai mult, unii în Italia de astăzi au nume italiene, în timp ce în Slovenia au alte nume noi, uneori impuse de autorități pentru a evita omonimiile ușoare. Dialect: acesta este, fără îndoială, elementul cel mai util pentru a-i izola pe „țiganii noștri” de ceilalți, dar de cele mai multe ori nu a fost menționat în surse. Alteori, a trebuit să ne ocupăm de caracteristica tipică a fiecărui dialect, lipsa sa de limite precise, ceea ce spune că...

iese în evidență clar dintre toate alții. Apoi ne-am servit singuri

lingviști, care sosesc să găsești conexiunile dintre abilități,

dar când s-au mutat prea departe de zonă și/sau de nume, i-am văzut pe „țiganii noștri” dizolvându-se.

Dacă le-am fi căutat etnonimul, l-am fi găsit în cazuri foarte sporadice; am simțit că se vorbește despre ei, chiar și atunci când erau numiți într-un mod pe care nu îl consideram relevant, doar pentru că ni s-au furnizat alte știri. În literatura de limba italiană, au fost numiți din când în când „s”.

Țiganii slavi	ROM
Slovenii Sinti	Romi havati »•
Sinti istrieni	Rom krvati
Sinti havati	Roma
Sinti Horvati	Nervații au Roma
Sinti Arlija	Istrienii spală Roma

În literatura consultată în limbile slovenă și sârbo-croată, se constată următoarele:

Cigani na Dolenskem	Gopti
Cigani croate - slovene	Liëki Gopti
Romi na Dolenskem	Li^ki Gopti
Roma	Li Ski Sijail

A fost mult de muncă să fim atenți la toate aceste nume, dar odată ce am înțeles indiciul, am încercat să ne dăm seama. În afară de câteva teze de masterat italiene și câteva articole în slovenă și sârbo-croată pe care nu le-am putut găsi, credem că am citit tot ce s-a scris despre acest „grup” de țigani, de asemenea indicat altfel

Obiceiul ar cere, de asemenea, ca metodele și dificultățile cercetării de teren să fie detaliate, dar sperăm să fim scuzați dacă nu o facem. Experiența noastră anterioară

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

printre romii xoraxané (Piasere, 1980a, 1980b, 1983) ne-a ajutat enorm printre „țiganii noștri", care erau mult mai închiși și mult mai puțin disponibili decât gazdele noastre anterioare. Chiar și atunci, am înțeles că, pentru a nu distorsiona situația sau informațiile , pentru ca „câmpul" să nu devină un laborator prea artificial, nu trebuia să ne prezentăm cu pix și caiet, magnetofon și aparat foto. Acest lucru a apărut cu atât mai evident în noua situație, unde chiar și lăsarea în urmă a unei întrebări era suficientă pentru a-i pune pe gazdele noastre în alertă. Cineva ne-a spus odată: „Un gâgo poate trăi douăzeci de ani printre noi, dar nu va putea afla nimic despre treburile mele".

^rés". „A fost o perspectivă frumoasă! Când încercăm să explicăm cum sunt considerați Gâgo , vom înțelege automat toate dificultățile pe care le poate întâmpina un cercetător Gâgo . Și totuși, am fi nepoliticoși și mincinoși dacă nu am spune că mulți ne-au ajutat, chiar dacă adesea în moduri diferite și fiecare în funcție de ideea pe care o avea despre noi. Două cupluri căsătorite în vârstă, de exemplu, ne-au găzduit aproape toată iarna anului *1982* ; am mâncat împreună, ne-am pus cele două rulote una lângă alta; când ei îi evitau pe alți oameni, îi evitam și noi; dimineața, ne spălam în recipientele lor , cu săpunul lor; petreceam serile în rulota lor , mai mare și mai caldă, uitându-ne la televizor, jucându-ne."

jucând cărți sau vorbind. Trăiam ca o familie și totuși ne împărtășeam

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

au luat în considerare că nu ar fi spus niciodată: „noi spunem cuvântul ăsta așa , celălalt așa”. Ne-au oferit ospitalitate, alții ar fi trebuit să ne dea stăpânirea limbii lor ...

Vom încerca să arătăm că este esențial să cunoști limba „țiganilor noștri” pentru a înțelege atâtea alte lucruri. Nu este esențial să o vorbești, dar să o înțelegi, da. Înțelegerea reciprocă nu este o problemă, pentru că astăzi vorbesc italiana și uneori într-un mod ales. Cu Gafa, au...

toujours tendance à parler dans la langue des Gãğe (po gağikáne)

dar între ei vorbesc în limba lor (po romane) și acestea sunt momentele în care cercetătorul trebuie să înțeleagă*

Vom păstra anonimatul gazdelor noastre și al tuturor celor pe care i-am cunoscut; numele lor vor fi schimbate, la fel ca și numele orașelor în care am fost cu ei. Vom raporta numele lor reale doar în cazul în care apar în alte publicații ; vom indica, în general, zonele de așezare în Capitolul I.

Gândindu-ne la cititorul care nu se află în centrul dezbaterii contemporane despre etnologia țigănească, vom raporta din când în când vocile care ni se par cele mai importante pentru reflecție și continuarea cercetării. Pe de altă parte, gândindu-ne la țiganolog, vom încerca uneori să prezentăm datele astfel încât să propunem noi reflecții pentru a ajunge la noi înțelegeri , conștienți că ceea ce este nou astăzi va fi foarte vechi în câțiva ani*.

În această monografie, am abandonat temporar abordarea urmată în ultimele noastre lucrări (v* Piasere, 1963, 1963, 1964a, 1984b) care încercau să evidențieze modalitățile prin care anumite grupuri de țigani își pot asuma trăsături culturale ale populațiilor non-țigănești în care sunt imersate. Aceasta nu înseamnă că acest tip de studiu nu ni se mai pare relevant . Ar putea fi realizat cu o a doua ocazie și conceput ca fiind inseparabil de prezentul studiu. Intenția noastră este să ne limităm aici la a descrie cum „țiganii noștri” se văd pe ei înșiși și pe ceilalți și cum trăiesc printre ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Gage , încercând să distingă interpretările noastre de ceea ce pretind și fac ei. A noastră este doar una dintre multele opinii pe care Gage le-ar putea avea despre țigani: fie că este „ științifică” „pseudoștiințifică” sau „populară”, depinde doar de modul în care catalogăm interpretările și cunoștințele. Singurul lucru sigur este că va fi diferită de cea, sau de acelea, ale „țiganilor noștri” și că, ca toate lucrurile scrise de Gage , va constitui în ochii lor - sperăm - jek dil/no ri£i , un lucru prostesc, pentru că este bine știut că „ nindar Gage lako zastupinêna sar âme zi/înan ” , Gage nu va putea niciodată să ne înțeleagă viața.

Mulți dintre cei care ne-au ajutat în timpul cercetării noastre; le mulțumim tuturor fără succesiunea obișnuită de nume. Mulțumiri speciale profesorului P.-H. Stahl, care ne-a motivat și ne-a împins întotdeauna să continuăm, chiar și atunci când lipsa mijloacelor ne-a împiedicat să facem acest lucru și care ne-a pus pe drumul cel bun în timpul relațiilor noastre la seminarul său despre Etnologia Europei de Sud-Est, atâtea aspecte a căror valoare am exagerat-o sau am diminuat-o. Este clar, de altfel, că responsabilitatea pentru ceea ce vom spune va fi numai a noastră. Și mulțumiri speciale vouă, Retti, Cristina, Daniela , Francesco și Pinuccia: fără ajutorul vostru, aceste pagini nu ar fi fost niciodată scrise.

Transcription.

Termenii și sintagmele dialectale vor fi scrise cu ortografia propusă de Soravia, al cărui tabel de „foneme ale limbii sinto istriene” (1977:66) îl prezentăm aici:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

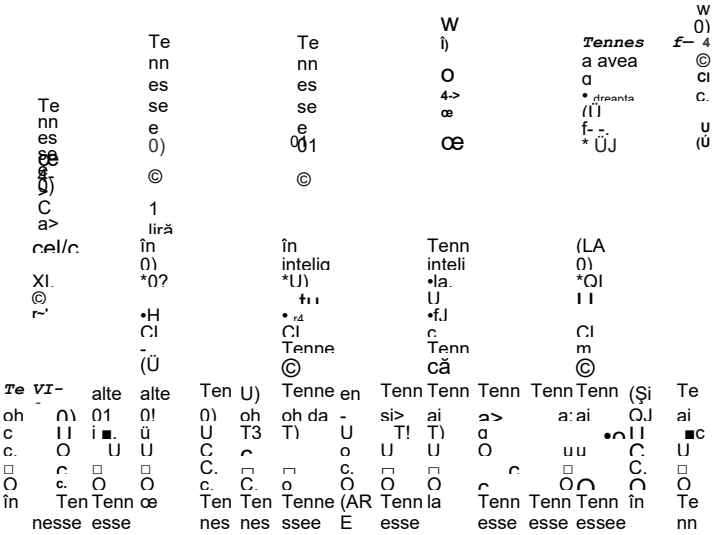

utilizări
ocluzate
nazali
affriquées
nues
voyelles

Nous écrirons liai inguai e pal atal **e (AFI** non-indiquée dans le tableau. Ajoutons, avec les voyelles longumots du linguiste, que "la présence de emble importante (..) distinctif en tout cas, des voyelles longue

et brèves sont clairement audibles"

(19'7'7:6'?). Să adăugăm și că, la nivel morfologic, se folosește mult diminutivul, așa cum subliniază și Uhlik (1983:4*70) pentru Licl-4 Oopti, iar un studiu asupra utilizării sale zilnice ar fi foarte important pentru a înțelege multe nuanțe.

Din câte știm, lucrări teoretice asupra ansamblului dialectal al „țiganilor noștri", sau doar asupra transcripției sau traducerii, au fost efectuate de Uhlik (1973, 1978, 1983) și de Strukelj (1981) în Iugoslavia; de Riboldi (nda, sdb), Moravia (1977, 1979, 1981) și Dick Zatta (1983) în Italia. Un dicționar cules de Dick Zatta este acum în curs de tipar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Rozitse barjgven , onda zvi tônen , onda mêren .
Goka hiffamo „Rme .

Joze (de Rom , 1902:21)

Florile cresc, apoi strălucesc, apoi mor.
Așa suntem.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

I - MIGRAȚII

1.1 Puțină culoare

La sfârșitul iernii anului 1961, corespondentul special al ziarului Il Gazzettino din Veneția bântuia străzile din sudul provinciei Vicenza, în căutarea veștilor despre anunțata încoronare a Reginei Țiganilor. Ecoul impunătoarei ceremonii funerare care, cu mai puțin de trei ani în urmă , avusese loc în apropierea Lendinara, în urma morții celebrului Mimi Rossetto, „Regina Țiganilor Europei", era, fără îndoială, încă în aer. Și poate că viitoarele alegeri ar putea marca sfârșitul unei lungi lupte pentru succesiunea la tron. De câteva săptămâni, circulă zvonuri despre importanța încoronării, care urmează să aibă loc la hipodromul din orășelul Lonigo, din provincia Vicenza. După amânările din săptămânile precedente până la începutul lunii martie, se pare că totul este gata. „În această seară am aflat, într-adevăr, că șeful tribului, iugoslavul Stefano Braidich, i-a cerut primarului (și a obținut) permisiunea de a se opri până duminică, 12 martie, data stabilită pentru ceremonie (•■•)• Prin urmare, toate caravanele sunt în mișcare." În așteptarea marii Zile, - editorialistul nostru nu lasă să scape ocazia unui interviu. Și există întotdeauna țiganul care joacă Jocul:

„Danilo Hudorovici nu are nicio găină pe conștiință. Tatăl său , bătrânul Iosif, avea. «Săracul meu tată», a spus Danilo, «se bucura de mare prestigiu. Odată, a făcut să dispară cincisprezece găini din cotețul ambasadei engleze la Viena, - promițând astfel un prânz ceremonial.» Danilo se bărbierea. Eu eram de cealaltă parte a paravanului, în compania a patru țigănci bătrâne, ocupate să joace canasta. Caravana tremura…"

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Era înfricoșător, ca o corabie în largul mării (...) „Noua generație de țigani - a spus Danilo - este crescută în cultul muncii și al onestității (...) Ești jurnalist, deci citești ziarele - a continuat tânărul Hudorovich -. Ai văzut ce s-a întâmplat la Palermo? Doi țigani s-au căsătorit cu doi angajați sicilieni. Nu înseamnă nimic toate acestea pentru tine? Înseamnă că și noi am decis să ne conformăm. «Tuturor le place să aibă o soție liniștită, o căsuță curată, cu perdele mici roz și o mulțime de copii mici care ne sar în genunchi înainte de culcare»# (il Gazzettino » 4 martie 1961)

Însă desfășurarea ceremoniei nu este 100% sigură. Eroika, tânăra fată de sânge spaniol care urma să devină regină prin căsătoria cu Maroc, fiul regretatului suveran, „a plecat în ultimul moment". În prezent, se află în Spania, ușor indispusă. „În același ziar, câteva zile mai târziu, apare un scurt articol care informează că țiganii au părăsit micul oraș. Informațiile jurnalistului vor fi pentru altă dată. Șeful tribului anunță că ceremonia a fost amânată pentru o dată ulterioară, deoarece „viitoarea regină, bolnavă de ceva vreme, nu a putut părăsi Spania" (il Gazzettino , 8 martie 1961).

Întotdeauna Il Gazzettino ne luminează cum se căsătoresc țiganii care nu au sânge albastru în vene. Adunarea din Lonigo tocmai s-a dispersat, iar țiganii din Hudorovic își fac un nume în Padova:

„O încăierare brutală între țigani a avut loc în această dimineață la porțile orașului Padova, la podul Salboro, sub ochii căprui ai unei fete . Șaptesprezece persoane au fost implicate; șase sunt în spital cu diverse răni, chiar grave; peste unsprezece au fost arestate de poliție și raportate pentru încăierare."

„N-am mai văzut niciodată atâta vărsare de sânge", a declarat unul dintre ofițerii „poliției de urgență" care s-au grăbit la fața locului la scurt timp după Bheures.

30, dintr-o cazarmă din apropiere. Povestea are origini imprecise: cunoaștem bine reticența și confuzia tradiționale din-

în care acești vagabonzi sunt obișnuiți să se retragă, continuând să dea un exemplu atât de trist și periculos pe drumurile noastre. Lupta a avut loc între două „clanuri" ale numerosului trib Hudorovich care infestează în special provinciile de nord-est ale Italiei, oameni care vin din lugoslavia, continuu fără o locuință fixă, care seamănă și declară copii de pretutindeni și care sunt urmăriți în zadar de autoritățile de siguranță publică pentru fraudă, furt, uneltiri, cerșetorie și mai rău. Unul dintre

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

aceștia ... . -v - . ■ ' V-. j.' '•* •

„Clanul" este pe drumul cel bun de ceva vreme, a cumpărat o pajiște în Udine, în satul S. Osvaldo, departe de spitalul de psihiatrie și primește acolo fără a fi deranjat caravanele părinților aflați în tranzit. Unul dintre reprezentanții lor, Bruno Hudorovich , în vârstă de 36 de ani, tată a șapte copii, face comerț cu cai și călătorește în Veneto și Friuli-Veneția Giulia, la bordul unei vechi „ediții speciale", cu suluri mari de zece mii de bancnote în buzunar.

„Un alt Hudorovich, Antonio Giuseppe, în vârstă de 34 de ani, șchiop, de origine iugoslavă mai apropiată, se îndrăgostise nebunește cu un an în urmă de o fată de șaisprezece ani din «clanul» lui Bruno și reușise să o răpească în zona Aquileia, luând-o cu el în călătoriile sale. O vreme, căutarea fetei, Maria, Milena, Marta, care nu avea să-i afle niciodată numele adevărat, a fost zadarnică: mama ei raportase răpirea carabinierilor din Aquileia și prefecturii din Udine: dar cine ar fi putut vreodată să găsească o fetiță ca asta? Mama însă, pe nume tot Maria (sau Marta sau Milena), a fost cea care a reușit să o zărească pe fetiță pe drumurile din Veneto și să o aducă înapoi în provincia Udine."

Între cele două «clanuri» însă, s-a declarat război și fiecare caravană țigănească care trecea era acuzată în mod regulat, din ambele părți, că aducea amenințări cu distrugerea și moartea grupului advers. Chiar în aceste zile, negustorul de cai, călătorind în interes de serviciu, observase caravanele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

al șchiopului și al Leei îl urmăriseră de departe. Ieri, după ce se asigurase că caravana se va fi oprit o vreme la podul Balboro, la periferia orașului Padcuo, lângă canalul de descărcare, le-a telegrafiat fraților săi să-și desființeze FORȚELE pentru mult așteptata „expediție răzbunătoare ” .

„Se aflau, pe alte două mașini vechi, mama, capul familiei, frații Giovanli, Lorenzo și Carlo, fiii Uicolo și Benito Poapenio, și un anume Guido Grava, toți înarmați cu bâte și cuțite, gata să intre în luptă.”

„Bruno, care aștepta acolo, a dat semnalul atacului . În timp ce femeia stătea departe, cei șapte «răzbunători» s-au dus să urce în rulote cu lovituri puternice. Dar erau așteptați. De cealaltă parte, erau zece care veneau să-i întâmpine: răpitorul șchiop, trei Antonio (43, 24 și 19 ani), doi Giuseppe (29 și 27 de ani împreună), un Fmnoeoo și un Ftino, toți Hudorovich, plus un Franco Talpo în vârstă de 23 de ani, împodobit și el cu nasturi, tridente și cuțite.”

„Lupta a fost dusă cu cea mai mare hotărâre și fără nicio excludere a loviturilor. Copiii au ajutat la încăierare trăgând cu pietre care cădeau oriunde puteau. La un moment dat, pădurea a fost curățată și s-au scos cuțite, în timp ce femeile din «dan» s-au dat la o parte, iar unii trecători s-au grăbit să avertizeze poliția staționată în imediata apropiere. Mai târziu, în timp ce sângele curgea peste tot și primii răniți cădeau la pământ, s-au auzit și câteva împușcături, trase, se pare, de Antonio , în vârstă de douăzeci și patru de ani (sau, poate, de șchiopul Antonio Giuseppe) . ”

„Lupta ar fi ajuns la concluzii și mai grave și mai mortale dacă primele dube ale poliției nu ar fi ajuns la fața locului, provocând fuga luptătorilor, care au fost parțial nevătămați, dar li s-au alăturat imediat gardienii.”

și încătușați® Pe jos, au rămas șase persoane, transferate imediat la Spitalul din Padova. Cel mai grav dintre toți a fost Michels Pomponio, în vârstă de 24 de ani, cu un glonț în stomac; a fost operat imediat pentru a i se scoate proiectilul. Bruno Hudorovich avea un glonț* în piciorul stâng; l-a scos, aparent, calm, singur, cu un vârf de fier. Cei doi Giuseppe aveau piciorul și respectiv brațul rupte, Antonio cel mare avea un traumatism la hemitoraxul stâng, iar Nino o lovitură urâtă la cap(««««) ■

„Interogatoriile au durat până seara, dar au putut fi obținuți foarte

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

puțini bărbați din cele două «clanuri», care se întreceau cu neîncredere reciprocă și păreau foarte încântați de «gestul frumos» realizat ...)*. (Il Gazzettino , 9 martie 1961)

De unde veneau acești țigani slavi care declarau cu atâta sinceritate că vor să se „ascundă" și totuși erau gata să pună în scenă vechiul scenariu al alegerii reginei; acest „numeros trib de Hudorovlch" care pare să urmeze, în tipuri și acțiuni, personajelor țigănești ale lui Blaise Cendrars ?

• Să părăsim pentru moment nord-estul Italiei și să ne îndreptăm spre sudul apropiat al Sloveniei, în regiunea Dolenjska, la granița cu Croația. Acolo, timp de aproximativ zece ani, între anii 1960 și 1970, o etnolog meticuloasă, Pavla Strukelj, a rătăcit prin orașe și sate pentru a studia viața ciganților locali , jefuind neobosit arhivele comunelor și parohiilor, ziarele și jandarmeriile. O mare parte din ceea ce a adunat a fost acum, din fericire, publicată într-o carte, Romi na Blovenskem (Romii din Slovenia), care descrie și țiganii care locuiesc în alte două regiuni slovene, în Gorsnjska (la granița cu Austria) și în Prekm Vrje (la granița cu Ungaria). „Îi vom lăsa cuvântul lui Pavla âtrukelj pentru prima parte a acestui excurs istoric, cerându-i scuze dacă, în încercarea de a...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

descifrându-i limbajul dificil (pentru noi), am căzut în erori și neînțelegeri.

I»2 În Carniola, în secolul trecut »

Am dori să împărtășim ipoteza recent lansată de Barthélémy (1982 x 55), conform căreia populațiile țigănești au avut întotdeauna tendința de a se stabili de-a lungul granițelor. Aceasta este o teză serioasă pe care istoricii vor trebui să o confirme sau nu, de la caz la caz, și care, în orice caz, se pretează bine la susținerea și a ideii că migrațiile țigănești în Europa și-au avut aproape întotdeauna originea concomitent cu schimbările politice și socio-economice ale popoarelor europene. Vom vedea în acest capitol cum un mic grup de țigăni, în decurs de câteva secole, în etape mici și întotdeauna în urma unor mici - deplasări temporare ale frontierelor dintre statele vecine, a ajuns în Italia, din centrul și nordul Iugoslaviei.

Este anul 1812. Într-un sat nu departe de Novo Heste, se naște Mihael, fiul lui Peter BrajdiÉ și al Annei Hudoravic. Tatăl este înregistrat ca [H.] Zigainer , mama ca „ Zigainerip ”. Acest certificat de naștere este primul document găsit de P. Strukelj (1980:36) care atestă prezența țiganilor Brajdic și Hudoroviê în Slovenia , sau Carniola (așa cum era numită atunci oficial o mare parte din Slovenia actuală) și în special în regiunea sudică Dolenjska. De la această dată, mărturiile devin treptat mai numeroase. Țiganii care poartă numele Brajdic, Hudoravic (sau Udorovlâ, sau Hudoravitz, sau Hudorovac), Jurkovic și Sajnovié apar în localități, astfel încât au fost uciși de-a lungul râului Krka, în Bêla Krajina (Carniola, Bienche), la capătul sudic al Dolenjska și în jurul orașului Ko^evje*. Unii se întind până la nord-vest, spre granița cu Italia, în regiunea Postojna și Trieste. Conform datelor lui P. Srtukelj, putem reconstitui cronologia sosirilor din primul certificat de naștere păstrat în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Municipalități (a se vedea tabelele 1d și figura 11).

Année r	Commune
1812	• ismihel
1817	Ôrnomelj
1836	âentjernej
1844	Precna
1856 ,	Koéevje
1859,.	Gradée. ■
1865	Vinica
1869	Preloka
1870	Postojna
1688	Trieste
1890	Semië
1898	¿rmosnjice

Tab. II Data și locul primului certificat de naștere.
(Sursa S Strukelj, 1980:36-42)

Firește! O astfel de cronologie trebuie luată în considerare , întrucât primul certificat de naștere găsit în arhive ar putea să nu coincidă cu momentul primei sosiri, la fel cum ar putea să nu reflecte prezența reală în comună: fiind vorba încă de familii nomade , nașterea ar fi putut avea loc într-o localitate rar vizitată. În orice caz, ținând cont de așezările actuale din aceeași regiune (vezi Strukelj, 1980:107 și următoarele), credem că Tabelul este încă foarte semnificativ. Sursele de arhivă ne spun că, din 1820 și pe tot parcursul secolului, Corniole a fost „invadată" lent și continuu de acești noi țigani. La sfârșitul secolului, multe sate

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fi#. 1.1 l

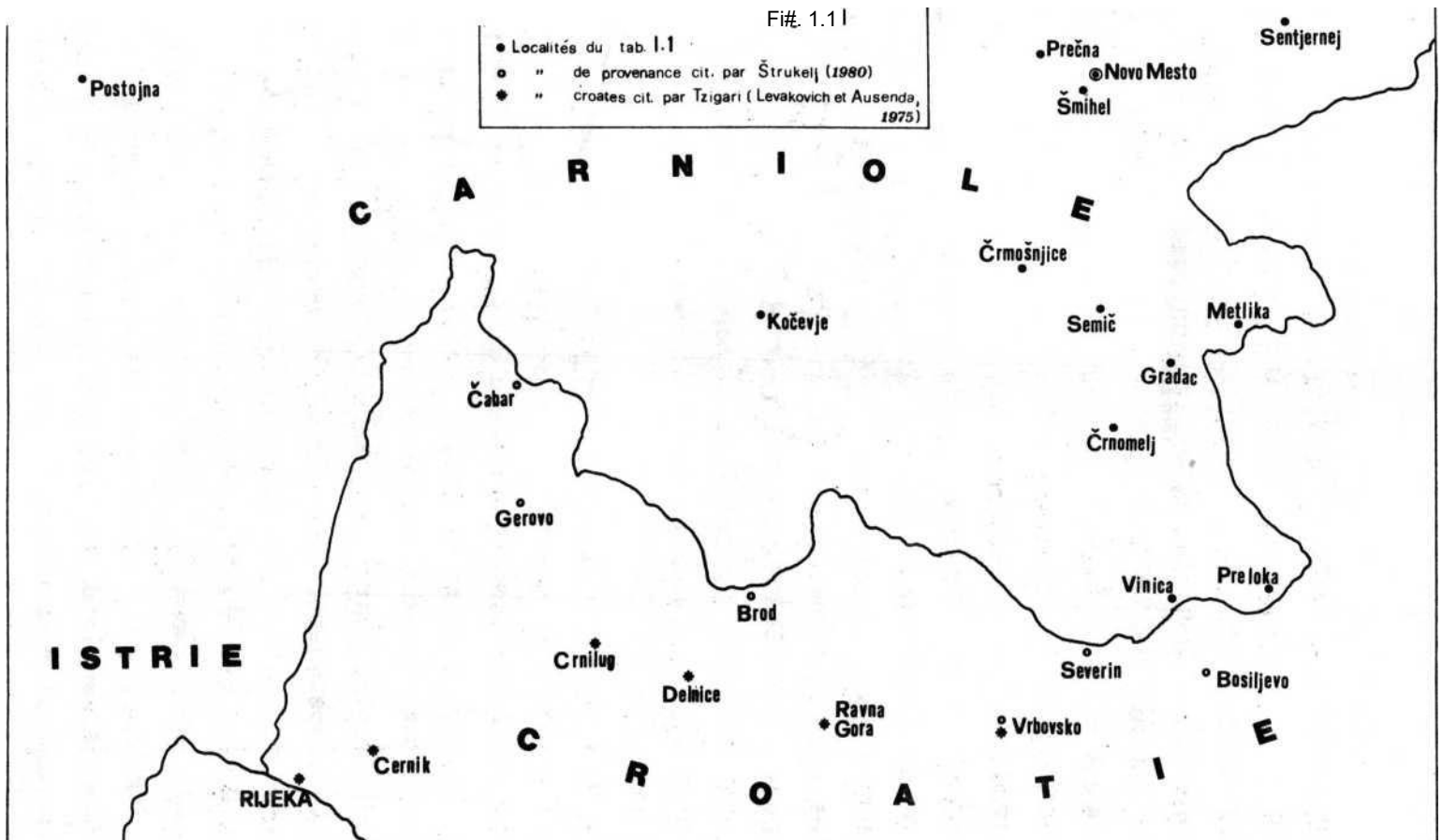

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

au deja „propriile" c gani , în general un număr mic de familii care practică un nomadism restrâns în jurul comunei unde sunt „competenți". Poate că deja în acest moment ... niște fa

datelor lui P. Strukelj , este cert că, de-a lungul secolului, aceste familii de țigani s-au mutat în regiune și au ocupat mereu noi teritorii. „Presiunea asupra pământului" a impus mișcări; de exemplu, este un fapt că în Kocevje au sosit țigani din Ornomelj și Novo Mesto și că din Kocevje unele familii s-au mutat spre Postojna și de acolo spre Trieste (Strukelj, anii 1900, anii 1930-1939). Dar direcțiile sunt probabil numeroase, întrucât, conform recensămintelor din 1008 și 1890, în Postojna (Adelsberg), pe lângă țiganii Hudorovic, s-au găsit și țiganii Brajdic și Levakovic (vezi Von Sowa, 1091), primii, după noi, provenind probabil din regiunea Nova Mesto, iar al doilea din Istria.

13 „ Triburi" și „linii" țiganilor „croați" .*

Sursele de arhivă consultate de P. Strukelj indică adesea și categoric originea familiilor de țigani care apar în Carniola: Croația. Numeroase documente relatează nu numai că un astfel de Zigeuner sau Zigeunerin provine din Kroet ion, ci indică și localitățile unde sunt „competenți". Cadrul care se desprinde din acesta este extrem de semnificativ - iar autorul însuși nu are nicio dificultate în a-l sublinia - întrucât - rezultă că, înainte de emigrarea în Dolenjska, acești țigani se găseau în principal în localitățile de frontieră croate. Potrivit lui P. Strukelj, acest lucru ar confirma ceea ce remarcase deja lingvistul R. Uhlik , adică faptul că țiganii din Dolenjska provin din țiganii croați din Gornja Pokuplje și Lika. „ Liniaje " (ro dbine) ale Hudorovic, Brajdii și Jurkovic, cele mai reprezentate astăzi în Dolenjska, s-ar fi desprins în special de „Tribul" (pleme) al Goptilor sau Gopilor . Totuși, tot conform lui P. Strukelj (180:69-70), „linia" Brajdicilor ar fi derivat din „tribul" Gomanilor , care nomadizau în regiunea dintre Drava, Sava și Dunăre, la rândul lor înrudit cu cel al Goptlilor . Din Goman , aceștia s-ar fi desprins de familiile (druiine) Braidic care gravitau în jurul Zagrebului, care s-ar fi dus la Carniola, în regiunea Novo Mesto. Direcțiile de sosire în Slovenia ar fi, așadar, două: dinspre est, intră familii Gomanilor , Brajdić, care se stabilesc în valea Krka; dinspre sud, au venit familii Gopti (în special din „linia" Hudorović) care s-au stabilit în Bêla Krajina și mai târziu în Kocevje și împrejurimi.

Opinia lui R. Uhlik, relatată de P. Strukelj (1980:34,67), este că goptii erau un „trib" de țigani „turci", care au sosit în Peninsula Balcanică în timpul invaziilor

otomane și care, din sudul lugoslaviei, s-au mutat treptat spre nord-vest, în Croația Superioară și Slovenia. Alte „triburi" înrudite s-ar fi oprit în sud, în timp ce altele ar fi împins peste Dunăre în regiunile Baranja și Baeka, în Voivodina de astăzi. În acest fel, potrivit lui Uhlik (1973:93), „ajirlije ", țiganii turco-greci din regiunea Niš, ar fi înrudiți îndepărtat cu goptii din nord . Însă argumentele sale lingvistice sunt respinse de Soravia (1979). El recunoaște însă (1979, 1977), la fel ca Tipler (1971), că „istriani sinti" și „horvati" vorbesc o limbă similară cu cea a arlija din Macedonia. Un alt lingvist , Heinschink (1978), a evidențiat ulterior înrudirea lingvistică existentă între arlija și țiganii din Burgenland (Austria). Pe scurt, să încercăm să punem puțină ordine în aceste argumente ale lingviștilor și să încercăm să construim o hartă aproximativă a mișcărilor (vezi fig. 1.2). În urma sau ca urmare a invaziilor otomane , grupuri de țigani din Asia Mică au apărut în Peninsula Balcanică și au început un marș lent spre nord-vest. Unele s-ar fi oprit imediat în sud și ar fi reprezentate astăzi de erlizii din Bulgaria.

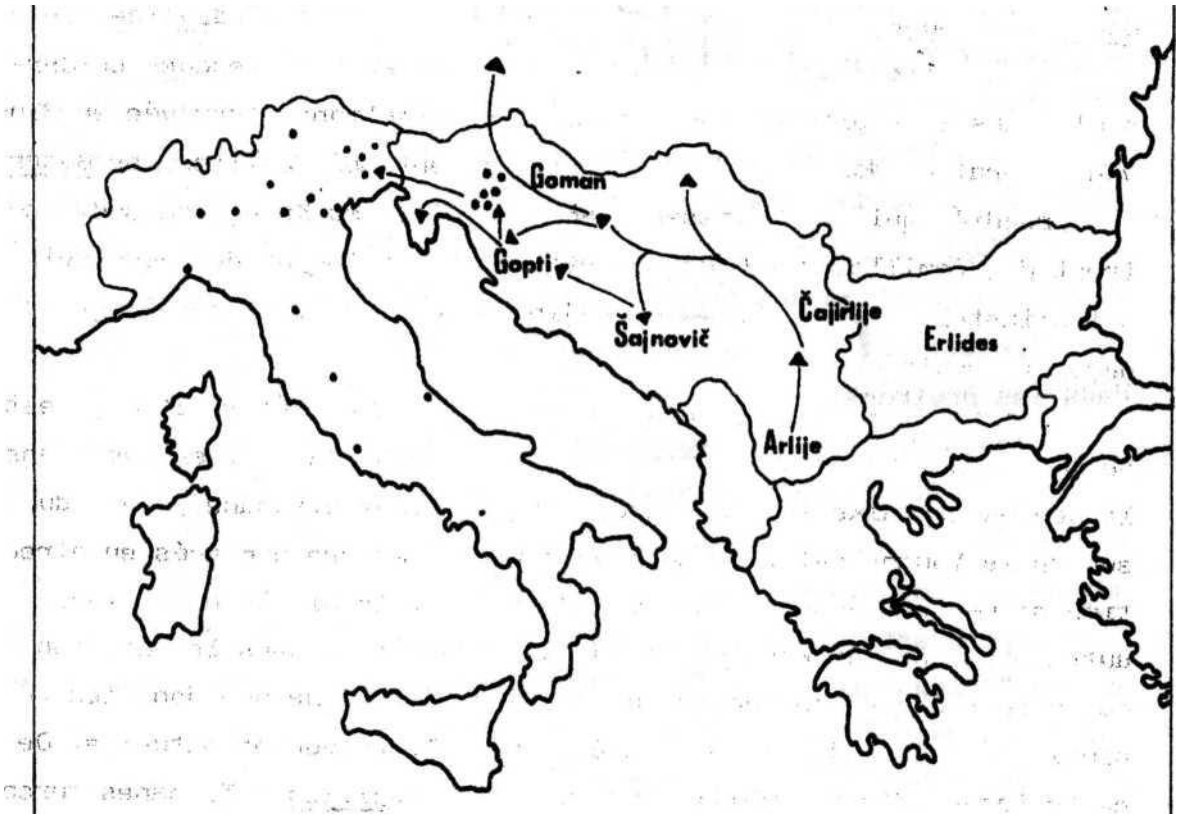

Fig. 1.2

garie, Arlije din Macedonia și Kosovo și de Cajirlije din regiunea Nis (sudul Serbiei). Alții ar fi continuat spre Croația, iar de acolo unii spre Slovenia și alții spre actualul Burgenland austriac. Ca orice schematizare, această reconstrucție a migrației este, fără îndoială, simplistă, iar mișcările nu au fost întotdeauna uniliniare. Din nou, P. Strukelj ne demonstrează acest lucru. „Tribul" - folosind încă terminologia sa - sau „triburile" gomanilor - gopti , înainte de a se răspândi în Croația, ar fi frecventat Slavonia o perioadă considerabilă, unde „liniile" hudorovifilor și brajdicilor ar fi luat și ele numele pe care le poartă și astăzi (1980:38).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Unele dintre aceste „linii", în special Brajdii - Gomani, ar fi continuat să existe în Slavonia; altele, în special Hu dorović - Gopti, s-ar fi împrăștiat spre vest, în Lika ; încă o alta, cea a Sajnović-ilor, ar fi plecat în Bosnia (1980:70). După ce Brajdié au început să se stabilească în valea Krka, în 1800, „tribul" Poman a rămas în Slavonia; cu toate acestea, nu a evitat vârfurile din Slovenia apropiată, iar grupuri au fost adesea văzute în Dolenjska în primele decenii ale secolului nostru, fără a se opri însă acolo. Astăzi , ei ar trăi încă în Croația și nu ar avea nicio legătură *cu* Brajdiê din Dolenjska (Strukelj, 1980:69-70). Din Lika, se spune că Gopti s-au mutat în orașul de frontieră croat în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Totuși, după exodul spre Dolenjska, multe familii au rămas acolo, iar la începutul secolului al XX-lea, în Lika, erau încă nomazi și practicau practic aceleași meserii ca hudorovicii din Bêla Krajina și Kocevje: erau fierari, negustori de cai și efectuau lucrări de întreținere a drumurilor (1980:69).

Se cunosc mult mai puține despre „liniile" triburilor Sajnoviê și Jurkovic. Membrii lor au apărut târziu în Dolenjska, abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea, și, în comparație cu triburile Hudorovic și Brajdic, sunt astăzi numeric puțini. Se spune că primii au sosit din Bosnia după ce fuseseră în Slavonia (1980:70), în timp ce originea celor din urmă este necunoscută: se presupune doar că au sosit în număr mic și că s-au mutat departe în afara regiunii (1980:41).

P. Strukelj nu-i menționează, dar cel mai probabil, în Croația, au existat și alte „linii" sau „triburi" similare cu cele menționate până acum și, în special, cele ale Levakovicilor, Stepicilor și Poropatilor care, în timpul mișcărilor, au luat direcția cea mai vestică. Este probabil ca membrii lor să se fi îndreptat direct spre Istria fără a trece prin Carniola, distingându-se astfel destul de devreme de tovarășii lor care s-au stabilit la câteva sute de kilometri mai spre est. Tzigari, la începutul biografiei sale, vorbește tocmai despre acești țigani care trăiau, la începutul

• * secolul nostru, în Istria și în zonele croate din care proveneau familiile care s-au mutat la Dolensjka (vezi Levakovich și Ausenda, 1975 și fig. 1.1)

1.4 Granițe și țigani .

S-a scris adesea că țiganii nu au un stat și nici măcar un teritoriu propriu, datorită faptului că, în înaintarea lor din India spre Occident, statele pe care le-au

întâlnit erau din ce în ce mai organizate și nu mai ofereau spațiu sau oportunități - nou-veniților. Fiind ultimii migranți indo-europeni , se spune că popoarele țigănești au făcut o greșeală în momentul ales: au ajuns prea târziu într-o parte a lumii de mult divizată de altele. Din cauza lipsei lor de previziune, sunt încă astăzi considerați prin excelență „poporul fără teritoriu". Opiniile de acest fel sau similare sunt toate construite fără a se ține cont de faptul că conceptul de „teritoriu" pe care un popor și-l poate construi nu este nici neechivoc, nici stabil în timp și că depinde impresionant de tipul de activitate economică practicată și de organizarea socială care guvernează această activitate. Diversele și numeroasele concepte de „stat", „națiune" etc., pe care filosofii și politicienii occidentali le-au dezvoltat în ultimele secole, pot fi valabile pentru cultura noastră, dar nu au nicio semnificație pentru marea majoritate a populațiilor țigănești . Țiganii sunt „fără teritoriu", în sensul nostru politic al termenului, dar cu toate acestea sunt popoare „foarte teritoriale". Teritoriul lor este special în sensul că trebuie să fie constituit fie din suprafața fizică, geografică, fie din alte popoare (adică din oameni etnic diferiți, vezi Capitolul IV) care locuiesc și trăiesc pe această suprafață. Un teritoriu format dintr-un mediu dublu de acest fel, ecologic și socio-etnic, pune enorme probleme organizatorice.

țiune socială și este clar că aceasta este strâns legată, chiar dacă nu se alătură, de cea a grupului etnic non-țigan, deoarece este firesc ca, în urma variațiilor sale, mediul țiganesc să sufere consecințele.

Un studiu istoric general al migrațiilor țigănești care să ia în considerare și această condiție nu poate fi realizat aici, desigur. Cu toate acestea, va fi util să observăm cazul particular al țiganilor noștri, pe care i-am găsit în Cernióle în secolul al XIX-lea. Dacă suprapunem Fig. 1.2 peste seria din Fig. 1.3 și ținem cont de informațiile oferite de P. StrukelJ și R. Uhlik, vom vedea cum există o relație directă între variațiile frontierelor non-țigănești și mișcările migratorii țigănești.

Fig. 1.3 a În jurul anului 1660, Imperiul Otoman a atins expansiunea sa maximă în Europa de Est: granițele sale se întindeau de la Marea Adriatică până la Marea Azov, de la Carpați până la Peloponez. Până când nu se vor găsi documente precise, va fi imposibil să se stabilească mișcările romilor în cadrul acestui vast teritoriu. Dar putem presupune că romii noștri, care au ajuns în Balcanii de Sud odată cu sau imediat după cuceritorii otomani, au ocupat zonele în care turcii au continuat să-și extindă domeniul.

Unii se opresc (Erlides , Arlija , ¿ajirljie), alții continuă. Spre sfârșitul secolului

al XVII-lea, ţiganii noştri ajunseseră probabil deja la Sava şi la Dunăre. Toate acestea sunt ipotetice , dar capătă valoare din etapele succesive.

FÀfl.--..?. .3 î.Hr.,c. În urma revoltelor creştine, Imperiul

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Imperiul Otoman a început un proces lent şi inexorabil de dezintegrare, care a dus la o reducere treptată a teritoriului său. Prin tratatele de la Carlovitz (1699) şi Passarowitz (1716), au avut loc primele modificări ale graniţelor nordice. Întreaga Ungarie, Banatul, Transilvania, Ţara Românească Mică şi o parte din Serbia au fost absorbite de Coroana Habsburgică. Avem o

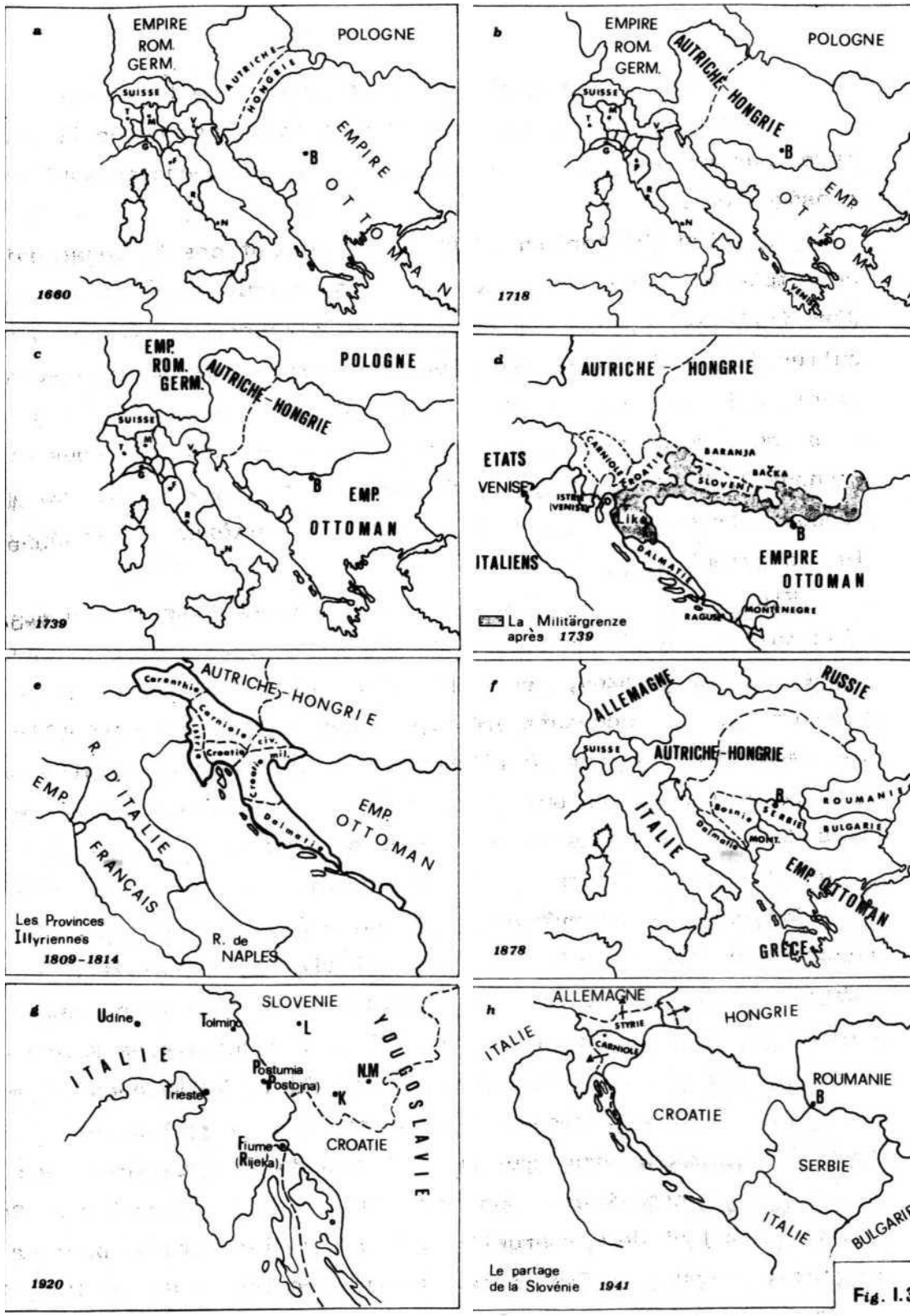
a
EMPIRE ROM. GERM.
POLOGNE
AUTRICHE-HONGRIE
SUISSE
EMPIRE OTTOMAN
1660
b
EMPIRE ROM. GERM.
POLOGNE
AUTRICHE-HONGRIE
SUISSE
EMP. OTTOMAN
1718
c
EMP. ROM. GERM.
POLOGNE
AUTRICHE-HONGRIE
SUISSE
EMP. OTTOMAN
1739
d
AUTRICHE-HONGRIE
ETATS VENISES
ITALIENS
CARNIOLE
CROATIE
BARANJA
BAČKA
SLOVENIE
ISTRIE (VENISE)
Lika
DALMATIE
EMPIRE OTTOMAN
RAGUSE
MONTENEGRE
La Militärgrenze après 1739
e
AUTRICHE-HONGRIE
Carinthie
Carniole
Istrie
Croatie
civ.
mil.
Croatie
Dalmatie
R. D'ITALIE
EMP.
FRANÇAIS
EMP. OTTOMAN
Les Provinces Illyriennes
1809-1814
R. de NAPLES
f
ALLEMAGNE
RUSSIE
SUISSE
AUTRICHE-HONGRIE
ROUMANIE
SERBIE
BULGARIE
Bosnie
Dalmatie
MONT.
ITALIE
EMP. OTTOMAN
1878
GRECE
g
SLOVENIE
Udine
Tolmino
ITALIE
Postumia (Postojna)
N.M.
Trieste
YOUGOSLAVIE
Fiume (Rijeka)
CROATIE
1920
h
ALLEMAGNE
HONGRIE
ITALIE
STYRIE
CARNIOLE
ROUMANIE
CROATIE
SERBIE
ITALIE
BULGARIE
Le partage de la Slovénie 1941

Fig. I.3

O schimbare temporară de direcție în 1739, când Habsburgii le-au retrocedat turcilor Țara Românească Mică și partea de teritoriu sârbesc pe care o obținuseră cu 21 de ani mai devreme. După aceste schimbări de frontieră, „triburile" de țigani „turci", care ajunseseră și traversaseră Sava, s-au trezit definitiv pe teritoriul habsburgic . Din această perioadă, este rezonabil să credem că aceste „triburi" au rupt contactul cu „triburi" similare care rămăseseră pe teritoriul otoman și au început să-și dezvolte propriile trăsături culturale, sub influența noii nișe etnice în care se aflau.

Fig. 1.3 d După anexarea Ungariei și a Banatului, Monarhia Habsburgică a reorganizat vechea marcă a mlli- t*ârgrenze (frontieră militară), o lungă fâșie de teritoriu aflată sub stăpânirea directă a Vienei și presărată cu cetăți și turnuri de observație, bariere împotriva turcilor. Timp de aproximativ un secol, „triburile" noastre de țigani „foști turci" au fost nevoite să se mute în această regiune. Unii s-au stabilit definitiv în Slavonia, alții s-au întins până la Lika, alții în Croația nemilitarizată (aparținând legal Ungariei), iar alții, poate urmând granița, au ajuns în Burgenland, astăzi în Austria, dar la acea vreme (și până în 1916), teritoriu maghiar. În timpul ri;. Timp de aproximativ un secol, „liniile noastre", care probabil au început să fie numite Hudorovic și Brajdic din această perioadă încoace, au cutreierat Slavonia, Lika și nordul Croației. Potrivit lui P. Strukelj, chiar și atunci erau țigani care prelucrau metalele și se ocupau de comerțul cu cai și este posibil ca în Lika să fi fost angajați ocazional în lucrări de întreținere a drumurilor. Dar poziția de-a lungul frontierei înseamnă, de asemenea, că o parte din mijloacele lor de trai proveneau din activități ilicite și erau foarte înclinați să folosească granițele altor popoare ca mijloc de apărare pentru a scăpa de persecuție.

Viața țiganilor de-a lungul granițelor trebuie văzută ca o strategie clară de adaptare într-un mediu etnic străin și ostil .

Fig. 1.3 e Poate că unele dintre familiile acestor țigani de graniță au făcut salturi în 1700 în Carniola, pe atunci un „stat provincial" austriac. Dar, în opinia noastră, este semnificativ faptul că valul definitiv de migrație către Dolenjska a sosit abia din primele decenii ale anului 1800. Și în acest caz, o schimbare de frontieră, chiar și temporară, ar fi putut declanșa primăvara. Primul document scris găsit de P. Strukelj se referă la 1812, o perioadă în care Carniola se afla pe deplin sub stăpânire franceză. Campaniile napoleoniene împotriva Habsburgilor au adus armata franceză în Carniola de cel puțin patru ori, între 1797 și 1809. Granițele acestei regiuni au fost

stabilite de mai multe ori și apoi revizuite, până când au fost înființate „Provinciile Ilirice", care erau o parte integrantă a Imperiului Francez. Într-o fază de instabilitate a frontierelor, romii au avut întotdeauna posibilități mai mari de mișcare și este probabil ca și în această perioadă mișcările lor să fi fost favorizate. , ...

Odată ce vechea ordine a fost restaurată la Congresul de la Viena și granițele au fost restabilite, multe familii de romi se aflau deja în Carniola, chiar dacă actele de naștere erau de câțiva ani mai târziu. Dar, în acest moment, exodul a continuat. Evident, sudul Carniolului era un teritoriu virgin; nu existau alte grupuri de romi și exista posibilitatea ocupării spațiilor goale.

.3 f În 1885, avem primul document care atestă prezența „liniei" sajnovienilor în Slovenia. P. âtrukelj ne spune că este probabil un grup provenit din Bosnia. Și aici, teoria frontierelor își găsește confirmare : Bosnia a fost anexată de Austro-Ungaria în 1878: frontierele se schimbă, țiganii își schimbă mișcările.

1.5 Între cele două războaie .

După ce am încercat să dăm date plauzibile, chiar dacă incerte, săgeților din Fig. 1.2, trebuie acum să descriem trecerea romilor noștri în Italia. Schimbarea frontierei joacă și aici rolul principal. La sfârșitul anilor 1800, pe lângă cei care se aflau încă în Croația, găsim membri ai „liniilor" noastre în Dolenjska. Dar știm că familiile Hudorovic, BraJdie și Levakovic sunt prezente și în regiunea Postojna și Trieste, localități aflate sub stăpânire austriacă. Însă aceste date, care ne sunt furnizate de P. Strukelj, trebuie completate, întrucât pe baza mărturiilor țiganilor, a relatărilor directe pe care le-am adunat și a altor documente (vezi Karina, 1979*, Journal of the Gypsy Lore Society , 1890 J123), putem afirma că Hudorovic, Braidic și Levakovic erau deja nomazi în întreaga regiune, iar imaginile reproduse în 1891 în Journal of the Gypsy Lore Society, reprezentând un „grup de țigani dalmați, din vecinătatea Triestei", se referă probabil la ei. Aria nomadismului s-a extins spre est după 1918, când, în urma dizolvării Imperiului Austro-Ungar, s-a format noul stat iugoslav, iar Italia a anexat toată Istria și i-a împins granițele dincolo de Postojna și Tolmino (vezi fig. I.3g). Țiganii noștri, o vreme „turci", apoi „unguri", apoi „austrieci", în funcție de regiunea în care se aflau, au devenit acum „italieni" și „iugoslavi". Contactele s-au menținut mult timp peste granițe, dar modul de viață a început să se diferențieze. În Slovenia, și-au circumscris din ce în ce mai mult nomadismul, în timp ce în Italia au început să-l extindă.

În încercarea de a asimila romii conform principiilor obișnuite de muncă

forțată, școlarizare și stabilire, autoritățile slovene au încercat cu insistentă, de-a lungul perioadei interbelice, să cunoască o adevărată consistență țigănească în regiune. Diversele recensăminte-Declarațiile care au fost întocmite apoi ne permit să reconstituim, cel puțin parțial;-, situația din Dolenjska (cfr. StrukelJ, 1980: 57-65).

Un recensământ parțial din 1927, întocmit de jandarmeria din Novo Mesto, se referă la romii din Smihel: cei 167 de indivizi considerați, pentru un total de 35 de familii, locuiesc toți în pădurile din jurul satului. Membrii sunt grupați după numele de familie: 94 Brajdifi, 46 Hudorovac, 11 Jurkovic, 9 Kovacic, 7 Kari (aceștia din urmă erau probabil Sinti Krasarja, despre care vezi oh. II) (StrukelJ, 1980:98). Un recensământ din anul următor, tot din Novo Mesto, se referă la un grup de aproximativ 180 de romi nomazi și indică chiar și locurile cele mai frecventate. Un alt recensământ parțial din 1930, din care ar reieși că din 234 de indivizi, 191 ar fi Brajdici, dar nu include date din localitățile Bêla Krajina sau Kočevje. Alte recensăminte incomplete au fost efectuate în 1931 și 1935, primul cu ocazia recensământului general al populației slovene: existau 225 de persoane în districtul Novo Mesto și aproximativ 40 în cel Kočevje. Un document final datează din 1937, în care sunt menționate, printre altele, micul sat țigănesc Kanizarica (8 locuințe) și înființarea unor colibe de lemn în pădurea Svrzaki, lângă Metlika.

Încercările de stabilire a romilor (vezi Strukel, 1980: 91-98) au dat naștere chiar la numeroase circulare și rapoarte care au oferit explicații destul de detaliate despre stilul de viață al romilor din Dolenjaka. Mulți dintre ei sunt încă nomazi și se opresc în sate doar pentru a-și petrece iarna . Sunt în principal comercianți de cai și, ca muncă sezonieră, unii sunt spărgători de pietre pentru lucrări rutiere sau pentru șantiere. Dar nu toți acceptă această muncă . Călătoresc cu corturi și campează în afara satelor , în păduri, chiar și iarna în peșteri. Unele municipalități oferă, de asemenea, locuri de muncă stabile și permise pentru rezidență permanentă, altele fac propuneri de stabilire și încep să caute terenuri potrivite. Cazul comunei Smihel-Stopic este unic: în 1932, aceasta a atribuit romilor 10 hectare în Munții Gorianci, la granița cu Croația. Romii nu s-au stabilit niciodată acolo, nici măcar după cel de-al Doilea Război Mondial, când proiectul a fost readus în discuție. În orice caz, existau deja grupuri mai mult sau mai puțin sedentare, iar așezarea KoëeUje, datorită amplasării sale particulare la poalele unui perete montan,

era numită „Ciganski grad” (castelul romilor) (Strukelj, 1980:108).

Se știe mult mai puțin despre romii care se aflau pe teritoriul italian. Din câte știm, nu există recensăminte specifice care să îi privească, iar recensămintele generale ale populației italiene sunt inutilizabile, deoarece romii nu au fost niciodată considerați un grup etnic și, prin urmare, datele referitoare la ei au fost întotdeauna amestecate cu cele ale populației locale. Se pare, însă, conform mărturiilor pe care le-am colectat direct, că romii noștri au rămas concentrați în zona Postojna (it. Postumia) din Trieste și și-au extins nomadismul în regiunea vecină Friuli. De-a lungul...

Între cele două războaie, din când în când și mai ales vara, unele familii de pionieri plecau în recunoaștere, înaintând spre Torino și spre centrul Italiei; dar zona de bază a rămas zona de frontieră nord-estică.

Nu doar membri ai tribului Hudoroviё se găsesc în Italia, așa cum relatează P. Strukelj (1980:39-40), ci și Brajdic, Levakovit și Poropat. În mare parte, toți sunt nomazi, dar câteva familii sunt practic sedentare în jurul Postumiei. Ei continuă comerțul cu cai, dar nimeni nu mai este fierar, cu atât mai puțin spărgător de pietre. Contactele cu cei care au rămas de cealaltă parte a graniței sunt încă puternice, iar schimburile matrimoniale și comerciale (în special cele legate de contrabanda cu cai) rămân înfloritoare. Unele familii, chiar și după formarea noii frontiere, trec în Italia din Slovenia sau Croația, unde se aflau încă. Altele, dimpotrivă , se întorc din Italia în Slovenia. În orice caz, acestea sunt mișcări de mică importanță. Chiar și zona etnico-maritală avea să înceapă să sufere variații, pe măsură ce au început să fie înregistrate căsătorii cu membri ai noilor grupuri de romi , dar căsătorii mixte de acest tip erau deja raportate în Dolenjska în secolul al XIX-lea.

1.6 Deportarea în Italia .

Ultimul val de migrație a romilor din Dolenjska în Italia a avut un caracter cu totul special. Schimbarea frontierelor a fost, în orice caz, decisivă și cu această ocazie.

În aprilie 1941, statele Axei au invadat Iugoslavia și au împărțit-o rapid (v, fig. 1.3 h). Slovenia a fost ocupată de Germania în nord (Stiria), de Ungaria în est (Medjumurjc și Prekmurje) și de Italia în sud (Carniola). Au fost create două state marionetă, statul sârb și statul croat, sub controlul

fasciști locali. În mod ciudat, P. StrukelJ dedică doar câteva rânduri situației romilor în timpul ocupației străine a lugoslaviei. Ea afirmă că autoritățile de ocupație i-au urmărit în special în Gorenjska (sub control german) și în Prekmurje (sub control maghiar) (1980:37). Maghiarii au pretins că i-au chemat pe romi, dar aceștia au dezertat și, în consecință, au fost închiși și trimiși la muncă silnică. Germanii au început imediat să-i închidă și apoi i-au internat în Serbia și, de asemenea, în Kocevje. Însă autoarea slovenă nu menționează situația romilor din Dolenjska, sub control italian. Aceasta este o pagină de istorie care trebuie acum amintită, pe marginea prezentei lucrări etnografice , mai ales pentru că este încă foarte vie în memoria țiganilor care au trăit-o.

În statul marionetă vecin al lui Hitler, Croația, fasciștii locali, Ustașa , au comis un genocid incredibil împotriva sârbilor, evreilor și romilor. Potrivit lui Edmond , între 1941 și 1945, aproximativ 750.000 de sârbi, 60.000 de evrei și 26.000 de romi au pierit (1976:57). Fiecare membru al acestor trei grupuri etnice trebuia să poarte o insignă. Li se interzicea să meargă pe trotuare, în locuri publice sau cu mijloacele de transport (1976:74). Uhlik oferă mai mult sau mai puțin aceeași cifră: „În așa-numita Croație «independentă», aproximativ 26.000 de țigani au fost măcelăriți fără milă , iar acest calcul, deși nu este strict fiabil, este cu siguranță subestimat (...). Pe de altă parte, întregul ținut țigănesc din Croația dintre râurile Save și Drave a fost exterminat . Au fost masacrați în principal ca «non-arieni» - ce soartă teribil de ironică pentru cea mai veche rasă indo-ariană existentă!" (1947:116) Și când nu au fost masacrați direct de Ustaša , țiganii croați au fost trimiși în lagărele de exterminare naziste (Frédéric, 1946:29-30; Kenrick și Puxon, 1975 :126) sau uciși direct de germani. Bătrânul Dana își amintește, de exemplu (1983:18): „În 1942, în Delnice-Lici, nu departe de râu, în lugoslavia, trăiau aproximativ șaptezeci de familii nomade. Într-o zi rea, a sosit un raklo (băiat) partizan, spunând să fugă pentru că vin nemții. Nimeni nu l-a ascultat pe tânăr; dimpotrivă, mulți au început să-l bată joc. După ce partizanul a plecat, nu știm cum, au fost atacați de nemți și astfel au murit bărbații, femeile și copiii lor. Ca să-i omoare pe copii, nemții i-au bătut de camioane."

Acțiunile ustașei , care urmăreau să-și curețe țara de toți „necredincioșii" necatolici, sunt încă amintite cu groază astăzi de țiganii care le-au trăit direct chiar și în Slovenia. Rave, care locuia pe atunci în Kocevje, își amintește: „Când a început războiul, a trebuit să abandonăm caii pentru că a trebuit să fugim și să ne ascundem... Ustașa ne ucidea toți oamenii . Tăiau capete, cu un topor, înțelegeți? I-au

dat fratelui meu un topor și i-au spus să le taie capetele soției sale și celor trei copii ai lor. Fratele meu nu a avut curajul, iar Ilstaâa l-a ucis. La o săptămână după moartea lui, i-au luat soția și cei trei copii ai lor. Și ce au făcut? Au luat-o pe această femeie și au dus-o la poalele unui munte. «Sapă o groapă aici», au spus... Când groapa a fost gata, au ucis-o și au aruncat-o înăuntru. Era și însărcinată... l-au luat și i-au ucis și pe acei trei copii, acolo, lângă mama lor. Îmi pare rău când mă gândesc la toate astea, nu mă pot gândi la asta. MenSeri. O fetiță se numea Menceri. O alta se numea Nos, Nossi. Nu-i voi uita niciodată pe acei copii, niciodată" • (Hudorovic, (1983:36-37).

Kenrick și Puxon scriu că masacrele comise de ustași au surprins chiar și - autoritățile militare italiene și germane, care au căutat adesea să intervină (1975:129). În zonele ocupate direct de Italia (în special Carniola și Dalmația), persecuția minorităților nu a atins nivelurile altor zone ocupate de aliații săi, iar Clissold (1969:1234) scrie că guvernul de la Roma s-a limitat la a urma o politică de îndoctrinare fascistă. De fapt, dimpotrivă, comportamentul soldaților a transformat toate zonele de ocupație italiene într-un loc de refugiu pentru evrei, la fel ca și zona de coastă a lugoslaviei (Poliakov și Babille, 1956:XIII,137). Nici măcar țiganii nu sunt persecutați și, dimpotrivă, se gândesc să părăsească această regiune a masacrului și să se refugieze în Italia: „Ustașii l-au ucis chiar și pe tatăl meu - continuă Rave - dar am fost deștept și m-am ascuns și nu m-au putut găsi. În Ljubljana, erau italienii și mă amestecam mereu cu italienii, așa, nu mă puteau găsi... Căutam mereu o cale să merg în Italia, dar nu am putut, cum am putut? Nu era posibil." (Hudorovic, 1983:37). Căutați de ustași și de germani pentru a fi uciși sau internați, tolerați de italieni, țiganii trebuie să fie atenți și la partizanii sloveni care i-ar putea considera spioni. „Într-o zi, au sosit partizanii", ne spune Zéjo, „eram lângă Ko&e. vje. Ne era frică. Ce aveau de gând să ne facă? Din fericire, unul dintre ei l-a recunoscut pe tatăl meu și a știut că nu era de partea germanilor. Și astfel, nu ne-au făcut nimic." Dar nu a fost întotdeauna așa. Kenrick și Puxon relatează o notificare partizană care condamna la moarte trei țigani: Polde, Stane și Natse Brajdiè (1975:129). Alții au decis însă să fugă în munți cu partizanii. Miha ne spune: „Când merg în Slovenia să-mi văd prietenii, găsesc niște nomazi care au fost partizani în timpul războiului și îmi arată medaliile pe care le-au primit. Cunosc cinci persoane care au fost decorate: cinci dintre romarii noștri " (1976:20). Sunt cei care se refugiază în Italia, cei care sunt de partea partizanilor. Pentru a-i ajuta pe romi să scape de masacre, autoritățile italiene au intervenit și prin internare forțată ; Kenrick și Puxon înșiși recunosc că măsura de

internare fusese luată pentru siguranța lor (1976:123). Zéjo era un băiețel când a fost dus cu întreaga sa familie la Ljubljana.

Ne spune: „Ne-au pus într-o clădire mare și ne-au făcut să așteptăm zile întregi. Apoi ne-au dus în Italia , în lagărul Tossicia, lângă Teramo. După puțin peste un an, într-o zi, am văzut că gardienii nu mai erau acolo în lagăr. Așa că am evadat cu toții. Ne-am întors în Friuli și încă ne plimbam prin munți seara. Eram în Palmanova când am aflat că americanii au câștigat." Mărturia lui Rave Hudorovic, mai în vârstă, care a avut aceeași experiență, este mai precisă: „Și apoi, într-o zi, am fost opriți într-un loc, Rasuple, se numea , și au sosit italienii. Erau mulți Sinti împreună, cincizeci de oameni, poate mai mulți... Au venit într-un camion și ne-au spus: «Pregătiți-vă, mergem la Lubiana». Toată lumea și-a făcut bagajele și am plecat. Eram fericiți, asta e sigur. Dacă rămâneam acolo, mă omorau. Când am ajuns în Lubiana, ne-au spus că ne duc."

în Italia și am fost foarte fericiți. În Lubiana, ne-au cazat cu mulți alți Sinti. Am stat în Lubiana o săptămână, apoi cu trenul spre Tossicia, lângă Teramo. Într-o zi, am aflat că germanii sosiseră acolo și

Am fugit cu toții, la munte. Am fugit cu toții, fiecare în parte. Chiar și carabinierii au fugit. Îmi amintesc că era mijlocul iernii și zăpada era groasă... Mergeam mereu pe jos. Îl purtam pe Anton pe umeri. Chiar și când trebuia să traversăm râuri. Trebuia să traversez pentru că altfel fasciștii mă prindeau, ați înțeles? Pentru că aceia uciseseră... Călătoream adesea noaptea. Voiam să ajung la Padova... Când am ajuns lângă Bologna, s-a născut al doilea fiu al nostru, Branki. Din partea partizanilor, am primit atât de mult ajutor, atât de mult ajutor, ceva ce nu mai văzusem niciodată . „Am ajuns acasă și mi-au dat ce aveam nevoie" (Hudorovic, 1983:37-38). Alți romi din Slovenia au fost trimiși în Sardinia, unde unele familii au rămas chiar și după război și unde unele s-au stabilit definitiv . Un informator, de exemplu, ne-a spus că una dintre surorile sale locuiește și astăzi în Cagliari, căsătorită cu o sardă. Dintr- un grup de Brajdic, am putut reconstitui etapele călătoriei din Sardinia în nordul Italiei, care a avut loc la începutul anilor 1960. Compania a campat în Mande din 3 octombrie până în 29 noiembrie 1972. Copiii au urmat școala specială pentru romi „Lacio Drom", iar datele lor de naștere sunt semnificative : se pare că un copil s-a născut în Sassari în 1958, doi la Palermo în 1960, un altul în martie 1961; apoi s-au mutat pe continent, unde în noiembrie 1961 s-a născut o fiică la Cosenza, o alta la Napoli în 1962 și o a

treia la Roma în 1963 (Arhivele Școlii Elementare) „L. Ariosto" din AS 1972/73). Un marș spre nord în etape mici, din Sardinia prin Sicilia și Calabria .

Este practic imposibil să cunoaștem numărul romilor noștri deportați în Italia și pentru că mulți au fost închiși în lagăre nu doar rezervate romilor, cum ar fi cea din Tossicia. Unii au fost închiși în vecinătatea Padovei sau în alte lagăre cu non-romi. Din Slovenia și apoi din Croația, alți romi au reușit să ajungă singuri în Italia, mai ales spre sfârșitul războiului.

Situația familiilor care locuiau între Postumia și Trieste , deja aflate pe teritoriul italian, nu era cu mult mai bună decât cea a țiganilor din Dolenjska. Guvernul italian începuse deja să-i interneze pe țigani înainte de izbucnirea războiului (Karpati, 1904; Kenrick și Puxon, 1975:122-125), dar mulți au reușit să se ascundă, alții să se alăture partizanilor și mulți bărbați au fost chiar chemați în armată (vezi Braidich, 1984). Acest mic popor, divizat de graniță, apoi reunit, apoi din nou divizat de schimbarea granițelor, și-a văzut membrii persecutați de ambele părți; victime ale rasiștilor și partizanilor, dar ei înșiși partizani în Iugoslavia; internați de fasciști, dar ei înșiși soldați ai armatei fasciste în Italia .

La sfârșitul războiului, așadar, dintre țiganii noștri care au scăpat de masacre , îi găsim în Italia:

a) cei care erau deja prezenți pe teritoriul italian Venezia Giulia care, odată inclus în statul iugoslav , s-a dus în Friuli;

b) cei care fuseseră deportați din Carniola italiană;

c) cei care au fugit din Slovenia și Croația și s-au refugiat în Italia.

Astăzi, practic toți sunt cetățeni italieni, dar mai sunt câțiva care, din cauza nepăsării unor funcționari, nu au reușit să-și legalizeze poziția.

1,7 <u>L * după război</u> .

Încă din primii ani de după război, familiile noastre de țigani au cunoscut o perioadă de relativă libertate de mișcare.

Italia , un fel de perioadă de explorare după care familiile au început să-și delimiteze nomadismul la teritoriile unde erau cel mai bine primite sau pe care le preferau. Între timp, unii s-au întors în Iugoslavia, alții sau, dimpotrivă , s-au alăturat familiilor lor din Italia. „Am rămas acolo - își amintește Naze, vorbind despre zona Ildine -. Pe de altă parte, Coro -ro Caka s-a întors în Abruzzo (unde se afla lagărul de internare) și familia lui a rămas acolo... Pe de altă parte, Oava s-a întors în Iugoslavia pentru că i-a plăcut mai mult și acum este încă acolo ” (Naze, 1982). Acești ani, când toți italienii erau ocupați să-și reconstruiască țara și autoritățile aveau lucruri mai bune de gândit decât să interzică nomazilor să se oprească, sunt amintiți astăzi cu nostalgie de mulți țigani. De obicei, ei iernează în Friuli, dar călătoresc în lung și lat Italia în timpul verii. Între sfârșitul anilor 1950 și începutul anilor 1960, țiganii noștri au fost descriși pentru prima dată de Mirella Karpati, în cadrul unui studiu de cercetare realizat în rândul țiganilor din cele Trei Veneto și odată cu prima experiență de școlarizare într-un mediu țigănesc din Italia. Ea îi descrie pe „Sinti Sloveni” astfel: „Țiganii «Slovsni», pe de altă parte, continuă încă creșterea tradițională a cailor. Sunt oameni îndesați, robusti, cu o anumită tendință la mormăială. În general, au părul șaten; unii sunt chiar blonzi cu ochi albaștri. Totuși, din când în când, se observă tipul Tsiga ne (poate doar unul din șapte sau opt frați). Aceștia sunt indivizi cu oase fine, cu mâini și picioare foarte mici. Bărbații sunt îmbrăcați destul de neglijent. Femeile poartă încă haine « țigănești»: trei sau patru fuste, una peste alta , în culori terne, care le ajung până la picioare; merg la cerșit, în general desculți, purtând cel mai mic copil într- o eșarfă legată la gât, în timp ce ceilalți copii, murdari și zdrențe, îi urmează, impertinent. Singura lor cochetărie este o eșarfă pe cap, care este purtată în general doar… ”

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

de către femeile căsătorite; o eșarfă mare de mătase este cel mai apreciat cadou care poate fi oferit uneia dintre ele (...) • Le place să cânte și să danseze, lucru practicat doar de bărbați. Sunt cordiale și își primesc prietenii cu sărbătoare, chiar și pe cei care nu sunt țigani . Uniunea matrimonială vine foarte devreme și este definitivă. Sunt foarte uniți în cercul de rudenie; dar există rivalități între diferitele clanuri, care degenerează adesea în lupte violente. Mâniindu-se ușor, nu țin însă ranchiună mult timp și sunt destul de gata să ierte; aceasta deoarece spiritul de răzbunare este tocit de apatia și indolența care par a fi o caracteristică a acestor oameni. Lipsa de inițiativă îi face pe mulți dintre ei foarte săraci" (1962:54-55). M. Karpati ne oferă și planul nomadismului lor, pe care îl reproducem aici în figura 1.4.

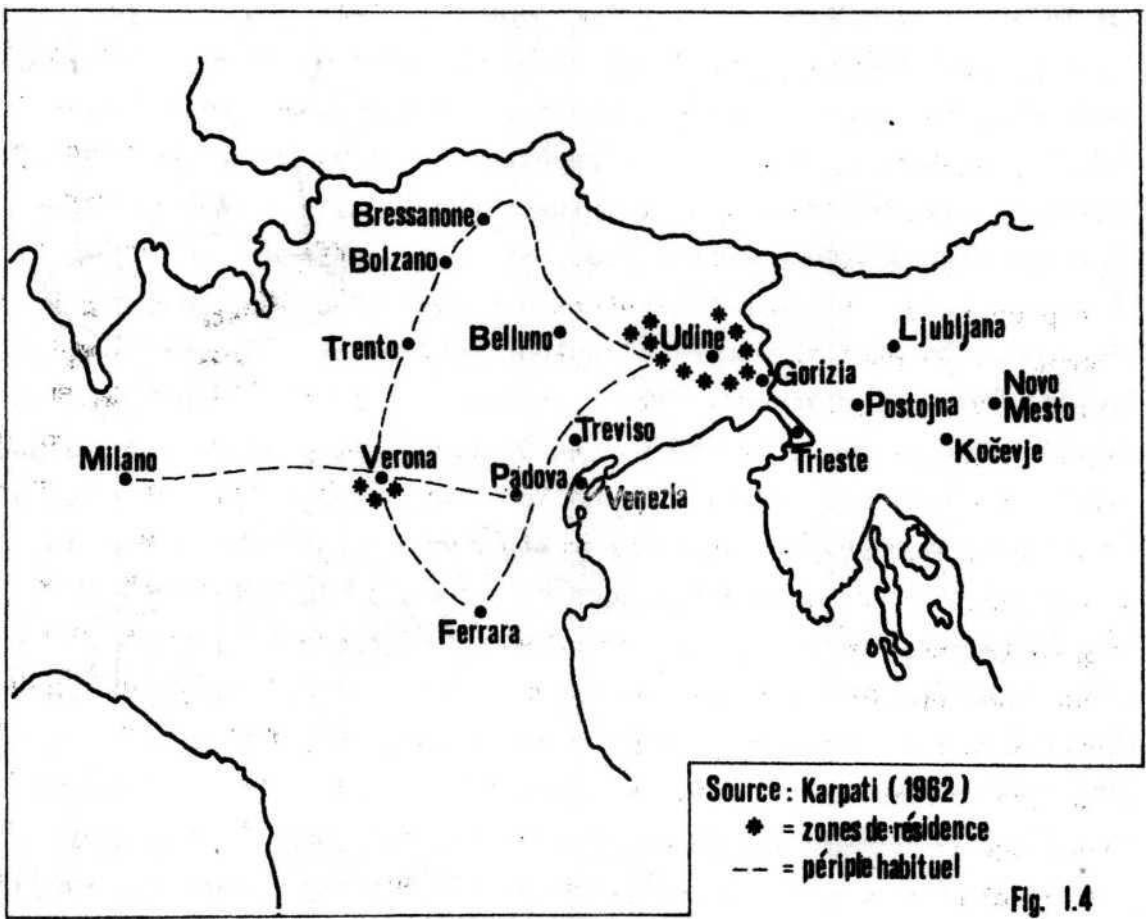

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Circuitul de deplasări pare să fi devenit deja destul de fix și centrat pe patrulaterul Udine - Bolzano - Verona - Padova, cu puncte spre Milano, la vest, și spre Ferrara, la sud. Principala zonă de reședință a rămas cea a orașului Udine, în timp ce o alta a început să apară în jurul Veronei. Acest plan este practic confirmat de declarațiile lui Rave: „După război, am stat mereu aici, de la Bologna spre nord. Mi-am cumpărat un cal și o căruță și am stat aici. Am călătorit. Am mers la Ferrara, Bologna, Padova, Verona Udine, Milano, Bolzano" (Hudorovic, 1983:38). Unele familii mergeau oricum regulat chiar și dincolo de Ferrara, spre Marche, Toscana și Lombardia .

Însă descrierea dată de dl. Karpati apare atunci neclară astăzi; de fapt, printre „țiganii slavi", ea distingea „slovenii sinti", precum Hudorovic, Braidic și Raidiè (1962:53), de „romi" cărora, potrivit ei, le aparțineau familiile cu următoarele nume: Levak, Levacovic, Georgevic, Goman, Derania și Braidic, aceștia din urmă originari din Croația și care, spre deosebire de toți ceilalți, care erau fierari, erau crescători de cai (1962:55). Ea a mai afirmat că majoritatea „țiganilor sloveni" care fuseseră internați în Abruzzo în timpul războiului nu se întorseseră în nord, ci „preferaseră să se oprească în Italia Centrală" (1962:55), presupunând astfel că la începutul anilor 1960 trebuie să fi existat grupuri considerabile nu numai în Trei Veneto, ci și în Abruzzo și în împrejurimi. Aceeași afirmație este reluată de aceeași autoare douăzeci de ani mai târziu când, numindu-i „Rom havati" pe cei pe care i-a indicat drept „sinti sloveni", scrie că sunt „crescători de cai nomazi care au trăit în Venezia Giulia, au fost deportați în timpul războiului mondial din 1939-45 în lagărele de concentrare de la Tossicia (Teramo), Campobasso și Perdez-de-fogu din Sardinia. După eliberare, au rămas în Italia Centrală, favorizând Lazio și Abruzzo" (Karpati, 1983).

Aceste afirmații par puțin exagerate. Este adevărat că unele familii care au fost internate în Abruzzi s-au oprit acolo mai târziu, dar credem că majoritatea s-au întors apoi în nord. Conform informațiilor noastre, pe la începutul anilor 1960, existau concentrații relativ mari de țigani ai noștri, pe lângă cei Trei Veneto, în jurul

Milano, în Toscana între Florența și Pietroia, în jurul Romei și, în Abruzzo, pe coasta Adriaticii și în împrejurimile orașului Giulianova*

În ultimii douăzeci de ani, așezările s-au schimbat foarte puțin, dar tipul de nomadism s-a schimbat. Familiile au avut tendința de a-și stabili o localitate ca locuință obișnuită în care să se stabilească în călătoriile lor. În capitolele următoare, vom vedea modalitățile acestei noi forme de așezare - doar parțial - și cerințele care au făcut-o preferată.

Este imposibil să oferim date definitive despre număr. Pe lângă lipsa recensămintelor precise, există o problemă fundamentală insolubilă. * Cea pe care am indicat-o drept „țiganii noștri" constituie doar o categorie nouă, pe care am considerat-o esențială să o folosim pentru a oferi cititorului un punct de referință minimal care să indice că aici vorbim despre „anumiți țigani". * Vom vedea în curând dificultățile pe care le întâmpinăm dacă vrem să punem limite precise categoriei noastre, care nu a fost numită așa din întâmplare. * Un recensământ din 1964 a indicat că în Dolenjska existau 205 familii, pentru un total de 1008 persoane (strukelj, 1980:62), în timp ce o anchetă parțială din Iss Trois Vénéties realizată de M* Karpatl (1962:46) a dat cifra de 64 de familii și 273 de persoane, ceea ce ar fi reprezentat aproximativ 60% din „țiganii sloveni". În scop pur orientativ, am putea spune că vom descrie modul de viață și gândirea a două sau trei mii de oameni, în special , printre ei, a celor care trăiesc astăzi în Italia. Datele lui P. Strukelj ne vor însoți din când în când.

o altă cale.

1.8 Din păduri în oraș .

La. „Se pare că a existat o perioadă între 1800 și 1900 când zona care cuprindea sudul Sloveniei, nord-vestul Croației, o parte din Istria și Lika, era un teritoriu-

„controlați" de romii noștri. Tzigani, povestindu-și viața în nordul Croației, a afirmat: „În acele locuri, existau doar grupuri de romi care vorbeau limba mea, nu era ca astăzi, unde sunt toți amestecați. Se poate observa că pe atunci oamenii călătoreau mai puțin. Chiar și atunci, eram convins că toți romii vorbeau aceeași limbă." (Levákovich și Ausenda, 1975:23-24). Tzigari, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, i-a întâlnit și pe insula Krk, pe Coasta Dalmată Superioară, care susțineau că au fost acolo „de cine știe câte generații" (1975: 101). La marginea teritoriului lor trăiau alți țigani, cu care aveau cu siguranță contacte atât comerciale, cât și maritale, dar care se aventurau în zonele altor popoare doar sporadic și temporar. Astfel, au reușit să creeze un grup dialectal destul de omogen, bogat în împrumuturi slovene și croate și cu caracteristici gramaticale particulare, care îi disting și astăzi de alții. R. Uhlik ne spune că unul dintre numele cu care erau numiți de alții era „ Ziviari ", adică „țiganii de tufiș" (1956:200). Acest nume pare deosebit de potrivit, deoarece se pare că preferau adesea viața în mijlocul pădurilor înfloritoare din această regiune. Conform documentelor exhumate de P. Strukelj, se pare adesea că locuiau într- o pădure, lângă un anumit sat. Bătrânii care trăiesc în Italia își amintesc încă viața în păduri , adesea lăsați doar să cerșească în sate. Chiar și astăzi, în Slovenia, multe dintre așezările lor sunt situate în afara satului, la marginea pădurii. Vizitând

În Kofevje, în districtul Trata, un bărbat care locuiește acum în Italia ne-a spus locul exact unde s-a născut înainte de război; și astăzi, în același loc, la intrarea în pădure, se află așezarea de colibe și căsuțe ale lui Ciflanl , părinții săi. *

În Italia, nu mai trăiesc în păduri. Majoritatea

Uneori locuiesc la periferia orașelor, în taberele de odihnă puse la dispoziție de municipalități pentru „nomazi" [9] *, sau în zone neamenajate. Mulți locuiesc

într-o casă, unii și-au construit vile somptuoase; dar vom încerca să vedem că acești țigani de la graniță, dincolo de granițele politice ale Gage-ului , au încercat să ne transplanteze o organizare socială similară cu cea în vigoare în Iugoslavia, chiar dacă în dificultatea schimbării situației istorice și geografice . *

>

II - ROMI

Partea întâi: Aver Roma

II»1 Tipologii (1).

Lingvistul G. Soravia, bazându-se în principal pe date lingvistice, identifică cinci grupări majore printre țiganii europeni (ARCA Group, 1978:29-31)

1 - țigani euro-asiatici (Grecia; Asia Mică);

2 - țiganii din Balcanii de Sud; printre aceștia Arli ja, de care sunt strâns înrudiți „așa-numiții Sintl Istriani și Horvati (croați), care nu sunt adevărați Sintl și care se găsesc și în nordul Italiei";

3 - adevărații Sinti ; conform Autorului, aceștia ar include, pe lângă francezii Manuă , chiar și „grupuri care nu folosesc acest termen pentru a se autodesemna", adică unele grupuri de romi și kalé (- negri), cum ar fi romii din sudul Italiei, kalé din Finlanda, țiganii galezi și englezi;

4 - țiganii din sudul Franței, Cataloniei și Portugaliei ;

5 - Vlax , grupuri care vorbesc dialecte cu o clară influență românească , inclusiv Kaideras , Lovara , Curara , Dzambajfa , Mafevaja și Xoraxané .

Trebuie făcute câteva observații generale inițiale cu privire la această clasificare care, la fel ca multe altele făcute de lingviști, nu prezintă prea mult interes în afara cercului lingviștilor înșiși. Aceasta nu pentru că limba ar fi de importanță secundară, dimpotrivă, ci pentru că: 1) și mai presus de toate, diversitatea lingvistică are o valoare diferită în funcție de cine o studiază și cine o vorbește; 2) dacă, de exemplu, îi spunem unui rom calabrez: „Poți să-mi spui ce vrei, dar ești un «Sinto»",

celălalt ne-ar putea răspunde foarte bine: „Poți să-mi spui ce vrei, dar ești un idiot”; 3) putem întâlni, de exemplu, așa cum vom vedea, grupuri locale care se autointitulează romi sloveni , un procent bun dintre membrii cărora nu sunt romi sloveni , chiar dacă unii dintre ei vorbesc dialectul romilor sloveni ; 4) neglijarea multor alte trăsături culturale pentru a privilegia doar trăsătura lingvistică înseamnă, de exemplu, a aduce împreună kalderașii și xoraxanéii , care au o structură socială foarte diferită; 5) dacă „așa-numiții Sinti Istriani și Horvati ” „nu sunt adevărați Sinti ” în limbaj, ci ar fi, sugerează autorul, în alte lucruri, de exemplu, ar spune etnograful, în ritualurile de căsătorie și înmormântare, atunci nici măcar nu sunt, adaugă etnograful, înrudiți cu Ar lija : aceștia nu au, de exemplu, fuga ca ritual de nuntă , ci stipularea și plata prețului miresei etc.” și 6) o astfel de clasificare nu ar avea nicio semnificație pentru niciunul dintre „grupurile” menționate aici.

Este clar că tipologii de acest fel pot fi realizate din abundență, examinând de fiecare dată un element cultural sau altul și clasificând diferitele „grupuri” în funcție de absența/prezența sau în funcție de diferitele configurații ale elementului menționat anterior. Dar acest lucru nu ar spune nimic nici despre relațiile reale care pot exista între diferitele „grupuri” dintr-o anumită regiune, nici despre harta cognitivă pe care un anumit „grup” o folosește pentru a le identifica pe celelalte . Vorbirea aceleiași limbi sau a două dialecte similare nu implică automat solidaritatea de grup a vorbitorilor ; acesta este un aspect care trebuie studiat după cum este necesar. Astfel, putem depune mărturie fără nicio îndoială că în nordul Italiei, cel mai disprețuit „grup” al „așa-numiților Sinti Horvati ” este cel al romilor din sudul lugoslaviei de imigrație recentă , dintre care mulți sunt Arlija . Și aceasta chiar dacă, din punct de vedere lingvistic și conform tipologiilor lingvistice, Horvatii sunt mai apropiați de Arlija decât de oricare altul.

grupj

O altă tipologie poate fi cea stabilită în funcție de riturile căsătoriei, Nicolini (1969:41), de exemplu, face următoarele asocieri s ' ' ;• ' ;r; ' .< ■ •

■ .

1 - Sinti : fugă miresei^' •••"£• .

2 „ ! stipulație matrimonială făcută de părinți;

3 - Țigani : fugă + stipulație parentală.

Spunem doar că este o schemă prea simplă și inexactă, care nu ia în

considerare nici grupurile de romi care realizează doar fuga, nici pe cele care pot realiza atât stipulația , cât și fuga, sau grupurile de țigani care pot realiza doar stipulația.

Am putea cita și alte tipologii de acest fel elaborate din când în când ținând cont de tipul de nomadism, de profesii , de momentul imigrației într-o anumită țară etc. Toate sunt clasificări pe care, cu siguranță, specialistul care se pregătește să „studieze" un anumit „grup" trebuie să le cunoască (cel puțin pentru a confirma sau invalida caracteristicile pe care diferitele tipologii le atribuie „grupului" cu care se confruntă), dar care nu sunt suficiente pentru a stabili a priori vreo solidaritate derivată din faptul de a avea în comun trăsătura lingvistică, istorică sau culturală dorită.

Multe tipologii sunt inerent obscure pur și simplu pentru că sunt construite prin etichetarea diferitelor clase într-un mod aberant. Dacă revenim la clasificările lui Soravia și Nicolini, constatăm că nomenclatura diferitelor tipuri și subtipuri este clasificată, în prima , prin: t ■

- heteronime (2) ("țigani", "gitani")
- autonimele de diferite niveluri („Sinti", „Rom", „Kalderas" etc.)
- o etichetă lingvistică („vlax");

și în al doilea rând, prin:

- autonimele („Rom", „Sinti")

* un heteronim („țigani").

Într-o altă clasificare realizată de Soravia (1977:46), utilizarea termenului „Sinti" ca etichetă tipologică duce la distingerea:

- „așa-numiții Sinti" („istrieni"), care „totuși nu sunt strict sinti";
- „așa-numiții Sinti" („piemontezi");
- „Sinti" („Lombarzii) *,
- „adevărații Sinti" („cei din Trei Veneto; dar printre ei nu îi numărăm pe Veneti Sinti • ••)•

Întrucât această lucrare își propune să fie o descriere a unui anumit grup (3), intenția noastră principală este de a prezenta modul în care acesta se clasifică pe sine și pe alții, astfel încât cititorul să poată utiliza conceptele și categoriile așa cum sunt utilizate de grupul însuși. Este la fel de clar că, dacă în literatura țigănească actuală se stabilesc clasificări precum cele pe care tocmai le-am văzut, trebuie să încercăm să punem cititorul în poziția de a ști cum să treacă de la un registru la

altul; aceasta pentru a putea identifica un „grup” conform etichetei specialistului și conform celei date de țiganii noștri.

II.2 „ Țiganii” și „Gafié ”•

În mare parte a literaturii țigănești contemporane, următoarele două afirmații sunt considerate valabile în general:

a) „Țiganii” sunt oamenii numiți așa de

1 non-țigani",

b) „«Ga$e» sunt oamenii numiți așa de cei care nu sunt Gage.”

unde a) fiind o declarație de non-țigani și b) de non-țigani, echivalențele de la un registru la altul ar trebui să fie:

c) Țiganii non-gagé

d) Angajament de a nu fi țigan.

În concluzie, în ambele grupuri de oameni, structura cognitivă care recunoaște umanitatea comună în x și non-x este refăcută.

în limba s, un termen denotă x, niciun termen denotă non-x, unde non-x este întotdeauna vorbitorul, conform următoarei diagrame ♦

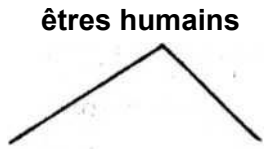

a) Țiganii fără lexem •
b) Nu am pariat niciun lexem

Fig. II.1

În ambele cazuri, nu există niciun termen care să denoteze unitatea lui non-x în raport cu x, ci doar termeni care denotă submulțimi ale lui non-x:

în a) de exemplu, franceză, italiană, spaniolă, engleză etc.;

în b) Rom, Manus, Sinti, Kalé etc. Este apoi clar că termenul cu care x este indicat prin non-x poate varia în funcție de limba diferitelor submulțimi: în a) Tsigane (sau alte sinonime în alte limbi), Gitano , Zingaro , Gypsy etc. etc., în b) Gagé , Gazé , Gago , Pajo , Gorgio etc.

Există, totuși, cazuri în care echivalențele c) și d) nu sunt respectate, deoarece pot exista persoane care sunt numite atât „gagé" de către cineva numit „Tsigane", cât și „Tsiganes" de către cineva numit „gago". Dintr-un punct de vedere extern, așadar , zonele semantice ale celor două heteronime se intersectează (vezi fig. II.2).

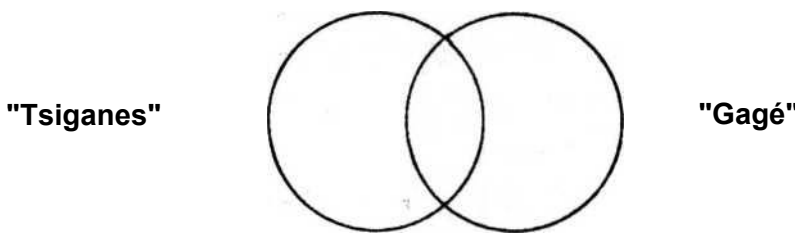

Fig. II.2

La intersecție, adică printre oamenii care sunt numiți atât „țigani", cât și „gagé", putem avea oameni care se recunosc ca:

- „Țigani", dar nu „Gagé" (de exemplu în Italia, „Tsi ganes" din Calto: vezi Sarti, sp)
- „Gagé", dar nu „țigani" (de exemplu, în Italia, unele parcuri de târguri) ■>
- nici „țigani", nici „Ga^é" (de exemplu, în Italia, cei care se numesc Kminanti).

Se poate să existe și persoane care se recunosc atât ca „țigani", cât și ca „gagé", dar

nu putem spune cu siguranță. Întrucât clasificările sunt deja evaluări în sine, ne putem aștepta la opinii diferite despre „țigani" - o categorie construită de non-țigani - în funcție de poziția persoanei care le formulează, fie în cadrul presupusului grup „non-țigani", fie în cadrul presupusului grup „non-ga^é". Astfel, este foarte probabil, de exemplu, ca fiecare dintre cele aproximativ treizeci de grupuri din Iugoslavia - enumerate de Uhlik (1955, 1956) drept „ ciani ", pe lângă faptul că au un anumit autonim, să aibă și o viziune diferită asupra non-ga^é față de alte non-gagé. Același lucru se întâmplă atunci când non-țiganii vorbesc despre „țigani". În funcție de profesia lor sau nu, ei subîmpart conceptul „țigani" în grupuri și subgrupuri care rareori se suprapun: tipologia lingvistului, de exemplu , poate fi diferită de cea a istoricului, preotului sau ofițerului de poliție; nu este nimic absurd în asta! Așa cum non-gagé folosesc parametri diferiți pentru a se clasifica, non-țiganii folosesc parametri diferiți pentru a se clasifica. Absurditatea, cauzată de o banală neînțelegere semantică, a fost, pe de altă parte, căutarea îndelungată a „țiganului adevărat", care a fost poate cea mai inutilă ceartă din întreaga istorie a țiganologiei.

După ce s-a descoperit originea indiană a limbii, diverși „țigani", se credea că ar putea servi drept parametru de distincție. Problemele au apărut atunci când s-a văzut că mulți dintre cei care trăiau „ca țigani" nu vorbeau „țigănește" și s-a căutat să se știe dacă erau măcar de „origine țigănească" sau altceva. Chiar și astăzi și în Italia în special, mulți disting în acest fel „țiganii" de alții care trăiesc „ca țigani", presupunând - printr-un proces purist - că originalul este cel autentic și că cei care se abat de la presupusul original sunt „degradați". Prin identificarea „adevăraților țigani", a „țiganilor degradați " și a „celor care nu sunt cu adevărat țigani", a fost posibil să se distingă „științific" pe cei pe care concepția „populară" îi categorisea într-un mod uniform ■

II.3 Opoziții distincte sau continuum cultural ?

Împotriva organizării pur tipologice a studiului lumii țigănești/non-țigănești, recent au fost dezvoltate interpretări alternative de către diferiți autori, care au încercat analize sau descrieri generale. Apar două poziții care, conform modului nostru de a vedea, se opun doar parțial: una, urmată de autori francezi (Lemaire de Marne, Liégeois, William), subliniază distincțiile de opoziție interne grupurilor țigănești; cealaltă, susținută de autori englezi (Acton , Helyear), evidențiază continuitatea în cadrul spectrului larg care ar fi populațiile țigănești. Este semnificativ de observat că

ambele direcții s-au dezvoltat din critica conceptului de „țigan adevărat”, „țigan adevărat”, pe scurt, țigan cu „denumire înregistrată”. Cu siguranță nu este locul potrivit pentru a analiza în detaliu cele două poziții. Ne limităm doar la a sugera că, poate, așa cum se întâmplă adesea, acestea au fost influențate de caracteristicile etnografice specifice regiunii în care autorii și-au desfășurat cercetările (francezii în Franța, englezii în Marea Britanie). Este destul de normal, credem, ca țiga-

Antropologii specializați în Franța, unde există numeroase „grupuri" și „subgrupuri" diferite, văd „ mai multe societăți țigănești". Dimpotrivă, specialiștii englezi, obișnuiți să observe o situație deja în sine mult mai puțin variată decât situația franceză, cu în plus fenomene evidente de fuziune internă între diferitele „grupuri", preferă în mod evident să ia în considerare o „continuitate culturală" în cadrul „ spectrului larg al populației numite în mod obișnuit țigănești" (Acton, 1974:18). Și, așa cum se întâmplă adesea între antropologi, care își critică reciproc generalizările, deoarece toți iau în considerare doar datele lor, la fel este și între țigani ...

II.4 Autonimele cuvântului „zingari" în Italia .

Am indicat în altă parte caracteristicile socio-culturale ale oamenilor numiți „ Zingari " (4) în Italia, oferind și bibliografia de bază (vezi Piasere, 1984b). Ne interesează aici să știm cum sunt numiți. Puținele cercetări efectuate în Italia asupra acestor populații nici măcar nu ne permit să oferim un cadru riguros al denumirilor pe care și le dau singure. Prin urmare, numeroșii termeni care apar - la plural - în Tabelul II.1 vor trebui corectați ulterior:

1 - Rom Kalabrezi
m - Rórije cel ontani
n - bazalisc roman
o - Rbmje puljézi
p - Calderele Rom
q - Rom Lovara

a - Sinti pjemontézi b - Sinti lombardi c - Sinti mu&ini d - Sinti emiljani e - Sinti vèneti f " Sinti markijani g - Sinti gackane h - Sinti estrexarja i - Sinti kranarja j - Sinti krasérja k - Rom abrutsézi

r - curar rom
s - romi sloveni
*** Roma (e)rvană**
u -' istrjani romi sau romani

v - Aassikané Rcraa ou Rome y - Kaulfa

z.- Walkers z 2 - Gostraj z Tsig4n (Zingari)

w - xoraxané Roma ou .Borna

x - Rudari ou Rumdni Tab. II.1

În ciuda incertitudinilor cognitive, în această listă am preferat să nu folosim ortografia italiană, ci cea folosită aici pentru transcrierea termenilor țigăni. Multe grupuri pot folosi pluralul „ Sinte ” sau „ Sinté ” în loc de „ Sinti ”, dar va fi necesar să se verifice mai departe. De asemenea, va fi necesar să se verifice utilizarea, în rândul Sinti, a termenului „ valsi ” (■„latini”, în special „italieni”) sau similar, și să se vadă dacă este o autodenominație sau altceva. În orice caz, grupurile af de pe listă se consideră de obicei „italiene” și etichetează toate grupurile gj drept „germane” (tajc). Trebuie reținut faptul că unii Sinti ga&kane se autointitulează „ eftavagarja ” și pot indica prin extensie etnonimul lor S „ me hom je Sinto gackano eftavaga-tfko ” („Sunt un Sinto gackano al eftavagarja”).

Figura II.3 prezintă aproximativ zonele cele mai frecventate de membrii fiecărui grup (literele se referă la lista de mai sus). De asemenea, este prezentat orașul Melfi , unde se află probabil cea mai mare așezare „țigănească” din Italia - aproximativ 1.000 de romi din 18.000 de locuitori.

Nu există grupuri Kale în Italia, cu excepția unor situații foarte sporadice . Niciun grup Sinti din Italia, însă , nu se definește drept Manus . Ocazional, ei recunosc că Sinti și Manus sunt același grup: „Noi, aici în Italia, suntem Sinti, dar dacă mergem în Franța, atunci acolo suntem Manus, nu știu de ce. Cu mult timp în urmă, am fost la Strasbourg, unde am familie. Ei bine, acolo, aceste rude se numesc Manus, dar când vin în Italia sunt Sinti ca mine.” În acest moment, am putea construi o nouă tipologie bazată pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fig. II.3

autonimul, dar aceasta ar fi din nou o construcție pur externă, care nu ar ține cont de

articularea internă reală, care trebuie verificată întotdeauna odată cu cealaltă. Toți cei care se definesc drept „Sinti" păstrează un singur „grup", distinct de cei care se definesc drept „Romi", „Romi", „Roma", „Romi" etc.? Autonimele „Rom", „Rom", „Roma", „Romje", care se referă toate la același lexem (sing, *ftam* sau „Rom*) implică într-adevăr o unitate ? Faptul că autonimul este similar nu implică faptul că heteronimele reciproce sunt și ele similare. Mai mult, au toți acești oameni o viziune unitară față de cei pe care unii Sinti și Romi îi numesc Gagé și alți Sinti Gage, față de cei pe care Romi și Romje îi numesc Gaggé sau civili , Romi Gazé și Roma Gage ?

II.5 Autonimele numelui „Cigani" în Slovenia .

În Slovenia, P. Strukelj (1980:73-74) distinge trei grupuri în funcție de așezarea lor: ciganii din Dolenjska (la granița cu Croația), cei din Prekmurjé (la granița cu Ungaria) și cei din Gorenjska (la granița cu Austria). Autonimul primului și celui de-al doilea este romi , iar al celui de-al treilea, sinti (vezi fig. II.4).

Romii din Dolenjska s-ar defini apoi în funcție de regiunea sau localitățile de așezare. Ca exemplu, P. Strukelj relatează în slovenă următoarele denumiri: belokranski Cigani (-țiganii din Belekrajna), metliski Cigani („țiganii din Ifletlika) Ko&evarji („dei Kocevje). t

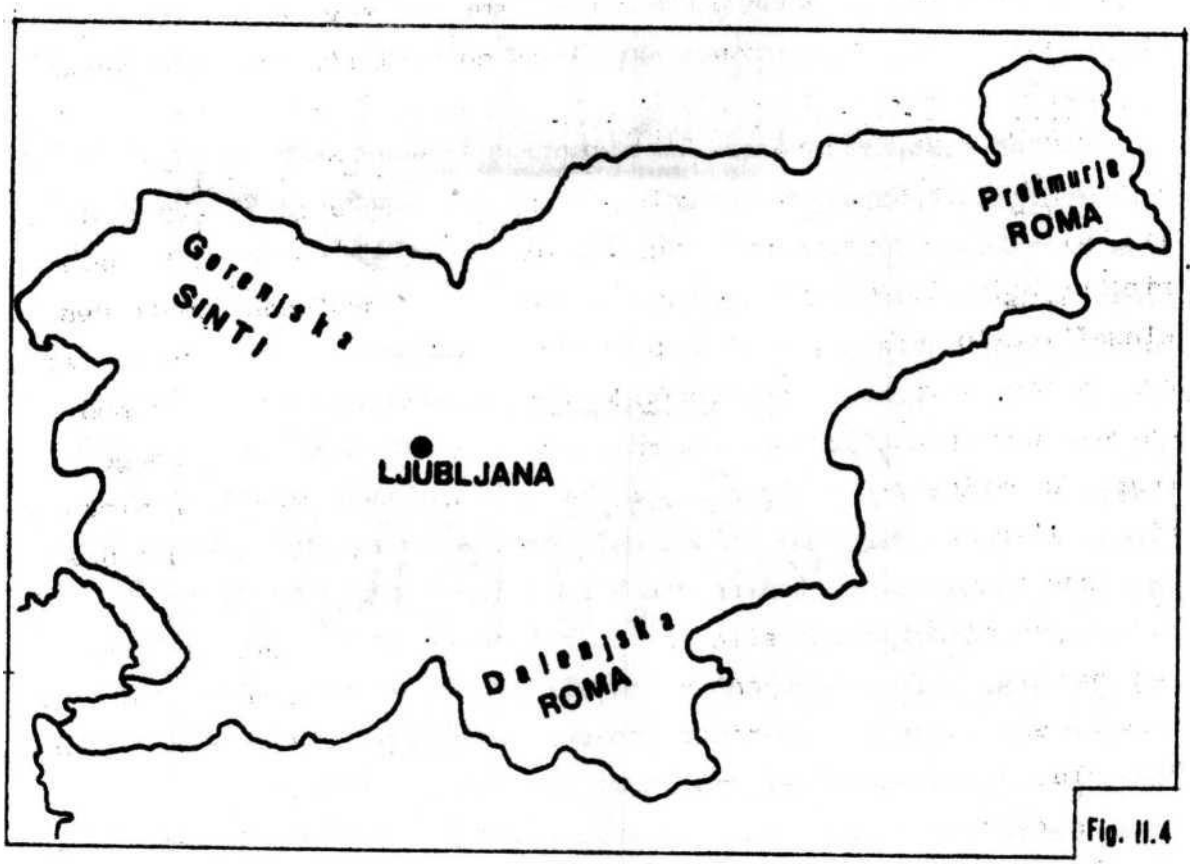

Fig. II.4

II.6 Terminologia etnică a romilor sloveni din Italia » În sfârșit, începem să pătrundem în „țiganii noștri". Prin tonurile celor care, în Italia, se autointitulează romi sloveni , relatând cum clasifică omenirea atunci când vorbesc în dialectul lor, adică po romane .

Pentru romii sloveni , nu există romi , sinti , kaie , romje etc. Toți bărbații (manusa , gène) din lume pot fi fie romi , fie gage , conform diagramei II.5.

1 manusă

2 Grădina Romă Fig. II.5

Vom vedea mai târziu că acestui dualism între ființele vii, Slovensko Rpma îi corespunde o diviziune dualistă a ființelor supranaturale .

În primul rând, să observăm că situația rezumată în diagrama II.1, dată de obicei ca fiind generală, nu este întotdeauna valabilă. Astfel, exemplele raportate de Liégeois (1983:65-71), care tratează materialul lui Solo (1979) și Williams (1980) , nu iau în considerare clasificări de tipul celei prezentate aici, ceea ce, în opinia noastră, nu este valabil.

nu este izolat, nici tipic pentru romii sloveni . Dincolo de studiul etnografic , acesta poate fi un fapt reconfortant pentru propagatorii naționalismului țigănesc, întrucât prezența unei confesiuni în cadrul unui grup care cuprinde toate grupurile este, fără îndoială, o indicație a unei anumite conștiințe etnice, încă potențială în ceea ce privește revendicările de drepturi, dar care, ca atare, admite un stil de viață comun: la acest nivel, conform interpretării non- Gâge , aceștia ar fi poate mai de acord cu țiganii englezi decât cu francezii.

Aceeași diviziune se menține și atunci când vorbesc în italiană (po gagikâne), adică, la fel ca Gage : refuzând eticheta „Tsi ganes" pentru că este peiorativă, traduc autonimul folosind „Sinti" în loc de „Roma", devenind astfel Sinti Slovéni (vezi Introducerea) și indicând toți romii ca Sinti . O propoziție precum „ hîle pherde Roma " („Sunt mulți romi ") este preluată în italiană cu „ci sono molti Sinti" („Sunt mulți Sinti"). Aceasta explică de ce sunt numiți așa și în literatura de limba italiană . Probabil că au început să se autointituleze „Sinti" în italiană în urma primelor încercări de redresare socială din Italia, între anii 1950 și 1960, când profesorii și liderii religioși foloseau acest termen generic între ei, în loc de nepopularul „țigani".

Există un factor esențial pentru a fi rom : a avea strămoși romi , „a avea sânge rom ". „ Nindar jek gSgo nasti âvla Rom , un gâgo nu poate deveni niciodată rom", ne-a spus Lju-ke, o bătrână romă ; Va putea trăi, dacă reușește, ca romii , ca romii , dar nu va fi niciodată rom . Zejq ne-a dat exemplul Kamminanti , un grup semi-nomad, în mare parte de origine siciliană: „Uitați-vă la sicilieni, trăiesc ca romii , ascuțesc cuțite, călătoresc, astăzi sunt în Mande, mâine în Sàro, dar nu sunt romi , sunt Gâçje . " „Hik rasajore" - ne-a spus Tapi - „uitați-vă la preotul nostru, când a venit la noi, nu știa să facă nimic, l-am învățat totul, acum este mereu cu noi; dar este tot un gâgo ". Dimpotrivă, romii care locuiesc în gâgo sunt mereu romi. În decembrie 19B1, în Volo, un tânăr apare în lagăr. Nu cunoaște pe nimeni , nu spune un cuvânt în limba romană , locuiește în oraș cu alți gâgo . " El spune că este fiul cutare, ambii romi , care au fost abandonați într-un internat unde l-au crescut persoane religioase . Nu a trăit niciodată cu romii , dar romii din Volo l-au etichetat imediat drept rom .

Nici măcar căsătoria nu poate schimba esența unei persoane. Sora lui Kambro, internată în Sardinia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, s-a căsătorit cu un gâgo din Cagliari. Familia ei nu a mai văzut-o de ani de zile, știe că trăiește ca gâgi , că este vânzătoare de fructe și legume, în ciuda acestui fapt fiind încă considerată romni (feminin, din rom). În schimb, mărturia lui Scaramuzzetti este valabilă; referindu-se tocmai la acești romi și vorbind clar despre „fidelitatea sângelui", ea scrie: „ femeile gage căsătorite cu țigani și care trăiesc printre țigani, sunt încă indicate ca gage . În aceeași situație, este vorba de un bărbat (...) numit «gagio»" (1979:169). Romani rat , sângele romilor, așadar, entitate concretă, fizică, biologică, este marca fundamentală care transmite ființa romă, identitatea etnică de nivel principal.

Caracterul etnic, personalitatea etnică, traiul ca rom, Zivïni po romane , sunt cu siguranță luate în considerare și chiar se acordă o mare atenție. Dar apoi, este întotdeauna într-o altă concepție.

text și ne referim întotdeauna la persoane care sunt considerate, fără îndoială, romi , ca având sânge de rom . Scaramuzzetti avea din nou dreptate când observă că afirmația adesea făcută „ kova naj câco Rom , el nu este un rom adevărat", are un sens mai degrabă moral decât factual" (1979:169). Desigur, în cazuri de incertitudine, când identitatea etnică a unui individ este îndoielnică, atunci putem auzi spunându-se că „ naa I GÎftarja hile , câce Roma . Noon! ei sunt GÎftarja , adevărați romi ". Dar acesta este doar un mod de a spune pentru a întări identitatea romă în raport cu Gage . Să ne amintim că romii Xoraxane , în același sens, ne-au spus „ Cisto Rom sem ; katé sem sa Roma , eu sunt un rom adevărat, pur; aici suntem cu toții romi " .

Trecerea percepției asupra „ câco rom " de la ordinea cognitivă la cea morală reflectă concepția „culturologică" - à la Benedict, ca să fie înțeleasă - pe care romii sloveni se străduiesc să o aibă despre societatea lor, un model complet ideologic, care nu este întotdeauna respectat. Iar a-i împovăra pe unul sau pe altul cu insulta de a nu fi un adevărat RPM este un indiciu al relațiilor personale și politice care se creează treptat, la diferite niveluri, în cadrul grupului.

Din notițele noastre din decembrie 1981: „Stăm lângă foc cu Lame și Tapi, soțul ei; vorbim despre orice și despre nimic, înainte ca discuția să cadă asupra unui punct anume:

- **Lamă: „ Ni£i vaso kèri , *&âca* Rom côri , nu e nimic de făcut, adevărații romi fură."**
- **Atingând ușor, malițios: „Onda côre i tu, deci și tu furi."**
- **Lama, întoarsă spre noi, intercalând cuvinte po gagikane și po romane : „ Po mre**

mule (pe morții mei), niciodată furată în viața mea. Na gânu , dâru pe (nu știu, mă tem)".
- Noi: " Onda na hTnas câci Romni , deci nu ești un rom adevărat , nici ..."
-Lame: „ Silō kava, tu! Ce-i aia, eh, tu!"
Soțul ei se uită la noi, ne face cu ochiul și zâmbește."

În concepția romilor sloveni , totalitatea romilor este împărțită în diferite grupuri definite, generic, ratse (sing. ratsa). Aceste ratse formează un set — romii — structurat taxonomic, adică ordonat pe mai multe niveluri și înzestrat cu o anumită profunzime și diferite grade de includere. Taxonomia prezentată în diagrama II.6 a fost colectată în Mande, ținând cont de opinia diferiților romi și o considerăm destul de reprezentativă printre diversele clasificări pe care romii sloveni din nord-estul Italiei le pot face astăzi. Pentru a evita confuziile, de acum înainte vom scrie autonimele fără semne particulare, în timp ce vom sublinia heteronimele. În acest fel, atunci când subliniem „rom" (Roma), ne vom referi la grupurile numite astfel, dar care nu se autointitulează cu acest nume. După cum se poate observa, structura diagramei este de tip „arbore inversat"; cea mai scurtă sau cea mai lungă lungime a fiecărei „ramuri", cu subdiviziunile sale, reflectă cea mai scurtă sau cea mai lungă cunoaștere datorită celui mai scurt sau mai lung contact cu ratsa . Prin urmare, se poate observa imediat că „ramura" căreia îi aparțin vorbitorii are, din punct de vedere lingvistic-

tique, caracteristici absolut particulare. Literele mici se referă la autonimele din Tabelul II.1: aj. Termenul Gîftarja desemnează toate grupurile care se autointitulează Sinti . Sunt recunoscute două subcategorii, (l)taljani („italieni) și Nemtsi sau TaJe („germani"), chiar dacă, după unii, doar aceștia din urmă ar fi „adevărații Gîftarja ".

Etimologia cuvântului „ GÎftarja " este necunoscută romilor înșiși. Un rom vechi ne spune că ar putea deriva dintr-un vechi cuvânt roman , „gifto " („otravă" < usturoi, „ gift " cu același sens), însemnând „otrăvitori" sau „făcători de otrăvuri". Dar, mai probabil, derivă din grecescul „ gyftos ", „egiptean" (vezi și Uhlik 1956:205). Prin urmare, sintii ar fi „egipteni", termen cu care, în mai multe locuri din Europa, erau indicați și sunt indicați și astăzi „țiganii".

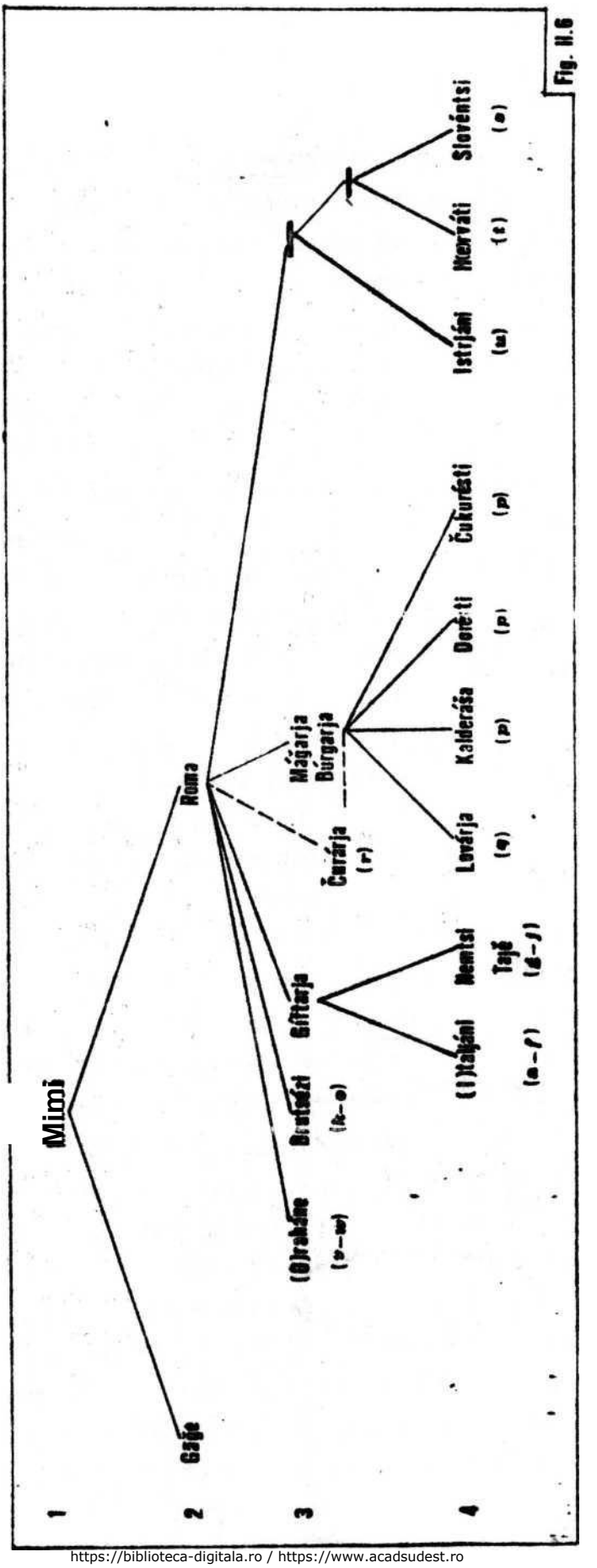

Fig. II.6

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ko. Brutsézi sunt romii din Abruzzo și, mai general, toți romii din sudul Italiei. În acest caz, un autonim a devenit un heteronim de înțelegere mai largă. Slovénsko Rama din nordul Italiei nu știu practic nimic despre alți romi și romje din sud. Ei recunosc și își imaginează că există romi aproape peste tot în sud („Imaginați-vă dacă în Napoli nu ar exista romi "), cred, de asemenea, că seamănă cu Brutsézi , dar, neavând contacte, rămân foarte nedefinite. Se știe, însă, că mulți Brutsézi își părăsesc adăposturile de iarnă din centrul Italiei în primăvară pentru a petrece vara în nord. Cu aceste ocazii , contactele dintre cele două ratse nu sunt rare.

Ar fi interesant de știut cum se compară romii sloveni, care se află în Abruzzo și Lazio de ani de zile, cu celelalte grupuri din sud, lucru pe care nu am putut să-l verificăm.

În mod curios, chiar și romii sloveni îi identifică pe kalderași și pe lovaria (pe care îi numesc lovarja) drept „unguri": ei sunt magarja . Menii francezi și gitanii spanioli fac același lucru (cf. Dollé, 19B0îî37 și San Roman, 1976:57-60). Totuși , trebuie să spunem că romii sloveni nu sunt atât de rigizi . Ei recunosc că kalderașii și lovaria „sunt aceeași ratsa ", dar știu și că „nu toți provin din Ungaria ". Astfel, cei care provin din Serbia sunt indicați și ca burgafli , [11] bulgari, iar aceste două heteronime sunt interschimbabile.

grâu și nu se exclud reciproc. Printre Magarja , Doreștii și Cukureștii sunt adesea considerați o rata separată de Kaldera , chiar dacă, de fapt, Doreștii și Cukureștii care se găsesc în Italia se consideră Kaldera. Ambiguitatea derivă probabil din faptul că există unii Megarja în Italia care se consideră doar Kaldera, fără a se lăuda cu vreo altă afiliere (despre organizarea socială a Kaldera, vezi Williams, 1980; despre cei italieni, vezi Levak și Karpati, 1984).

r. Curarja nu sunt uneori considerați Magarja . Noi re-
știe că vorbesc aproape ca ei, dar pentru mulți Slo vénsko Ramcü „sunt o cu totul altă ratsa "* Clasificarea lor, de fapt, nu este foarte clară sau unanimă, mai ales din cauza spunerii discrete de care se bucură* Un rom", care a trăit mult timp cu Magarja , îi consideră un grup „ticălos" al acestei ratsa : „ Hik , arată ca Ma^arja , se înțeleg între ei și apoi fac anumite lucruri la fel, cumpără femei, știi, așa*" Dar au ceva care*** pe scurt, n-aș ști cum să-ți spun, na,j câce Magarsko Roma , nu sunt adevărați Magarsko Roma * Hâri milo mange , nu-mi plac prea mult, au mereu un cuțit pregătit, jenă , știi* Bengeskere Roma hîle , sunt romii diavolului "* .

Prin termenul Rahane (sau Horahane , Orohane , Oraane), deformări ale cuvântului „Xoraxané", îi indicăm pe toți romii imigranți recent din centrul-sud al lugoslaviei* Chiar dacă contactele cu aceștia sunt destul de frecvente, nu sunt bine cunoscuți*. Ultima „ramură" se referă la taxonul etnic al vorbitorilor* După cum arată diagrama, nicio lemă anume nu indică întregul grup de romi sloveni (substantiv „slovéntsi"), romi h(e)rvansko (substantiv „hrvati") și (l)strjani (sau romi istrjani (substantiv „istrjdgii"). Și totuși, sentimentul unei anumite afinități între cele trei grupuri este palpabil atunci când cineva discută cu un rom pe această temă*. După cum este clar, pe de altă parte, că romii sloveni înșiși se consideră mai apropiați de hrvati decât de istrjani*. În mod ciudat , s-ar putea crede, clasa căreia părțile interesate spun că aparțin nu este etichetată lingvistic (categorie ascunsă), la fel cum nu este nici subcategoria care unește hrvati și sloveni*.

arborele romilor , nu apar toți „țiganii" din tabelul 11*1*. Rudari, un grup de origine românească venit în Italia după o ședere în Serbia, nu sunt cunoscuți. Credem că ar fi etichetați drept Rahano . * La fel ca și foarte rarii Kaul^a, de origine irakiană. Kamminanti și Sostréij sunt considerați Gafie și uneori numiți pirde. * Tsiganii nu sunt cunoscuți, dar ar fi, fără îndoială, numiți Gage : rețineți, așadar, că singurii care se laudă că sunt Zingari ar fi considerați, dimpotrivă, adevărați Gage și că categoria „ romilor " corespunde cu cea a „țiganilor" („oameni care vorbesc - dialecte neo-indiene), izolați de anumiți specialiști în Gage ". Trebuie să adăugăm că această taxonomie este folosită și de romii Hrvansko și de romii Istrj^ni și totuși se autointitulează „Sinti" când vorbesc în italiană, devenind „Sinti croati" și „Sinti istriani" (Sinti croați și Sinti istriani). Când etnobiologii își întocmesc taxonomiile „populare", au, ca să spunem așa, un avantaj enorm față de etnologii care se riscă în clasificări etnice „populare". Primii lucrează în liniște, fără să piardă din vedere - taxonomiile zoologice sau botanice, acum canonice în știința occidentală , în timp ce celor din urmă le lipsește acest al doilea termen de comparație , nu pentru că nimeni nu a încercat vreodată să clasifice grupurile etnice, ci dimpotrivă, pentru că mulți, și adesea în moduri complet diferite unul de celălalt, au încercat. Sensurile date termenilor „popor", „națiune", „etnie", „etnos", „ grup etnic", „trib" etc. sunt la fel de numeroase ca și antropologii care s-au ocupat de ele. Putem analiza clasificarea în sine doar dintr-un punct de vedere formal și apoi să vedem articularea zilnică dintre oamenii etichetați astfel.

Dacă luăm în considerare diagramele II.5 și II.6 împreună, se pare că, în

concepția romilor sloveni, categoria fundamentală manusa , bărbați , este articulată intern în 4 niveluri de abstractizare:

1) două clase la nivelul al doilea: Roma și Gage ;

2) În cadrul limbii roma (nivelul 3), corespund cinci (sau poate șase, lăsând clasificarea Curarja ambiguă) clase , dintre care patru sunt etichetate (GÎftarja , Brutszézi , Magarja și Rahane) și una cu „lexemă zero";

3) o subdiviziune etnică intermediară care nu este explicită pe limbă între nivelul 3 și nivelul 4;

4) la nivelul 4, nouă clase, toate etichetate. Un al cincilea nivel, care va fi discutat în paragrafele următoare,

r ■ - ■ ■ ". ■ este acum în curs de formare.

Gramatical, toate lexemele prezente în diagrama II.4 sunt substantive. Cu toate acestea, în limbajul cotidian, ne putem referi la diferitele categorii de romi în următoarele moduri :

- **Clasele etichetate de nivel 3 pot fi numite:**
  - **a) doar cu substantivele indicate în diagramă,**
  - **b) cu adjectivele corespunzătoare plus eticheta de nivel 2, avem astfel, respectiv: giftarsko Roma , brutszézi Roma , magarsko Roma și rahane Roma ;**
- **Clasele de nivel 4 sunt indicate prin s**
  - **a) numai substantivele indicate în diagramă sau, și mult mai frecvent,**
  - **b) adjectivele corespunzătoare plus termenul de nivel 1, adică prin eliminarea completă a constituentului intermediar care nu este niciodată explicat. Astfel, avem respectiv:**

(i)taljani (sau (i)taljansko) romi , Némsko Roma , (i)strjani (sau istrjansko) romi , hrvansko Rnma și slovénsko Homa » The Kaidera- v Z v sa , Lovarja , Dorésti și Cukurésti sunt aproape întotdeauna numite Magarja .

Am menționat deja că, în taxonomie, denumirile taxonilor , etnonimele, sunt de diferite tipuri. Utilizarea heteronimelor nu este cu siguranță o caracteristică a romilor slo vénsko . Diagrama II.7 este un exemplu care arată clar cum alți romi urmează proceduri similare. Aceasta prezintă denumirile reciproce ale celor patru grupuri locale de romi prezenți în patru puncte diferite ale Mandei la 16 aprilie 19B1. Autonimele apar cu majuscule în diagramă. Termenii din casetele plasate orizontal în raport cu autonimul constituie

SINTI, EMILJANI	Slavă sinti	Tremură-l , învârte-te si învârte-te	
Gîftarja J's	O SLOVENSKO ROMA	Rabane	
Sinti		GURBEȚI	
Sinti	Rame slovac	Siftari	BOZNACI ROMA

heteronimele active cu care sunt indicate grupurile corespunzătoare aranjate vertical în ma; invers, substantivele verticale corespund heteronimelor pasive . De exemplu: romii 3L0-VENSKO îi numesc G^ftarja pe SINTI EMILJANI și Rabane , precum și pe GURBETI și BOZNACI ROMA (ambii din Roma OrQxana). Invers, ei sunt numiți Sinti slavi de către SINTI EMILJANI.

JANT, Sinti de către GURBETI și romi slovaci de către romi BOZNACI; și așa mai departe.

Firește, heteronimele nu sunt acceptate de grupurile la care se referă, atunci când sunt diferite de autonimele. De asemenea, romii sloveni resping înșiși modurile în care alții le denumesc. Raportăm aici o discuție semnificativă între doi soți, ea din familia Kaideras și el din familia Slovéntso î " 31-05-1902.

- **Zéjo t s-a dus la o altă rata . Știi, ca milanezii și napolitanii»**
- **Dana, vin din alt loc.**
- **În Iugoslavia eram Ko&évarja .**
- **Dar locuitorii din Dana, Magarja , vă numesc Sijaci , Blja^eri , Sijdtéa .**
- **Zéjo I Nu» N-am mai auzit aceste cuvinte»**
- **Dana (în același timp): Jo ! Sijaéi , da, eu Sijaci »**
- **Suntem Hik , vezi, tu îl iei pe Sijaci .**
- **Zéjo: Nu, ei erau cei care purtau mereu pălărie. noi [po romane, sijcko ¡veyt say hat *J***
- **Dana, dar nu! Nu știi nimic. Ești Sijaci .**
- **Zéjo t Nu, eu Ascultă, ce cuvânt este acesta? L-am auzit. de aici, din Italia, acest cuvânt „Dacă am fi fost sijaci , am fi fost sij&i chiar și în Iugoslavia, dar acolo n-am auzit niciodată acest cuvânt"**
- **Dana, pentru că erai mică, ce știu ei, copii?**
- **Zéjo și Jo nu era mic, am înțeles totul.**
- **Dana, dar dacă nu înțelegi nimic nici acum, vrei să vii. Ia, când erai mic, nu ?**
- **Zéjo I Și tu, ce știi despre asta? Ascultă, noi eram Ko- „Ftevarja și ei, Magarja , cei care au reparat întrerupătoarele , ei erau K^tlarja . Noi nu suntem Sijaci. "**
- **Dana: 3 ilo kava , da ¡Ori I Santa .", ce este aia, Mamă! Sfântă (din ce în ce mai încordată) nu mă face să blasfemiez, Raajero (preotul) mă aude**
- **Zéjo t Dar ascultă asta „Dar ce știi tu, tu"**
- **„Dana, tu nu știi nimic." Tatăl meu așa îmi spune. „E bătrân." „El va ști mai multe decât tine"** #
- **Zéjo: Dar ce știe tatăl tău? Trebuie să călătorești la... Știu; el rămâne încă în Iugoslavia, ce știe el?**

- Dana (întorcându-se spre noi): El știe totul, el. Eu (spre soțul ei): Pentru că tu, tu ai călătorit 7. Tu ești încă în Mande. (spre „).

„(noi): Nu-l ascultați! Doarme, nu înțelege nimic.” ' ■

Termenul 3ijaci , sau 3i-Jaci , sau Sijaceri , ca etichetă care ar grupa împreună toți Istrjani , Hrvati și Slovéntsi este ne-

complet respins și înțeles greșit. Foarte des, când ceream informații despre acest subiect, prima reacție era negarea termenului în sine: „Dar ce cuvânt este acesta?” *, „Nu știu ce este, în orice caz, nu ne aparține!” Cuvântul nu este din limba grupului, prin urmare nu există, prin urmare gi-jaci nu există. Aceasta este procedura logică a raționamentului și nu trebuie spuse cuvinte la întâmplare. Doar cu o singură ocazie un rom a recunoscut validitatea termenului, afirmând că „da, odată, ai noștri purtau toți o pălărie ” *; dar aceeași persoană, chestionată luni mai târziu, și-a înghițit afirmația în modul obișnuit „ Sijaci 7 Na flânu so hile I don't know who are they.” Același termen, care poate în intenția Magarja indică și alte grupuri, este raportat și de Uhlik (1966:200), conform căruia este un heteronim cu care țiganii sloveno-croați sunt numiți de alți țigani.

II.7 Terminologia etnică a romilor din Dolenjska .

Din datele furnizate de P. StrukelJ (1980:73-75), este evident că până și romii din Dolenjska împart umanitatea (manvja) în două categorii de bază, romi și pagi . Mai mult, romii ar fi împărțiți conform fig. II.8 (unde păstrăm îndeaproape termenii și ortografia sursei noastre):

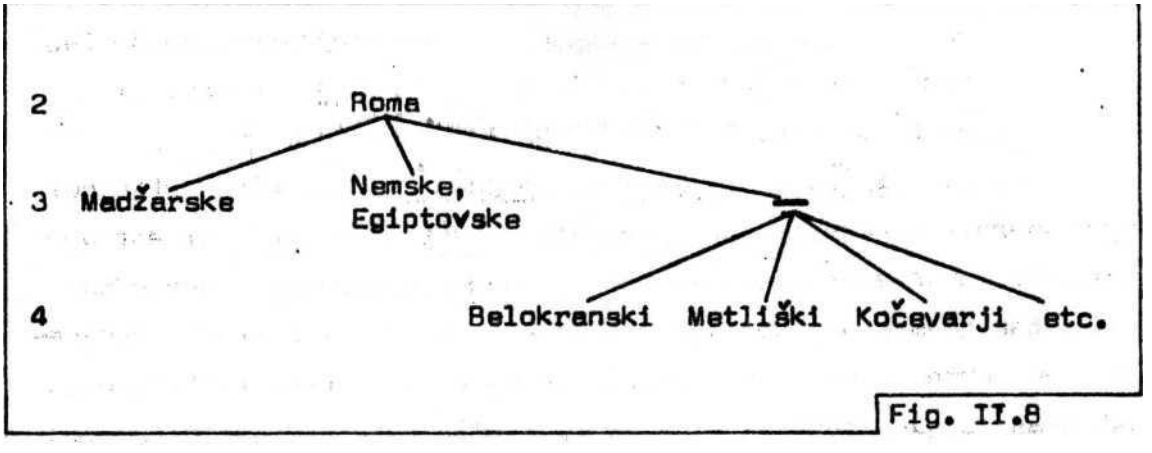

Fig. II.8

Primul taxon se referă la romii din Prekmurje, indicați ca „Hon grois”; al doilea, la

sinti din Gorenjska, indicați ca „germani ” sau ca „egipteni”; conform lui Uhlik (19571144), sinti ar fi numiți și kranérja sau krantike Roma, adică „din camiole”; al treilea taxon , care este cel al romilor din Dolenjska înșiși, nu pare a fi etichetat (vezi cap. II.5), chiar dacă, la fel ca toți ceilalți, pot fi definiți ca slovenci , adică sloveni . În schimb, sunt numiți de ambele grupuri hrvaske sau hrvati , adică „croați”.

II.B Terminologie etnică reținută de romii sloveni în Italia .

Trebuie să luăm acum în considerare schimbarea diacronică a taxonomiei etnice. Comparația cu clasificarea realizată acum aproximativ patruzeci de ani în lugoslavia ne poate ajuta să înțelegem cum s-a schimbat taxonomia și, probabil, și cum s-ar putea schimba în viitor.

Figura II.9 prezintă ratse-urile amintite de un rom care a locuit în Koievje înainte de război. Nu pretinde a fi exhaustivă, deoarece romii sloveni care s-au aflat de această parte a graniței italiene după 1918 au schimbat cel mai probabil schema conceptuală a taxo-

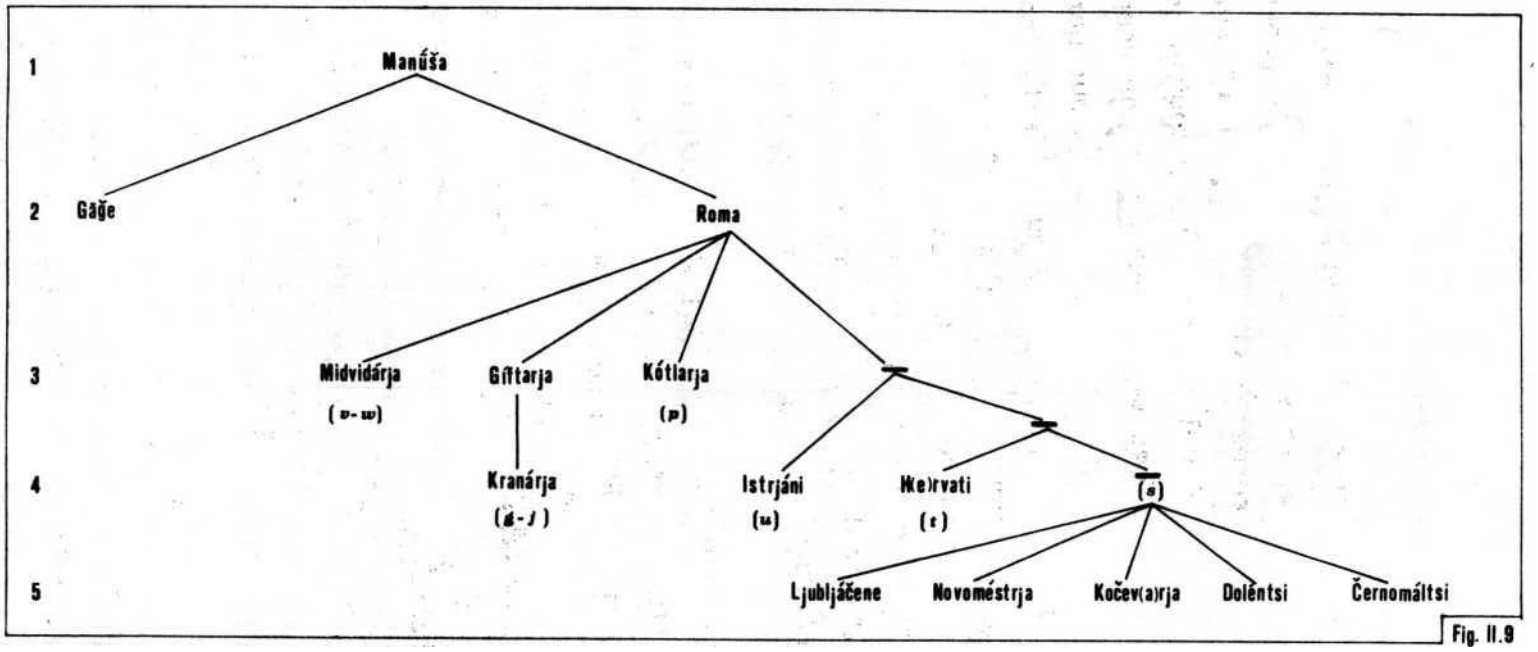
1
2
3
4
5
Manúša
Gāǧe
Roma
Midvidárja
(v-w)
Giftarja
Kótlarja
(p)
Kranárja
(d-ɾ)
Istrjáni
(u)
Ke)rvati
(ɛ)
(ə)
Ljubljáčene
Novoméstrja
Kočev(a)rja
Doléntsi
Černomáltsi

Fig. II.9

nomie.

În liniile sale generale, clasificarea nu este foarte diferită de cele două clasificări actuale, deoarece marea distincție dintre romi și gagi reprezenta încă de atunci discriminarea fundamentală. Comparativ cu cea actuală, în orice caz, două diferențe apar ca fiind semnificative: față de prima , numărul de ratse este mai mic, în timp ce față de a doua, numărul este mai mare; pe de altă parte, slovénsko romii apar subdivizați ulterior, chiar dacă, în terminologia romilor, constituiau oricum o singură ratsa . Prin urmare, în memoria lor, „arborele" apare mai îngust, dar mai lung, ajungând la al cincilea nivel de abstractizare. În plus, aria denotativă a fiecărui heteronim era mai îngustă decât cea actuală:

- GÎftarJa îi indica doar pe cei care sunt acum indicați ca némsko GÎftarJa din motivul evident că „acei italieni, i-am cunoscut doar când am venit în Italia". Auzisem că erau câțiva, dar nu- i întâlnisem niciodată. „Acolo, GÎftarJa erau doar germani, erau mulți lângă granița cu Austria". Au fost identificați și ca Kranarja , de la numele regiunii.

- Termenul Kotlarja (în slovacă: Kotlar , același semn) era folosit pentru a se referi la cuplari. Este dificil de stabilit dacă aceștia sunt de fapt Kaldoras, deoarece și alți romi practicau această meserie , inclusiv unii romi din Dolenjska. Nici nu este sigur că acești Kotlarja corespund exact celor identificați astăzi drept Magarja . Informatorul a recunoscut de fapt că la acea vreme existau într-adevăr Magarja , dar erau romii care trăiau „spre Ungaria". Termenul Kotlarja nu a căzut complet în desuetudine astăzi; am auzit mai mult de o persoană în vârstă folosindu-l în sensul specific de „cuplari", referindu-se fie la Kaldera, fie la Gage care practica această meserie.

- Midvidarja erau dresorții romani de urși (< si. medvédar , același semn. J. În Slovenia erau puțini la număr, proveneau din

• • Croația și în special Bosnia. Informatorul a recunoscut în unele grupuri de Rahane provenite din Bosnia fosta Midvi darja .

Pe de altă parte, aceeași structură și aceiași termeni au determinat subdiviziunile etnice în care romii din Slovénsko se simt incluși chiar și astăzi, cu excepția ultimelor diviziuni. Acestea se refereau pur și simplu la orașele în care locuiau permanent sau care constituiau centrul zonei lor nomade. Termenul „slovéntsi" practic nu era folosit în Slovenia. ■

- Novoméstrja erau romii din Novo Mesto, Ko&ev(a)rja cei din Koievje, Ljubljaceni cei din Ljubljana, Cernomaltsi cei din ¿rnomelj, în timp ce Doléntsi , în mod ciudat, erau doar cei din Pstojna. Cei din Metlika erau, pe de altă parte, categorisiți drept Hrvati , iar romii din Kocevje îi categorisesc și astăzi ca atare.

Trebuie menționat că și în acest caz aceste denumiri ar putea fi înlocuite cu sintagma formată din adjectivul toponimic a. Adăugat la termenul de nivel superior, adică în ordine: no-vomésko Roma , kocevsko Roma , ljubljacene Roma , cernomalsko Roma și dolénsko sau postojnsko Roma .

Aceste subdiviziuni pe orașe trebuie să fi avut o anumită importanță dacă, chiar și astăzi, tinerii din prima și a doua generație născuți în Italia se referă adesea la această denominațiune atunci când vor să încadreze poziția părinților sau bunicilor lor. „Părinții mei erau din Kocévrja , apoi s-au mutat, când tatăl meu a început să lucreze ca spărgător de pietre; bunicul meu călătorea și el mereu pe lângă Kocevje; mama mea era novoméstri .” -, :

La patruzeci de ani după exodul din nordul lugoslaviei, subdiviziuni pe orașe de acest tip nu au fost încă oficializate în Italia, chiar dacă se poate percepe o anumită tendință în această direcție. Uneori am auzit referiri la romii Mandézi , romii din Mande sau la romii Floma , romii din Roma etc., dar acestea nu sunt încă etichete precise, fixe, deoarece abia recent zonele de nomadism au fost bine sau prost circumscrise și abia în ultimii zece sau douăzeci de ani, după caz, familiile au început să se stabilească mai mult sau mai puțin stabil într-un oraș. În acest caz, în orice caz, limba și clasificarea nu au ținut prompt pasul cu o realitate, așa cum vom vedea, de extremă importanță din punct de vedere economic și politic în cadrul romilor. Pentru a rezuma pe scurt , am încercat să descriem formele de clasificare a umanității așa cum sunt conceptualizate de un anumit grup de romi . Am discutat variațiile individuale la care poate fi supusă clasificarea și am putut vedea cum poate varia clasificarea în spațiu și timp.

Comparația dintre cele trei clasificări ne permite să observăm în primul rând că taxonomia nu constituie o schemă închisă, fixată o dată pentru totdeauna și, poate cel mai important, că romii înșiși sunt conștienți de flexibilitatea și variabilitatea acesteia . Din momentul în care stabilesc relații cu grupuri noi și le pierd pe cele cu cele vechi, aceștia se identifică și se clasifică imediat; abandonând sau menținând, după caz, vechile etichete. Romii din Ljubljana și romii din Postojna nu mai există,

deoarece în Ljubljana și Postojna, evident, nu mai există romi, dar alte grupuri sunt adăugate pe listă și s-ar putea adăuga altele noi. Modul de denumire a diferitelor - categorii etnice, indiferent de nivelul 6e, constă astăzi și anterior dintr-un binom care are întotdeauna ca al doilea element termenul rom . Iar faptul că tindem adesea să eliminăm acest constituent nu invalidează procesul, deoarece în...

În caz de îndoială, de exemplu dacă vorbim despre italieni , aceștia vor fi numiți - imediat „roma italiană” etc. Cu toate acestea, în toate cazurile, primul termen indică fie profesia, fie foarte adesea mediul etnic gagikgno în care trăiesc sau ar fi trăit grupurile respective, în funcție de faptul că se referă la o țară, o regiune sau un oraș. Utilizarea „ergonimelor” (nume de profesii) nu eliberează clasificarea de influența lumii gagikano , așa cum s-ar putea crede, întrucât caracteristica profesiilor rome este de a fi întotdeauna orientate spre exterior, spre lumea gagikânilor . Prin urmare , dimensiunile romani și gagikâni sunt strâns legate în acest sistem de clasificare.

În sistemul terminologic al ratse , atât romii sloveni, cât și romii hrvansko consideră grupul format din romii sloveni și romii hrvansko drept măre Roma , „ romii noștri ”. Toți ceilalți, inclusiv romii istrjani , sunt àver Roma , „ceilalți romi”, chiar dacă recunoaștem comunitatea de limbă și obiceiuri cu istrjanii . În capitolul al treilea, însă, vom vedea toate celelalte semnificații în care se folosește eticheta „ mare Roma ”, ale căror limite nu sunt absolut deloc precise. Atunci când nu este nevoie de specificații, atât romii hrvansko, cât și romii sloveni se autointitulează simplu „rom”. Întrucât nu există riscul de confuzie, întrucât în Italia sunt singurii (alături de istrjani, care se autointitulează adesea și ei romini) care folosesc acest autonim (vezi tab. II.1), ne vom referi la ei și simplu „rom”, atunci când nu este nevoie să specificăm mai mult

.

II.9 Concepții despre aventurile romilor .

Romanii nu sunt buni cunoscători ai altor ratse și nici nu sunt foarte interesați de obiceiurile lor. Atitudinea actuală este, de fapt, de a-i considera pe ceilalți ca fiind nedemni de atenție. Opoziția amen/âver , noi/ceilalți, rămâne fundamentală , dar limitele variabile ale acestei opoziții permit, în ciuda tuturor lucrurilor, să se atribuie judecăți diferite diferitelor ratse și, de asemenea, să se aibă cunoștințe diferite, total sau parțial , despre obiceiurile fiecăruia. În consecință, există ratse care sunt mai negative decât altele, ratse care sunt indiferenți în caracterul lor negativ, ratse care sunt negative pentru că, în adâncul sufletului, sunt invidiate și pe care, spre bine sau spre rău, încercăm să le imităm.

Cele mai disprețuite trupe din punct de vedere liric sunt, fără îndoială, Istrjanii , Rabane z , Italjanii z și Curarja z ; primii trei pentru că v / sunt eminent „murdari”,

ultimii pentru că sunt violenți. La un nivel intermediar, îi găsim pe Brutsézi și Némtsi, dar primii sunt și ei foarte „murdari"; și, în final, Magarja , blamați și invidiați, imitați și respinși în același timp. Disprețul afectează toate nivelurile și toate fila etnice care, după cum vedem, nu constituie bariere în această privință. „ Istrjanii sunt ultima roată a căruței", ne-a spus Zejo și ei îi asimilează.

Înțeles cu Curarja * CU , cu Rahane , care reprezintă în ochii lui maximul barbariei: „sunt ca animalele; sunt murdari, își vând copiii". Murdăria, violența și lipsa de umanitate față de urmași sunt, în general, caracteristicile negative atribuite acestor ratse . „Trebuie să fii atent, acești Rahane nu stau pe gânduri înainte să-ți ardă kampina (rulota). Chiar și între ei, se omoară între ei ca animalele". GÎftarja italieni sunt și erau la fel de murdari. Când am ajuns în Mande, acum vreo douăzeci de ani, nu erau mulți romi , erau doar GÎftarja pe care îi găsești aici; ei bine, ei încă trăiau ca animalele. Gândește-te, își făceau nevoile sub căruța unde dormeau. Nu aveau nici cea mai mică reținere. Dacă ai fi văzut!" Nici măcar Magarja nu scapă de anumite acuzații specifice și, se pare, nu complet nefondate (vezi Levak și Karpati, 1984).

Naâtri len hîku Nu-i pot vedea

Când eram mic, am văzut

Magarjen nahélan. 5ni naSal^ne pren cajorjen ein bjanéne ps. 0- ni kamen samo mursoren. Dole Romine Zakupinene vaje cajorja ke nasalene «Kerne Jak po doa mistaêi kaj la chivne stélo phuv. Ijoha Ga§ine nastro ganêne nie. DÎ- save manosa hile divjacine.

Magarja cruels. Ils tuaient leurs petites filles à la naissance. Ils désiraient seulement des garçons. Ces Romine enterraient tout de suite la petite fille qu'ils tuaient et faisaient un feu à l'endroit où ils la mettaient sous terre. Comme ça, les Gagine ne pduvaient rien savoir. De tels hommes sont des

, sălbatic.

(Rom , 1960:19; noi transcriem și traducem).

La auzul acestei vești, relatate de o femeie de etnie romă, am cerut informații unor romi. Unul ne-a spus că nu a mai auzit niciodată de așa ceva, dar alții câțiva au confirmat vag că auziseră, cu mult timp în urmă, că Magarja făcea așa ceva.

evidențiat doar caracterul negativ al altor romi . Adesea, un obicei, un mod de a face lucrurile, este luat ca exemplu de „alteritate". Uneori, aceste diferențe sunt - batjocorite, alteori remarcate cu indiferență, alteori respectate. Ljuke râde de organizarea spațiului de campare al unor Rahane : „... vedem că Rahane s-a oprit nu departe de noi. Sosesc și imediat toate femeile încep să facă focuri. În fața fiecărui cort, era un foc. Dar ce este acela? De la distanță, vedeai multe focuri mici. La noi, nu facem așa: într-o seară, este cineva care aprinde focul și mergem cu toții la el; în seara următoare este altul care îl face și mergem cu toții acolo... așa facem." Unitatea grupului local, simbolizată de foc, este un ideal al romilor pe care jocurile politice și certurile din cadrul lagărului adesea nu îl lasă să fie respectat: „Ascultați", ne-a spus același bătrân Lujke într-o seară când erau trei incendii din cinci în lagăr și atmosfera de tensiune era evidentă, „suntem reduși la mai rău decât..."
" Rahane ".

Pentru această unitate de grup și pentru acest respect, Magarja sunt însă bine cunoscuți. „Ei se deplasează și călătoresc mereu împreună , zece, douăzeci de rulote. Dar pentru noi, o familie pleacă astăzi, alta în trei zile și pot merge în același loc. Sau una merge la Berdo, alta la Vricia, alta la Campo..."; „Noi am făcut da jekhar , și apoi, odată ce am ajuns pe partea Berdo, am avut un cort mare, am dormit trei familii în el, am făcut exact ca Magarja , am avut un cort mare, ca cele pe care le aveau Magarja , dar numai de data aceasta, pentru că noi... fiecare familie locuiește în PĂTRAT". „kampfna , înainte aveam corturi; fiecare familie avea cortul ei" (Ljuke). Cu un simț al respectului, vorbim despre faimosul kris al Magarja , iar cine nu face acest lucru

încearcă doar să se opună acestei instituții cu propriul său kris, vakeribe (lit. „ vorbire"), care, însă, este departe de a avea aceeași formalitate. Și, de fapt, atunci când Magarj înșiși îi cheamă pe Sija ci să prezideze krisul , astfel încât verdictul să fie cât mai imparțial posibil, este un mare merit pentru ei să fie chemați să soluționeze controversele altora. În biografia sa, Tzigari nu ezită să-i citească lui Gage povestea momentului în care a fost chemat să restabilească pacea între familiile a doi tineri. persoane căsătorite care doreau să divorțeze (Levckovich, Ausenda, _975). Chiar și Ta pi, cunoscut pentru discreția sa extremă, ne-a povestit cum, cu ani în urmă, a fost chemat să participe la un kris foarte important care urma să pună capăt luptei dintre două vitsi rivale și care provocase deja un deces și o vătămare gravă, un kris care urma să redeseneze granițele teritoriale ale celor două vitsi antagoniste din nord-estul Italiei : „Am reușit să-i punem de acord. Unii s-au dus în provincia..., alții în cea a... Biatul P. a condus întregul kris , era un om mare, inteligent, nu mai găsești pe nimeni ca el." S-ar putea crede că asemănarea anumitor obiceiuri pe care romii le au cu Gîftarja îi face să se simtă mai apropiați de aceștia și că acest lucru servește la, să cultive un fel de solidaritate cu aceștia . Dar nu este cazul și de aceea *tipolologiile bazate pe anumite trăsături culturale au valoarea pe care o au. Cel mai frapant exemplu este dat de aspectele cele mai evidente ale riturilor matrimoniale și funerare. Atât Gîftarja , cât și romii practică fuga consimțită ca primă fază a ceremoniei de nuntă și practică distrugerea bunurilor defunctului la sfârșitul ceremoniei funerare . Însă când romii vorbesc despre aceste lucruri, nu iau niciodată ca punct de referință GIFTARJA , ci, dimpotrivă, romii care nu urmează aceste practici și, în special, Magarja care, la rândul lor, practică o căsătorie prin stipulație cu plata prețului miresei și o serie de rituri bazate pe banchete funerare: „Fugim când ne căsătorim. Nu facem ca Magarja , cărora li se dau bani pentru fată. Ei tratează femeile ca pe cai: oferă bani, târguiesc, vând. Aproape că se uită în gura fetei să vadă dacă are dinții la locul lor, așa cum se face cu caii, s ilo kava , brate ." judecățile privind ritualurile funerare nu sunt atât de sarcastice, pentru că subiectul este prea delicat și nu trebuie să ne batem joc de oameni morți și ce facem pentru ei. Ne limităm la a da vina pe faptul că mâncăm „când ar trebui să plângem". Tapi este din nou cel care specifică, însă, afirmând că „nu familia apropiată mănâncă, ci ceilalți", încercând astfel să-i justifice pe Ma garja care în acest fel nu s-ar comporta atât de diferit , așa cum vom discuta, față de romi. Sau sunt criticați într-un mod mai rafinat, indirect, afirmând că obiceiul lor este un obicei al Gage . Pi£oro își amintește, într-o mărturie relatată în Rom , că

„cuprarii și, de asemenea, ceilalți Tsiga au obiceiul de a face un fel de banchet funerar pentru o persoană decedată. Acest obicei nu este doar al nomazilor, deoarece am văzut că în Iugoslavia, toți Gage aveau obiceiul de a da mâncare rudelor și prietenilor și celor care veneau să viziteze persoana decedată atunci când era această nenorocire în casă. Gage numea acest obicei karminë , iar noi îl numeam și karmine . Și când trimiteam un blestem cuiva, spuneam ** Te tuke avi kar mine mulani ” („fie ca ți se întâmple un karmine mulani ”). „Căldarii numesc Pomana banchetul morților, dar este același lucru” (1979:14). Dorind să nege originalitatea altora, Picdro se dovedește a fi un bun cunoscător, întrucât obiceiul banchetelor funerare este cu adevărat - răspândit nu numai în Krajina Bêla (vezi Strukelj, 1980:2 214), ci în Balcani în general (vezi Stahl, 1974).

În alte ocazii, când vine vorba de a exalta ceva la ei înșiși, comportamentul față de romii străini poate fi caracterizat prin compasiune sau chiar recunoașterea faptului că sunt diferiți . Romul străin care locuiește temporar sau care are contact direct cu romii și care nu le respectă modul de a face lucrurile nu este, din acest motiv, complet disprețuit. Spunem despre el ceea ce se spune de obicei despre copii: „ 5v na gâni , el nu știe”, „Uitați-vă la copii - ne spune Zejo - nu știu cum facem noi una sau alta. Ne privesc și apoi fac ca noi. În felul acesta, învață. Dar dacă copiii nu ar locui cu noi, nu ar putea învăța. În felul acesta, cineva care nu a fost niciodată cu noi, cum de știe ce facem ?”. Un raționament impecabil care le permite adesea romilor să-i „scuze ” pe ceilalți. Într-o zi, Momi ne-a explicat că, potrivit lor, în prima zi a anului, o femeie nu ar trebui niciodată să fie prima care își prezintă dorințele cuiva, deoarece asta ar aduce rău și rușine pentru tot anul celui care primește dorințele: „ Onda , eram atunci în Olanda; mersesem să-l vedem pe fratele meu care locuiește acolo cu familia soției sale. Ei sunt Ma^arja și când este Terno berj> , anul nou (lit. „anul tânăr”), ei nu fac ca noi și femeile își pot prezenta dorințele. Așa că, în dimineața zilei de Anul Nou, o femeie a bătut la kampina noastră și a venit să ne prezinte dorințele ei. Săracul meu tată, fie ca Dumnezeu să-l aibă în raiul lui, s-a înfuriat imediat foarte tare, dar…”

„Apoi a trecut, pentru că nu știu cum facem noi . Nu a fost vina femeii.” Dar chiar și de data asta, scuzele sunt urmate de neînțelegere: „Dar uneori, Magarja sunt chiar corupte. Gândiți-vă, printre ele femeile se vând, da, pe scurt, cineva trebuie să plătească, să dea aur, dacă vrea să se căsătorească. Și apoi, o femeie, vedeți, dimineața nu poate atinge găleata cu apă cu mâinile, trebuie să ia mereu o cârpă, un șorț, așa... abia după ce s-a spălat poate să o facă... Ei bine, totuși acolo, femeile își pot ura un an nou fericit...”

Iarăși Momi ne spune: „Săracul meu tată murise de câteva luni și au sosit doi Magarja . Unul dintre ei nu se numea exact ca săracul meu tată, dar aproape, avea un nume care semăna cu el. Așa că acei doi s-au oprit să vorbească cu romii noștri, iar mama și cu mine stăteam lângă ei și puteam auzi totul. Celălalt l-a strigat de două sau trei ori pe cel care avea aproape același nume ca tata și a trebuit să-l ascultăm . Apoi Dero s-a apropiat de Magarja și a spus să nu mai rostească numele. El a fost cel care s-a dus pentru că nu era frumos dacă aveam de gând să facem asta, noi, două femei care urmau să le spună la doi bărbați cum să se comporte, nu era corect. Dero, nu că i-a certat, nu, pentru că nu aveau cum să știe că săracul meu tată se numea așa. Ce știau ei? Nici măcar nu știu dacă știau că în țara noastră nu trebuie să rostești numele cuiva care a murit. Pe scurt, nu a fost vina lor.” Încă un exemplu! În iulie 1981, Francesco, fiul lui Kambro, s-a născut prima fiică pe care a avut-o cu a doua sa soție. Kambro a organizat un banchet mare pentru botez. Rose, o Rahano care locuia temporar în aceeași tabără cu romii și o cunoscătoare experimentată a cotețelor de găini din zonă, s-a gândit să-și aducă propria contribuție la sărbătoare. Dar, mereu criticat pentru orice, nici de data aceasta, bunele sale intenții nu au avut succes. Pe lângă câteva păsări, o iepură însărcinată a ajuns în geanta lui. Kambro,

Când primește „cadoul" și vede iepurele, se enervează și consideră că este un afront, deoarece pentru romi, carnea animalelor gestante este gadno , murdară. Dar și de data aceasta, Rose este scuzată pentru că „nu știa".

Dar există și momente, se spunea, când alții sunt exaltați pur și simplu pentru că sunt diferiți. Acest lucru se întâmplă cu ocazii rituale specifice, în timpul festivalurilor publice, periodice, dar mai ales private. Astăzi, ca și în trecut, romii se simt destul de atașați de un sanctuar: în Iugoslavia, de cei din Brezjç, Kamenje și câteva altele, astăzi mai ales de cel al Sfântului Anton din Padova. Participarea la festivalurile corespunzătoare, pe 15 august, 19 septembrie și, respectiv, 13 iunie, i-a adus în contact regulat cu alți romi , conferind astfel festivalului un sentiment de deschidere neobișnuită în viața de zi cu zi: „În Brezje erau toți ratse , Giftarja , K^tlar ja , Midvida-rja. Acelea erau zile bune, pentru că mergeam la biserică și apoi mâncam, dansam, Gîftarja cânta..." — își amintește Zéjo. Așa cum se întâmplă astăzi po Tredléi , pe 13, adică de sărbătoarea Sfântului Anton; chiar dacă în zilele noastre, se pare, adunările colective de acest tip au slăbit și au pierdut din intensitatea participării, în favoarea sosirii în forță a sărbătorilor familiale, odinioară aproape inexistente, și în special cea a botezului, care încearcă să contrabalanseze importanța de odinioară a sărbătorilor publice. Ni s-a părut că l-am auzit pe Zéjo vorbindu-ne despre Brezje, când Momi ne-a descris banchetul organizat de fratele său pentru botezul fiului: „ Kana Reja kristin^a cavore , când Réja a botezat copilul, erau mulți romi : Gîftarja , Magarja , Brutsézi și chiar Gage ..." „Chiar și pentru Gage , străinii prin excelență, tabăra rămâne deschisă în aceste momente de sărbătoare. Barierele, atât de impenetrabile în orice zi, cad în fața străinului: „ Kana kristingum Cepi" , - a spus Dizo -, când am

v.

botezat Cepi, erau la mine acasă marii domni din Mande: Ticasa, Tipico, avocatul, știți voi, Gianni, doctorul și soția lui,

Pe vremea aceea erau încă logodiți. Și apoi erau soțiile lor ... mâncam, dansam, ne jucam...

II.10 Relațiile cu romii din Sver .

Bineînțeles, toate aceste viziuni și stereotipuri diferite care a sancționa caracterul negativ sau pur și simplu a recunoaște alteritatea celor care nu aparțin „poporului nostru" au o greutate enormă din punct de vedere practic . Romii recunosc „continuitatea culturală" a tuturor romilor – cum spunem noi – dar, din punct de vedere ideologic, „ distincțiile opoziționale" sunt pentru ei fundamentale pentru construirea continuității culturale în sine. Asistenții sociali ai municipalităților în care au fost amplasate parcările știu câte ceva despre asta. De la sfârșitul anilor 1960, diverse orașe, în special din nordul Italiei, au realizat aceste experimente. În unele cazuri, experimentul continuă, în altele a eșuat într-un mod urât. Nenorocirea este că, în planificarea parcărilor , administratorii acestor municipalități au operat invariabil conform propriei ideologii de asimilare și complet ignoranți în ceea ce privește modul de viață și gândirea „țiganilor". Adevărata preocupare era de a-i ține pe nomazi sub control prin „civilizarea " lor; De aceea, tabăra (kampo) era pregătită, adesea bine împrejmuită, și, în același timp, se înființau servicii școlare pentru copii, cu transport, cantină și... În unele orașe s- a încercat chiar să-i îndrume pe adulți către o muncă „respectabilă și organizată" , dar chiar și astăzi, romii râd de amintirea acesteia (v. Piasere, 1984c).

Pe de o parte, programarea oarbă a Comunelor, care au construit terenul ținând cont doar de numărul familiilor „țigănești" care urmau să fie primite și nu de apartenența lor etnică, iar pe de altă parte, dorința familiilor nomade de a avea un loc liniștit de unde să nu fie alungate încontinuu de poliție: toate acestea au favorizat situația absurdă și explozivă care a reunit în aceeași zonă și în aceeași sală de clasă, umăr la umăr,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

împotriva voinței tuturor, cei mai diferiți şobolani . Numai în lagărele de internare ale lui Hitler trăiseră romii așa. De aceea, de mai multe ori s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple: în lagăr, diferitele grupuri se certau între ele, când totul mergea bine, pentru că se întâmpla și să se tragă între ele; în timp ce la școală, profesorul învăța că cele mai importante Porunci sunt a 7-a, a 5-a și a 10-a. Dintre aceste experiențe , au mai rămas astăzi doar cele în care, datorită perspicacității câtorva asistenți sociali iluminați sau prin simplă selecție făcută de nomazi înșiși, fiecare parcare „oficială" este de fapt folosită doar de un anumit grup. Dar acest lucru era de așteptat. Cazul de la Mande este un exemplu tipic de naufragiu. În prima jumătate a anilor 1970, Administrația Municipală a amenajat trei amplasamente unul după altul, iar toate trei, unul după altul, au fost închise din două motive: Gage nu voia țiganii în cartierul lor, iar aceștia din urmă nu suportau să trăiască toți „amestecați" unii cu alții. „ Gage nu înțeleg aceste lucruri - ne-a spus Diro - cum pot pretinde că atâția ratse sunt de acord? Uitați-vă la strada C, eram cu toții ratse , Magarja , GÎftarja , Brutsézi , Rahane ... Cum pot să-mi spună: «de azi, va trebui să trăiești cu ăsta* și cu acela, nici măcar nu-l cunosc. Nu pot trăi cu străini. Nu vreau kampo ».” Străinul - am văzut - trebuie să fie acolo, dar trebuie să se facă văzut la momentul potrivit, altfel rămâne doar un țăran. Dar nu e doar atât. Diro a continuat: „ Gage nu poate înțelege treaba noastră. Ce credeți, că nu există concurență între romi ? Haideți, haideți." Cu siguranță, știam că trebuie să investigăm relațiile de producție din cadrul grupului. Dar ceea ce ne șoptea Diro era altceva, adică că aceste relații puteau viza nu numai membrii grupului, ci și persoane din diferite unități etnice. În timpul...

Din cercetările anterioare asupra romilor xoraxané , problema nu se pusese (vezi Piasene, 1980b) deoarece acești oameni, sosiți în Italia de câțiva ani din sudul lugoslaviei, invadaseră teritorii pe care timp de decenii alții le consideraseră cumva ale lor, iar emigrația sosise - și de aici suntem siguri - fără a lua în considerare opinia acestor alte grupuri. Prin urmare, romii xoraxané au acționat asupra unei anumite zone, ținând cont, dacă era necesar, de absența sau prezența altor grupuri xoraxané locale și nu de prezența unor grupuri străine de care nu erau conștienți în secret. Cu toate acestea, în cazul nostru, dimpotrivă , întrebarea la care trebuia să se răspundă era: care este - dacă există - relația dintre diferitele unități etnice de romi? care locuiesc de mult timp în același teritoriu, despre exploatarea și centralizarea resurselor comune? Pentru a explica în detaliu ce se întâmplă, ar trebui să știm deja pe ce se bazează economia romilor , subiect căruia îi vor fi dedicate paginile următoare . În orice caz, anticipând pe scurt, putem spune că toți romii din zona luată în considerare practică o economie centrată pe schimbul de bunuri și servicii cu populațiile de rând .

economiei rome este dată de faptul că populațiile rome reprezintă principalii furnizori de resurse economice (și adesea chiar politice, simbolice și cognitive) pentru un grup de romi și/sau pentru un individ al acestui grup. Prin urmare, toate jocurile de economie politică, să spunem, ale romilor , se bazează pe capacitatea populației rome de a controla un grup și/sau un individ. Acum, dacă este deja dificil pentru un cercetător rom să aibă cunoștințe despre detaliile importante ale acestui Mecanism Economic care privesc o unitate etnică, altfel

...

un grup local al unei unități etnice, ne putem imagina dificultățile care apar atunci când vine vorba de descoperirea relațiilor existente între mai multe unități etnice în legătură cu această problemă dacă

delicat. Având în vedere aceste considerații, concluziile
la care se referă datele noastre sunt încă semnificative, chiar și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

deci incomplet: 1) fiecare ratsa tinde să* sau mai bine, să pretendă să se comporte ca o „monadă" în raport cu celelalte ratse , blocând posibilele conflicte din cadrul acesteia; 2) celelalte ratse sunt în orice caz slab susținute și văzute ca și concurente; 3) controversele cu acestea sunt evitate; chiar și atunci când situația este foarte tensionată, întâlnirea directă este descurajată și, de fapt, se realizează destul de rar; se recurge mai degrabă la greutatea a ceea ce vom numi „ capitalul ga^ikano ", setul de „bune relații" pe care un rom reușește să le stabilească cu Gage ; de exemplu, un rom poate apela la Gâfie-ul „cunoștinței sale" pentru a distanța alte grupuri. Această procedură este în orice caz considerată, oficial , reprobabilă, iar contrareacția ar fi justificată. Putem observa consecința directă a punctului 1) în secvența figurilor 11.10a, Il.10b și 11.10c, care reprezintă aproximativ limita urbană a orașului Mande și amplasarea grupurilor locale de romi prezente acolo în trei momente diferite, luate la întâmplare. După cum se poate observa, diferiții romi tind să se stabilească în zone diferite ale orașului, zone care, în plus, rămân destul de fixe de-a lungul anilor; de obicei, ne întoarcem la Gage-ul care „ne cunoaște". Figurile, descrise cu terminologia romilor din Slovénsko, clarifică chiar și posibila „lectură" a unui oraș în funcție de grupurile prezente.

Se poate întâmpla ca un anumit grup să aibă revendicări asupra unui teritoriu, dar aceste revendicări nu sunt niciodată acceptate oficial de celelalte unități și dacă, așa cum se întâmplă în realitate, anumite zone nu sunt frecventate, se procedează cu înțelepciune.

un capital gagikàno suficient de substanțial , fie nu suntem suficient de puternici pentru a face față unor posibile conflicte violente. Așadar, se întâmplă ca, oficial, niciun grup să nu fie „proprietar" al unui teritoriu, în timp ce, de fapt, fiecare grup are unul pe care încearcă să-l protejeze de intruși. În mod plăcut , Zéjo ne informează, în primăvara anului '82, că i-a cerut unuia dintre „prietenii" săi gagikàno să cheme poliția pentru a alunga un grup.

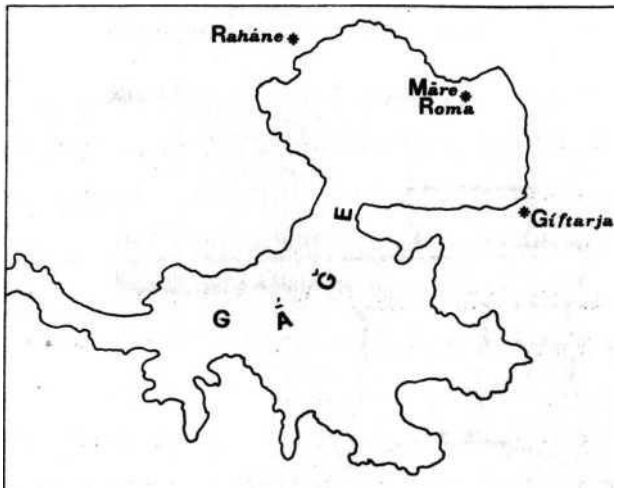

5*10*80

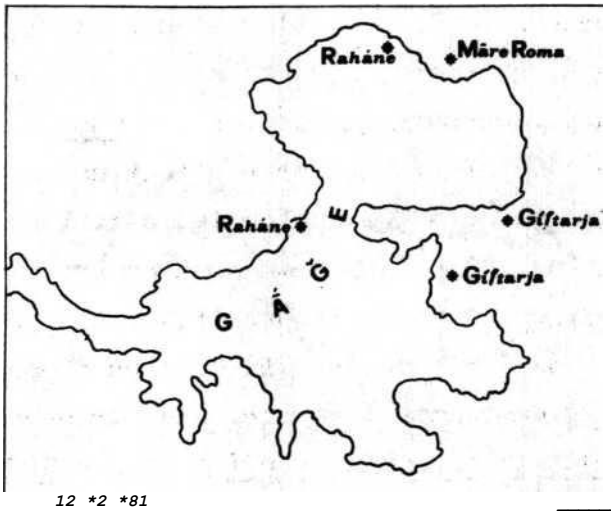

12 *2 *81

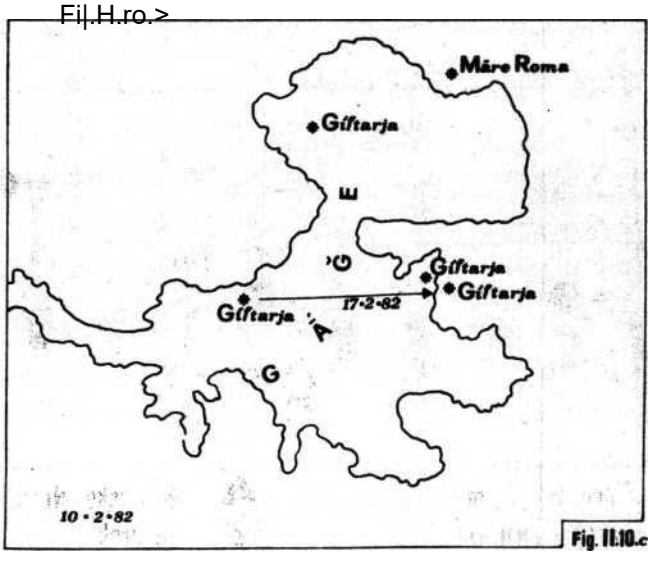

Fig. II.10.c

al lui Rahans . Cu mai multă circumspecție, având în vedere și natura violentă a operațiunii, suntem informați când romii sloveni sunt cei care trebuie să îndure: „ nu Bérdo, mréske phraléske GÏftarjatharde kampina . Na kamne te ov flâle andre do dis I [1] ” „La Berdo, Gfftarja a ars rulota fratelui meu; nu voiau ca el să intre în oraș ”.

Profilarea lingvistică, percepția negativă, încercările etnocentrice de a controla resursele și amplasarea în teritoriu dau impresia unei viziuni a unui întreg etnic „segmentar”, atât în ideologie, cât și în practică. Romii sloveni, pe scurt, dincolo de prezența etimonului apical al taxonomiei lor, ar avea o viziune foarte „franceză” asupra romilor . Vom încerca să demonstrăm că această situație trebuie nuanțată mult, chiar dacă contravine pretențiilor de principiu ale romilor sloveni înșiși. Să luăm ca prim exemplu unitatea locală a romilor mari, indicată în figura II.10. Aceasta a fost formată astfel (vezi figura II.11): în patru din cele șase cupluri căsătorite, femeile sunt „străine”; de la stânga la dreapta, găsim respectiv un Magar.i , o Hervatitsa , o Istrjana și o Gfftari . A cincea, Lame, este considerată de ceilalți o Hervatitsa , dar ei îi place să se considere o Magari deoarece mama ei a fost o Magari și pentru că a trăit mult timp cu M agarja . Deși vorbește de obicei po Romane la fel ca Sloventsi, ea afișează o atitudine de opulență, po magarsko , purtând întotdeauna cele mai prețioase bijuterii ale sale și numind-o pe cealaltă Borna din grup bruta ratsa sau bengéskeri ratsa (ratsa diavolului), pe care o blestemă adesea. Am putea cita și alte rude ale acestui grup care s-au căsătorit cu „femei străine”, pe lângă rudele lui Lame și Tapi indicate în figură; fratele lui Momi, căsătorit cu o Magari , fratele lui Lame, căsătorit cu un G^ftarj și fiul lui Tapi de la o soție anterioară, de asemenea căsătorit cu un Gîftarj etc.

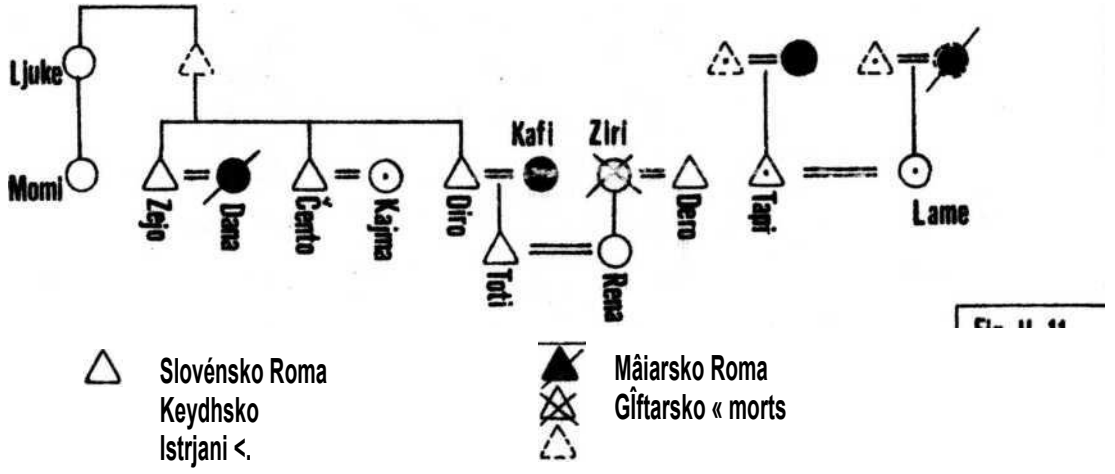

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Prima considerație: Borna se căsătoresc cu soțiile altor Borna , soțiile celor „murdari” și „lăudăroși”. A doua considerație : ținând cont de reședința matrilocală particulară, care urmează de obicei cele trei faze destul de distincte în timp: uxorilocalitate, patri-virilocalitate și fratri-virilocalitate (vezi cap. 11), în aceeași unitate locală, practic întotdeauna femei „străine” din grupuri diferite locuiesc împreună . Schimburile inverse, adică Bomnja care se căsătoresc cu membri ai altor grupuri, există în mod natural, dar în practică este imposibil să găsești un grup local care să unească femeile cu soții lor din grupuri eterogene.

Este foarte dificil să se stabilească un procent general, chiar și unul indicativ, al acestor exogamii etnice, și aceasta din toate motivele pe care cercetarea în rândul populației Borna le implică în general . În primul rând, identitatea etnică a unei persoane este doar o parte a identității sale și, în general, este mai bine să nu se vorbească despre identitatea personală, nici măcar cu un alt Bom, decât dacă este vorba de cineva pe care îl cunoaștem bine. Dar chiar și cu o astfel de persoană, există o rezistență foarte puternică la a vorbi despre identitatea personală a altora. Prin urmare, cercetătorul, pentru a avea o cunoaștere sigură a unui anumit număr de Borna, ar trebui să fie apropiat de acest număr dat de Borna. Personal, de exemplu, l-am auzit pe Dero mințind cu nerușinare cu un Bahano , prin...

dându-i toate generalitățile sale false, dându-i un nume inventat (gagikano /mono), pretinzând că are două fiice și un fiu, când dimpotrivă are doar una și este prezumtiv, fiind el însuși steril, și pretinzând că a locuit dintotdeauna la Zagreb, când, dimpotrivă, este originar din Koïevje și se află acum în Italia de patruzeci de ani. Pentru a avea o cantitate mare de date, având în vedere dispersia extremă a grupurilor locale, nomade sau nu, și numărul mic de membri ai fiecăruia, cercetătorul ar trebui, prin urmare, să aibă relații excelente, nu doar ocazionale, cu un număr mare de astfel de unități . Dar dacă calculăm că este nevoie de cel puțin un an pentru a intra în contact strâns cu o singură unitate, cercetătorul ar trebui să petreacă o parte considerabilă din viață îndeplinind această datorie. O altă dificultate împiedică extinderea cercetării înapoi în timp: slovenii, la fel ca hervatlii și istrjanii, nu vor să vorbească despre morți (vezi cap. V). Cercetătorul nu... Nu putem decât spera că zidul de solidaritate cu cei vii sau cu cei morți este spart de un informator surprins într-un moment de slăbiciune sau de cineva puțin mai „aculturat" căruia i se încearcă explicarea intențiilor prezenței sale sau... bine, iar aceasta este calea cea mai profitabilă, dar mult mai lungă, trebuie să notăm constant ce spun romii între ei, fără a pune întrebări sau a interveni. Întrucât vorbesc adesea despre „evadări" și certuri între familii din cauza „evadărilor ", se reușește foarte des să se afle ceva. Tabelul II.7 rezumă acest „ceva" despre căsătoriile romilor sloveni. Datele totalurilor generale ar putea părea incredibile, deoarece arată că un bun 50 dintre uniuni au loc cu membri străini . Dar dacă comparăm tabelul nostru cu cel scris de Fnronda (1975:1 R), vedem că calculele corespund. Conform datelor acestora din urmă, referindu-ne la „Sinti Sloveni" din Roma, din 21 de căsătorii luate în considerare, 6 se referă la uniuni „în afara propriului grup". Prin urmare, conform datelor sale, sindicatele „din cadrul propriului grup" ar fi în număr de 15, echivalentul a 71,4. Dar, conform numelor de familie pe care le raportează (Foronda, 1975:3), putem deduce că

Căsătoriile dintre Slovéntsi și	Femeile au primit	%	Femeile au primit	%	Total	%.
Magarj are	5	7.1	4	5.7	9	12,8
Cadou	11	15,7	1	1,5	12	17.1
Istrjani	4	5.7	2	2.9	6	8.6
Hrvati	3	4.3	5	7,1	8	11,5
Devreme.	23 de ani	32,8	12	17.2	35	50.ü
Slovéntzi					35 de ani	50,0
					Timpuriu. 70	100%

Tabelul II.2

că „Sinti Sloveni" ai săi ar putea fi în realitate un set de slo vensko Borna, Hr vasko Borna și Istrjani Borna. 71,4% nu este departe de 70% care a fost luat din suma procentelor de uniuni dintre Slovéntsi și cu Hrvati și Istrjani din tabelul nostru. Acest

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

lucru invalidează, printre altele, afirmația specifică a lui Forcnda, conform căreia „doar un număr mic de persoane (dintre Sin ti Sloveni) s-au căsătorit în târguri Sinti sau alte grupuri" (1975:3) și pe cea mai generală a Liègeois-ilor pentru care „căsătoriile între diferite grupuri (...) sunt rare" (1976:92). Adevărul este că un procent de aproximativ 25-35% se căsătorește în afara mSre Borna . Pe de altă parte, datele privind căsătoriile cu grupuri specifice ar trebui tratate cu mai multă precauție, inclusiv pentru că nu avem nicio altă sursă de comparație disponibilă. În orice caz, s-ar părea că tendința de a primi femei străine prevalează asupra tendinței de a le oferi pe ale tale.

femeilor către străini și că străinii preferați sunt de departe cei din GÎftarja . Rămâne de văzut de unde obțin aceștia din urmă femeile pe care le pierd, având în vedere că un dezechilibru demografic de 15% în grupurile lor între bărbați și femei este greu de imaginat .

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Ideea unui circuit preferențial al schimburilor matrimoniale de tipul A → R → C —? A, sau ceva similar, între diferitele grupuri, este sugestivă, dar lipsită de fundament.

Mai degrabă, presupunerea că există un anumit procent de schimburi directe, mai mult sau mai puțin alternând de la o generație la alta, între două familii aparținând unor grupuri etnice diferite, este poate mai aproape de adevăr. Un proces pe care, după cum vom vedea, familiile din familia flomă îl pot aplica în propriile granițe, dar care este dificil de cuantificat în schimburile mixte. De exemplu, unul dintre schimburile matrimoniale care au loc destul de frecvent este cel dintre veri paraleli matrilaterali. Mai mult sau mai puțin, găsim aceleași tipuri de schimburi în unele căsătorii mixte. Astfel, prima fiică a singurei soții date G^ftarja-ei din Tabelul II.2 este imediat „luată" și „dăruită" unei verișoare a mamei (Fig. II. 12).

Fig. II.12

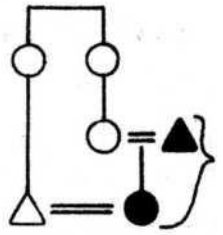

De asemenea, găsim o relație similară în două cazuri de legături între Slovéntsi și Magarja. Din nou, între aceste două ratse cunoaștem schimburi simultane de aceste tipuri (fig. 11.13 și 11.14).4

Fig. II. 13

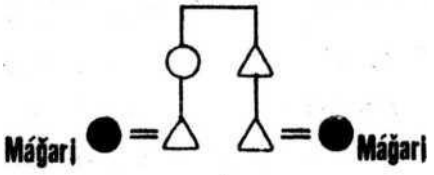

Fig.II.14

În primul caz, știm că cei doi Slovéntsi trăiau în același grup local și, prin urmare, erau probabil înrudiți, dar nu știm exact cum: în orice caz, nu au existat probleme , deoarece o femeie a fost luată, iar cealaltă dată mai departe. În al doilea caz, însă, unde femeile erau probabil

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

înrudite, soluția a fost diferită: o femeie a rămas cu Sloventsii, în timp ce un bărbat s-a dus să locuiască, și încă locuiește astăzi, cu Ma§arja . O soluție care nu este deloc văzută ca un scandal, deoarece se poate întâmpla și ca un rom să meargă să locuiască cu Giftarja , a cărei fiică s-a căsătorit.

Un alt caz, a cărui evoluție este necunoscută, arată cum, poate chiar și în absența unei strategii pe termen lung, se încearcă consolidarea legăturilor multiple prin acordarea a două fiice unor străini din același grup local sau la doi frați; două surori se descurcă mai bine împreună cu viața departe de propriul grup și într-un mediu „străin". Fig. II.15a reprezintă o legătură de acest fel care a avut loc acum cel puțin cincizeci de ani, ceea ce demonstrează, de asemenea, că uniunile interetnice nu sunt un fenomen rar.
o sută (vezi și Itrukelj, X9R0X38). Figura II.15b este de astăzi

Flg.II,15»a

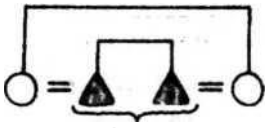

Mâflarja

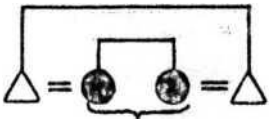

Flg.II.15. b

Faptul că nu cunoaștem nicio căsătorie între sloventsi și rrutsézi sau Rahane nu înseamnă că astfel de uniuni nu ar putea exista. Nu avem date care să susțină acest lucru, dar este probabil ca grupurile sloventsi care au rămas în centrul Italiei să fi format astfel de legături cu rrutsézl . Ar putea fi mai dificil să găsim căsătorii cu Rahane .

Căsătoriile dintre Slovéntsi, pe de o parte, și Hervati și Istrjani, pe de altă parte, merită o atenție specială. Impresia noastră este că mariajele cu Mafiarja și Rîftarja sunt ocazionale, în sensul că, cu dificultate, constituie un lanț diacronic de schimburi care persistă mai mult de două generații. De fiecare dată când am încercat să reconstituim aceste lanțuri, operațiunea nu a avut succes: fie schimburile abia începuseră, fie

Fie că fuseseră simultane și considerate încheiate, fie că fuseseră rezolvate exact în arcul a două generații. În ceea ce privește căsătoriile în rândul romilor, dimpotrivă, situația se schimbă, deoarece, nici după cele trei generații, nu reușim să avem informații precise; cu toate acestea, reușim să știm că „aceste două erau într-un fel înrudite". Astfel, lanțuri precum cel prezentat în fig. II.16 și 11.17 capătă o pondere

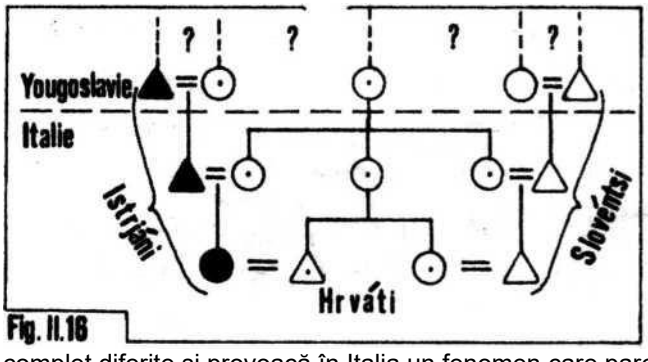

Fig. II.16

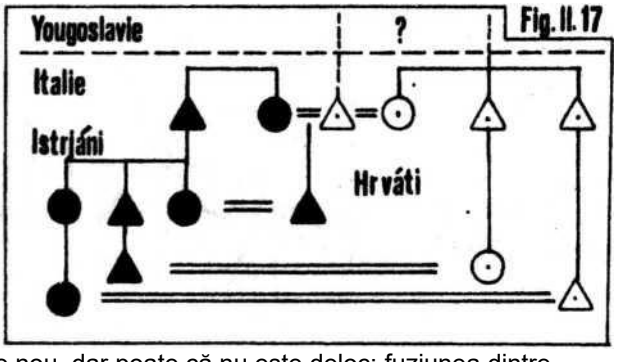

Fig. II.17

complet diferite și provoacă în Italia un fenomen care pare nou, dar poate că nu este deloc: fuziunea dintre

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Slovéntsi, Hervati și Tstrjani, și în special între primii doi; prin urmare, mai mulți romi ar fi cei cu care este mult mai preferabil să se căsătorească. Dar pentru a înfrunta această problemă, trebuie să ținem cont de multe alte lucruri; deocamdată, ne limităm la a observa agregarea inter-ratse într -o unitate locală, aceea prin alianță și aceea în scopuri productive, mult mai efemeră.

Am văzut că o unitate locală nu este niciodată absolut omogenă, din punct de vedere etnic: există aproape întotdeauna cel puțin un soț, de cele mai multe ori o femeie, străină, care aparține unei alte ratse . Prezența străinilor constituie un magnet eficient pentru ca rudele acestuia din urmă să se reunească într-o singură tabără cu romii care l-au primit pe soț. Chiar dacă, în concepția despre romi, cei pe care îi numim „aliați" nu sunt considerați „rude", legătura de alianță este, fără îndoială, cea mai puternică relație care permite două grupuri de două ratse diferite să conviețuiască în același spațiu. Cu toate acestea,
Și aici trebuie făcute distincții. Frecvența și durata „vieții comune" variază în general în funcție de distanța etnică : relațiile dintre Slovéntsi și Magarja , de exemplu, legate prin alianță , sunt mult mai puțin frecvente și de durată decât cele dintre Slovéntsi și Istrjani, decât cele, chiar mai strânse, dintre Slovéntsi și Hervati. De obicei, când este vorba de două familii aparținând unei familii îndepărtate , vizitele sunt „politicoase": se merge să găsească fiica (sau fiul) sau sora. Formal, aceeași formulă politicoasă se folosește și între Slovéntsi, Istrjani și Hervati, dar „vizitele" sunt mult mai frecvente, iar cooperarea mai strânsă.

Însă distanța este oricum vizibilă. Aranjamentul kamp-fne-urilor (caravanelor) nu este niciodată aleatoriu. Este un semn important pentru a evidenția distanța parentală dintre membrii unei unități locale. Figurile 11.18 ilustrează un caz exemplar înregistrat în Volo în 1981: Tema, cu doi copii căsătoriți, merge să-și „găsească" fiica căsătorită cu un tstrjano. Figura arată doar ultima fază : până în Ajunul Crăciunului, slovéntsi rămăseseră la 300-400 de metri de istrjani. Aceasta este o variantă a unei proceduri comune în rândul romilor, care servește la „a se familiariza cu terenul" și la a fi primiți „în casa altcuiva". Chiar și atunci când, după aproximativ douăzeci de zile, slovéntsi merg în tabăra istrjanilor, amplasarea locuințelor indică faptul că au mers să-și „găsească" fiica/sorora. Observați simetria cu care sunt aranjate caravanele ! Cea a cuplului este exact în centru între locuințele tatălui ei și ale tatălui său; urmează simetric caravanele fraților ei și pe cele ale fratelui și unchilor ei . Nimic nu este întâmplător, nici măcar aranjamentul Rornei slovene, cu kampine-urile aranjate în formă de potcoavă: o dispunere defensivă tipică care, printre străini, servește și la protejarea intimității , împărțind un singur spațiu (âvri di kamp-infl) . în afara caravanei. În acest caz, necesitatea l-a obligat pe un fiu al lui Tema să-și plaseze locuința orientată spre nord -

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

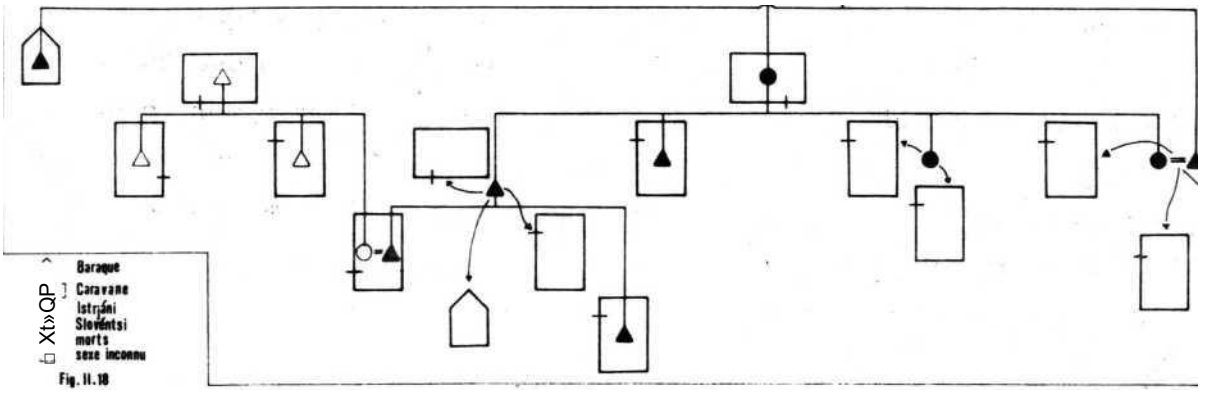

Fig. II.18

singur în toată tabăra – un aranjament precar pentru a putea savura soarele slab de decembrie.

special între cumnați se poate dezvolta o colaborare în domeniul productiv care, dacă nu apare discordie, poate dura ani de zile.1

relațiile pur economice care pot exista între familii de două rase diferite sunt diferite . În orice caz, acestea sunt relații care nu ar trebui subestimate complet , deoarece sunt mai numeroase decât suntem obișnuiți să luăm în - considerare.

Este cert că tendința este întotdeauna de a se stabili în zone distincte, așa cum am arătat anterior. De asemenea, nu este imposibil ca două grupuri să se găsească în două zone alăturate sau în același loc. Chiar și în aceste ocazii, dispunerea locuințelor va reflecta, atunci când este posibil, distanța etnică ce separă două unități; dar, în timp ce așezarea se face în valuri succesive, caravanele se vor amesteca, de fapt, iar vecinătatea poate favoriza atât - posibilitățile de cooperare în producție, cât și micile schimburi zilnice de bunuri, alimente și servicii. Fig. TI.19a reprezintă

„ eu , ” ■

o situație poate extremă, opusă aranjării simetrice anterioare a taberei Volo. Descrierea detaliată a modului în care s-a ajuns la această formațiune, a fazelor sale precedente și a etapelor sale succesive, ar echivala cu o descriere etnografică completă a romilor și ar fi un subiect perfect pentru o „ analiză situațională”. Vom indica elementele care interesează - acest capitol. Reprezintă o tabără Mande așa cum apărea pe 1-7-P1. Literele (a, b, c,..) se referă la figura TT.19b care indică relațiile de rudenie dintre membri, în timp ce numerele (1,2,3,..) indică secvența sosirilor (caravana nr. 7, fără literă, este a noastră).

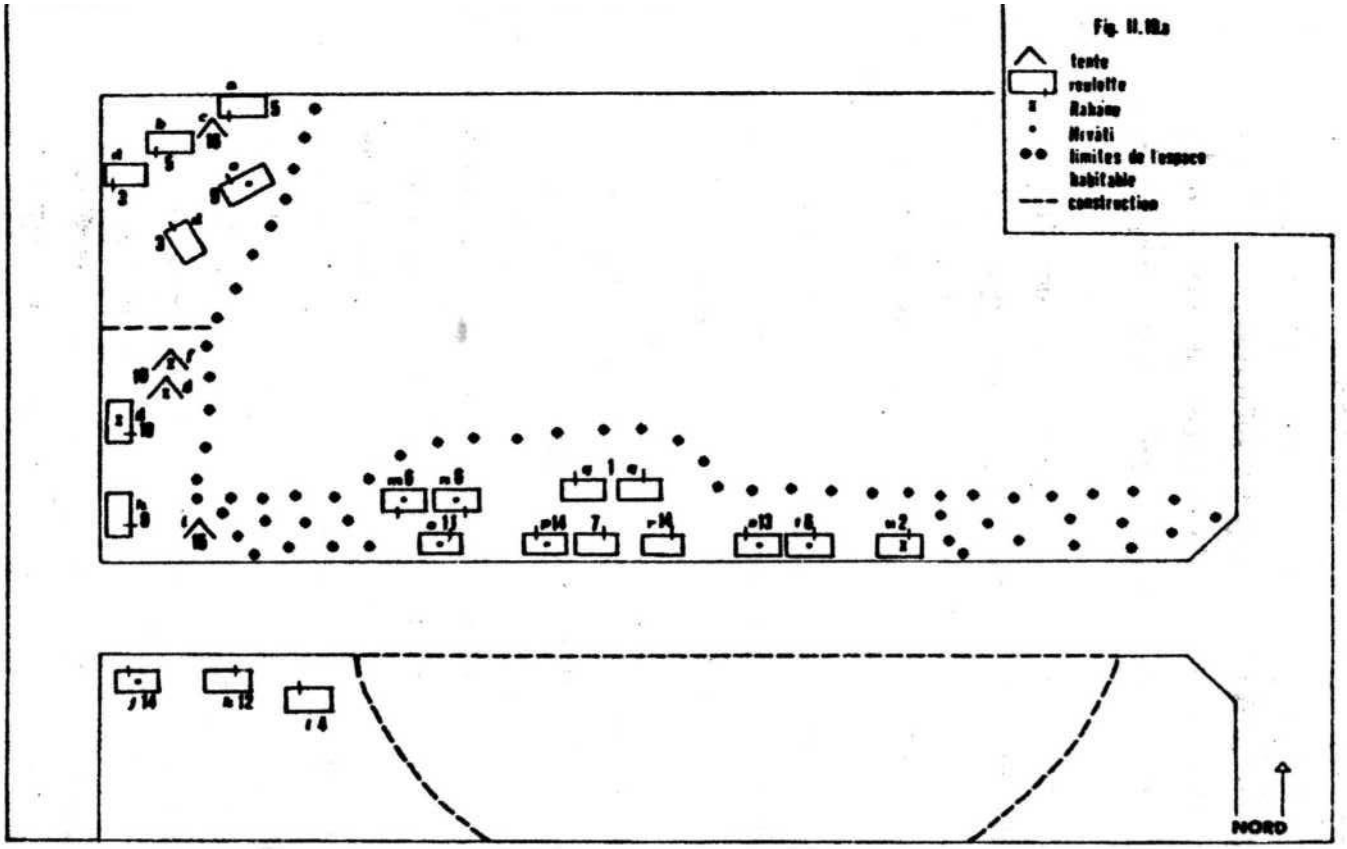

Fig. II.10.a

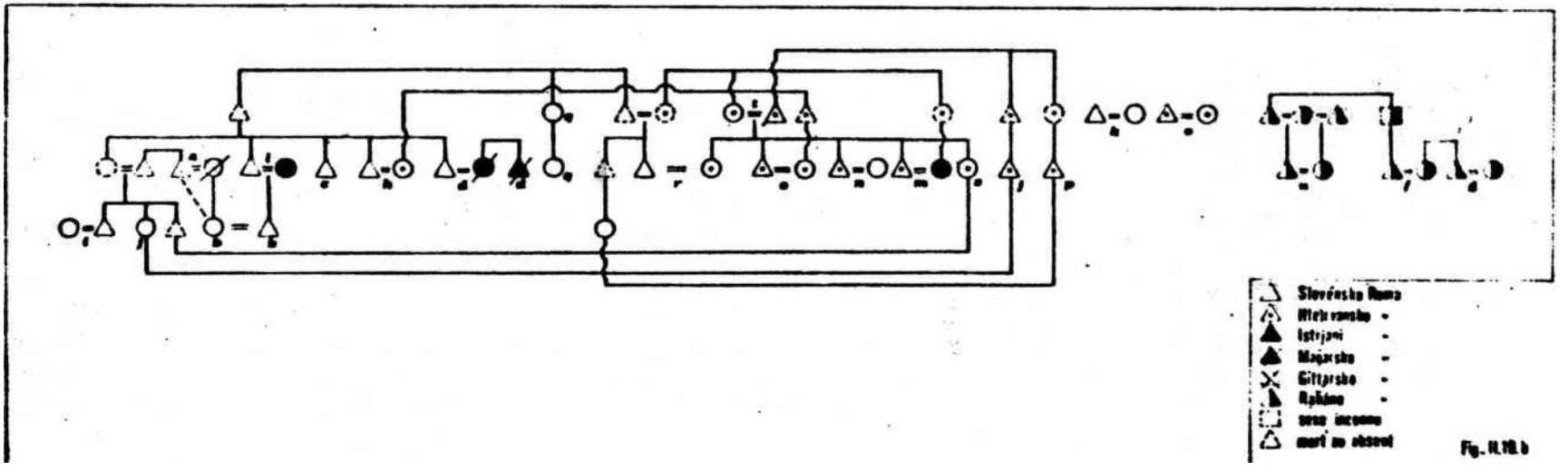

Fig. II.10.b

Încă din 19 octombrie, zona devenise un romano misto (loc al romilor) al slovenților care, cu excepția lui 1, i și r, iernaseră acolo , până la sfârșitul lunii februarie [R], când au început primele deportări. Deja în timpul iernii, unele grupuri de rabane se stabiliseră pentru câteva zile în zonă, așa că au avut loc primele vizite de informare, primele schimburi de cunoștințe reciproce . La începutul lunii aprilie, toți slovenții au părăsit zona, cu excepția a două femei, o mamă văduvă și o fiică singură, care la doi ani după moartea soțului/tatălui lor au rămas în doliu. Atunci, lăsați singuri și disprețuiți de celelalte rude, ne-au rugat să mergem să locuim cu ei, punându-ne la dispoziție unul dintre kampme-urile lor . Ni s-a dat imediat un meno (nume) romano [z], Ferkesto (buclă), care... va deveni imediat „Ferka” (vezi cap. v), un nume, ca să spunem adevărul, care nu va avea prea mult noroc: după aceea, vom continua să fim numiți cu gagikâno /mono , mai mult sau mai puțin schilodiți (de adresare) sau pur și simplu cu „ gagôro **(mic gâgo) (de referință). Uneori, ca să-și bată joc de noi, suntem numiți lera Rahano , pentru că știm că am trăit cu Rahane și că îi apărăm atunci când îi disprețuiesc. La câteva zile după sosirea noastră, sosește un Rahann care își stabilise deja tabăra în împrejurimi iarna precedentă. Se așază la marginea estică a taberei: ritualul este respectat. O astfel de prezență solitară ni se pare ciudată, deoarece experiența noastră ne spune că romii Xoraxané rareori rămân izolați de părinții lor pentru mult timp. Din fericire, cele două femei stau de vorbă cu noi și aflăm că Rahano s-a căsătorit cu sora lui vitregă: sunt două persoane incestuoase și nu înțelegem de ce Dumnezeu nu le-a pedepsit, având în vedere că au trei copii mici care sunt toți sănătoși (și (drăguț). În orice caz, familia este cea care îi pedepsește, cea care îi ostracizează (mai târziu, vom afla că de mai multe ori au încercat să-i omoare).

Spre sfârșitul lunii aprilie, pe rând, slovenii, d, 1, a și b, se întorc. d și 1 sunt doi frați, dar nu se înțeleg prea bine și pleacă în locuri separate. Câteva zile mai târziu *, sosește* h , stă câteva săptămâni și apoi pleacă. Între timp, sosește și r, avangarda noilor sosiți. r este un rom slovénsko, înrudit prin tatăl său cu slovenii deja aflați acolo și prin mama și soția sa, are legături de afinitate cu un grup de hrvati . Ritualul continuă. Slovenii sunt informați că „poate” socrul va trece în curând prin Mande și se va opri pentru câteva zile. Informația este dată, rudele patrilaterale descifrează și nimeni nu obiectează: două zile mai târziu, sosește t cu copiii m și n, ra își face datoria și pleacă după o săptămână. Pleacă și rasajul (preotul gogo), care sosise cu o lună înainte, un sprijin valid pentru străini. Suntem invitați să luăm locul preotului și, la sfârșitul lunii mai, ne întoarcem în tabăra Slovéntsi, unde însă sunt aproape în minoritate. Încep să nu le placă Hervati, care încep o colaborare strânsă cu Rabane . Cele două femei se simt prea înconjurate de străini și adesea încep să ni se plângă de nou-veniți. Tabăra continuă să se populeze timp de o lună, sunt cei care vin, cei care pleacă, cei care stau puțin, cei care iau poziție, își asigură o poziție strategică; nu poate avea nicio pretenție și merge să formeze o curte printre vechii săi prieteni din trecut (în Iugoslavia, îi salvase viața lui d); £ și f, părinții lui u, sosesc să semene discordie: își instalează tabăra

departe de u și în spațiul puțin liber. Suntem prezenți când o îl informează pe n despre relațiile incestuoase ale lui u. În tabără, știam deja, dar toată lumea se preface șocată. Hervati condamnă cu vorbe, dar u lucrează bine și „nu avem nimic de-a face cu mizeria lui” - afirmă ei. Reușesc chiar să-i facă pe u, fi și fî să coopereze - este o chestiune strategică, deoarece toată lumea înțelege că, dacă vor să rămână în Mende, trebuie să fie uniți: slovenii încep să respire. La începutul lunii iulie, botezul fiului lui u este în program și sosesc alți Hervati, toți părinții lui t. Sunt prea mulți: ca prin magie, într-o zi sosește poliția și îi alungă pe toți „nerezidenții” din Mande, adică pe toți, cu excepția slovenilor. Străinii se dispersează și, cel mai probabil, cooperarea care se stabilise între familiile Hervati și Rahane nu se va mai repeta niciodată. S-ar putea să nu se mai întâlnească niciodată.

ITI - ROMA

Partea a doua: Mare Rome

În paginile precedente, etnonimul „slovénsko Roma" sau „Slovéntsi" a fost folosit excesiv. Dacă, în locul nostru, ar fi existat un rom care încerca să-și descrie grupul, nu și l-ar fi însușit în modul intensiv în care am făcut-o noi. În majoritatea - cazurilor, l-ar fi înlocuit cu „ mare Roma ", „romul nostru", sau nu cu „ mre Roma ", „romul meu". Dorind să ne justificăm abuzul, reamintim că am încercat să explicăm articulațiile și relațiile inter- rome și limbajul pe care romii slovénsko îl folosesc atunci când încearcă să le ilustreze unui străin ignorant. Acum, diferența care există între „ mare Roma " și „ slovénsko Roma " este aceeași care există între „entități sociale" și „categorii", între „grupuri" și „reprezentări" reale sau potențiale ale acestor grupuri. Aceasta echivalează cu a spune că terminologia etnică servește drept limbaj pentru a exprima relațiile existente în cadrul unităților locale sau între unități locale, care sunt de fapt singurele realități „segmentabile", dacă vrem să menținem acest termen. Ratele nu sunt „grupuri" sociale, ele rămân exclusive doar într-un mediu conceptual, categorial: o unitate de „corp" nu există la nivel economic, politic sau ceremonial. Singurele grupuri „concrete" sunt cele indicate ca „ mare romi" . Dacă am înțeles corect situația și dacă am acordat atenția cuvenită atunci când romii au folosit această expresie, mare romi poate indica diferite unități de agregare potențială de complexitate variabilă. Poate însemna: 1) cele mai diverse tipuri de familie, 2) ansamblul anumitor rude de sânge, 3) grupul staționar sau nomad. La niveluri și mai generale, expresia care postulează egalitatea culturală și lingvistică poate indica și 4)

ratsa romilor sloveni și din nou - așa cum am mai spus - 5) întregul popor romilor sloveni și al populației Hervansko Rama. În acest sens, indică ansamblul oamenilor care, potențial, se pot uni pentru a forma un grup local.

III. 1 Druzina/Famflja .

În Italia, expresia Mare Roma poate fi înlocuită cu termenii druzina (< slov. idem) sau famïlja (< it. famiglia) atunci când desemnează familia nucleară. Poate desemna și familia extinsă , dar în practică se prezintă foarte rar sub forma unui grup domestic, ca unitate de producție, distribuție și consum. Pur și simplu, un rom simte că face parte din două familii nucleare, cea de orientare și cea de procreare , iar combinarea acestor două familii poate fi indicată și prin druzina . Fiecare familie nucleară este considerată o unitate de producție și consum, chiar dacă distribuția externă este obligatorie în unele cazuri.

Romii se căsătoresc (¿eninipe , sau lel rome/lel romnja , a lua rom/ a lua romni) cu consimțământul celor doi tineri care, de obicei, caută refugiu la prieteni sau rude. Nu există o perioadă de logodnă, deoarece tinerii nu trebuie absolut deloc să-și facă cunoscute sentimentele și intențiile familiilor și nici nu se pot asocia unul cu celălalt, pentru a evita rușinea (la- ÿa) romilor. Când decid să fugă (naj>i), trebuie, prin urmare, să facă totul în secret, iar vestea fugii pare să sosească întotdeauna ca o străfulgerare dintr-un cer senin. În mod normal, familia fetei, și în special mama, se declară împotriva uniunii . Refuzul face adesea parte dintr-un comportament ritualic, pentru a le arăta romilor că „ține” la fată. Fără acordul familiilor, în orice caz, cei doi tineri nu pot rămâne împreună. Este rar să se găsească un consimțământ imediat , așa că cei doi tineri se trezesc de obicei separați. Se poate întâmpla să fie nevoiți să scape de trei, patru, cinci ori.

înainte de a putea rămâne împreună. Dar se poate întâmpla și ca una dintre cele două familii să se opună ferm și să împiedice definitiv căsătoria. Dacă cele două familii nu reușesc să ajungă la o înțelegere, se pot întâmpla cu adevărat evenimente precum cele relatate în Capitolul 1, în care părinții fetei care fugise au atacat **TABĂRA PĂRINȚILOR BĂIATULUI, UNDE SE AFLA ACESTA** . Acest episod, care datează de mai bine de douăzeci de ani, a rămas aproape epic: cei doi tineri ai vremii au acum nouă copii, dar relațiile cu frații ei au rămas tensionate.

Dacă ritul impune ca părinții fetei să fie cei care se opună , în realitate se întâmplă și ca cei ai băiatului să fie. Și adesea, dezacordul lor poate duce la cele mai grave concluzii - lupte deschise. În primăvara lui P?, în zona rurală din Friuli, într-o pajiște nevizibilă de pe drum, romii prezentau aceeași dispoziție ca în Figura TTI.l, o dispoziție defensivă rar observată în vremuri normale și care amintește de potcoava pe care o cunoaștem. am văzut deja. Acești romi se temeau de sosirea părinților tânărului un bărbat căsătorit care, împreună cu fata, găsise refugiu la părinții acesteia, după ce primele discuții fuseseră zadarnice . Cei doi familiile nu au ajuns încă la un acord, dar astăzi situația Procedura este inversată dacă soții locuiesc cu părinții lui și frații fetei jură că o vor rade complet în cap (o pedeapsă rezervată fetelor dezonorate) imediat ce o ajung din urmă.

Există un cântec, aproape uitat în Italia, dar încă viu în Slovenia, care exaltă libera alegere a celor doi tineri. De obicei, se cântă în jurul focului, iar fiecare rom trebuie să inventeze pe loc o strofă, jucând rolul băiatului care face promisiuni fetei pentru a o convinge să fugă cu el. Iată câteva dintre promisiunile cântate:

Voi zdrobi	pietre pentru tine
bara marâva	(1) Voi sparge pietrele,
bara marâva;	voi sfărâma pietrele;
Voi spărge	pietre pentru tine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

o, fetiță, fetița mea

Îți voi construi o casă etc.

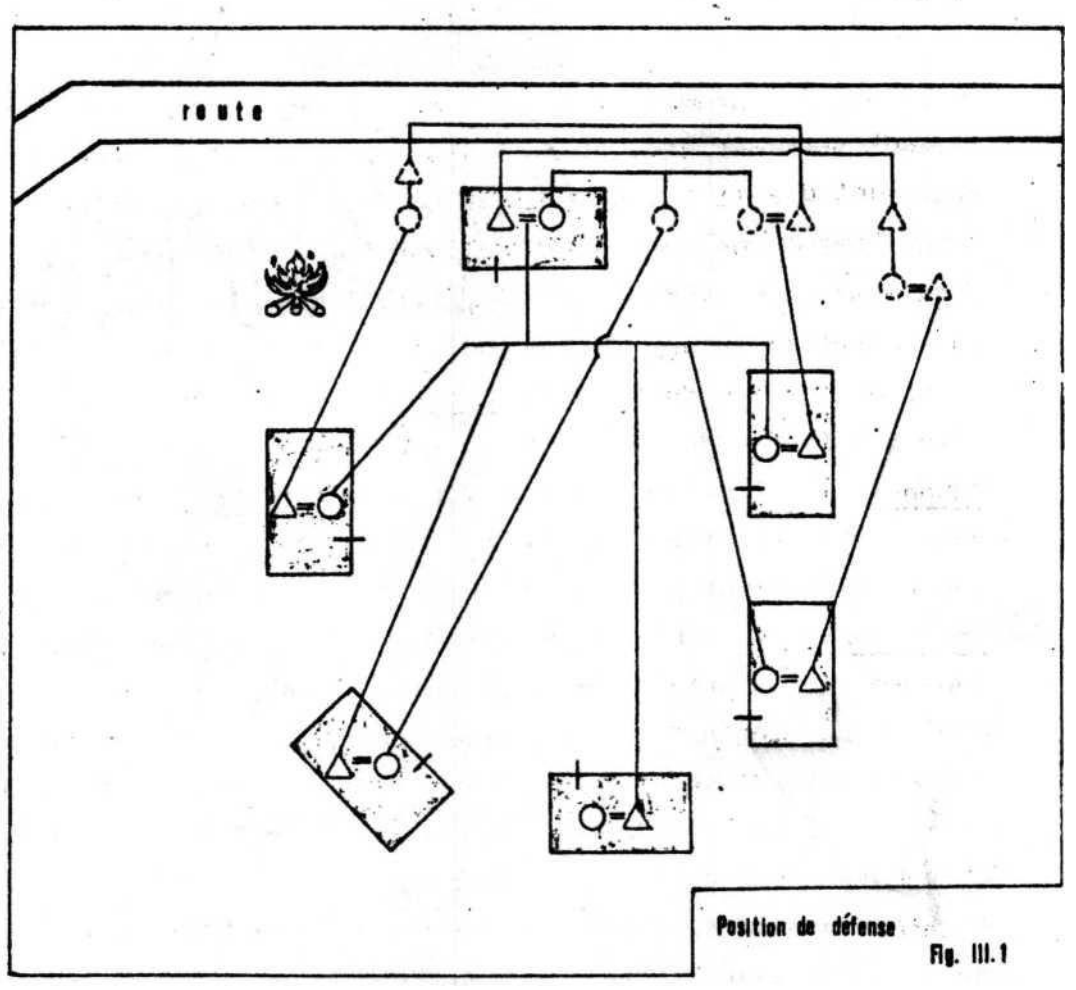

Fig. III.1

oh ti caj, caj mri

Mêni tuke kherôro kerâva etc.

— v X

Meni tuke grasten cinava etc.

Mêni tuke Gegen khalavâva etc.

Îți voi cumpăra cai etc.

Pentru tine voi înșela

Angajament etc.

Meni tuke Z lato iorâve **etc.**

etc.

Voi fura aur pentru tine

etc.

etc. -

Băiatul îi promite toate bogățiile, lăudându-se cu abilitățile sale și prefăcându-se că uită de părerea familiei. În timp ce unii autori au descris căsătoria prin fugă a unor țigani ca fiind „mai liberă ” decât cea practicată de alții, unde se așteaptă plata prețului miresei, aceștia au relatat doar fațada în spatele căreia se iau de fapt deciziile. Foarte des, înainte sau în loc să se facă hiav-ul , mica petrecere de nuntă (foarte departe de fastul unor sărbători similare printre Magarja și Rohane), familiile soților fac o maribe (ceartă) în toate regulile. Chiar dacă acceptă noua uniune, familiile sunt invariabil în dezacord cu privire la reședința cuplului. Saknn Jek tradi sa po pro , fiecare trage apă la moara lui și fiecare vrea noul cuplu lângă el . Romanii spun, în cuvinte, că este mai drept ca fiul să fie cu tatăl, dar există o dovadă izbitoare a unei perioade de uxorilocalitate în primele zile ale căsătoriei. Din majoritatea căsătoriilor verificate în timpul cercetărilor noastre și din cele despre care am aflat, datând chiar și de câteva decenii, ni se pare că prima perioadă de rezidență a fost uxorilocală. Puține scapă acestei forme, întrucât jocurile nu sunt niciodată automate la început, dar uxorilocalitatea temporară ne este evidentă, chiar dacă perioada poate varia foarte mult , de la câteva săptămâni la câțiva ani, în funcție de pactele familiilor și de noile evenimente care pot apărea după încheierea acordurilor.

uxori a fost adesea observată în trecut în rândul grupurilor „țigani” din diferite locuri din Europa (cf. Li ehi ch, 1R63 ; Wlislocki, 1R90 ; Thompson, 1923; Dostal, 1955), dar a servit întotdeauna drept pretext pentru a spune că aceste grupuri erau matrilineare (cf. Piasere, 19R1). De fapt, deși aceasta este încă o idee răspândită în unele cercuri țigănești, nu deținem niciun studiu precis care să dovedească efectiv existența unui sistem matrilinear în rândul unui singur grup „țigani”. Dacă există , nu a fost încă descris în detaliu.

Haideți să devenim romi . De unde provin o mare parte din dezacordurile privind reședința tânărului cuplu? Ne-a spus Ci bo, în noi i '* • '
explicând ultimele anecdote ale unei fugare: „Așa că am spus: «ascultă, nu vrem nimic de la băiat; banii pe care îi are în bancă, nici pe aia nu-i luăm». Dar părinții lui nici așa nu i-au vrut, așa că... Ce puteam să facem, noi, cei care l-am lăsat pe NoÇi cu părinții și soția lui? Le-a dat totul tatălui și fetei. Nu a fost niciodată fericit, până în ziua în care am spus: Termină! - asta sunt pactele? Băiatul trebuie să dea, dar nu totul.” Uxorilocalitatea este o consecință automată a „serviciului” tânărului mire, care trebuie să dea o parte din câștigurile sale tatălui miresei. Foarte des, ginerele și socrul lucrează împreună, iar ajutorul în muncă oferit

de către tineri este suficient, mai mult decât plățile directe . Această primă fază de uxorilocalitate

este urmată de o fază mai durabilă de virilocalitate.

Adesea ambele faze sunt clar vizibile, dar adesea și sunt intercalate cu o perioadă în care cuplul se mută pendular, de la părinții unuia la cei ai celuilalt și, pe măsură ce ea devine și este considerată a fi mai independentă , începe să se miște mai liber. În această fază de reședință alternantă sau ambilocală, cele două familii de orientare reprezintă doi piloni de referință: familia fetei cere „respect" din partea soțului și, invers, familia băiatului cere „respect" din partea miresei. Ambii tineri trebuie să demonstreze că știu să-și onoreze reciproc socrii și frații și surorile soțului/soției. Este semnificativ faptul că, în epoca romană , există doar doi termeni care desemnează aliații, care nu sunt în general recunoscuți ca o categorie particulară de persoane :

- **bori (pi* b° r Ja) ! „soția fiului (al unui bărbat sau al unei femei) ,**

  Ț soția fratelui (al unui bărbat sau al unei femei),

- **zeto (pl. zeturi) *î* - soțul fiicei (a unui bărbat sau a unei femei),**

  - soțul surorii (a unui bărbat sau a unei femei).

Însă, spre deosebire de zeto, un termen derivat din limbile slave, unde acoperă același câmp semantic (< slov. zet), termenul boro este foarte des folosit , derivat din forma feminină bori . ■ Și astfel, de fapt, romii tind să clasifice toate relațiile raportate mai sus sub lexemul bor- , care poate fi tradus ca „persoana care s-a căsătorit cu o rudă de sânge din generația mea sau din generațiile inferioare ". Nu toate relațiile de conversație sunt realizate lexical și acest lucru, după cunoștințele noastre, este o noutate în terminologia populațiilor „țigănești" de afinitate riaa. În faza de rezidență ambi-locală, putem avea, așadar, druzi compuși din familia de orientare, plus cuplul soț-fiică sau soție-fiu și uneori putem găsi ambele cupluri. Chiar dacă noile gospodării sunt întotdeauna împinse spre independența economică, ele se simt totuși considerate membri ai druzfne -ului părinților , care ADESEA se comportă formal ca centre de autoritate și distribuție a bunurilor pe care fiii și ginerii le produc. Firește, nu este cazul să generalizăm până la obsesie, întrucât reședința copiilor este un factor atât de important încât poate fi supus în permanență politicii momentului și disparității dintre doi socri; l- am putea cita pe acest tată care nu poate întreține nici măcar un copil și, dimpotrivă, pe cel care reușește să-și întrețină fiii și fiicele.

Romii înșiși spun că nașterea primului copil este octetul oficial care consacră definitiv formarea unei noi druine și improbabilitatea divorțului. Însă cazurile de despărțire, chiar și după nașterea mai multor copii, nu sunt rare. Afirmația lui Tzlgari conform căreia în aceste cazuri „băieții merg cu mama, iar fetele cu tatăl ” (Levakovich și Ausenda, 1975:60), pare complet nefondată.

Înșiși romii au considerat cele spuse de Tzigari o glumă ridicolă. De fapt, adesea toți copiii rămân cu soțul abandonat, care apoi îi poate da altor rude de sânge spre îngrijire. După ce a fost abandonat de soția sa și s-a recăsătorit cu alta, un rom, de exemplu, a lăsat un fiu cu mama sa, un fiu cu o soră adultă necăsătorită, iar el a păstrat unul cu el. Un al patrulea copil a rămas cu prima sa soție , doar pentru că s-a născut după despărțire. Dar, în unele cazuri, pot exista dispute violente deoarece părinții (și familiile ambilor părinți) vor să păstreze copiii, iar în altele, dispute pentru că nimeni nu îi dorește. În acest ultim caz, nu este neobișnuit ca acești copii să ajungă, mai mult sau mai puțin temporar, într-un „internat ” din familia Gage .

Dacă uniunea se menține, pe de altă parte, noua druzină devine din ce în ce mai independentă politic de părinții ambilor soți și în acest moment întâlnim o tendință clară spre viri-patrilocalitate sau, cel puțin, viri -patrifocalitate : familia tatălui mirelui devine principalul punct de referință. În unele cazuri extreme, putem observa tatăl campând sau mutându-se cu toți sau cu unii dintre copiii săi căsătoriți. El este autoritatea în practică și toți copiii săi i se supun pentru orice decizie. Toți simt că fac parte din aceeași druzină, chiar dacă autonomia economică a fiecărei componente este obligatorie. O formă similară ne-a fost descrisă de J. Dick Zatta (corn, pars.): toți copiii contribuie la prosperitatea părinților care se prezintă ca mediatori puternici în posibile dispute între frați și cumnate și ca punct de unitate, prin distribuirea simbolică a alimentelor (vezi mai departe: bichali h&be).

Am putut observa această tendință generală în ciclul unei druHna , la mai multe grupuri locale de romi din Italia.

centru și nord și, conform datelor din literatura disponibilă și „istoriile de viață” colectate, ni se pare a fi o procedură verificată de mult timp: fazele de uxorilpçalitate, fazele de embilocalitate și fazele de patri-virilocalitate sau patri-virifocalitate sunt toate aspecte ale aceluiași ciclu care duce la constituirea unor grupuri locale cu legături particulare, pe care le vom vedea după ce vom analiza categoria de zlahta .

III»2 Zlshta/Părinți .

În Italia, expresia „mare Roma" poate fi înlocuită cu termenii „zlahta" , „parénti" sau „parinti" atunci când desemnează rude de sânge. Într-un sens tehnic, „zlahta" indică exact legătura bilaterală de rudenie a unui individ. Am subliniat deja că nu se ia în considerare categoria aliaților și niciun aliat nu se încadrează în grupul „zlahta" . Acest termen este învechit în zilele noastre; doar bătrânii îl folosesc din când în când și în special cei care provin din Ko&evje, dar am cunoscut mai mult de un tânăr, chiar căsătorit și cu copii, care nu știa ce înseamnă (3). Termenul italian „ parenti" (rude) este mult mai utilizat, sau aceeași expresie „mare Roma" .

Romii recunosc fără ezitare bilateralitatea legăturilor genealogice și acordă fără ezitare aceeași importanță rudelor materne și paterne. Ideologic, nu există nicio distincție; diferențele sunt întotdeauna pragmatice, în funcție de selecția care se face în realitatea evenimentelor. Romii nu recunosc niciun grup de rudenie anume din vreun strămoș demonstrabil sau mitic. Ceea ce vom spune în continuare nu trebuie niciodată să implice prezența vreunui tip de linie genealogică, sau chiar a clanului - doi termeni folosiți pe scară largă în literatura țigănească , de cele mai multe ori fără motiv. Singura entitate care ar putea fi considerată ca fiind bazată pe un ascendent apical ar putea fi druzina , dar în realitate aceasta își are bazele în două persoane, soții, deoarece *frații vitregi* care locuiesc separat nu se consideră a aparține aceluiași druzïnh care, în plus, îi unește și pe soții sau soțiile copiilor, adică pe străini. Când am tradus în Capitolul I, termenul slovenesc * rod* , folosit de P. Strukelj, prin descendență , am pus expres acest termen între ghilimele, pentru a nu-i da vreun sens precis, și pentru că însăși etnologul sloven - ni se pare - nu-l specifică niciodată.

La nivel ideologic, diferența pe care o marchează romii este cea dintre părinții soției și părinții soțului, primii considerați mai puțin importanți decât cei din urmă, mai mult decât între părinții tatălui și părinții mamei. Acest lucru este evident în anumite situații rituale, cum ar fi aprinderea lumânărilor pentru defunct pe 2 noiembrie (vezi cap. V). Aceasta poate părea o contradicție, deoarece este clar că părinții soției sunt părinții matrilaterali din punctul de vedere al copiilor, dar planul pe care operează discriminarea ideologică nu este niciodată vertical (heterostathmic), ci orizontal (homostathmic); vom vedea concret că relația de bază este cea dintre frați

mai mult decât cea dintre tată și fiu. Dacă găsim multe indicii ale unei anumite - colorații patrilineare, există și unele care se referă la o concepție matrilineară. Momi ne spune, de exemplu, că cazul lui Rahano (vezi cap. II) care se căsătorise cu sora sa vitregă a fost deosebit de dezgustător pentru că soția sa era fiica aceleiași mame, lucru considerat mai rău decât o căsătorie între copii ai aceluiași tată.

Categoria zlahta este foarte mică, dar cu limite imprecise. Ascendenții și descendenții direcți îi aparțin de drept, la fel ca descendenții unui frate sau ai unei surori. Chiar și frații bunicilor pot fi incluși, dar fiii fraților bunicilor și copiii copiilor fraților bunicilor (veri de gradul doi) sunt considerați de unii rude , rude îndepărtate, iar de alții nerude

. Uneori se spune că sunt „ jakhar híñame zlahta ” , odată eram rude. „Vărișorii primari sunt, fără îndoială, incluși, dar deja rudele intermediare, de exemplu „fiul unui văr primar”, pot fi sau nu incluse în categorie. „Fig. III.2 rezumă planul zlaht ^, al unui Ego. „Aceasta este, de fapt, o categorie „pragmatică” care include verișorii de gradul doi, numai dacă sunt bine cunoscuți și des văzuți.”

Formal, doar legătura de rudenie dintre doi frați de rând este identică cu cea dintre doi veri dubli, dar situația poate fi mai flexibilă, deoarece Ego poate recunoaște ca fiind propriile sale zlahta toate zlahta recunoscute de tată și de mamă (sau de fratele/suroarea tatălui și a mamei) atâta timp cât aceștia sunt în viață, dar îi poate uita pe cei mai îndepărtați după ce moartea părinților a slăbit legăturile.

___» incert

O una sau mai multe persoane de ambele sexe

Zlahta nu constituie un „grup social”, dar nici o categorie pură care există doar în mintea romilor. Nu este un grup exogamic, deoarece căsătoriile între verișori

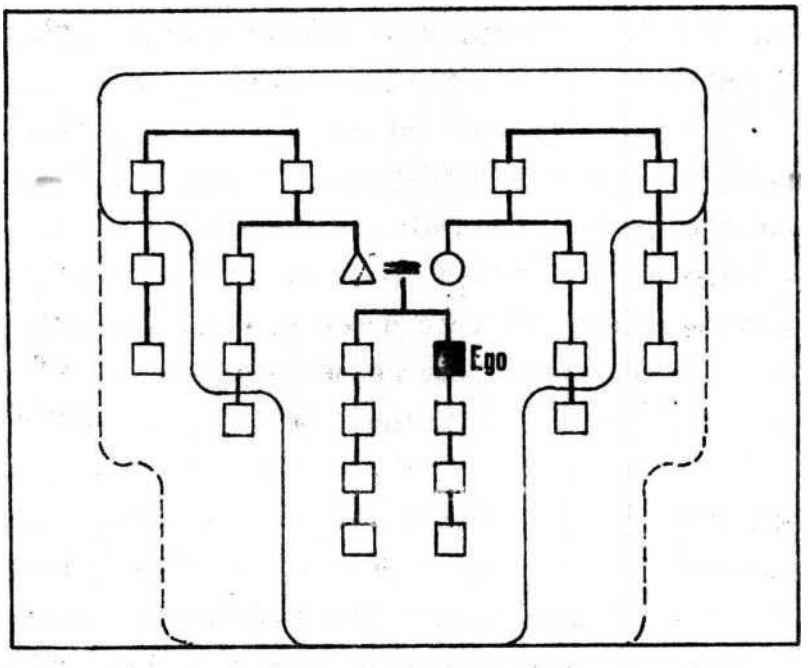

___ Zlahta certain* Fig. III.2

primari de un anumit tip sunt frecvente și nu sunt dezaprobate, nici endogame, deoarece căsătoriile externe sunt numeroase ; nu există un grup de acțiune (de apărare sau de ofensă), ci unul care se bazează mai ales pe relații fraterne; ar putea fi

un grup ceremonial, dar singura ceremonie, constituită de cortegiul funerar, care îi poate reuni pe toți, nu este exclusivă lor, deoarece mulți alții pot participa la ea ; nu este un grup de „respect pentru morți" (vezi cap. V) deoarece acest grup este format mai degrabă de membrii druzinei care constituie grupul local (vezi cap. III, IV) și fiecare membru al rudeniei unui grup de frați de rând are morții săi exclusivi de „respectat", zlahta, pe de altă parte, constituie o rețea și sunt importante tocmai pentru caracterul lor reticular care permite conectarea druzinei între ei.

Romii nu acordă prea multă importanță, la nivel ideologic, zlahtei ; druzina este cea care are cea mai mare importanță, indiferent de forma pe care o ia. Însă, în relațiile dintre dru-Hna , rolul rudelor este fundamental. Acestea sunt, în esență, intermediari folosiți atunci când relațiile dintre două dru-Hna sunt tensionate sau când se dorește stabilirea unor noi relații. Structura reticulară - dacă folosim termenii lui Chiva (1958) - care înrădăcinează legăturile de rudenie dintre ele, permite unui individ să aparțină mai multor rudenii, devenind astfel legătura dintre indivizi care nu sunt înrudiți între ei (v. Freeman, 1961). Nu este neobișnuit, de exemplu, atunci când o dru-Hna vrea să se oprească o vreme într-o localitate unde romii prezenți nu sunt înrudiți, să fie trimis în recunoaștere un rom care este în același timp înrudit cu amândoi. Ca rudă a celor deja prezenți, el are „drept de trecere" și poate chiar să se oprească o vreme și să colaboreze la...

„munca" Va testa terenul, spunând că a „auzit" că o astfel de persoană (din semnăturile sale) ar intenționa să se oprească o vreme. „În funcție de răspunsuri, vom înțelege dacă ruda sa va fi bine acceptată sau nu" -

Legăturile de rudenie pot favoriza, de fapt, agregarea unui grup local, dar acestea sunt adesea agregări temporare, dacă membrii au legături mai puțin strânse decât cele de frățietate. Ele servesc mai degrabă etapelor nomadismului, care se prezintă adesea ca un „nomadism structural", mai degrabă decât ca un nomadism geografic: un rom care decide să fiai lâdi , să pornească într-o călătorie, pentru o anumită perioadă, se va opri în localitățile unde își găsește rude, ale sale sau ale soției sale; de exemplu, nu merge la Campo pentru că vrea să meargă la Campo, ci pentru că acolo există romi léskere sau lakere, romii (rudele) sale, și va sări peste localitățile unde există romi cu care nici soția sa, nici el nu au legături de rudenie. Din acest punct de vedere, zlahta soțului și zlahta soției îndeplinesc aceleași îndatoriri

.

Zlahta constituie o categorie moral ambiguă: se susține că ar trebui să ofere întotdeauna ajutor, dar se spune și că nu ar trebui să se aștepte niciun ajutor din partea lor. Tocmai pentru că ar trebui să-l ofere. De fapt, dincolo de petițiile de principiu care admit ambiguitate, romii au contacte pozitive sau negative aproape exclusiv cu părinții lor. Romii nu diseminează nicio ideologie parentală, iar însăși terminologia consangvinității - precum cea a afinității - este redusă la oasele sale; însă relațiile de rudenie prin relații de druzină sau zlahta sunt fundamentale.

III• 3 **Terminologia consangvinității**

Romii au patru termeni specifici de rudenie: dad : tată (al unui bărbat sau al unei femei); daj : mamă (al unui bărbat sau al unei femei)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

phral = fratele (al unui bărbat sau al unei femei); phen = soră (a unui hoijime sau a unei femei). Pe lângă acestea, avem câvo și caj , care înseamnă copii ai romilor (spre deosebire de raklo și rakli = copii ai gage), dar care sunt folosite și pentru a desemna fiul și fiica x mro &âvo t copilul meu ■ fiul meu;

RMN caj : copilul meu ■ fiica mea,

Procedeul utilizat cu câvo și caj este același cu cel utilizat pentru desemnarea soțului/soției, pornind de la categoria etnică „rom" X soțul este mro rom , soția este mri romni . Aceștia sunt toți termeni de referință, cu excepția „dad" și „daj" ale căror vocative sunt uneori folosite, dar într-un mod particular (v, cap. V, 2). Cu excepția acestor termeni de bază care desemnează relații elementare și cu excepția termenilor zeto , bori/boro pe care i-am văzut deja, nu există alte lexeme parentale, cu excepția celui care indică o rudenie spirituală: compère: krivo sau kirivo , bârfă x krivi sau kirivi .

cele două seturi 3 krive sau kirlve .

Toate celelalte relații sunt desemnate prin termeni descriptivi precum: *mréskero dadéskero phral* , fratele tatălui meu, *mra-keri dajakeri phraléskeri £aj* , fiica fratelui mamei mele etc.

□r, avem, poate, pentru prima dată, posibilitatea de a observa cum o terminologie „țigănească" se poate schimba față de originea sa , procedând în același mod care ne-a servit la confruntarea terminologiei etnice .

Generațiile mai tinere de romi care trăiesc astăzi în Italia tind să folosească termeni italieni pentru a descrie multe relații care nu sunt lexicalizate: po romane x nono (it., x nonno): bunicul nona ^fit, : nonna) x bunica dzio (it. x zio) x unchi ; dzia (it. x zia) *și* mătușa

kugino (it. cugino): văr primar kugina (it.* □ugina): văr primar Tocmai pentru că această terminologie este folosită de tineri, nu am auzit niciodată termenul nipote folosit , care se referă la generații de descendenți (-fiul/fiica fiului/fiicei sau a fratelui/surorii).

La rândul lor, vârstnicii își amintesc de unii termeni pe care îi foloseau în Slovenia și care nu mai sunt în uz astăzi : stritso (< slov* stria): unchiul teta (< slov* teta): mătușa Tzigari își amintește și ea de termenul dido (< croata did) pentru bunic (Levakovich și Ausenda, 1975:5)•

P* StrukelJ (1980:88) ne spune că romii din Dolenjska folosesc următorii

termeni sloveni (pe lângă cei po romane pe care i-am văzut mai sus): bratranec : verișoară sestriéna *t* cousine vnuk : nepot neéak : nepot strico » unchi teta : mătușă, femeie în vârstă [1] Vom analiza în altă parte sistemul terminologic al romilor, comparat cu sistemele sloven și italian, iar asupra utilizării particulare a terminologiei în sine vom reveni în capitolul V, când vom trata utilizarea numelui propriu; aici, este suficient să observăm cum se poate schimba desinența, menținând întotdeauna fix termenii relațiilor elementare (cei de filiație , de frate și de alianță) și păstrând un singur termen stabil care denotă un produs relativ al mai multor relații, bori/boro (- realizat chiar și la masculin), care nu reflectă consangvinitatea, dar care marchează importanța schimburilor matrimoniale* Toți termenii de derivare slovenă, cu excepția lui zeto , care nici măcar nu este în uz comun, au

a fost abandonată și va fi în curând înlocuită de termeni italieni* Știam deja (vezi riasere, 1982, 1984a) că influența terminologiilor Gage era remarcabilă în rândul altor grupuri „țigani ”, dar nu știam că schimbarea se putea produce cu o asemenea rapiditate. Acesta va fi un motiv ulterior pentru a trata cu penseta sistemele terminologice „țigane” de rudenie, deoarece acestea par să se adapteze la cele ale non-țiganilor fără a exista o adaptare simultană a sistemului de comportamente: se pare că mulți „țigani” vorbesc despre rudenie mai mult sau mai puțin ca Gage-ul pe care îl au sau l-au avut lângă ei, dar că o „trăiesc” în felul lor propriu.

III.4 Phrajja.

În Italia, expresia „mare Roma” se referă și la grupul local, nomad sau sedentar. O tendință generală clară, pe care am observat-o în toate cazurile, conferă grupului local o structură internă caracteristică. Mai presus de toate, acesta apare și se consolidează atunci când legăturile druzinei se rup, din care reprezintă ultimul act. Ca atare, este format dintr-un nucleu de frați căsătoriți la care se adaugă adesea o soră căsătorită și/sau alte familii legate diferit de grupul de frați. Odată ce părinții au murit, sau doar unul dintre ei, frații căsătoriți (phrajja) nu mai simt că aparțin aceleiași druKna, ci tind să se reunească, ca capi ai familiilor respective, gata să reia ciclul; și uneori, se poate întâmpla ca aceștia să tindă să se reunească chiar și departe de tată. Prin urmare, un grup local este un fel de consolidare a diferitelor faze ale reședinței matrimoniale : uneori un zeto rămâne permanent cu frații soției

sale , alteori unii rămân permanent cu un grup de veri phraja. Un grup local pare mult mai fluid dacă este observat pe parcursul unui an, dar pare să aibă un nucleu foarte solid dacă este observat pe perioade lungi de timp. Structura acestei entități

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

•itndc

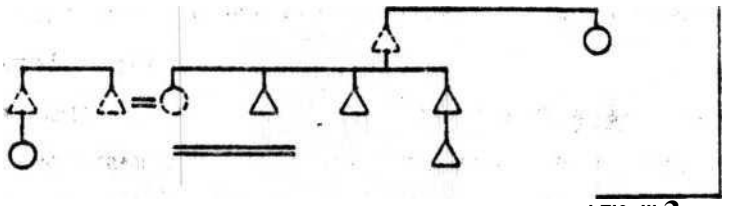

j Fl3. III 3

Sirs

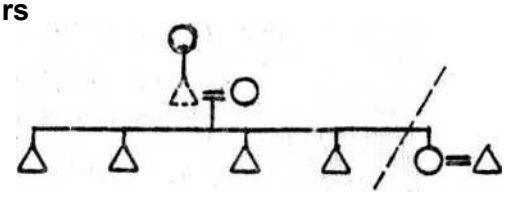

1 Fig. III. 4

Vele

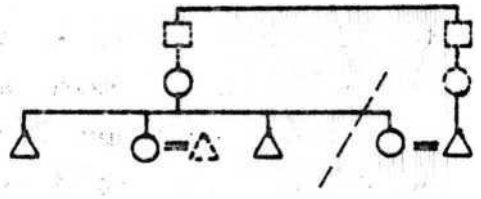

J Flj. III. 5

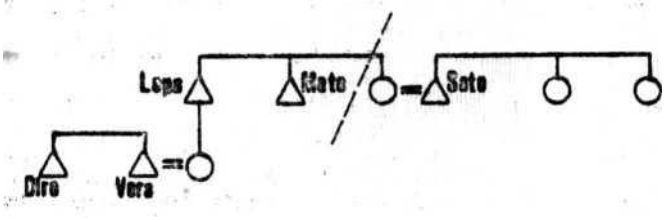

Capitolul I, III. 8

fl/

Relația bazată pe fraternitate se regăsește atât între romii sloveni, cât și între romii Hrvansko și romii Istrjani. Figura III.3 prezintă componența de bază a grupului Mande (sloven); figura III.4 se referă la unul dintre grupurile locale Saro (Hrvati), iar III.5 la grupurile Volo (Istrjani). În figuri, unde sunt reprezentați doar capii de familie (plus membrii de legătură), este evident că fiecare entitate de acest tip este numeric mică, ceea ce duce la o dispersie remarcabilă a romilor. Trebuie menționat că tatăl grupului Baro s-a unit cu un alt rom și trăiește într-un grup diferit de cel al copiilor săi și că zeturi din Baro și Volo, atașate de phrajja femeilor respective , își au locuințele (colibe în ambele cazuri) la limitele spațiului ocupat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Geneza formării grupului local Mande poate fi considerată un exemplu al acestei tendințe generale. În Italia, după război, departe de frații care au rămas în Iugoslavia, frații Lepa și Meto s-au trezit (vezi fig. III.6) cu familiile lor respective , sora lor căsătorită cu Sato, Vera, zeto- ul Lepei , și fratele acesteia Diro. Singurul dintre ei care avea alte legături semnificative în Italia a fost Sato, care avea două surori căsătorite. Toți erau negustori de cai și rătăceau și campau în mod obișnuit împreună, chiar dacă Sato locuia adesea cu zéturi-ii ei (soții surorilor). Pe măsură ce fiecare dintre copiii lor a crescut și s-a căsătorit, iar condițiile nomadismului s-au schimbat, s-a produs despărțirea; fiecare a căutat, cu mai mult sau mai puțin noroc, să se stabilească într-o localitate de bază unde nu existau alți romi: Meto în Berdo, Lepa și Sato în Mande, Vers în Vricia. Până la mijlocul anilor 1960, acest aranjament era deja stabilit, chiar dacă vizitele erau frecvente din una dintre cele trei localități - către celelalte; În anii 1970, era deja fixat și arăta care dintre cele trei grupuri locale va persista. Copiii lui Meto s-au căsătorit și au început să se stabilizeze în zona Campo; tatăl rămâne și astăzi un punct de referință, dar Berdo este teritoriu al Gîftarja și aceștia tind să stabilizeze reședința uxorilocală. Astăzi, Meto locuiește adesea singur în Berdo cu soția și fiicele și fiii necăsătoriți. Vera s-a stabilit ferm în Vricia și, printr-o politică matrimonială înțeleaptă, a reușit să-și țină toți copiii căsătoriți aproape de ea. Diro nu poate face același lucru, deoarece are o singură fiică (presupusă) și face naveta, în general, între Vricia și Mande, unde menține contacte bune cu romii. Când Lepa și Sato mor, la sfârșitul anilor 1970, copiilor lui Lepa : trei phralja sunt stabilite acolo stabil cu druzinele lor , în timp ce singurul fiu al lui Sato s-a căsătorit deja cu o Magari. A emigrat în Olanda, lăsându-și în urmă mama văduvă și sora necăsătorită, care încă locuiesc cu nepoții/ verii . Astăzi, între Vricia și Mande, legăturile sunt încă strânse, dar reluarea schimburilor matrimoniale deja prezente în Slovenia a început deja , odată cu căsătoria dintre Vera și sora Lepei , care poate nu a fost prima din serie ...

Să subliniem, de asemenea, că prezența romilor într-o localitate poate părea fortuită, iar componența grupului local foarte fluidă dacă observăm doar cursul mișcărilor pe o perioadă limitată de timp. Toate graficele care pot fi construite - cum ar fi cel din fig. III.7, care raportează numărul de familii nucleare prezente în Mande între 15 februarie 1981 și 15 februarie 1982 - au o valoare relativă tocmai pentru că nu evidențiază structura mișcărilor : familiile care determină brusc creșterea curbei

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

diagramei , prezente în Mende de la sfârșitul lunii aprilie până la sfârșitul lunii iulie , nu s -au întors în anii următori (doar 1 iunie 1984). Mande a rămas un teritoriu al grupului indicat în fig. III.3, care își găsește sprijinul în unitatea celor trei phrajja care se pot diviza din când în când, dar care rămân fundamental apropiate.

Am afirmat că grupul local, format în general dintr -un grup de frați, se găsește printre romii Slovénsko, romii Hruansko și romii Istrjani. Spunând aceasta, am generalizat pur și simplu afirmațiile făcute de membrii fiecărui grup local. Dacă luăm cele trei exemple ale noastre, în P. Mande, romii spun „ hinamo Slovéntsi , noi suntem Slovéntsi", în Baro, spun „ hinamo Hérvati , noi suntem Hervati" și în Volo, „ hinamo Is trjani , noi suntem Istrjani". Să verificăm individual și vom avea o situație care nu este atât de omogenă : în Volo, una dintre femei se numește Hrvatitsa și nu Istrjena , în Baro, două femei spun-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

H- •

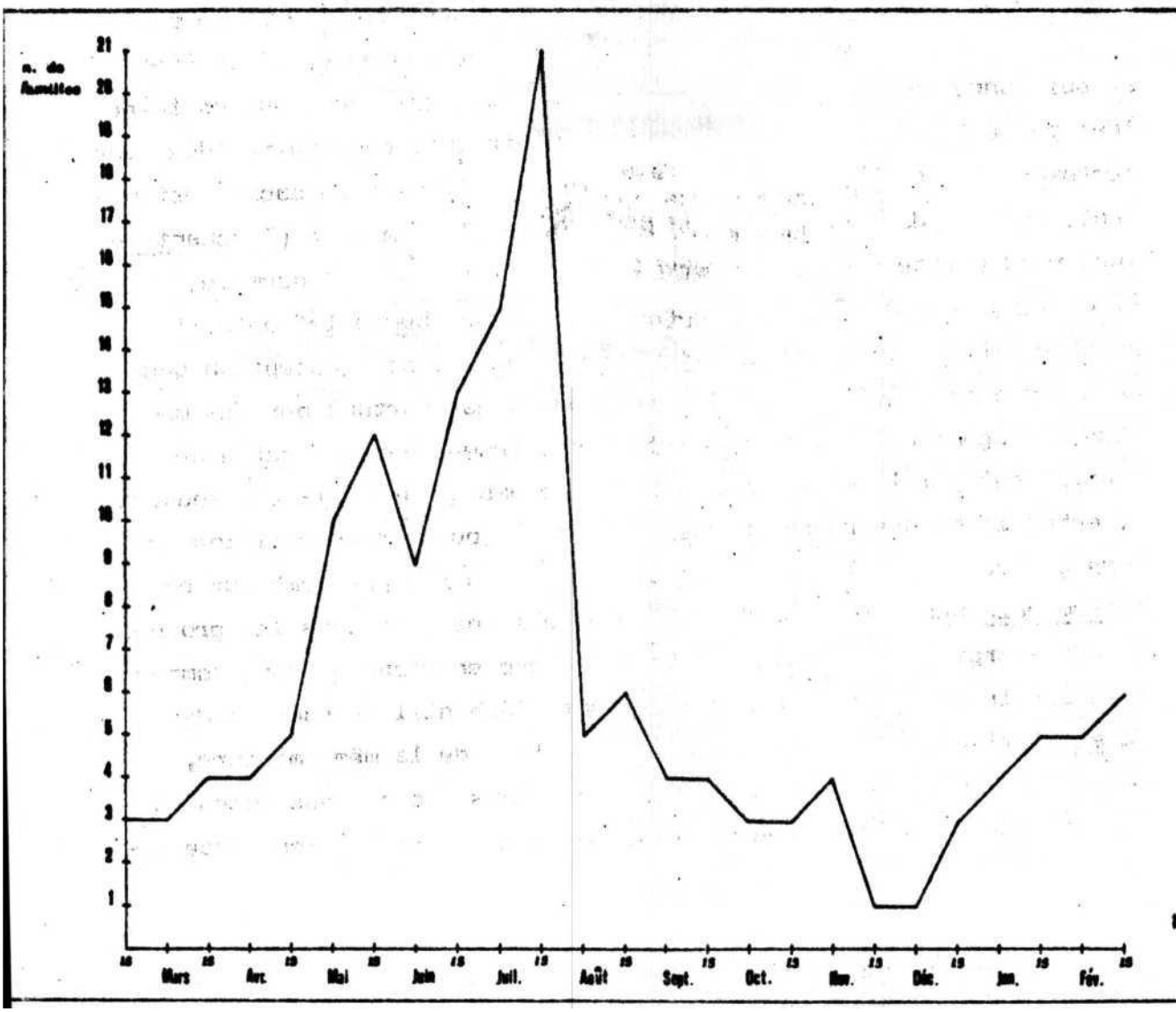

au trimis-o pe Kalderasitse și nu pe Hervatitse (folosind terminologia soților lor/ele se recunosc și ele ca Mafiarja); în Mande, o femeie se recunoaște ca Hervatitsa , alta ca KalderaSitsa

este X '

și încă una ca Istrjana . Vedem, așadar, că eticheta etnică folosită pentru întregul grup local este cea de grup de frați; ideologia viricentrică este evidentă aici, iar etnonimul devine markerul acesteia. Distincția în ratse apare doar ca o modalitate de ordonare și catalogare a lumii romano .

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Însă grupul însuși format în jurul frazei este foarte adesea eterogen . Cum se alătură aici conceptului de „eșantion" folosit de Williams pentru kumpania din Kalderas ! „O kumpania este într-adevăr ceea ce dă o idee despre societatea roma, (••) care dă o anumită idee despre această societate despre care se poate avea doar o anumită idee, doar anumite idei. Dar în fiecare kumpania , sistemul social este prezent . Oferind doar o anumită idee despre ea, kumpania (eșantionul) reprezintă o proprietate a societății rome (întregul)" (1980:225). Romii nu folosesc termenul „ kumpania ", dar acesta poate fi foarte bine înlocuit cu „ mare romi ", în sensul pe care l-am explicat în această secțiune. În principal prin căsătoriile exogame și circulația femeilor, ratse nu constituie niciodată grupuri pure și închise: mare romă este adesea un eșantion al ratse-urilor romane ; Este întotdeauna un eșantion incomplet, deoarece grupul local de romi nu este numeros precum kumpania din Kalderas. Dar dacă am vedea toate grupurile locale răspândite în centrul și nordul Italiei, suntem siguri că membrii lor ar reconstitui eșantionul complet de ratse distincte de romii care trăiesc în Italia; în același mod, suntem siguri că, dacă am vedea toate grupurile locale din Oolenjska, am găsi membri ai tuturor ratse care trăiesc în Slovenia.

III.5 Unitatea fraților .

Gruparea locală are funcții preponderent economice (vezi cap. IV) și defensive/ofensive.

Dacă privim din interior, unitatea fiecărei familii pare adesea slabă și precară. Certurile sunt la ordinea zilei, iar blestemele reciproce sunt nenumărate. Aranjamentul caravanelor, numărul focurilor și modalitățile de schimb de alimente și bunuri sunt semne puternice care ne permit să citim starea relațiilor existente de la o perioadă la alta.

- Jag (focul) Este uneori considerat un simbol al tuturor romilor , spre deosebire de Gage - Ï " câco Rom hl le jag ", adevărații romi au focul. Dar este mai presus de toate simbolul unității grupului local; prezența a două focuri indică imediat că ceva nu este în regulă și este suficient să fim atenți la cei care participă la un foc sau altul pentru a înțelege cum sunt relațiile. Chiar și poziția focului în interiorul taberei este adesea semnificativă^, Fig. III.Ba, b este doar unul dintre zecile de exemple pe care le-am putea da: în prima secvență, focul a fost plasat în centru și toată lumea a participat, chiar și cu o contribuție de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

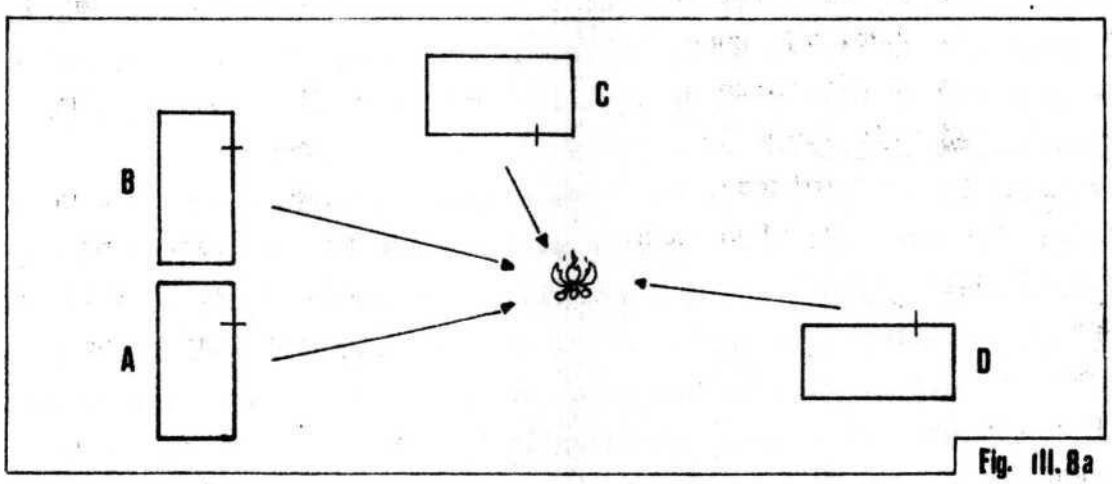

Fig. III.8a

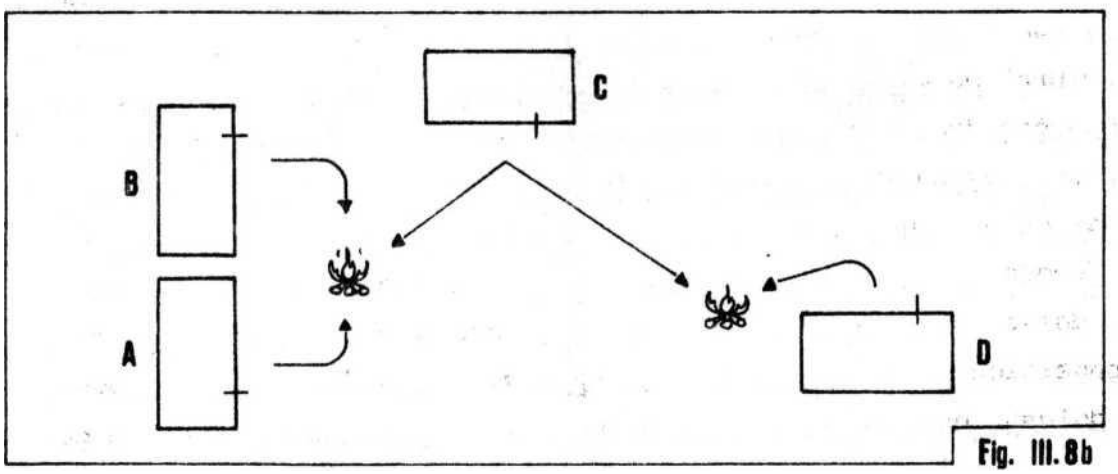

Fig. III.8b

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

lemn; în al doilea, cearta care a avut loc între d și a a cauzat despicarea focurilor și dezbinarea familiilor; dacă le frecventa pe amândouă* Romii pot petrece zile întregi pase jag , lângă foc, chiar și astăzi când au rulote cu tot confortul. Focul este centrul vieții comunitare, rulota rămâne doar locul vieții domestice a familiei conjugale. De asemenea, printre romi, ca și printre anumite grupuri de Sinti (vezi Rao, 1975), focul este un semn al conjuncției dintre viață și moarte, dintre vii și morți: așa cum placenta, fosta „locuință" a nou-născutului, era arsă (când nașterile nu aveau loc la spitalul Gage), rulota, fosta locuință a decedatului, era arsă și este arsă. Și focul romilor - vorbește (vezi cap. V), la fel ca și fumul său, care, odată cu dispersarea sa, le indică nevoia romilor de a se dispersa: " Unde sunt bani , se duce fumul".

- Kampine (caravanele). Romii nu permit mai mult de un cuplu să locuiască în aceeași kampina , iar romii care locuiesc într-o casă (kher) nu permit mai mult de un cuplu să doarmă în aceeași cameră. Să ne amintim, prin contrast, că romii xoraxané nu aveau aceste scrupule. Când noul cuplu primește noua kampina de la rude (care împart cheltuielile) , aceștia au deja o lungă experiență a mesajelor pe care le poate transmite amenajarea spațială a locuinței lor într-un romano misto , într-o tabără de romi. Am raportat deja în altă parte (vezi Piasere, 1984c) un exemplu de „citire" a misto-ului și putem vedea altele în figurile propuse în paginile precedente. Aici nu facem decât să reafirmăm că un Roma Sho misto este întotdeauna lizibil dacă spațiul fizic este întotdeauna divizat, dar numai romii au cheia decodării textului spațiului social, deoarece ei sunt singurii care ar trebui să fie receptorii mesajelor transmise prin intermediul aranjamentului topografic. Gage -ul în mijlocul căruia se află nu ar trebui să înțeleagă: romii vorbesc constant între ei în acest fel, poate tocmai pentru că gage-ii nu au o limbă comună. Diferența locuințelor mobile exprimă întotdeauna tipul de relație economică și/sau psihologică care există între familii. Distanța dintre două campine este în sine de mică importanță ; ceea ce contează este distanța relativă - dacă A este mai aproape de B decât de C, aceasta indică faptul că în acel moment relațiile dintre A și B sunt mai strânse decât între A și O. Dacă extindem acest tip de lectură la toate familiile unei comunități , rezultatul este o situație cu o încurcătură destul de complexă. Iar situația este întotdeauna extrem de dinamică, iar mișcările din interiorul taberei sunt obișnuite și întotdeauna în concordanță cu armoniile sau discordanțele temporare.

- Bichâll hâbe (a trimite mâncare). Există încă o modalitate de a aprofunda relațiile dintre Borna din tabără, o modalitate care ne permite să vedem când relațiile sunt foarte bune (întrucât se poate întâmpla ca între două familii vecine să nu existe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

conflict, dar nici o colaborare semnificativă). Când două familii sunt foarte unite, ele fac schimb de mici cadouri și servicii ; lucrurile (nu banii) colectate de o femeie mergând să ceară pomană, de exemplu, sunt distribuite familiilor cu care sunt în bună armonie. „Acestea sunt mici schimburi generalizate, fără limite de timp, cantitate sau calitate, așa că, ca să dăm un alt exemplu, când cineva este pe cale să plece, îl vom ajuta să lege kampina de létrika (automobil), chiar dacă este întotdeauna o aparență de ajutor, deoarece proprietarul face totul singur." În multe cazuri similare, este suficient să- ți arăți disponibilitatea. Schimbul de mâncare, pe de altă parte, este mult mai echilibrat și semnificativ. Un romni dă întotdeauna o parte din ceea ce a gătit pentru masă familiilor cu care este în excelentă armonie în acel moment. Nu este vorba de orice fel de mâncare care este „trimisă", deoarece trebuie să fie gătită sau, în orice caz, să fie mâncare „procesată". Ar fi aproape o insultă să „trimiți" carne la conservă sau lucruri de acest fel. Foarte des, aceste schimburi sunt simultane, dar ele

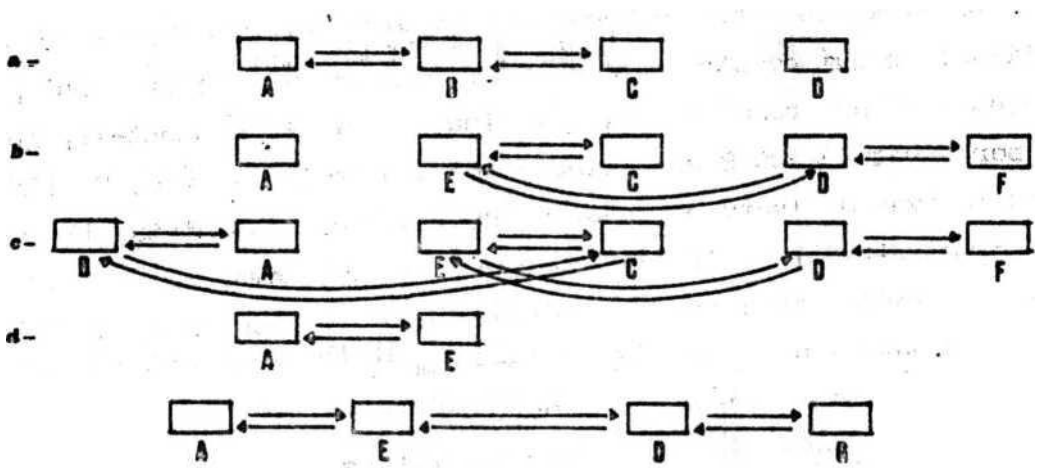

| Flj lll.! poate fi compensată în decurs de o zi sau două. Când o familie „trimite" la mai multe familii, romni trebuie în mod firesc să țină evidența, de exemplu, a cantității de paste pe care trebuie să o pregătească. Secvențele din fig. lll.9 indică aceste schimburi în cadrul unui grup local în care toate kampine-urile erau aranjate în șir indian: acest lucru ne va permite să vizualizăm cum, de cele mai multe ori, vecinătatea și schimbul coincid chiar și în schimbarea cauzată de plecări și sosiri.

Dacă aceasta este practica în grupurile locale centrate pe un grup de frați, schimbul pare să ia forme diferite în cazul în care groupa este alcătuită dintr-o dru^fna, unde părinții în vârstă reprezintă încă punctul de referință pentru copii/frați. Conform celor comunicate personal de J. Dick Zatte, care a observat un singur grup de acest tip, schimburile nu sunt reciproce , ci centralizate, unde êaja și borja (fiice și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

nore) duc preparatele la casa mamei sau a soacrei, unde soții vor merge să mănânce. Am observat că în grupurile de phrajja, această punere în comun și distribuire succesivă are loc doar de sărbătorile importante: Crăciun, Anul Nou și ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

PÊques (Snzi iSi, Terno narl et V RZmo] 0 ,

Dacă în interior, grupul pare continuu divizat și își face încontinuu cunoscut acest lucru prin codele sale, unitatea fraților se manifestă brusc atunci când există amenințarea ca unul dintre ei să fie în pericol din cauza lucrării altor Rama. Protecția apare automat și înlocuiește toate disputele zilnice ; în aceste cazuri, se cerea ajutorul altora, în special al zeturilor , și era posibil și să se apeleze la Gage. În fig. III.1, am raportat deja un caz de urgonco de acest tip. În fig. III.10 găsim o situație similară, datorată unor povești complet diferite, cu o dispunere competent diferită a kempinei : cei trei frați se aranjaseră astfel încât să aibă rutele de acces sub control. Copiii unui zeto, cu siguranță nu oameni timizi, se aflau și ei într-o „stare de alertă".

4 ■ L— _____ _____ JHfl.Kl.t3 "

Romii spun că printre ei nu există kapi (cheis) s „ sakon jsk hîlo kspo samo di pri fenil ja", fiecare este doar capul familiei sale . Dar un frate „care apare" pentru abilitățile sale de a media sau interveni printre romi și de a acumula capital (vezi cap.

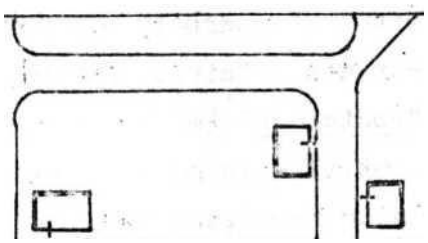

V) este adesea evidențiat. Statutul său genealogic nu contează, deoarece există grupuri în care fratele care apare este cel mai mare, altele în care este cel mai mic și altele în care sunt alți frați. Doar abilitățile sale contează. În relațiile dintre frați, în special în certuri, el servește adesea ca mediator, cu o anumită forță reală care îi permite să intervină, dar mai presus de toate o autoritate pe care ceilalți nu o subestimează. Adesea el este cel care are relații privilegiate cu anumiți Gage care „contează", adesea el este cel care decide cine poate rămâne într-un loc sau nu, el este cel care conduce vakeribe-ul când vine vorba de probleme care îi privesc pe toți frații și depinde de...

» • lui că frații și adesea zéturii (soții surorilor) cer sfaturi.

Romii asociază vakeribe (literalmente „a vorbi") cu faimosul kris al Magarja , dar spre deosebire de acesta din urmă, nu este o „instanță de justiție" unde se află cel care ia decizii după ce ascultă punctul de vedere al părților adverse. Vakeribe poate fi o întâlnire în care se decide să se facă ceva în raport cu ceilalți sau o întâlnire în care două părți antagonice caută o soluție convenită. În acest ultim caz, este întotdeauna necesar un intermediar care facilitează întâlnirea : poate fi un rom care face parte din

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

zlahta ambelor părți, un rom care nu este înrudit cu niciuna dintre ele sau un rom care, deși înrudit cu una sau alta, este considerat expert în aceste chestiuni. Acest rom, adesea indicat în Italia prin cuvântul italian „ mediatore ” (mediator), nu are putere decizională în sine; cu toate acestea, el are puterea derivată din poziția sa de persoană chemată să promoveze pacea, de a „angaja” romii adverși să depună toate eforturile pentru reconciliere; prin urmare, el devine un garant gata să denunțe public pe oricine se eschivează de la obligațiile care și-au fost asumate. În aceste cazuri, singura sa putere constă în rușinea pe care o poate aduce oricui nu respectă pactul încheiat. Există, însă, situații în care are cu adevărat putere decizională, și anume atunci când este chemat de un rom să-l „reprezinte” în fața unui alt rom cu care relațiile au fost rupte. În timpul întâlnirii, toți trei sunt prezenți, dar discuția are loc în principal între reprezentant și celălalt rom, în timp ce „reprezentatul” se limitează la ascultare. Reprezentantul servește ca hibjalo , un avocat (literalmente „vorbitor”) și, în același timp, ca garant pentru cel pe care îl reprezintă. Dacă persoana reprezentată nu acceptă deciziile care vor fi luate, riscă să se certe chiar și cu reprezentantul său. Într-una dintre aceste ocazii, un rom a cerut...

cea pe care o reprezentase o despăgubire de câteva milioane drept compensație pentru rușinea pe care a trebuit să o îndure, pentru faptul că deciziile sale nu fuseseră acceptate. -,

III.6 Alegerea soțului/soției .

Uneori se obișnuiește să se facă distincția între căsătoria cu stipulația părinților la romi, ca o încălcare a libertății personale, și căsătoria cu fuga Sinti, ca un act de liberă alegere. F. Cozannet, printre alții, vorbește clar despre „un exemplu tipic de umanizare a legii printr-un obicei care acționează în favoarea libertății” (1973:130). Am subliniat deja că stipulația părinților la romi (dar și la Sinti) este doar întârziată și că decizia lor este întotdeauna obligatorie. Dar aici, aspectul care ne interesează depășește formalitățile ritualului. Există limite ale alegerii soțului/soției pe care fiecare Sâvo și fiecare caj le învață devreme și cu ușurință: nu trebuie să se căsătorească cu persoane prea apropiate, nici prea îndepărtate. Prima limită coincide cu incestul și este foarte precisă (tată-fiică, mamă-fiu, frate-soră, unchi-nepoată, mătușă-nepot, bunici-nepoți), a doua are limite mai imprecise, dar în orice caz exclude căsătoria cu persoane prea îndepărtate ca vârstă sau prea îndepărtate structural, cu anumiți romi precum Rouhane și mai ales cu Gage . Căsătoriile cu Gage există, desigur, dar dacă cuplul nu merge să locuiască printre romi, acestea se șterg rapid din memorie. Există

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

și unele cazuri de uniune unchi-nepoată, dar vom vedea într-un caz reacțiile pe care le-am avut. În cadrul acestor limite, există cea față de romii âver despre care am vorbit deja, dar la care vom reveni, care delimitează zona în care romii se căsătoresc cel mai frecvent. Ceea ce ne interesează este să vedem cum are loc „libera alegere" în această zonă. Pentru analiză, avem la dispoziție, pe lângă informațiile despre șaptezeci de căsătorii (vezi cap. II), și pe cele oferite cu amabilitate de dna.
Benedetti, constând dintr-o genealogie preluată din surse de arhivă și referitoare la familiile unui grup local din Veneto și acelea prețioase pe care doamna M. Karpati ni le-a pus la dispoziție: este vorba de patru caiete foarte groase, de o valoare inestimabilă, în care sunt raportate „fișele de familie" întocmite la începutul anilor '60 și referitoare la grupurile celor Trei Veneto. Din caiete* am încercat să reconstituim toate legăturile de rudenie (consangvinitate și căsătorie) ale familiilor care, în opinia noastră, erau mSre Roma . O analiză detaliată a acestui material ar necesita nu doar o prelucrare manuală, pe care o vom face poate mai târziu, extinzând cantitatea de date extrase din Italia; ci suntem deja convinși că pentru o analiză mai aprofundată ar fi necesare datele căsătoriilor care au ajuns în Slovenia cu câteva generații în urmă, pentru a crește grosimea temporală, date despre care nu știm dacă sunt găsibile. Fără îndoială, datele de arhivă nu pot fi considerate bazate pe ele, întrucât romii au declarat adesea la Oficiul Stării Civile copii și căsătorii false (vezi, de exemplu, Av&in (1969), despre un grup din Prekmurje).

Imaginea de ansamblu a tuturor acestor informații de care dispunem (care adesea se suprapun și uneori nu corespund) nu ne permite să tragem concluzii definitive cu privire la modalitățile de alegere a soțului/soției. Atunci când avem date aprofundate pe două sau trei generații, vedem că există „ceva", dar este ceva ce încă ne scapă. Să raportăm în orice caz figurile matrimoniale pe care le-am identificat, începând cu bucla consangvinității. Am menționat deja că, printre zlahta , verii nu sunt interziși. Singura preocupare a romilor, atunci când există, este aceea de a nu anunța Ga&e și mai ales rasaJa (preoții), deoarece știu că aceste uniuni nu sunt privite favorabil de ei. Romii - și iată primul fapt interesant - nu fac distincție între verii căsătoribili și verii interziși, deoarece toți ar fi teoretic căsătoribili. Dar datele noastre arată că

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

a) căsătoriile între veri nu sunt foarte numeroase, b) există o preferință clară pentru uniunile între veri paraleli matrilaterali c) există unele între veri încrucișați, dar d) acestea nu există între veri paraleli patrilaterali. Avem o singură tentativă de căsătorie între o fiică și fiul verișoarei paralele patrilaterale care, însă, nu a fost realizată, dar situația era particulară, deoarece vărul (tatăl fiicei) făcea parte dintr-un druzin diferit de cel al tatălui ei, după ce părinții divorțaseră*. Când romii ne-au oferit lista căsătoriilor între veri pe care le cunoșteau, au recunoscut că nu știau niciuna între copiii a doi frați. Prin urmare, se pare că linia patriliniară a zlehtei (și poate dincolo de granițele de rudenie) este exogemă în fapt, fără a fi recunoscută oficial . În acest fel, ținând cont și de importanța unității fraților, sistemul de rudenie ar căpăta în mod clar o amprentă patriliniară implicită, în ciuda ideologiei bilaterale exaltate și afișate. Datele noastre, care sunt legate aici de lucrarea lui J. Okely (1983:175-180) despre țiganii englezi , arată o multitudine de cazuri de alianțe repetate care, firește, nu pot fi întâmplătoare. Există schimburi directe de surori și acestea au loc uneori între veri paraleli matrilaterali (vezi fig. III.11); întâlnim, de asemenea, căsătorii ale unui grup de surori cu un grup de frați; într-un caz, mama grupului de surori s-a căsătorit ca a doua soție cu un membru divorțat al grupului de frați, iar o altă soră s-a căsătorit cu fiul unui alt frate (vezi fig. III.12). Aceste schimburi au loc uneori și între veri paraleli matrilaterali sau cu copiii acestor veri din cauza dezechilibrului de vârstă care poate exista.

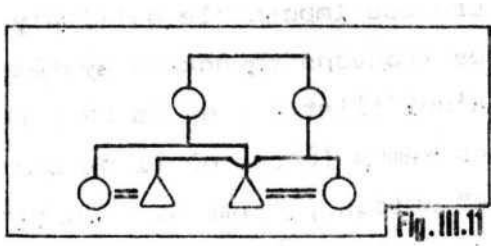

Fig. III.11

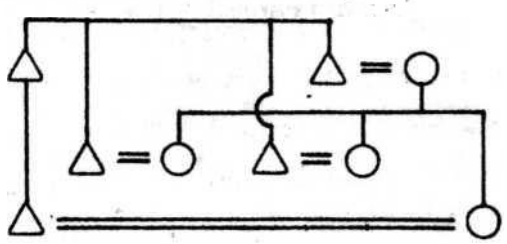

Fig. 111.12

Într-un caz avem aceste linkuri:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

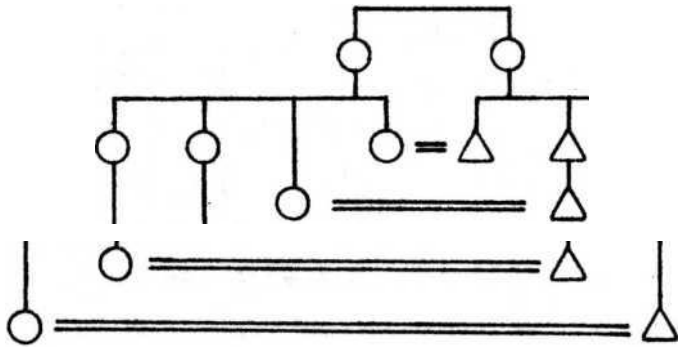

I Fi| IIL13

Însă repetarea alianțelor se găsește mai ales în afara $ zlahta, în special prin intermediul schimburilor generalizate. Problema este de a reuși să izolăm „unitatea de schimb", deoarece, privind anumite încrucișări, pare aproape imposibil să nu existe „ceva", chiar dacă ne confruntăm cu un sistem complex, unde nu există reguli de unifiliere, unde reședința se stabilizează sau se „concentrează" pe perioade lungi, unde nu par să existe „linii patrimoniale", deoarece, așa cum vom vedea, bunurile defunctului sunt distruse, unde transmiterea numelui, atunci când există, este destul de particulară (v până la cap. V). Singura procedură care ne rămâne - se pare - dacă ne gândim la ideologia fratri-focală și la exogamia liniei patrilineare (ținând cont de limita eșantionului), este de a vedea dacă această linie funcționează ca o unitate de schimb, indiferent de opinia romilor înșiși.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Analizând datele noastre în acest fel, credem că am descoperit efectiv „ existența unor criterii relevante pentru un sistem implicit de filiație" (Héritier, 1981:166), deoarece aceste linii au de fapt o tendință incredibilă de a se comporta ca o unitate de schimb. Structura se referă de obicei la schimbul amânat al unei generații , care privește trei linii. Din 49 de căsătorii (-96 de persoane și 2 divorțuri) pentru care am putut urmări circuitele, avem un singur caz în care nu a urmat un schimb de surori (dar nu cunoaștem căsătoriile altor frați) și un singur caz în care circuitul este completat prin implicarea a cinci linii (dar și aici lipsesc alte date). În toate celelalte cazuri, avem întotdeauna schimburi care privesc trei linii. Schimburile dintre ele nu sunt întotdeauna simetrice sau de aceeași cantitate. Tabelul 111.1 prezintă cifrele întâlnite și numărul de cazuri pentru fiecare. Cu schimburi de acest tip, se formează lanțuri simple de alianțe triunghiulare, precum cel din fig. 111.14, sau altele mai complexe, precum cel din fig. 111.15.

Figura III.14

prin care încercăm să echilibrăm numărul de femei cărora li se dăruiește și cel al femeilor primite.

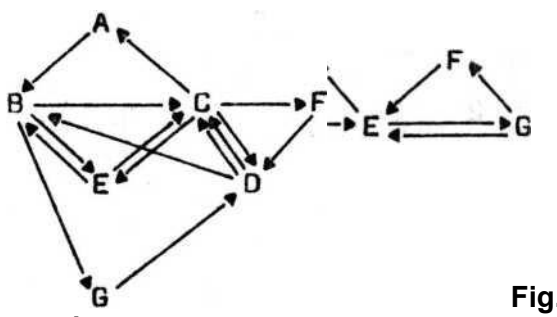

Fig. III.15

În „libera sa alegere", fiecare cavo și fiecare caj știe nu numai cu cine nu trebuie să fugă, dar identifică destul de ușor un grup de aceeași vârstă, foarte restrâns, unde este mai bine decât

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

patriline exogame: 1 femeie dată

Figures	Nombre de cas
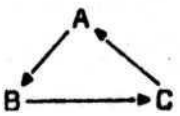	
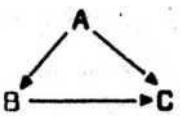	
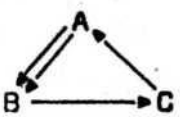	
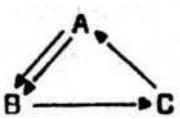	
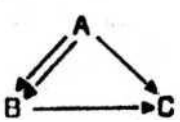	

alegerea este făcută. Cuplul care a fost cauza „Bătăliei de la Padova” (vezi cap. 1.1) nu a greșit din acest punct de vedere,

Tab. III.1

deoarece (conform reconstituirii noastre) liniile celor doi fugari erau blocate într-un

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

sistem similar cu cel din fig. III.15 și linia băiatului era tocmai îndatorată unei femei din linia fetei. Frații ei au fost cei care s-au înșelat dorind să deschidă noi alianțe sau să consolideze altele: tânăra „micuță pierdută" s-a dovedit atunci mai fidelă respectului alianțelor decât părinții ei înfocați.

P. Strukelj notează că primul certificat de naștere găsit în 1812 ridică deja problema „o zenitvi med Brajdici in Hudorovi-6i" („despre căsătoriile dintre Brajdifc și Hudorović") (1980: 36), adică problema endogamiei. Dacă numele de familie (vezi cap. V) ar fi fost transmis întotdeauna pe linie paternă, am avea într-adevăr mai puține probleme pentru reconstrucția genealogică și schimburile matrimoniale. Din păcate, însă, numele urmează liniile întâmplării, sub presiunea practicității sau a necesității birocratice a momentului, deoarece Borna nu se căsătoresc întotdeauna cu procedura Gage și nici nu recunosc întotdeauna paternitatea copiilor în Registrul Civil al Gage . Prin urmare, putem găsi patrilinii perfecte de transmitere a numelui.

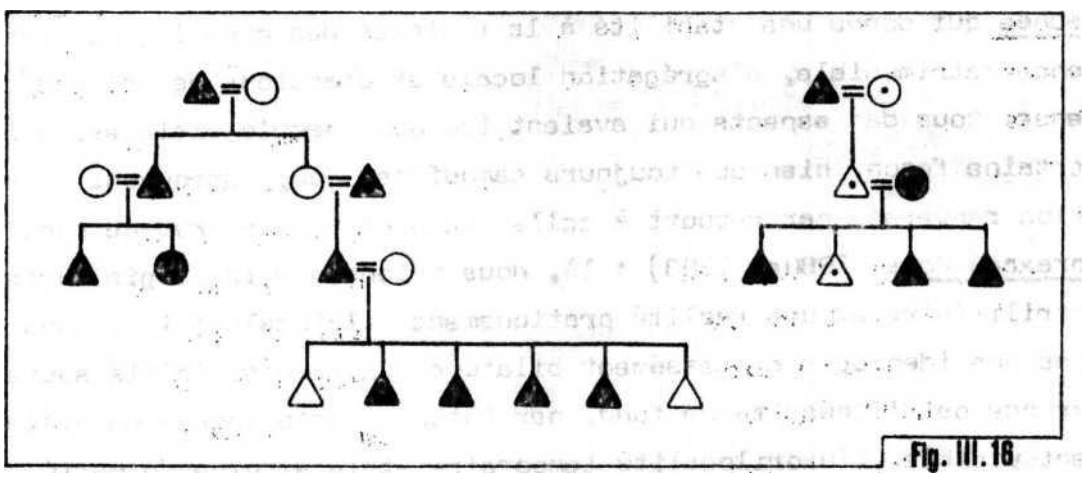

Fig. III.16

dar și linii matrilineare și linii zigzagate fără reguli* Fig* 111*16 oferă două exemple ale acestui ultim tip, unde aceeași culoare corespunde aceluiași nume* Când am spus la început că numele erau o urmă pentru a căuta „țiganii noștri", eram conștienți că romii au un stoc foarte limitat, dar și că îl transmit aleatoriu și poate doar un calcul statistic ar putea scoate în evidență frecvența mai mare a transmiterii patrilineare* Suntem siguri că atunci când P* Strukelj se referă la tija sau la rodblna Brajdic sau Hudorovl etc*, are foarte mult în minte această situație* Pe de altă parte, i-am auzit pe romi înșiși, în lugoslavia, identificându-se în acest fel, desemnându-i, de exemplu, pe „Brajdic din Novo Mesto" și pe „Hudorovic din KoËevje", chiar dacă ei înșiși au recunoscut că printre primii pot exista mulți cu numele „Mudorovifi" și printre cei din urmă, mulți cu numele „Brajdic".

Acum, dacă alte date confirmă ulterior că patrilinele se comportă ca grupuri exogame și de schimb, vom putea pune un accent solid pe caracteristica structurii sociale a romilor, despre care nu dau niciodată dovezi, ci doar indicii care, deși vizibile în alte contexte (v* cap* V), apar întotdeauna voalate și camuflate ; aceasta înseamnă că patrilinearitatea constituie o structură ascunsă ce conferă stabilitate fluidității modalităților de reședință matrimonială, agregării locale și acțiunilor de apărare/ofensivă, toate aspecte care păruseră întotdeauna vizibile, într-un anumit fel, deși întotdeauna camuflate. Situația este inversată față de cea pe care o găsisem la romii xoraxané (1980a, 1983): acolo aveam o ideologie puternic patrilineară și o realitate practic bilaterală; aici avem o ideologie expres bilaterală, cu o realitate susținută de o patrilinearitate de bază, persistentă, dar niciodată complet vizibilă. Uxorlocalitatea temporară și serviciul mirelui nu constituie o problemă din acest punct de vedere; dimpotrivă, este...

un aspect important al integrării, deoarece patriliniile nu numai că inițiază ciclurile de schimb de femei, dar inițiază în același timp și cicluri inverse de schimb de servicii, A prin împrumutarea băieților. Uxorilocalitatea permanentă va putea mai degrabă să dezvolte noi fapte. Dacă grupul local de frați este exogam, un grup în care există o soră nu este potențial exogam, și cu atât mai puțin unul în care există mai multe surori, dar aceste două situații sunt diferite și explică de ce căsătoria între veri încrucișați este mult mai rară decât cea dintre veri paraleli matrilaterali. Prima se rezolvă cu un schimb între două patrilinii (A^ziB: în cazul în care un bărbat se căsătorește cu verișoara încrucișată patrilaterală) sau într-un schimb cu ciclu lung (A ----------> B—»

în cazul în care soția este verișoară matrilaterală încrucișată (nu avem cazuri în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

eșantionul nostru); în timp ce al doilea prezintă o structură ternară care, așa cum am văzut,

este privilegiat printre romi. Phralja (frații) deschid grupul local și patrilina către schimb triadic, phena (surorile) deschid patrilina, dar tind să închidă grupul local; phralja și phena unite, cu o închidere excesivă și o deschidere excesivă, ar distruge structura schimbului în sine.

III.7 „ Mare Roma ".

În Italia, expresia „mare Roma" , spusă de un rom slovenesc, se referă și la toți cei pe care îi consideră rom slovenesc; spusă de un hrvato, se referă la toți cei pe care îi consideră hrvati. În raport cu toți ceilalți ratse , hervati sunt considerați mare rom de către romii slovenesc și invers. Nu i-am auzit niciodată pe istrjani incluși printre mare romi , iar istrjanii nu-i consideră pe ceilalți mare romi . Cu toate acestea, toți se consideră unii pe alții drept romi, adevărați romi. Chiar și...

Membrii celuilalt Ratse , în raport cu Gage , sunt romi , dar Slovéntsi, Hrvati și Istrjani se consideră mai chasse decât ceilalți și cred că limba lor este adevărata limbă a romilor .

„&âci romani chlb «. Dar dacă această grilă cognitivă poate fi valabilă în general, identificarea mai multor romi presupune și semnificații esențial politice, iar apartenența etnică este adesea relativă la situația concretă. Migrațiile și căsătoriile pot avea repercusiuni asupra cadrului conceptual impus diferențierilor etnice."

- Migrații » Bunicii lui Kambro erau Hrvati, iar zona lor nomadă, înainte de Primul Război Mondial, era aparent în principal nord-vestul Croației. Cel mai probabil, chiar înainte de război, vizitau ocazional Carniola; dar în jurul anilor 1920, s-au găsit într-o situație stabilă în zona Postojna (Postumia) și au avut contact regulat cu romii din Slovenia. Legăturile cu rudele care au rămas în Croația trebuie să se fi menținut, deoarece un rom bătrân își amintește și astăzi că „ familia lui Kambro provenea din Croația". Astăzi, tinerii nu mai știu acest lucru și îl recunosc pe Kambro ca fiind Slovéntso. El însuși se consideră Slovéntso, dar vorbește despre tatăl său ca despre un Hrvato. Copiii săi se consideră Slovéntsi, dar
Ei acordă puțină importanță acestei etichete și îi avem

am auzit de mai multe ori pretinzând că sunt romi italieni . În Kocevje, i-am auzit pe romi făcând aceeași distincție față de rudele care au emigrat în Italia. Unele rude îndepărtate ale lui Kambro, care au ajuns în Italia direct din Croația după ultimul război

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

mondial , continuă să se numească și astăzi Hrvati.

- Căsătorii • Procentul ridicat de căsătorii care au loc în afara comunității de romi (vezi cap. II) ridică problema etniei copiilor. Aceasta este o întrebare importantă deoarece este strâns legată de reproducerea comunității de romi .

În căsătoriile dintre sloveni și hrvati, diferența etnică practic nu este luată în considerare. Poate că era altfel în trecut, când în lugoslavia trăiau în regiuni separate, dar după exodul spre Italia, proximitatea culturală topește din nou cele două rate , anulând astfel distanța structurală care se crease ca urmare a migrațiilor din secolul trecut care au avut loc în lugoslavia. Un bătrân rom ne-a spus: „În trecut, puteam spune, acesta este Hervato, acela este Slovéntso; dar astăzi, toți sunt niște ticăloși. Nici tinerii nu știu ce sunt și trebuie să le explicăm. Cei care s-au născut în Italia nu știu nimic despre aceste lucruri. Luați-i pe cei din Campo: mulți nu au călătorit ca noi. Locuiau în colibe, spărgeau pietre, stând de-a lungul drumurilor. Noi, cei care călătorim prin Gorizia, nu le-am vrut soțiile. Ar fi fost ca și cum am lua Rahane astăzi. Pe de altă parte , în zilele noastre, ne-am amestecat cu toții."

În uniunile cu GÎftarja și Mafiarja , reședința conjugală devine o variabilă fundamentală. Din punctul de vedere al descendenței, în teorie și prin lege, fiii se pot considera ca aparținând raselor ambilor părinți . Ei pot spune: „Sunt un x din partea tatălui meu și un x din partea mamei mele". Prin urmare , de la bun început, Jocul se joacă pe rezident. Șapte dintre cele opt soluții posibile ne sunt cunoscute pentru prima perioadă a căsătoriei; doar d2 din Tabelul III.2 ne este necunoscut, dar Tabelul III.2 al Λ - (b reședință virilocală)

b 1	ARE Z_S „ W	"	uxorilocale
cl O „A" virilocal			
d 1	Q ■ A	"	uxorilocale
virilocal 2 A »	0	"	
b 2	A ■ 0	"	uxorilocale
c2O	» A	" virilocal	
d 2	O ■ A	"	uxorilocale

Și despre **Slovenia și Croația, romii**

AW Gîftarsko Roma

A 0 **Ungaria Roma**

Abia după nașterea primilor copii începem să experimentăm consecvența reședințelor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

uxorilocale și, uneori, a căsătoriilor în sine. Am observat că atunci când un Slovéntso sau un Her veto nu este protejat de pre-Roma , printre propriii săi romi, de exemplu, când este singurul fiu sau când nu vede debouşeuri satisfăcătoare pentru propria securitate economică sau pentru propria satisfacție psihologică, rămâne cu grupul soției sale și slăbește legăturile cu grupul de origine. În generația următoare , dacă copiii se căsătoresc cu membri ai grupului mamei...

„cu care au locuit, vor confirma definitiv noua afiliere și vor deveni Magarja sau Gîftarja . Dacă, în schimb, se căsătoresc cu străini, vor repune totul în discuție :■< În aceste cazuri, romii spun: „aceia sunt rude îndepărtate, dar a trecut mult timp de când au locuit cu noi. Înainte, erau mai mulți romi ”.”

În nord-estul Italiei există astăzi un grup de familii, pe care nu le-am contactat niciodată, provenite din mai multe

căsătorii între Hervati și Magarja care probabil dau naștere la formarea unei noi ratsa . Hrvati îi consideră pe jumătate M^ -garja , Kalderașii îi consideră pe jumătate Sljaci .

Chiar și în căsătoriile istrjanilor, reședința este fundamentală . Prezentăm un exemplu de filiație a copiilor după un divorț (fig. 111, 17},

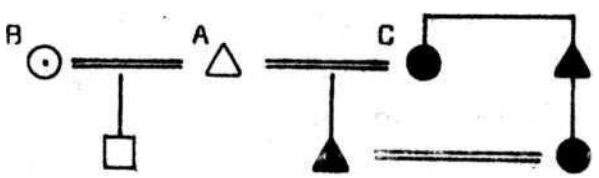

Fig. III.17

A, Hervato, se căsătorește cu C, Istrjana și se mută să locuiască în comunitatea sa de moștenitori. Când căsătoria se desface, fiul rămâne cu mama sa și apoi se căsătorește cu o verișoară din Istrjana: astăzi, este considerat Istrjan în totalitate. A ia în a doua căsătorie o Slovéntsa ai cărei părinți au fost Hervati (am vorbit despre asta chiar acum) și...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

cerere stabilă din partea familiei Hervati. Astăzi, copiii și soția însăși sunt considerați Hervati.

Reproducerea populației de romi mari constă întotdeauna, în esență, în reproducerea contactelor, a relațiilor. Am încercat să vedem cum sunt concepute conștient aceste relații și ce descoperim atunci când aprofundăm repetiția relațiilor. Am văzut că aceste relații par să urmeze un model precis și repetitiv în rândul populației de romi mari, un model care nu se menține la populația de romi âver, decât sporadic. Deși cu unele diferențe, ajungem aici la concluziile lui Williams (1960) privind endogamia populației Kaldera. Romii nu recunosc grupurile de descendență (chiar dacă am descoperit un grup de exogamie bazat pe o linie de descendență), dar pare aproape ca și cum ar vedea ratse așa cum Kaldera văd vici (și am văzut această procedură în distincția dintre Magarja, vezi cap. II). Williams scrie că „ vici nu sunt grupuri în care indivizii descind dintr-un strămoș comun pe linie agnată, ci grupuri în care indivizii se căsătoresc între ei" (1980:308); Putem spune că ratse sunt grupuri în care indivizii pot proveni din aceeași regiune, dar mai ales grupuri în care indivizii - preferă să se căsătorească între ei și să se căsătorească între ei într-un anumit fel. Dar nu putem observa „că ori de câte ori există un grup cu un nume, există o tendință endogamă detectabilă (o densitate a căsătoriilor între ei)" (1980:308): uniunea dintre Slovénsko Roma și Hrvansko Roma este etichetată doar cu mare Roma, o expresie polivalentă al cărei sens variază întotdeauna în funcție de cine este vorbitorul și ascultătorul. Prin urmare, putem observa că romii sunt cei care disting prin intermediul unui nume grupurile cu tendință endogamă: kalderașii italieni numesc Sija& grupul de sloveni, hervați și istrjani, ratse care, de fapt, se căsătoresc între ei mai frecvent decât cu alți ratse; dimpotrivă, ei numesc Magarja ratse -urile care, potrivit lor, și poate chiar, se căsătoresc între ei cel mai frecvent.

IV - EVALUAREA

IV.I „Lenea insurmontabilă".

Descrierile pe care ni le-au oferit primii autori care i-au descris pe „țigani" prezintă observații uneori edificatoare care, după atâta uitare, trebuie, în opinia noastră, reabilitate sau, mai bine zis, reinterpretate. Grellman a scris că „nu trebuie să ne imaginăm că atelierele forjelor lor răsună continuu de zgomotul ciocanelor și nici că cei care practică o altă meserie i se dedică cu suficientă asiduitate, încât abia își pot asigura prin aceasta suficient cât să-și întrețină familia. Lenea lor insurmontabilă îi duce la câteva ore de inactivitate în timpul zilei" (1810:121; sublinierea noastră). Pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

aceeași linie, mulți alții, precum Predari: „De aceea, încearcă să se dedice celei mai puțin deranjante munci și celei mai scurte ocupații care îi îndepărtează cât mai puțin posibil de la fericita lor indolență "! 1841:92; sublinierea noastră). Unii autori contemporani au încercat să explice „binecuvântata lor indolență" oferind argumente bizare și atribuind-o unei anumite instabilități psihologice care nu le-ar permite „țiganului" să desfășoare o muncă continuă. Credem, pe de altă parte, că cauza „lenei insurmontabile" trebuie căutată în altă parte și că aceasta este un element fundamental al structurii lor productive. De asemenea, credem că încercările de a explica economia „țigănească" fără a lua în considerare acest aspect nu sunt suficiente, deoarece amputează explicația unui element la fel de important ca, pe de altă parte, vederea. Unii au încercat să explice economia „țigănească" dintr-un punct de vedere marxist „ortodox", ajungând la concluziile, sau mai bine plecând de la presupunerea, că „țiganii" au un „ mod de producție parazitar" față de non-țigani și că „un astfel de mod de

„producția nici măcar nu ar avea dreptul să poarte acest nume" (stoyanovitch, 1974:214) - ca și cum orice alt mod de producție nu ar fi „parazitar" față de mediul natural - și, prin urmare, printre altele, nu înțelegem asupra cui sau asupra a ce își exercită funcțiile „liderii țigani" despre care Autorul vorbește atât de pe larg. T. Acton nu ne lasă o impresie mai bună atunci când, pentru a combate „imaginea țiganului ca o creatură primitivă mișcată de impulsuri mistice și inanalizabile" (1974:247), uită, în opinia noastră, ceea ce a văzut trăind printre țiganii englezi și vrea cu orice preț să ni-i arate ca un exemplu de homo oeconomicus , mai perfect chiar decât cel occidental: „Țiganii sunt mult mai apropiați de modelul clasic al omului economic decât mulți alții și, cu siguranță, decât oamenii de știință sociali țigani ale căror concepte de «comportament rațional» derivă din acel model" (1974:247). În consecință, petițiilor de principiu de tip „formalist", el urmează Expresii voalate ale unui „substantivist" nu prea convins : „Atât țiganii, cât și clienții lor, cumpărători sau angajatori, acționează în mod normal astfel încât să-și maximizeze recompensele marginale nete (...) Principiul economic despre productivitatea marginală, conform căruia, ceteris paribus , oamenii primesc ceea ce merită, nu pare, așadar, a fi afectat teoretic de distincția salarii/profituri. Mai mult, evaluarea noastră a «ceea ce primesc oamenii», recompensa lor, este, de asemenea, arbitrară și subiectivă. Dorind cu orice preț să-i «reabiliteze » pe țigani în fața non-țiganilor, Acton se preface că nu cunoaște binecuvântata indolență : viziunea sa despre «țigan» este la fel de exagerată precum era, dimpotrivă, cea a lui Predari, potrivit căruia țiganii erau atât de sălbatici încât «îngrozesc», s-ar putea spune, tot ceea ce necesită un grad minim de aplicare: astfel, preferă să îndure foametea și vremea rea a sezonului în locul celei mai mici munci care i-ar reprezenta într-o existență mult mai puțin lipsită de resurse" (1841:92).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

IV «2 Cealaltă umanitate »

Am văzut că, dintr-un punct de vedere restrâns cognitiv, Gage (1) sunt toți acei bărbați care nu sunt romi . Termenii raklo și êâvo stau la baza aceleiași diviziuni, primul desemnând copilul gaoo , al doilea copilul rom . B3fie și Roma constituie lumea bărbaților . Este de așteptat ca această clasificare, atât de importantă și trăită atât de intens de romi, să aibă baze sociale și culturale la fel de importante.

Din punct de vedere taxonomic, toți Gae sunt împărțiți în grupuri și aoo-grupuri, dar este inutil să amânăm clasificarea, deoarece aceasta preia, din tonurile de origine sloveno-oroată sau italiană, ceea ce Gae dintr-o anumită regiune fac din două-mSmas. Important este să subliniem anonimatul care acoperă toți Gae cunoscuți sau cognoscibili care, indiferent de țara căreia îi aparțin, sunt în toate cazurile desemnați aproape exclusiv doar ca Gae. Exact. Anonimatul merge de la general la particular. „Orice individ care nu este rom este desemnat ca « G&flo »* și acest termen este folosit și ca înlocuitor pentru denumirea comerțului: nu se merge la mecanic să repare mașina , ci la GB&" $ nu se vorbește cu proprietarul bistroului, ci cu Gafe-ul ; Nu se face afaceri cu cutare sau cutare persoană, ci cu Qgfio . „Dacă printre romi cineva se numește aproape exclusiv prin prenume (vezi cap. V), Gâfio rămân Gâfle, anonimi și innomMÉÎq, chiar și atunci când numele lor personale sunt ounua". Apar doar două figuri particulare: seso, polițiștii și raiaja, preoții | există și alte ergonime, dar numai acestea, deși considerați Gage, nu sunt numiți Gifle .

Gage au un rol foarte particular și esențial din punct de vedere economic, politic și, după cum vom vedea, simbolic. În viziunea romilor, ei sunt o parte integrantă a lumii lor - nu doar o sursă de subzistență economică și prestigiu politic , ci și producători esențiali ai supranaturalului și ai slujirilor sale pământești.

Părerea lui 6ibo este că romii nu vor ca Gâfle să dispară. „Trebuie să fie acolo, altfel cum ne descurcăm?"

„trăiește?" Într-o zi, asistăm la un dialog interesant între bătrânul Tapi și tânărul Rahano . Acesta din urmă a fost recent în Italia și simțim că este destul de informat despre cerințele națiunii.

liste de romi din Iugoslavia* „ Ganeh , phuyea , știi, bătrâne, la ce mă gândesc uneori? Mă gândesc să mă înarmez, să iau o mulțime de arme, pistoale, puști , mitraliere și să mă pun într-un turn cu clopotniță* Și de acolo de sus, încep să trag în toți Gagé-ii care trec pe acolo și îi ucid pe mulți* Gage-ul va reuși să mă omoare, dar înainte să ajung acolo, voi fi ucis mulți dintre ei* Și chestia aia va ieși la iveală și alți romi vor face ca mine***" Tepi îl întrerupe > „ Sun brate , ascultă, frate, n-ai înțeles că trebuie să existe Gàfle ? Dacă îi ucidem pe toți Gâfle-ii , poți să -mi explici cum vor reuși romii să trăiască, eu, tu, ceilalți?" Prin urmare, fără nicio problemă, romii recunosc că depind economic de lumea Gagikano ; știu foarte bine că aceasta este lumea din care provin resursele care le permit supraviețuirea. Individul rom și grupul rom* Și, ca atare, lumea gaflikano, lumea Gifle , este o lume de îmblânzit, o umanitate trăită ca „natură ", s-ar putea spune, dar absolut deloc confundată cu natura fizică , o „natură" ostilă al cărei control, deja foarte dificil și parțial, rămâne întotdeauna efemer: „Ajunsesem în Campa. Eram bine* Și apoi, odată, în Mande sau mai departe, nu știu, un rom a ucis un carabinier care locuia lângă Campo* Au avut înmormântarea în sat, l-au dus acolo* Ei bine, în ziua aceea a venit poliția unde am fost arestați și i-a înconjurat pe toți* Erau mulți, nimeni nu a scăpat* Dar nu a fost vina noastră* I-am spus căpitanului, sau oricine ar fi fost: „Vreți să mergem din Campo acolo ••• dar continuați." Câteva zile mai târziu, fratele carabinierului mort a venit și a spus: „Unul câte unul, vă voi face să dispăreți pe toți." Am spus! „Dar ascultați, nu toți țiganii sunt

„La fel, nu avem nicio treabă unii cu alții." După ziua aceea, am fost cu toții de acord. Toți romii erau înarmați, se temeau că vor sosi mulți Gage . Din fericire, după aceea, unii dintre prietenii noștri Gage au spus ceva, au vorbit cu autoritățile. Ne-am dus să-l vedem pe primar. Totul s-a calmat ...

Un mod de producție bazat pe o umanitate „naturalizată" pune multe probleme de analiză care, în opinia noastră, dacă sunt interpretate în cadrul teoriilor „sărăciei nomazilor", sunt doar evitate (vezi Charlemagne, 1983),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

precum și, dincolo de port, dacă sunt analizate doar cu referire la legile ofertei (ale romilor) și cererii (ale înțeleptului).

IV.3 Kiri buti „meseria de altădată și de astăzi" .

P. Strukelj (1968-69; 1980:120-147) a arătat că, pe parcursul întregului secol al XIX-lea, romii din Oolenjska au practicat în principal fierăria. Din 1834 până în 1910, în documentele arhivelor , cigonii sunt indicați în principal ca fierari. Tzigarl întâlnește un grup al acestora lângă Rijaka (Croația) după Primul Război Mondial (Levakovich și Ausenda, 1974:23-24). Ei făceau „toate uneltele mici de care țăranii ar putea avea nevoie", erau în mare parte nomazi și se mutau din sat în sat pentru a vinde ustensilele producției lor sau pentru a se oferi să le repare pe cele ale gêgelor . Își așezau tabăra în afara satului, aproape întotdeauna în pădurea din jur. Astăzi, în Oolenjska, fierarii romi sunt foarte puțini la număr, iar romii din Italia nici măcar nu-și mai amintesc că strămoșii lor au desfășurat această activitate . Pe de altă parte, ei încă își amintesc de munca spărgătorilor de pietre, o profesie nu foarte apreciată, și mai ales de cea a comerțului cu cai, încă practicată parțial. P. Strukelj afirmă clar că aceste trei activități puteau fi desfășurate în același timp sau în momente diferite de către aceleași persoane. Când fierarul nu avea comenzi, putea foarte bine să accepte să spargă pietre și să vândă cai.

Din ceea ce afirmă Autorul, pare clar, pe de altă parte, că fierăria a fost înlocuită încet, de la sfârșitul secolului trecut, de aceste două alte activități. În perioada dintre cele două războaie, numărul romilor care spărgeau pietre pentru a face pietriș de drum pare semnificativ. Aceștia erau angajați temporar de către Comune pentru a lucra în cariere sau de-a lungul drumurilor. Uneori erau familii întregi (soț, soție și copii) care se mutau din comună în comună pentru a se oferi acestei munci, atât de mult încât populația și autoritățile îi considerau pe Cigani incapabili de altceva decât să spargă pietre. Pe de altă parte, această profesie nu părea să se limiteze la Oolenjska, deoarece, după al Doilea Război Mondial, Tzigari încă întâlnea romi care vorbeau aceeași limbă ca el pe insula Krk, ocupați cu spargerea pietrelor (Levakovich și Aueenda, 1974 t 101-102). Și această muncă a dispărut aproape complet în zilele noastre; doar câțiva bărbați căliți o mai practică, dar tinerii - așa cum relatează P. Strukelj și după cum ne-au spus unii dintre ei - o refuză categoric .

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Profesia prestigioasă era comerțul cu cai. Toți romii din Italia sunt gata să afirme că părinții, bunicii, străbunicii... lor au fost întotdeauna negustori de cai „ hlne lende grasta , ei aveau caii". Dar, conform datelor lui P. Strukelj, este o profesie care se răspândește din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (primul document este din 1886), când începe să înlocuiască munca fierarului. Mulți fierari devin negustori de cai, făcându-și afacerile în special la târgurile de vite. Von Sowa (1891) relatează că țiganii soseau la Ljubljana (Laibach) în ziua de opt a fiecărei luni pentru târg și își făceau tabăra în afara orașului: li se permitea să intre doar în acea zi, dar trebuiau să părăsească orașul în aceeași seară. Evident, comerțul lor era destul de acceptat, iar P. Strukelj (1980-1139) afirmă că unii dintre acești negustori erau cunoscuți în toată Dolenjska. Autoritățile nu au avut însă încredere în ei și, atât în secolele al XIX-lea, cât și în secolele al XX-lea, au emis decrete pentru a-i monitoriza îndeaproape pe negustorii de cai țigani, de teama că aceștia ar vinde cai furați. P. Strukelj afirmă că, din cauza acestor restricții, mulți romi au abandonat acest comerț, dar câteva familii îl practică în continuare și știm că astăzi aceștia colindă târgurile din Dolenjska și nordul Croației.

În Italia, romii nu au fost niciodată fierari sau spărgători de pietre, dar până la sfârșitul anilor 1960, au fost în principal comercianți de cai. Chiar și astăzi, există unii care vând cai pentru sacrificare sau curse, dar acesta este un fenomen redus acum la câteva familii, dintre care doar câteva fac acest lucru cu oarecare continuitate. Cu toate acestea, dragostea pentru cai a rămas și mai mult de un rom cumpără unul, atunci când are ocazia, doar pentru plăcerea de a avea unul.

Cerșetoria*, în special în rândul femeilor și copiilor, este o activitate care a făcut întotdeauna parte din viața romilor. În Dolenjska élis, aceasta avea în mod clar un aspect de schimb de servicii și bunuri: Ciganka intra în casa țărancii, spunea rugăciuni, își făcea urări de prosperitate și... de bunăstare și apoi aștepta „plata " (Strukelj, 1960:10). Trdina (citată de Strukelj) vorbește despre o țigancă de la periferia orașului Novo Mesto care pregătea diferite rugăciuni în funcție de casele la care mergea. Mulți romni erau cu adevărat pricepuți în serviciile lor, până la punctul în care unii soți susțineau că au o soție care valora mai mult de trei ogoare de pământ (Strukelj, 1980:140). Nu ar fi însă cu totul ciudat dacă tot în Dolenjska am observa ceea ce a descris Bartosz (1978,1980) despre familiile de fierari țigani din Carpații Polonezi, printre care, adesea, ceea ce era colectat de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

femei nu reprezenta altceva decât remunerația pentru munca depusă de soț. Ele făceau sau reparau uneltele țăranilor care le „plăteau" pe femei atunci când acestea veneau.
în runda lor zilnică de misiuni.

O altă activitate tradițională care i-a însoțit dintotdeauna pe romi este furtul practicat în detrimentul romilor din jur , „dar aspru pedepsit dacă este comis împotriva altor romi" (§trukelj, 1980: 84-85).

Profesiile practicate astăzi de romii din Dolenjska sunt încă numeroase, dar unele sunt noi. Etnologul sloven, vorbind despre „adaptarea la viața contemporană", îi clasifică pe romi în cinci categorii: semi-nomazii care, pe lângă comerțul cu cai și munca neregulată în forjă, pot colecta și fier vechi; soțiile lor fac acte de caritate, unii sunt ghicitori, mulți se ocupă de recoltarea sezonieră a plantelor medicinale; apoi există familii care trăiesc aproape exclusiv din subvenții publice | unii romi, în special în Bêla Krajina, au devenit țărani; alții sunt muncitori, specializați sau nu, și sunt integrați în organizații de muncă; în final, unii pot fi studiați și munciți în oraș (19801277).

În Italia, muncitorii romi sunt foarte rari; nu există țărani romi sau romi care să practice profesii intelectuale; unele familii se dedică, deși nu întotdeauna, culesului sezonier de fructe. Dincolo de graniță, au dezvoltat în esență comerțul cu cele mai variate bunuri și au păstrat activitățile tradiționale de furt și cerșetorie , care au căpătat caracteristici noi.

IV.4 Capitala ge^ikano .

Imperativul categoric al romilor este să rămână romi printre Gâfie . În acest scop, au „ales" două căi fundamentale în ceea ce privește Gage : endogamia și, dacă putem spune așa, „exo-ergia". Femeile sunt schimbate între romi, în timp ce bunuri și servicii sunt schimbate cu Gage . Firește, există cazuri de exogamie și „endo-ergie", dar acestea sunt destul de marginale în situația generală. Exo-ergia romilor se manifestă în multe feluri, dar scopul său principal este de a obține hrană de la Gage . Fie că acestea sunt lucrurile pe care Gage le produce direct sau „proprietățile" animalelor, fructelor și legumelor Gage , nu are nicio importanță; important este ca mâncarea să nu fie gătită de Gage . „Endo-gomia" și „endo-bucătăria" corespund, dar prima este o chestiune care îi privește doar pe romi, în timp ce cea de-a doua constituie cel de-al doilea aspect al schimburilor reale cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Gage-ul ? Și aici există cazuri de „exo-culsină”, adică cazuri în care romii mănâncă mâncare gătită de Gage , dar este evident și că romii sunt înclinați să - simtă phoripe, dezgust, față de mâncărurile gătite de Gage. „Femeile și mâncarea gătită sunt schimbate între romi (vezi cap. III), la fel ca și cuvintele, deoarece romanicul se vorbește doar între romi; orice altceva poate fi schimbat cu Gage-ul : bunuri, servicii și chiar forță de muncă (2), 3dacă „alegerea” este aceasta, este evident că romii trebuie să-și regleze întotdeauna conturile cu Gage-ul ; trebuie să locuiască în teritoriul geografic pe care îl ocupă și trebuie să stabilească relații cu aceștia, unele sau mai puține dintre acestea trebuind să fie privite pozitiv de către Gage- ul însuși, pentru a evita ca aceștia să le interzică accesul pe teritoriul lor și, în consecință, posibilitatea unor relații.” Vom numi acest set de relații, bine considerate de Gage , „capital gagikgno ”, „Capital”, deoarece acestea sunt „proprietăți” reale pe care romii trebuie să le acumuleze, pe care le pot „transmite ca moștenire” și pe care le pot reproduce; „ gaflikSno ”, deoarece acestea sunt proprietăți care au valoare doar pentru Gage și pe care numai Gâfle le poate oferi și le poate aprecia. Prin intermediul acestui set de relații, lumea Gafle devine o parte fundamentală a lumii romilor, este inclusă în sistemul lor de viață și devine un factor fundamental în construcția, în edificarea, în producerea culturii.

Capitalul gafilkano nu este întotdeauna constituit din același tip de relații, ci variază în mod natural în funcție de „tipurile” de gaj printre care trăiește cineva și în funcție de schimbările aceluiași.

societatea Gâ$e ; prin urmare, aceasta variază în timp și spațiu, adaptându-se la cerințele copiilor Gage . De asemenea, variază în funcție de profesii, adică în esență în funcție de formele de schimb economic pe care Borna „aleg” să le favorizeze, printre diferitele posibile la o anumită perioadă și într-un anumit loc.

Totuși, gama de burse este foarte largă și fiecare tip de bursă are cerințe specifice. Deocamdată, le putem clasifica în trei moduri:

1) **Romii dau forța de muncă, iar gafii dau bunurile.**

R⟵G

2) **Romul oferă bunurile sau serviciile, iar Gago oferă**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

bunuri: R*~.'.:.»G ;

3) Romii nu oferă nimic, iar Gago oferă bunurile: Rtrr<G. Aceste trei forme de schimb pot coexista sau, în momente diferite, romii pot favoriza una dintre cele trei. Există însă o discrepanță în evaluarea celei mai bune forme, din punctul de vedere al Gago și al romilor. Primul le evaluează în ordinea în care le-am raportat, al doilea în ordine inversă și consideră schimbul de forță de muncă-bunuri în același mod ca Prima ia în considerare reciprocitatea negativă a punctului 3). Vânzarea de forță de muncă către Gage este considerată a fi furată de Gaffe . Toată lumea se gândește la reproducerea societății sale și, după cum vom vedea , o extindere masivă a muncii salariate ar putea duce la moartea romilor, diferiți de Gage . Jumătățile de cuvinte și jumătățile de adevăr nu fac nimănui un serviciu bun, dar lăsăm altora (Gage) dorința irezistibilă de a-i eticheta pe romi, sau pe toți ceilalți „țigani", drept „paresitos", deoarece este o etichetă unidirecțională care poate varia în funcție de punctul de vedere sau de evaluările acceptate într-o anumită societate și la un moment istoric dat. Ideea aici este de a înțelege cum anumite modalități de schimb economic pot permite perpetuarea romilor și cum altele i-ar sufoca.

capitalului Gaffikàno derivă tocmai din lacuna existentă în evaluarea schimburilor economice, întrucât romii trebuie să reușească să trăiască pe teritoriul Gage , atunci când Gâfle consideră negativ schimburile propuse de „Tsi ganes" și, de asemenea, atunci când aceștia nu acceptă schimburile pe care Ga$e le consideră pozitiv.

capitalei Gagikano pot varia, dar unele sunt indispensabile, iar altele au fost adesea căutate de romi:

- a ști să vorbești limba po gagikâne ;
- să aibă hârtiile (liliac) pe care Gage le consideră adecvate;
- „a stabili relații preferențiale cu anumite Gafie care contează (o modalitate este de a stabili relații de cumetrie)"

Acestea sunt aspecte care nu sunt întotdeauna ușor de dobândit , iar - priceperea unui rom este evaluată și de alți romi în capacitatea sa de a acumula acest capital. Nu este o coincidență faptul că romul care iese dintr-un grup local este adesea cel care a ajuns, datorită priceperii sale, să aibă mai mult capital Gagikano decât ceilalți, capital pe care îl poate folosi și în relațiile cu alți romi, deoarece, în acest fel, fiecare caută să-și „privatizeze " propriul Gâ§e și Gège care locuiesc în teritoriul unde valorează capitalul dobândit. În Italia, în general, romul care iese este cel care acordă interviuri ziarelor sau televiziunii, cel care participă la întâlniri pe tema „problemei

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

țigănești" sau cel care nu face nimic din toate acestea, ci are doar niște „relații bune" cu unii ofițeri de poliție.

IVJB Constrângerile producției în trecut .

Romii consideră comerțul cu cai drept profesia lor tradițională, chiar dacă ocazional puteau desfășura o muncă remunerată periodică. Firește, cumpărarea și vânzarea de cai au implicat întotdeauna perioade mai mult sau mai puțin lungi de creștere efectivă și, într-adevăr, comerțul și creșterea cailor erau două faze strâns legate ale aceleiași activități pe care romii o numesc pur și simplu „a avea cai". Diviziunea muncii avea loc în cadrul familiei (druzina) și era clară în ceea ce privește comerțul, care revenea exclusiv capului familiei: el era cel care făcea afaceri cu cavalerul . Pe de altă parte, creșterea cailor era responsabilitatea întregii familii, inclusiv a copiilor. Activitatea tipic feminină și parțial infantilă era mai degrabă mangibé (cerșetoria), pe care femeile o desfășurau cu regularitate zilnică . Pe de altă parte, furtul (oribe) nu cunoștea nicio distincție de sex sau vârstă. Deși romii de astăzi subliniază rolul pe care l-au jucat caii în economia lor trecută, se pare că nu au dezvoltat niciodată o „cultură ecvestră", iar alte activități precum furtul și cerșetoria au avut un impact semnificativ. Am încercat să reconstituim cum ar fi putut fi viața de zi cu zi.

a unei familii de romi din Slovenia, bazată pe relatările lui Zéjo și ale membrilor familiei sale care au trăit înainte de război în provincia Kotfevje. Cadrul care reiese este poate aproximativ, dar în orice caz semnificativ.

Pe la mijlocul anilor 1930, familia lui Zejo ducea o viață nomadă, în special în zona din jurul Kofievje. Micul oraș era principala atracție, în primul rând pentru că familia avea o capitală ga§ikâno destul de bună acolo și, de asemenea, pentru că - și acest lucru nu era mai puțin important - părinții lui Zejo erau îngropați în cimitirul (grobli) din KoSevje (vezi Capitolul V). El își făcea tabăra în pădurile care mărgineau satele, în special Trata și Feljne, și călătorea adesea în zona de la est și sud de Kocevje, unde obișnuia să petreacă iarna. Doar ocazional câțiva dintre ei lucrau ca spărgători de pietre. Uneori familia călătorea singură, alteori cu alți romi din KoÉevje, aproape întotdeauna rude. Chiar și în această perioadă, se pare că unitățile nomade erau fundamental construite în jurul unui nucleu de frați căsătoriți, la care se puteau adăuga, de preferință, cumnați (soți de surori) și ocazional veri, o structură care... s-a menținut până în zilele noastre. Compoziția fluctuantă a acestor unități era cauzată, în principiu, de cerințele de producție - dar nu se spune că certurile interne nu aveau

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

greutatea lor; În fiecare dimineață, soția sau femeile din tabără se dispersau pentru a merge la cerșit în satele și casele izolate ale muntenilor sloveni, însoțite de copii. Rareori primeau bani, ci mai degrabă bunuri de primă necesitate pe care le puneau în sacul de pânză rezervat acestui scop (gono) - făină (vSro), pâine (mSrp), cartofi (hulje), haine folosite (robă , tsune) , lapte (thud), ouă (jâre) etc. Se cerșea și paie (pus) pentru animale sau pentru a le folosi drept pat în interiorul cortului (kuliba), la fel ca adesea și fânul (kgs) pentru cai. Ceea ce reușeau să adune dimineața reprezenta nevoile zilnice ale întregii familii. În principiu, ceea ce se aduna devenea proprietatea capului de familie, dar, în practică, femeile erau cele care administrau aceste bunuri modeste. Dacă tabăra era compusă din mai multe familii, rodul căutării era redistribuit în funcție de nevoile individuale și fără prea multă formalitate și chiar mâncarea (hâbe) era uneori preparată împreună de către femei și consumată împreună. Din acest punct de vedere, așadar, o unitate nomadă alcătuită dintr-una sau mai multe familii funcționa ca o unitate de distribuție și consum și nu ca o unitate de producție, întrucât pentru mangfbe nu era nevoie de cooperare. Acest lucru putea fi util în alte circumstanțe, fără a fi esențial. În anumite furturi, colaborarea a două sau trei femei sau a doi sau trei bărbați era uneori utilă. Cazul clasic al romni care încearcă să-l întrețină pe stăpânul sau stăpâna casei în timp ce celălalt golește sertarele sau cotețul, despre care am scris foarte des, era o modalitate tipică și deloc fantastică de organizare a operațiunii. Furturile de găini (kaPia), iepuri (8o£e), rațe (ratse), cârnați (goja), porci (bala) și vânătoarea mică de arici (jézi), pentru care anumite

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Unii își dresau câinii, probabil oferind carne pentru a completa dieta de legume pe care femeile le adunau zilnic odată cu mangibe-ul , fără a uita că carnea de cal era tabu, la fel ca și cea a oricărei femele gestante. Chiar și fructele acestor zboruri comestibile erau redistribuite în tabără sau consumate direct de toată lumea.

Comerțul cu cai era o prerogativă masculină, iar romii știau să-și facă treaba bine, încercând să nu fie înșelați de Gâfle sau încercând să-i înșele la rândul lor. Prețul cailor, care erau cele mai scumpe animale, era urmărit cu atenție. Din acest punct de vedere, romii erau obligați să urmeze legea cererii și ofertei impusă din exterior și, la fel ca Gage , cu siguranță nu erau insensibili la profit . Cumpărarea sau vânzarea avea loc fie la târguri, fie prin tranzacții directe cu țăranul sloven sau cu vreun comerciant. Pe de altă parte, măcelarul (mesari) de carne de cal era evitat, deoarece se credea că vânzarea unui cal aducea ghinion (nesréca). Cumpărarea unui cal bun era întotdeauna o afacere importantă, iar animalul era protejat de invidie și accidente. Așadar, înainte de a se întoarce în tabără cu frumosul său cal, romul lega panglici roșii (151st masne) pe coama (priva) și pe coada (repo) animalului, așa cum aceleași noduri erau puse și se pun și astăzi în părul copiilor pentru a-i proteja de deochi. Este dificil de estimat frecvența furturilor de cai în detrimentul țăranilor sloveni, în orice caz se întâmplau și era poate principala ocazie care necesita o anumită colaborare a bărbaților, pe de altă parte, chiar și în aceste cazuri, nu întotdeauna indispensabilă . Caii furați (<rde grasta >) deveneau automat proprietatea capului de familie sau a capilor de familie care îi împărțeau sau împărțeau profitul vânzării. Nici măcar furturile de cai nu erau absolut deloc rodul unei imaginații naive: romii contau pe asta și existau chiar și cei care trăiau doar din asta și, cel puțin printre romii care erau deja în ter-

În regiunea italiană, în regiunea Venezia Giulia, la granița cu Slovenia, unii oameni trăiau doar din contrabanda cu cai. Astăzi, romii își amintesc mai ales de trucurile amuzante pe care reușeau uneori să le joace pe Gâfle , cum ar fi revânzarea calului fostului proprietar, unui vecin sau unei rude; dar este evident că, în general, trebuiau să fie atenți să revindă animalul departe de locul furtului, iar nomadismul lor nu a fost puțin influențat de acest lucru.

În același fel, un anume publicist din Gage îl înfățișează pe „țigan” ca pe un negustor de cai și un escroc fără scrupule care încearcă să vândă, prin mii de trucuri, o cârpă ce nu valorează niciun ban, ca și cum ar fi un cal valoros. În scopuri opuse, romii dau această imagine despre ei înșiși. A ști cum să păcălească un gâgo le-a dat și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

le dă o satisfacție personală incredibilă și un prestigiu demn de respectat . Prin urmare, atunci când povestește, romul încearcă să evidențieze ocaziile în care a reușit să păcălească gâgo-ul , nu cazurile normale și mai numeroase în care gâgo-ul nu a căzut în plasă. Pentru marea majoritate a romilor, „timpul cailor" nu este decât o amintire astăzi și, prin urmare, vorbesc mai liber despre escrocheriile (khalavipe) pe care au știut să le facă în trecut. Ei descriu cu mulțumire priceperea lor în „reciclarea" cailor aflați în stare proastă: pileau dinții pentru a „coborî" statura animalului, îi puneau un ou în gât pentru a ascunde faptul că era fără vlagă (phudfndo , phud^mbe), îi puneau un țipar în anus pentru a-l face mai nervos, îi bandajau picioarele pentru a nu le arăta uzate, îl vopseau etc. (vezi și Strukelj, 1960:139), toate trucuri celebre cunoscute și de alți romi , dar și bine cunoscute de negustorii de cai din fiecare țară. „Arta pregătirii și prezentării calului pentru vânzare - a scris un adevărat cunoscător - este în realitate mult mai dificilă decât se crede: dar atunci când este pusă în practică așa cum știu oamenii din domeniu, chiar și cel mai avariat animal găsește un sfert de oră de frumusețe."

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

și vioiciune... Există un proverb care spune: „în materie de cai, ferește-te chiar și de tatăl tău” (Chiari, 1897:589). Uneori, nu era necesar să fii proprietarul unui animal pentru a-l înșela pe gâgo , era suficient să reușești să te dai drept

tel, comme le rapporte le récit

"Hinâme nu jek grastikêno saj-mo. Hinâme pet, sest Roma, na lepérupe. Onda hfkan Rogo so vakèri jekeha gageha. Onda ka- da game paS leste, ôv tradìe men vajk pro¿. Amen na zastu- pinSme nici Jare vakérne po nemtso. Hiñe but hêra sa oko 1 kale hêra hîne jekéskere gages- kere so hîne but nahel, so naști hikle Roma. Menge Ro§o mo- thá¿a potle te ga§éske phenga: "Hik, kale hêra hile mre. Rado kamáve tuke bikëni gli kovajman ga paăelhik le durfal, jer sa kamen le Sini. Meni kâmu daw le samo tuke. Te käme le, svecer me legeru le tuke khëre". Gago clnl le,Ro§o astârl love 1 legări le âvrl zéro sajmo. Ker$a la bikëni jekghereso nane llsk ero IMI slin ! Alavamo le potle nu bartfa. Onda phen^a menge sa i kada menge mothâga love, èvie léske vaso âsi pe goka but vaso meri."

"Nous étions à une foire de chevaux. Nous étions cinq, six Roma, je ne mt souviens pas. Puis nous voyons Roÿo qui parle avec un gâgo. Et puis quand on se rapprochait de lui, il nous renvoyait toujours. Nous ne comprenions rien car ils parlaient en allemand. Il y avait beaucoup d'ânes, tous là, et ces ânes étaient à un gâgo qui était très méchant, qui ne pouvait pas voir les Roma. Après, Ro§o nous dit qu'il avait dit au gâ§o : "tu vois, ces ânes sont à moi. Je voudrais te vendre juste celui-là; ne t'approche pas, regarde-le de loin, parce que tout le monde veut l'acheter. Je veux le donner rien qu'à toi. Si tu le veux, ce soir je te l'apporte chez toi". Le gâ$o l'achète. Rogo prend l'argent et l'emmène (le gâgo) hors du marché. Il était arrivé à vendre un êne qui n.'était pas à lui! Imagine! Nous l'avons trouvé au bar. Ensuite il nous raconta tout et

Când ne-a arătat banii, a murit de râs.”

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Terminologia cailor

(mulți termeni sunt de origine clară slovenă)

cal	jgra
	iarbă » .
	kurSro
iapă mânz iapă	kurnSri
cal alb	Seko gra
cal pestriț	vamă gra

cal pătat piknavo cal gras poussif phudimbe (phudindo) ara

amenda	moştenitor
ace	hernie
ei	herdzônl
	gâtul ural
harnașament	fir.ia rênes go
	mireasă yzdq , vrăjitor
	g relație cu zwone
celulă	auto-nu
abreviere	coridor
colier	comatos
fouet	kurbaci
merge	ploca
rate	jastrițe
fumii	gnojo , khula
foin	kSs
paiete	ochi
iarbă de	fièki
lucernă (gen.)	mașină

noua plantă medicinală tratina

monter à cheval ukhgl£_Ea_jgra ferrer le cheval kovini graste

a trilla strigli Tab. IV. 1

Ce parte a realității cenzurează această ideologie a escrocheriei ? Să-i auzi pe unii romi vorbind, nu ar fi făcut altceva decât să-i ridiculizeze pe Gage de dimineața până seara. Și totuși trebuiau să facă tranzacții „normale", deoarece ei înșiși recunosc că

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

există unii Gage pametno (înțelepți). Prin urmare, credem că, foarte simplu, romii, ca buni comercianți, aveau tendința să escrocheze! B, **că adesea nu reușeau să o facă, chiar dacă astăzi tind să-și amintească doar când au pus în frâu talentul Gage . În orice caz, ceea ce este cert este că comerțul a extins zona nomadismului, redusă în general la zona din jurul Kocevje-ului, spre Ljubljana, Celje și spre Zagreb, Karlovac, mai ales în conjuncție cu târgurile de vite. Întrucât „a avea cai" era orientat spre vânzare, creșterea propriu-zisă a cailor era un moment de tranziție între cumpărare și vânzare. Și, întrucât nu existau date sau perioade fixe ale anului pentru operațiunile comerciale, compoziția turmei nu urma ritmuri prestabilite, iar dimensiunea acesteia varia „la întâmplare", în funcție de disponibilitatea momentană a romilor, mai degrabă decât în funcție de cicluri anuale sau sezoniere. Este, în mod firesc, imposibil să se stabilească astăzi cu precizie care putea fi dimensiunea unei turme. A avea „mulți" cai era un semn de prestigiu important, în consecință, romii de astăzi**

are prea mare ușurință în minte o turmă „umflată". Și aici trebuie, așadar, să știi să citești puțin printre cuvintele poveștilor și să reușești să înțelegi sensul anumitor prepoziții și adverbe. Când bătrânul LJuke, amintindu-și de munca imensă pe care o necesitau caii, spune: „ HTne mende g! sedam, oqfim grasta , am avut până la șapte, opt cai", asta înseamnă că această cantitate era deja excepțională, dar că putea fi atinsă. Pe de altă parte, era imposibil să se ajungă la o turmă de aproximativ douăzeci de animale pe care, potrivit lui Zéjo, o puteau avea doar câteva Mafiarja, dar barvâle , foarte bogate Magarja . Ei bine, se pare că poziția „normală" a unei turme putea varia de la 1 la 3 animale, deoarece

că a avea 4 cai era deja un semn de noroc (bajt) și bogăție (barvalfpe). Și mai degrabă, acești negustori de cai puteau trece prin perioade dificile în care nici măcar nu aveau un animal și erau obligați să călătorească pe jos.

Deținerea de cai era individuală, sau mai bine zis familială , iar fiecare cap de familie decidea din când în când ce cai să vândă și pe care să păstreze. De obicei, un cal era „de bază" și era ținut pentru nevoile zilnice ca animal de sanie în călătorii. În afară de acest cal, care putea fi ținut câțiva ani, reînnoirea acestor mici turme era foarte rapidă și se decidea în câteva luni sau chiar mai puțin. Atașamentul emoțional față de calul „principal" putea fi foarte puternic, până în punctul în care, dacă intimitatea dura ani de zile, după moartea animalului, unii romi mergeau până la a nu-i mai pronunța numele, comparând calul cu părinții.

Nevoile nutriționale ale cailor erau satisfăcute cu pășuni naturale sau cu hrană suplimentară. În timpul popasului, aceștia erau legați sau lăsați liberi lângă corturi și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

căruțe, în pajiște sau în poiană, unde se instalau. Mai ales în timpul iernii, se cumpărau, se cerșeau sau se furau paie, furaje uscate și, în special, lucernă și sare. Cât despre apă, apa era luată din pâraiele locale sau din fântânile publice din sate sau se cerea de la țărani. Se pare că romii nu au avut prea multe probleme în a folosi pajiștile publice sau cel puțin neprivatizate pentru a duce caii la pășune. Desigur, adesea îi duceau și pe câmpurile țăranilor (ffve), atunci când se ivea ocazia (vezi și Strukelj, 1980*139). Dar problema aprovizionării cu furaje a devenit din ce în ce mai acută după exodul în Italia, unde privatizarea terenurilor i-a privat pe romi de posibilitatea pășunatului liber cu care erau obișnuiți în Slovenia. „Când mă mișcam prin Postojna - își amintește Kambro - nu au fost probleme cu iarba. Dacă ne-au trimis vreodată Gage-ul înapoi , a fost pentru alte lucruri (o mică aluzie), dar nu pentru că calul nostru mâncase iarba aceea. „Din perioada de după război, pe de altă parte, a fost din ce în ce mai dificil." Ea era înnebunită după Gage . „Odată, într-un sat mic numit Campo... un rom se dusese să tundă iarba într-o pajiște." „Acest rom avea un cal." „ Gâgo-ul l-a văzut, s-a dus să-și ia pistolul (duplitsa) și a împușcat. Să zicem că nu a vrut să-l omoare, a tras în aer." „Romii au plecat, s-au întors cu alții." „Poliția (sese) a venit din toate orașele, era plin de polițiști." „Ceva mai târziu, m-am dus în acest sat mic, dar acum îi lasă în pace pe țigani."

Așa cum cumpărarea și vânzarea erau prerogativele bărbaților, la fel era și creșterea animalelor în mod oficial, iar alți membri ai familiei, femei și copii, încă oficial, samo pomozinêne , nu făceau decât să ajute. Dar era un ajutor important. Asigurarea apei și a furajelor era adesea o sarcină a femeii, în timp ce pășunatul și adesea îngrijirea (strlgli) erau adesea încredințate copiilor. Dacă luăm în considerare că aceste operațiuni erau toată grija de care aveau nevoie caii în vremuri normale, vedem că nu le mai rămânea prea mult de făcut bărbaților. Ei organizau munca, dădeau ordine: dacă era necesar, ei ajutau atunci când era necesar să se depună un efort și nu invers. Cu toate acestea, anumite sarcini specifice le reveneau, care intrau în „competența" privind caii, o prerogativă eminamente masculină, și care priveau „mânuirea" animalelor: ducerea calului la fierar (harci) pentru a fi potcovit; încălțarea și descălțarea hamului; adesea și lustruirea lui cu unsoare (cil); punerea bandajului pe picioare; intervențiile efectuate, în vederea vânzării, pentru a ascunde defectele; când familia se muta, conducerea (tradi) calului de frâu sau de căpăstru; îngrijire veterinară. Controlul mișcării în deplasare reflectă ideologia controlului masculin în cadrul comunității. Ani mai târziu, când calul a fost înlocuit de automobil (létrika), această prerogativă masculină a rămas. Astăzi, doar
Bărbații conduc (tredi : același cuvânt pentru „a conduce" calul), doar bărbații

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

operează mașini: utilajele sunt o treabă de bărbați. Cunoaștem doar două cazuri de femei care conduc , dar acest lucru se datorează nevoii de a compensa lipsa bărbaților din familie.

Din această scurtă descriere a proceselor de muncă din trecut, putem trage concluzia pe care Grellman o schițase deja • în general la sfârșitul secolului al XVIII-lea: „Odinioară era obiceiul printre boemii nomazi, și se poate spune că acesta există și astăzi, ca nu bărbații să asigure existența soțiilor lor, mai ales în timpul iernii, ci, dimpotrivă, femeile să se ocupe de hrana soților lor" (1610:103). Bărbații lucrau puțin, în ce proporție este dificil de calculat cu precizie. Luând în considerare toate acestea, ne putem înșela afirmând o medie de 2-3 ore pe zi. În orice caz, femeile lucrau, fără îndoială, mult mai mult: între mangfbe , îngrijirea cailor, muncile domestice, ele își umpleau ziua, în timp ce bărbații o petreceau vorbind lângă foc (pase jag) sau în cârciumă (nu bartia). Femeile lucrau, bărbații controlau; Fiii i- au învățat să muncească ca mamele lor, băieții le-au urmat uneori mamele, dar au învățat să se controleze din exemplul taților lor: „ I kava hîne làco , și a fost bine."

Numai atunci când se puneau de acord să spargă pietre, bărbații lucrau mai mult, dar oricum era o muncă periodică. Ce controlau bărbații? De ce petreceau atât de mult timp, în „binecuvântata lor indolență", vorbind pase jag , lângă foc? 7 Acestea sunt întrebări importante și, pentru a le răspunde, trebuie să ne îndepărtăm pentru o clipă de datele empirice și să căutăm, împreună cu Godelier (1974:332 și următoarele), „ constrângerile interioare" ale acestui mod de producție, determinate de „ însăși condițiile de producție". Acum, numitorul comun al proceselor de muncă Borna era constituit de relația cu

Gage și nu prin relația cu pământul, cu teritoriul fizic ocupat de Gage . Chiar dacă adesea campau în păduri, Gage- ul satelor vecine constituia întotdeauna „marele lor laborator"; un „arsenal" care punea multe obstacole și cu care relația nu era deloc ușoară. Prin urmare, relațiile dintre romi înșiși erau dictate de posibilitățile și modalitățile schimburilor cu Gê$e , a căror recunoaștere ca „umanitate-natură" punea ca o condiție fundamentală recunoașterea de sine ca „umanitate-cultură". Pentru însușirea propriilor condiții de viață, romii trebuiau să se angajeze pe un front extern dificil, provenit din relația cu Gâgo , și pe un front intern nu mai puțin ușor, provenit din relațiile cu ceilalți romi, pentru „însușirea" „umanității-natură", fără a pune în același timp în pericol subzistența romilor ca umanitate -cultură.

Cele trei constrângeri pe care Godelier le găsise pentru o comunitate de vânători-culegători – dispersarea, cooperarea și fluiditatea – au caracterizat și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

structura socială a romilor, cu diferența că relațiile reciproce particulare dintre aceste trei constrângeri, specificitatea proceselor de muncă și relațiile de producție din care acestea derivau, au dat o conformație a organizării net diferită de cea a comunității de vânători-culegători și, astfel, chiar și condițiile de reproducere a societății au căpătat caracteristici diferite. Considerate individual, cele patru procese de muncă – cerșitul, furtul, „a avea cai", spargerea pietrelor – au favorizat cele trei cerințe într-o măsură diferită. Acest fapt trebuie luat în considerare deoarece prezența sau absența unei singure activități economice a făcut ca formulele de agregare să varieze substanțial. Din perspectiva grupului în ansamblu, cerșitul necesita dispersare și fluiditate scăzută și practic nicio cooperare. Fuga necesita dispersare și fluiditate și o „rată" scăzută de cooperare, în sensul că aceasta nu era întotdeauna esențială și că nu exista nicio…

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

nu cerința unei creșteri a numărului de persoane care colaborează la o acțiune de jaf proporțională cu profitul jafului în sine: un jaf poate, sau mai degrabă trebuie, să fie făcut singur sau în număr mic, nu cu o duzină. Chiar și comerțul cu cai, în sine, nu necesita nicio altă cooperare, ci, pe de altă parte, favoriza atât dispersarea, cât și starea de flux. În creșterea animalelor, cooperarea era ridicată, în sensul că trebuia să crească odată cu numărul de capete deținute, fluiditatea era scăzută, dar prezentă, iar cerința de dispersare rămânea mare, din cauza lipsei grajdurilor și hambarelor. Munca spărgătorilor de piatră necesita doar dispersarea în funcție de cererea de forță de muncă , dar fixa familiile într-un singur loc pe întreaga durată a lucrării. Pe de altă parte, dispersarea era mult mai puțin solicitată decât în alte activități; dimpotrivă, munca într-o carieră sau de-a lungul drumurilor era singura care reușea să țină laolaltă un număr foarte mare de romi: în 1928, în vecinătatea Dolenjske Toplice, 53 de romi făceau această muncă; În același an , pe drumul Ribnik-Srmosnjice se aflau peste 21 de copii; în 1930, 27 de copii și femei de etnie romă , plus altele, se aflau într-o carieră din Novo Mesto, alți 23 pe un drum etc. (Strukelj, 1980:133-134). Este clar că munca de acest tip a încurajat sedentarizarea , chiar și fără a fi nevoie de intervenții coercitive din partea Gage-ului (vezi cap. I).

Prin urmare, luate în ansamblu, aceste procese de muncă au impus familiilor atât o acțiune centrifugă, cât și una centripetă: grupul trebuia să se disperseze, cooperarea necesita formarea unor grupuri locale a căror fluiditate, impusă de absența cooperării în anumite meserii, era atenuată de munca cu caii, care, dimpotrivă, împingea spre o cooperare mai durabilă (vezi tab. IV,2). Cerința dispersării explică, în general, alegerile romilor de așezare în Slovenia. Provenind din Croația, aceștia au ocupat treptat regiunea de sud a Sloveniei , împrăștiindu-se și creând, de fapt, teritorii distincte consacrate de etnonimele de nivelul al cincilea. Pe de altă parte, nord-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Procesul de lucru	constrângeri		
	dispersie ridicată și scăzută	coop. înalt scăzut	fluid. înalt scăzut
cerșit	* +	/	+
zbor către . < ,	+	+	+ •
> com. . ,	+	+	+
păr -, elev.	+	+	
sparge pietrele	+	/	/

Tabelul IV.2

Estul și nord-vestul țării au fost „lăsate", respectiv, Ma-Şarja-kotlarja , care sosiseră mai devreme*, și GÎftarJa , care sosiseră și ei în secolul al XIX-lea (StrukelJ, 1980:42-56). Chiar și Istria a rămas parțial în afara așezării, fiind ocupată de romii istrjani care, după cum am văzut, îi precedaseră probabil în înaintarea lor spre nord. Pe de altă parte, cele patru activități economice nu favorizau un „grad" egal de dispersie și impuneau romilor o anumită diviziune a regiunii. În general, putem spune că fiecare grup local avea un teritoriu restrâns și distinct și un teritoriu extins, mult mai mare decât primul și indistinctul, de natură deosebit de comercială și care ajungea până la cele mai importante târguri de cai din Slovenia și Croația. Teritoriul particular restrâns al unui grup nu era aparent delimitat de granițe foarte precise, dar toată lumea știa că astfel de familii „călătoreau în împrejurimi " și simplul fapt de a recunoaște unde „călătoreau" anumite familii era suficient pentru a sancționa care era teritoriul lor. Cel puțin asta pretind romii din Italia că își „amintesc". Este un fapt că, cel puțin astăzi, teritoriile din Dolenjska par destul de precise. P. Strukelj nu abordează niciodată acest subiect, dar am putut observa în Dolerjska, de exemplu, o rivalitate crescândă între „Hudorcvic" din Koševje și „Braidjc" din Novo Mesto, care evită să invadeze teritoriile pe care fiecare le consideră ale sale. De trei ani, cele două grupuri nu mai frecventează același sanctuar , situat în afara teritoriilor celuilalt, ceea ce implica o recunoaștere a comunității teritoriului mai larg (vezi cap. VI). Mai mult, am putut observa că, în cazul în care o familie invadează teritoriul alteia, aceasta poate fi alungată de „locuitori " care, puternici în capitala lor ga^ikâno , solicită intervenția miliției (poliției) pentru a-i alunga pe invadatori. Pe de altă parte, chiar și Tzigari ne amintește că romii își însușiau deja teritorii locuite de gage la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

începutul acestui secol. El, Hrvato, aflat în turneu în Latria, s-a auzit amenințat de doi romi istrjani : „Tu, croatule, cum se face că ai venit în regiunea noastră? Acum te vom jupui" (Levakovich și Ausenda, 1975:3R).

În teritoriul restrâns, modalitățile nomadismului nu erau egale; acestea puteau varia de la o familie la alta și, în cadrul aceleiași familii, odată cu trecerea timpului. O familie sau un grup de familii se putea deplasa într-o rază dintr-un sat central care funcționa ca punct de atracție, sau putea urma o mișcare de pendul destul de regulată între două sate, sau putea urma un circuit ciclic, sau în final putea fi aciclic și neregulat. Chiar și tipul de nomadism depindea de cele trei cerințe și de gradul de neprevăzut și urgență pe care unul dintre cele trei îl putea asuma momentan. Este dificil să se dea o idee precisă despre întinderea teritoriului de bază, și pentru că acesta varia probabil în funcție de zonă și de familii. În orice caz, nu ar fi trebuit să fie așa .

*

fi foarte larg: când ne uităm la locurile de naștere ale copiilor unei druiine, se pare că de cele mai multe ori cele două locuri cele mai îndepărtate sunt distanțate unul de celălalt cu maximum patruzeci de kilometri, ceea ce echivalează cu a spune că familia

2

s-au deplasat mai departe într-o zonă de aproximativ 1200-1500 km, care în mod evident trebuia să crească sau să scadă în funcție de densitatea populației de romi și cea a lui Gage »

Acest teritoriu restrâns se prezenta ca teritoriul de bază pentru subzistență al grupului, unde acesta petrecea cea mai mare parte a anului și unde stabilea relații mai strânse cu Gâ- £e. Mai presus de toate, era teritoriul mangibe -urilor (3). În multe - cazuri, femeile nu cerșeau la întâmplare, ci aveau puncte sigure. Unele familii Gage țineau haine deoparte special pentru țiganca care trecea periodic pe acolo.

De multe alte ori, desigur, relațiile nu au fost atât de plăcute. Jaful a fost întotdeauna considerat de romi o activitate economică importantă și acest lucru cu siguranță nu a promovat relații idilice cu gêge . Extinderea teritoriului economic obișnuit era o cerință impusă atât de activitatea cailor, cât și de jaf. Prin părăsirea temporară a bazei teritoriale, romii, pe de o parte, atenuau psihologic fricțiunile cu gêge și lăsau zona, ca să spunem așa, în pace; pe de altă parte, aceștia îndeplineau un serviciu nu nesemnificativ pentru gêge înșiși, mergând la târguri pentru a procura cai, indispensabili în muncile agricole din trecut: „Caii erau totul pentru țăranii vremii, mai mult decât tractoarele de astăzi", recunoaște un rom, în timp ce își povestește viața (Hudorovic, 1983:38). În cercetările viitoare, ar fi util să putem cuantifica și estima cu un minim de precizie contribuția „țiganilor" la acest tip de activitate economică, un

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

calcul imposibil de încercat în descrierea noastră care se referă la vremuri prea îndepărtate. Cert este că romii parcurgeau drumuri foarte lungi pentru a ajunge la târguri. Din Koïevje, de exemplu , au ajuns până la Maribor, în nord-estul Sloveniei, iar după Kranj, în nord-vest.

Se pare că până și romii care, după războiul din 1914-1918, s-au aflat pe teritoriul italian, au urmat un stil de viață nomad similar: teritoriul de bază era poate mai mare și, de la Postojna, Gorizia și Trieste, se întindea peste graniță până la Ljubljana și teritoriile traversate de obicei și de Ips kocévsko Roma. Prin urmare, putem spune că două sau mai multe grupuri locale aveau fiecare un teritoriu destul de bine definit și tendință exclusivist și zone suprapuse, frecventate de grupurile învecinate. În cazul familiilor care locuiau de-a lungul frontierei italo-iugoslave, acest teritoriu se extindea în mod expres dincolo de granița politică, în special pentru comerțul de contrabandă cu cai și alte mărfuri. Tzigari povestește că coliba unui rom din Postumia (Postojna) a fost „locul său de întâlnire cu un caporal al armatei italiene care s-a dus la Rakek, de cealaltă parte a graniței, și a adus înapoi țigări. Apoi le-am dus la Trieste și chiar le-am vândut primarului și carabinierilor. Nu aveam încredere în mine să merg în Iugoslavia" (Levakovich și Ausenda, 1975, 63); dar mulți alți romi „aveau încredere" unii în alții de ambele părți ale graniței, ceea ce, din punct de vedere comercial și datorită diferenței de preț, a ajutat veniturile economice ale romilor și, din punct de vedere administrativ, le-a permis adesea să scape de poliție atunci când erau urmăriți (vezi Picioro, 1960).

Cunoașterea teritoriului Gage și a stărilor lor față de romi a fost întotdeauna importantă, așa că, chiar și în dispersie , familiile trebuiau să încerce să coopereze prin comunicare. Tragi , semnalele de traseu, își asumau așadar funcția de schimburi de servicii care puteau fi de mare folos. În situații normale, când cineva era pe drum, semnaliza caravanei care îl urma punând la o răscruce, la marginea drumului de urmat , trei smocuri de iarbă cu o pietricică pe primul smoc, sau punea o panglică legată de creanga unui copac. În situații periculoase, când fugea, iarba era împrăștiată în centrul drumului; în acest fel, semnalul nu putea fi confundat cu fânul căzut accidental dintr-o căruță în tranzit. Întotdeauna în situații periculoase, când cineva nu era urmărit de alți romi, dar totuși dorea...

Pentru a semnala celor din zonă că zona era periculoasă, în mijlocul drumului erau așezate frunze lungi de stuf de mlaștină, legate la mijloc. Nodul semnifica „zonă periculoasă", iar aranjamentul vârfurilor frunzelor indica direcția în care era recomandabil să se meargă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

IV.6 Constrângerile producției actuale din Italia .

Perioada de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la mijlocul anilor 1960 a fost perioada marelui boom al comerțului cu cai. Țăranii italieni încă îi foloseau pe scară largă în așteptarea mașinilor care aveau să-i invadeze. Romii, care erau deja în

Italia și cei care au sosit în timpul și după război au cunoscut o nouă perioadă de nomadism. Zona s-a extins remarcabil. Din nord-estul Italiei, unde majoritatea și-au stabilit baza de origine, familiile s-au răspândit în centrul și nordul Italiei . Datele de naștere ale romilor născuți în această perioadă vorbesc de la sine: coasta Adriatică până în Abruzzo, Umbria, Toscana, Emilia de est, Lombardia și uneori Piemontul erau vizitate continuu. Adesea, romii petreceau iarna în baza de origine, dar îi găsim adesea iernând în Romagna, Liguria, Toscana și Marche. Femeile și copiii practicau cerșetoria invazivă și aminteau foarte mult de romnii xoraxané de astăzi, care au ajuns în Italia acum aproximativ zece ani (vezi Piasere, 1980b). Pentru mulți, este o perioadă de recunoaștere într-un nou teritoriu printre noii locuitori , pentru mulți, capitala gaelică este adesea inexistentă și totul mai trebuie construit. Prima piatră de temelie este obținerea naționalității italiene. Odată cu trecerea unei mari părți din Venezia Giulia...

Și din Istria până în Iugoslavia, mulți au dreptul să ceară opțiunea, pentru că sunt deja italieni; alții o cer ca refugiați . A fost un prim pas care uneori era temut. Kambro povestește: „...sosesc carabinierii. Mă întreabă dacă am făcut serviciul militar . Le arăt mica mea medalie, știți voi, medalia unde scrie « corp, batalion, cu lanțul». Îmi spun să merg a doua zi la cazarmă. Nu știam dacă să merg, mi- era frică. Soția mea plângea. Cumnatul meu mă sfătuiește să merg. Adjutantul mă întreabă dacă am mica medalie. «Nu - spun eu - nu o am. Știi tu - spun eu - nu o port la gât.» Îmi spune «du-te și ia-o.» Mă duc. I-o dau. Se uită la ea, face ce trebuie să facă. Apoi îmi spune: „Ascultă , îți vorbesc ca și cum aș vorbi cu fiul meu - era bătrân -. Vrei să te întorci în Postumia, în Iugoslavia, sau vrei să rămâi în Italia?" Îi spun: „Ascultă, nu mai am pe nimeni acolo; am fost întotdeauna italian , de ce trebuie acum să devin iugoslav?" „Bine, întoarce-te aici în trei zile." Mă întorc și el spune: „Trebuie să te prezinți cu aceste acte la secția de poliție din Udine. Îți voi da acest bilet și acest plic; nu-l deschide, ci du-l la Udine." L-am luat, dar voiam să știu ce era scris în plic . Poate că se scrisese ceva împotriva mea. Dar cumnatul meu mi-a spus: „Nu-ți face griji. Vei vedea că totul este în regulă." M-am dus la Udine, la secția de poliție. Am dat chitanța și mi-au spus: „Du-te acolo pentru asta și pentru aia." M-am dus acolo. Era aglomerat. Am așteptat puțin; A ieșit

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

cineva, cel care era înăuntru - cine putea fi? - și am intrat. Le-am dat plicul. M-au întrebat: „Deci, ați dori să rămâneți în Italia", am spus: „Da!" „Bine." Și mi-au făcut o carte de identitate. În ordine."

Însă acumularea de capital ga^ikâno , valabilă pentru mediul italian, merge mână în mână cu evoluția rapidă a economiei italiene în perioada postbelică. Cererea de cai dispare rapid și odată cu ea și comerțul cu romi. Cei mai în vârstă au timp să învețe utilizarea diferitelor forme de locuințe care reflectă schimbarea rapidă a vieții: cortul (kuliba) cărat pe umeri (4), ... montat pe pământ sau în căruță (briska); rulota cu lambriuri de lemn trasă de cai (karavana), rulota modernă (kampina) trasă de mașină (létrika) și, pe măsură ce se stabilesc , coliba (baraka), casa (khêr) și, pentru cei mai norocoși, vila (vile , vil^no , baro khêr).

După declinul „timpului cailor", romii din Italia au continuat mecanismul schimbului cu gagii , încercând mai presus de toate să se introducă în structura lor de circulație a mărfurilor, fără a abandona viziunea „umanitate-natură". Noile comerțuri, însă, au adus noi constrângeri, favorizând în același timp formulele poate vechi de agregare pe care dezvoltarea comerțului cu cai le înlocuise.

Cinci magazine și jumătate de biciclete . Cumpărarea și vânzarea de fier vechi și, ocazional, de mașini second-hand, a înlocuit vechea profesie în multe familii. Întrucât romii sunt obișnuiți să cumpere fier vechi cu amănuntul și apoi să îl revândă firmelor de demolare, această meserie necesită deținerea unui mijloc de transport, mobilitate, dar nu nomadism, o anumită colaborare, dispersie, dar nu fluiditate și o anumită cunoaștere a echipamentului. Mijlocul de transport este de obicei un camion (kambjo), pe care romii îl cumpără la mâna a doua. Doar cei mai bogați cumpără unele noi și puternice, echipate cu un braț de ridicare (rarfo). În momentul achiziției, echipamentul poate fi solicitat gratuit sau contra cost. Ca buni comercianți, romii înțeleg când este potrivit să joace rolul țiganului (care are o serie de copii înfometați acasă, soția în spital, care este sărac și analfabet...) sau când este mai bine să își ascundă identitatea. Uneori încearcă să-i înșele pe Gâgo spunând că marfa nu valorează nimic, siguri că vor fi înșelați de mult mai expertul Gâgo , căruia i-o vor revinde, în cântarul căruia un chintal de fier poate cântări optzeci de kilograme sau mai puțin. Atenți la oscilația prețului (în 19B2, de exemplu, prețul fierului varia în Mande de la 70 la 85 de lire pe kg), unii romi au înțeles bine cum să concureze cu Gàrfe care fac aceeași muncă sau cu romii înșiși, plătind mai mult la momentul achiziției. Tocmai din acest motiv, fiecare rom tinde să-și construiască o clientelă fixă fără a o face cunoscută celorlalți. Fiecare are propriul său Gâge , oameni care îi pot

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

furniza o anumită cantitate de marfă din când în când și trebuie să se deplaseze pentru a găsi alții, dacă primii nu oferă venituri decente sau doar dacă se dorește creșterea acestora . Comerțul impune în același timp o reședință fixă unde se are posibilitatea de a acumula fier, fie pentru că uneori este mai bine să se amâne vânzarea în așteptarea unei creșteri a prețurilor, fie pentru că o cantitate mare poate fi revândută la un preț mai mare pe kg, fie și pentru că este mai profitabil să se separe diferitele metale de fier vechi (cupru, aluminiu, alamă etc.) care au o valoare de piață mult mai mare decât fonta sau tabla cositorită. Un rom nu poate hoinări luând cu el chintale sau tone de marfă, acest lucru este evident, așa cum este evident pe de altă parte că un astfel de comerț oferă posibilitatea de a se epuiza rapid: când romul vrea să plece, vinde totul. Dar atâta timp cât se ocupă de acest comerț, mobilitatea și sedentarismul sunt obligatorii . Fig. TV.l, de exemplu, arată teritoriul explorat de Cibo în căutare de fier de cumpărat, când a campat la Mande și apoi la Campo. Nu toți romii dezvoltă comerțul într- un teritoriu atât de vast, dar dacă concurența este numeroasă și experimentată, au puține alternative: fie schimbă zona, fie schimbă comerțul. Dispersia este, așadar, o cerință, deoarece cu cât familiile sunt mai îndepărtate una de cealaltă, cu atât teritoriul necesar este mai mic, în timp ce fluiditatea nu ar avea decât efectul opus, fie pentru cel care sosește, care trebuie să-și restabilească o clientelă, fie pentru cel care este deja acolo, care are un concurent suplimentar. Aceasta în ciuda faptului că uneori se caută o anumită colaborare . Un rom poate lucra singur, ajutat de soție și copii pentru încărcare/descărcare, sau se poate asocia cu un alt rom, rareori cu mai mulți. Cei doi romi lucrează împreună și împart profiturile în mod egal sau, conform pactelor, proprietarul camionului poate păstra o cotă puțin mai mare . Asocierea a doi romi în comerțul cu fier nu este niciodată...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

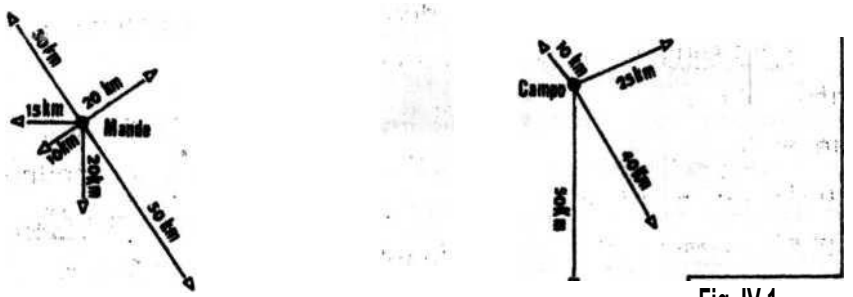

Fig. IV.1

dar obligatoriu și oricare dintre ei se poate retrage atunci când consideră de cuviință. Poate uni doi frați, doi cumnați, ginere și socru, două persoane înrudite diferit sau chiar două care nu au legături de familie. În exemplul nostru, Îibo a lucrat singur în Mande și în asociere cu fratele său în Campe.

<u>6ini i bikini grasten</u> . Unele familii continuă comerțul cu cai, altele o fac doar din când în când, dar modalitățile s-au schimbat mult față de trecut. De cele mai multe ori, astăzi, aceștia sunt cumpărați expres pentru a fi crescuți și apoi revinși către măcelării mari. Prețul este calculat în funcție de greutate mai mult decât uitându-se la alte caracteristici și foarte puțini încearcă comerțul cu cai de curse, mult mai valoroși, dar care necesită și mult mai multă îngrijire și grajduri confortabile. Caii sunt un capital perisabil și este dificil astăzi să găsești țăranul care cumpără un cal slab crezând că este sănătos. Romul care decide să cumpere cai trebuie, prin urmare, să aibă posibilitatea de a înființa un grajd, chiar și temporar, chiar și sub formă de colibă, deoarece este suficient ca două sau trei animale să se îmbolnăvească și să moară pentru a pierde posibilul profit din cumpărarea și vânzarea a unei duzine. Dar astăzi nu este atât de ușor să înființezi un grajd, deoarece legislația italiană a reglementat cu precizie sectorul construcțiilor agroalimentare, iar romii trebuie să respecte toate - cerințele igienice, sanitare etc. pe care le impun principiile normative. Și aici, greutatea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

/ £
Capitalul gagikano pe care un rom îl are într-o anumită localitate poate veni în ajutor, sau romul trebuie să ceară ajutorul altora care au un capital gagikano solid . Două exemple: „

**
a) Cento cumpără o duzină de cai pentru tăiere; își înființează o colibă în Mande pentru a-i crește și apoi a-i revinde. Cumpără provizia de furaje și paie de la un Gâgo , primește apă gratuit de la Rage, în slujba căruia este campat. Întreaga familie este ocupată cu îngrijirea animalelor: pregătește rațiile, curăță grajdul și animalele. Firește, o duzină de cai nu trec ușor neobservate, iar poliția municipală se face repede vizibilă, impunând demolarea grajdului abuziv. În condiții similare, în trecut, caii erau legați de căruță și plecau; dar astăzi, este oarecum o problemă - să zicem - să legi o duzină de cai de o rulotă de opt metri trasă de un Mercedes și să parcurgi autostrada pe celelalte drumuri asfaltate! Și ar deveni, de asemenea, o problemă să continui să călătorești cu o dubă pentru vite. Zeto -ul din Cento, în Vricla, crește și cai și are un capital gagikâno considerabil , deoarece îi poate ține în popasul organizat de Comună, care plătește și o mare parte din costurile terenului în sine, printre altele consumul de apă, așadar fiento cere ajutorul zeto- ului și își transportă caii cu un Gaâ§o la Vricia, unde
Le crește până când sunt gata de vânzare și Comuna primește o factură de peste un milion de lire pentru apa consumată .

b) Kambro are șase cai în Campo. Îi crește în cadrul popasului amenajat de Comună, în grajdul -șopron pe care l-a construit special în acest scop. Din cauza unor probleme apărute cu o altă familie după ce un fiu a fugit, este nevoit să părăsească Campo; spre deosebire de Cento, decide să vândă toate animalele prematur.

Astăzi, comerțul cu păr nu promovează deloc fluiditatea de la un grup local la altul, deoarece un rom rareori își pune în pericol capitalul gafiikâno pentru caii altuia și nici nu
are o mare influență asupra dispersării, atât de mult încât familiile care exercită - această profesie sunt aproape toate concentrate într-o anumită zonă din nord-estul Italiei. Când numărul capilor crește, cooperarea este esențială, dar romii preferă de obicei

• faceți totul în familie și, dacă copiii sunt încă mici, abandonați cu calm acest tip de afaceri.

Cinci biciclete pentru fructe . Multe familii cumpără și revind fructe vara, când sunt mulți turiști pe drumurile italiene și când furnizorii cu care se tranzacționează fierul vechi sunt în vacanță. Spre deosebire de comerțul cu fier vechi , care se

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

cumpără cu amănuntul și se revânde en-gros, și de comerțul cu cai, care tinde să fie cumpărat și revândut en-gros, fructele sunt mai întâi cumpărate en-gros și apoi revândute cu amănuntul pe marginea drumului. Prin urmare, este necesară o disponibilitate economică minimă în avans, dar este rar ca acest lucru să împingă doi sau trei capi de familie să-și unească forțele. Există două constrângeri fundamentale: dispersarea vânzătorilor și deținerea unei licențe. De obicei , romii unui grup local se poziționează pe străzile cele mai aglomerate sau în apropierea intrărilor pe autostradă și este clar că nu pot avea douăzeci în același punct și că, într-o localitate, punctele cele mai profitabile sunt limitate . Este mai rar pentru ei să vândă păstrând fructele în camion și mergând din sat în sat, deoarece legea italiană prevede o licență specială pentru comerțul stradal, care este inaccesibilă pentru orice rom, în timp ce, dimpotrivă, licența pentru vânzările cu amănuntul pe teritoriul unei comune poate fi emisă de primar pentru o perioadă limitată. Prin urmare, capitalul ga§ikBno ar trebui să includă în acest caz o serie întreagă de condiții care nu sunt absolut deloc plăcute romilor, în special deținerea unei diplome de școală și înregistrarea într-un Registru special al Camerei de Comerț. Romii, dimpotrivă, tind întotdeauna să și-l construiască prin stabilirea unor relații față în față cu romii și nu cu hârtii ștampilate. Dacă este necesar, jucând rolul...

rolul țiganului, așa cum ne învață Dire: „Cântăream piersici pentru o tânără domnișoară - chiar una frumoasă - și au sosit doi polițiști. Așa că am spus: «Ascultați! Sunt țigan* și fac o muncă cinstită. Dacă mă amendați pentru că nu am permis, mă obligați să merg să fur. Dar eu nu sunt unul dintre aceia, sunt cinstit, voi sunteți cei care mă obligați să devin delincvent. Sunt analfabet, vreți să- mi explicați cum trebuie să obțin un permis? Guvernul nu mă protejează, pentru că a făcut o lege care mă obligă să fiu hoț (5)». Și de aceea nu m-au amendat și m-au lăsat în pace." Dar nu toată lumea se descurcă la fel de bine ca Diro, nu toată lumea are darul lui de a vorbi...

Alte meserii . Ca buni comercianți, romanii au avut întotdeauna tendința, atunci când au avut ocazia, să facă comerț cu bunuri de valoare. Nu era o coincidență faptul că făceau comerț cu cai , de exemplu, care erau cele mai scumpe animale de pe piață, și că astăzi disprețuiesc cumpărarea și vânzarea de hârtie , considerată o meserie de cerșetor (beraSi). Chiar și comerțul cu aur (zlato), monede și bijuterii, i-a fascinat întotdeauna pe romani , dar se pare că a avut boom-ul său în Italia în ultimele decenii și diferite familii se apucă de el, chiar dacă mai mult sau mai puțin fericit. Așa cum în stocul de fier vechi de vânzare poate ajunge o cutie plină de cărămizi, în comerțul cu aur romanii pot rezerva unele surprize pentru Gage , deoarece acestea sunt aproape

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

toate diline , fiare, și merită cu adevărat anumite tratamente. Romii recunosc că au învățat unele trucuri de la Magarja și își amintesc, de asemenea, cine au fost primii care le-au călcat pe urme. Să-l lăsăm pe Tzigari să explice ce a văzut: „Butoaiele erau aproape toate pline cu apă călduță, a topit două bucăți de aur pur în două tigăi care conțineau acid clorhidric și acid carbolic. Când bucățile s-au topit complet, a turnat conținutul fiecărei tigăi într-un butoi (...)• A luat una dintre statuete cu un clește, a scufundat-o complet în apă și a ținut-o în apă câteva minute. A scos-o. Am fost uimit. A așezat-o pe o scândură. Cumnatul meu s-a uitat la mine ca și cum ar fi vrut să spună: «Ai văzut?» Statuia devenise aur fără cea mai mică pată. A scufundat o alta și apoi o a treia: nu era nicio diferență între cele două (...) Mi-a spus: «Fratele meu, ai văzut!» «Din păcate da, am văzut.» A făcut același lucru cu celelalte trei statui din celălalt butoi. I-am spus: «Ei bine, ai muncit mult pentru că ai făcut-o să strălucească, dar ce primești pentru ea?» Mi-a spus prețul pe care l-ar fi primit pentru ea, care mi s-a părut foarte mare . Pentru mine, a fost o înșelătorie. Dar în lumea asta, totul este o înșelătorie - monopolul țigărilor, vânzarea de alimente și automobile, fără a spune nimic rău despre nimeni” (Levakovich și Ausenda, 1975, 135-136). Unii romi își lansează discursul în „social ” pentru a-și justifica comerțul cu obiecte de acest tip de aur: „Ascultați , când mergeam să fur, uneori intram în căsuțe sărace unde aproape că mă deranja să iau ceva; pe de altă parte, așa, știu deja că voi lua banii de la un tip bogat , nu doar bogat și prost.” Desigur, nu ni se poate cere să explicăm în detaliu cum se desfășoară vânzarea, să spunem doar că necesită cooperarea indispensabilă a doi sau trei romi și că întregul comerț necesită o dispersie mare și o fluiditate la fel de mare de la un grup local la altul - și, prin urmare,

Nomadismul - atenuat doar dacă se dispune de un capital ga^ikâno excepțional . Romii din Italia recunosc că rudele care au rămas în Slovenia sunt astăzi mai sărace și totodată mai „rustice”, deoarece nu au posibilitatea de a face acest comerț; este rar să găsești muncitori iugoslavi care să aibă zeci de milioane de dinari pentru a cumpăra obiecte „de aur”, în timp ce între industriași și practicanții liberi, lirele abundă...

Când în introducerea acestei lucrări am menționat dificultățile în găsirea „țiganilor” în literatura anterioară, am spus că un stoc de nume ar putea fi o pistă bună, dar nu suficientă în sine. Acum, că știm ceva mai multe despre „țiganii noștri”, mare Rtoma , trebuie să dezvăluim în sfârșit o mică tăcere. La începutul anilor 1960, romii nu erau absolut capabili să organizeze marea punere în scenă a încoronării reginei. Bâro khalavipe , marea înșelăciune a prostului Gage , organizată meticulos, nu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

făcea parte din modul lor de a face lucrurile. Acești romi erau, pe de altă parte, și fără îndoială, Magarja care, și ei, își luau propriile nume, la fel ca mulți romi, în Slavonia și care îi învățau multe alte lucruri pe Sija6i , odinioară mai degrabă traficanți decât adevărați „negustori".

În ultima vreme, unii romi au încercat să facă afaceri în construcții, cumpărând și vânzând case. Dar încă nu sunt familiarizați cu toate complexitățile Planurilor de Urbanism ale Primăriei: există probabil mai multe cazuri în care au fost înșelați de către Gage decât invers.

Furtul are aceleași constrângeri ca înainte, în timp ce procedura cerșitului s-a schimbat. O activitate în esență feminină și infantilă în trecut, astăzi este practicată aproape exclusiv de femei fixe, uneori mai mult din obișnuință decât din necesitate reală. Nu este deloc ciudat să vezi o bătrână părăsind o kampïna de 20 de milioane de lire sau o vilă mică și îndreptându-se spre rândul ei la mangibe . Însă diferite cauze influențează abandonarea practicii tradiționale: 1) creșterea nivelului de trai datorită meseriilor practicate de bărbați face ca cerșitul din ușă în ușă să fie considerat un efort inutil și evitabil. 2) Sosirea în Italia a unei mase mari de romi xoraxané , cu sistemul lor invaziv de cerșit (vezi Piase-re, 1980b) a redus considerabil „nișa carității", în special în zonele urbane. 3) Stingerea aurei magice de care se bucurau odinioară zlngari nu le mai permite rnmnja, așa cum făceau în Slovenia, să-și schimbe rugăciunile cu bunurile gfije . În nordul Italiei rurale, ca și în sud (vezi Apolito, 197?), nomadul Zingaro era o figură ambivalentă: periculoasă, dar în

■ r.' ■ ■ V ■ . 1 <= T. ?Ì •

într-o oarecare măsură sacră, deoarece scăpa de ordinea naturală a condiției umane, pe care, prevedea, omul era legat de bucata sa de pământ* D. Coltro (1981) relatează că printre societățile țărănești din Veneto , toți nomazii erau considerați periculoși, inclusiv păstorii , vânătorii etc., dar numai Zingari erau considerați „binecuvântați", deoarece, chiar dacă erau apreciați pentru munca lor de cazangeri, se părea că munca nu-i privea. Munca era o condamnare a lui Dumnezeu și proprie omului și, scăpând de ea, Zingari apăreau ca fiind în afara ordinii naturale a lucrurilor. Astfel, își asumau capacități extraordinare care puteau fi folosite în caz de criză: de exemplu, pentru a preveni o probabilă soartă rea sau pentru a face să dispară una presupusă, un nou-născut care nu voia să sugă laptele mamei sale era dus să sugă la sânul unui Zingar . Odată ce lumea magică în care s-au răspândit a cucerit un spațiu mic și s-a dizolvat aproape complet, zingarii sunt considerați doar oameni care trebuie ținuți departe sau integrați în populația penitenciară sau, într-o viziune mai luminată, integrați în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

societatea noastră. Așteptăm apoi intervențiile unor asociații ad-hoc care să promoveze „integrarea" lor în lumea muncii, „integrarea" lor în lumea școlii, „integrarea" lor în viața civilă, adică în mahalalele noastre. Dar și romii s-au adaptat la acest lucru - dacă romii îi consideră acum o „problemă socială", ei se pretează la a fi „problematizați". Cererea de beneficii sociale de la Comuna unde cineva are reședința oficială a devenit, în timp, o nouă formă de cerșetorie. Conform tradiției, de obicei femeile sunt cele care se ocupă de menținerea relațiilor.

necesar cu asistenții sociali, chiar dacă nu este neobișnuit ca unii soți cu un capital gaQikâno deosebit de valid să intervină personal pentru a solicita avansarea tuturor ... practicile necesare. Întrucât este acum o priveliște urâtă chiar și pentru unii preoți să vadă Zingara mergând din ușă în ușă, se poate întâmpla să i se ceară în mod expres să stea acasă și să meargă la Parohie o dată pe lună pentru a colecta o cotă fixă. Această nouă formă de cerșetorie nu necesită nici fluiditate, nici cooperare, ci doar o anumită dispersie, deoarece este clar că o Comună ar putea începe să opună rezistență dacă există în același timp prea mulți Zingari care cer cazare .

Rezumăm în Tabelul IV.3 constrângerile impuse de activitățile actuale ale romilor.

Procesul de lucru	constrângeri		
	dispersie ridicată,	cooperare între niveluri înalte și	fluiditate ridicată, fluiditate scăzută
resturi	♦	+	, 7
cai	+	+	1
fructe	+	/	1
alte	+		
cerșit	+	/	/

J Tab. IV.3

O comparație cu constrângerile din trecut (Tabelul IV.2) ne oferă deja o idee despre schimbare. Ca și în trecut, constrângerea dispersiei este constrângerea fundamentală, iar cooperarea în diverse activități rămâne relativ scăzută, în timp ce fluiditatea grupurilor locale a suferit un colaps remarcabil, cu excepția unui tip de comerț. Dacă ne uităm doar la constrângerile impuse de producția de astăzi, romii ar trebui să fie extrem de dispersați, iar unitățile locale substanțial stabile din punct de vedere al numărului de membri și stabile într-o localitate în care capitalul fiecărei persoane are cea mai mare valoare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

IV.7 Relații de producție și constrângeri ale reproducerii etnic .

Într-o scurtă pauză din cercetarea de teren, ne-am dus să-l vedem pe un unchi care locuiește la țară și deține un hectar de pământ cultivat. După luni de zile petrecute printre romi, discuțiile unchiului nostru cu vecinii și prietenii despre recoltă, randamentul unei parcele de pământ, vremea nefavorabilă, îngrășăminte, dispute privind moștenirea terenurilor etc. ne-au dezorientat, aducându-ne înapoi brusc într-o lume străină și aproape improbabilă. Eram obișnuiți să auzim cu totul alte discuții: luna în scădere și luna în creștere erau...

Chiar ne-am înnebunit și am început să credem că acești Gage erau chiar diabolici , oameni buni, dacă aveau fier vechi (gratuit) să ne dea...

Toată lumea a vorbit în special despre clasa a VI-a, care este fundamentală pentru ei înșiși și pentru comunitatea în care trăiesc, iar conversațiile prietenilor țărani ai unchiului nostru ne-au făcut să înțelegem importanța conversațiilor Rama, care au ideile lor fixe: Gane , fugile conjugale și certurile care se pot întâmpla între Roma din cauza Gage -ului și a fugilor conjugale.

Avem motive să credem că există un proces în desfășurare în rândul romilor (bărbați), care tind să aibă mai mult control asupra relațiilor cu genovezii decât asupra femeilor ca producători. În trecut, femeile erau cu adevărat fundamentale din punct de vedere economic . În anumite perioade, ele puteau fi singurele producătoare dintr-o familie și, de asemenea, singurele care desfășurau activități extraproductive (treburi casnice etc.). Per total, volumul de muncă al femeilor era enorm în comparație cu cel al bărbaților, care puteau petrece zile întregi inerte. Sistemul de impuritate a femeilor era odată mult mai evident decât astăzi și prevedea multe restricții care astăzi sunt depășite, care priveau în principal perioada de după naștere.

Nașterea avea loc adesea într-un cort special pregătit , separat de celelalte. Bărbaților nu li se permitea deloc să intre, iar copilul se năștea cu ajutorul uneia sau mai multor femei Romnja în vârstă sau cu ajutorul moașei Nagi . Unele femei în vârstă spun că făceau totul singure, departe, în pădure. În orice caz, placenta era arsă și, în unele cazuri, și cortul în care avusese loc nașterea. *În întreaga lună următoare) ceea ce făcea femeia era un tabu pentru toți bărbații, inclusiv pentru soț, care*, în orice caz, era singurul care putea intra în cortul sau în rulota în care locuia. *Nu putea găti pentru alții, nu putea spăla haine pentru alții sau spăla vasele, nu cerșea. *Putea spăla și găti doar pentru ea și pentru nou-născut. *Fiecare obiect pe care îl atingea devenea gadno , impur și l-ar fi făcut pe gadno cel care îl atinsese. Soțul trebuia să depindă timp de o

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

lună de alte femei, iar agregarea cu alte familii era, prin urmare, indispensabilă. Alteori, femeia putea acorda o atenție deosebită unei naturi care îi amintea doar de anumite momente - șarpele (seva) este cel mai neastâmpărat animal din lume, iar mirosul femeii în perioada menstruației și a alăptării o atrăgea irezistibil în tabăra romanilor. Când impuritatea nu era suficientă pentru a-i aminti femeii de rolul ei subordonat față de tată, frate sau soț , violența fizică era considerată un substitut excelent . Bărbatul avea dreptul să-și bată soția. Adulterul soțului nu avea consecințe, dar adulterul soției era pedepsit prin tunderea părului, astfel încât toată lumea să-i poată vedea rușinea. Cicatricea de pe față era pedeapsa care îi putea fi aplicată de soția trădată.

J. Okely (IS'TS și 19ROS 201-214), vorbind despre impuritatea femeilor în rândul țiganilor englezi, a propus inserarea acesteia în contextul mai larg al relațiilor dintre țigani și non-țigani și în viziunea pe care primii o au despre cei din urmă. Autorul evidențiază în special menținerea frontierei etnice datorită, în principal, concepției care îi vede pe non-țigani ca fiind impuri: „Femeia țigancă este un intermediar crucial, deoarece are principala responsabilitate pentru achiziționarea sau prepararea hranei de la Gorgio, precum și pentru prepararea sau gătirea acesteia. Ea se interstează între Gorgio necurat, nepoliticos și, implicit, nesocializat sau «bine-sălbatic» și grupul țiganilor curați" (1983:206). Ca atare, aceștia trebuie să acorde cea mai mare atenție și „trebuie să protejeze toți călătorii de poluare, controlând fiecare aspect al sexualității lor; dacă sunt călători indulgenți și ocazionali, ar putea fi la fel cu Gorgio, punând astfel în pericol grupul" (1983:21). Toate acestea sunt considerații pe care le-am putea face și pentru romii din trecut, chiar dacă aceștia nu par să-și fi construit granițele etnice exclusiv pe conceptul de impuritate. Desigur, *Ga^e* pot fi sarbala , ca porcii, iar endo-bucătăria, așa cum am spus, este mult mai preferabilă . Dar Ga^e par să fi fost întotdeauna o umanitate deosebit de stupidă , puternică pentru că deține teritoriul, periculoasă mai ales din cauza „brațului lor înarmat", sesis (poliția) și din cauza „brațului lor magic", rasaja și hallje ga^e (preoți și santoni), dar totuși în esență stupi . Este un fapt că odată cu scăderea importanței productive a femeilor, multe tabuuri privind nașterea au dispărut, ceea ce implică faptul că teza lui O-kely ar putea găsi confirmare chiar și în rândul romilor, dar rămâne și faptul că, mai mult sau mai puțin, aceleași tabuuri au dispărut în același timp și în rândul G^e . Bătrânii spun că tinerii au devenit bêla , porci, deoarece astăzi femeile nu mai respectă carantina: gătesc și spală în liniște imediat după naștere și fiecare familie își subliniază și ea independența în acest fel. Dar concepția este încă un subiect tabu între bărbați și femei și uneori chiar între un băiat și viitorul tată. Unii romi încă mai cred că șerpii sunt atrași de mirosul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

laptelui lor sau de menstruația lor și doar între femei sau între soț și soție putem vorbi despre menstruație (mre riSa , adică „treaba mea"). Chiar și amenințarea cu tunderea părului sau cu cicatrici pentru femeia adulteră a rămas . 31 Femeile și-au pierdut importanța ca producători, ele rămân fundamentale ca reproducătoare și lucrătoare domestice, iar când romii fac schimb „liber" de femei cu cicluri scurte pe care le-am văzut, le fac schimb mai ales în...

ca crescători de romi. Capacitatea de a procrea este astăzi, fără îndoială, cea mai importantă, acum că femeia tinde să-și trăiască cea mai mare parte a zilei în tabără, pase kampïna , lângă rulotă, din ce în ce mai departe de Gage .

Dacă auzim mult despre poveștile lor din trecut , nu avem impresia că armonia dintre romi era în centrul atenției, dar persoanele în vârstă duc adesea dorul vremurilor de demult când „era mai multă unitate, mai puțină invidie. În trecut, nu ne ascundeam să mâncăm; astăzi, mâncăm aproape corjal , în secret unii de alții". Comparativ cu trecutul, constrângerile fluidității și cooperării s-au diminuat mult, uneori punând în criză mecanismele de agregare și integrare prin intermediul distribuției extrafamiliale a bunurilor. Chiar și în trecut, capitalul gagikâno era indispensabil, dar astăzi constrângerile anumitor activităţi îl impun mai mult decât înainte și, de asemenea, impun o dispersie mai mare. Conform aproximărilor noastre, numărul romilor din Italia variază între 1.000 și 1.500 de persoane, puțin mai mult; în Slovenia avem mai mult sau mai puțin aceleași cifre, dar în Do—

2 lenjska acestea

sunt concentrate într-o zonă de 5-6000 km², printre câteva sute de mii de Gage , în timp ce în Italia, chiar și referindu-ne doar la cele din Trei Veneții, le găsim dis-

2

Perșii într-o zonă de aproximativ 40.000 km² printre peste șase milioane de Gage . Dacă luăm în considerare grupurile dispersate din Lombardia și centrul Italiei, dispersia pare cu adevărat extremă. Nu numai că mai multe familii din nordul Italiei au început de ceva vreme să meargă, mai ales vara, în sudul Italiei, în special în zona Napoli, și unele familii au început chiar să se oprească acolo după vară; aceasta înseamnă că romii, care nu au fost niciodată „mari călători" precum Majarja , par încă să caute noi spații, noi Gage . Ei bine, în ciuda acestei dispersări, controlul asupra Gage este uneori dificil; nu ne referim la controlul direct al romilor asupra Gage , ceea ce este imposibil de realizat, ci la controlul diviziunii Gage .

între Rome.

Furia , fără să știe în mod firesc, este privatizată de Roma în moduri diferite: 1) la nivel individual, ?) la nivel de grup local și 3) la nivelul mai multor familii aparținând

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

unor grupuri locale diferite .

1) Gago -ul identificat de un rom pentru un caz devine „ Gêgo- ul său" în raport cu celălalt rom. Doar acest rom are dreptul să încerce să încheie cazul cu el, numai el poate cere colaborarea altora sau accepta colaborarea pe care i-o propun alții . Pentru a păstra acest drept, el tinde să păstreze anonimatul Gâgo -ului . Aceasta este o proprietate care durează atât cât durează cazul , dar tocmai din acest motiv este adesea pusă în discuție atât de bine încât certurile nu sunt rare: „ Gâgo-ul acela era al meu (nu înțeleg ce cer oamenii ăia!)".

2) Membrii unui grup local susțin drepturi de exploatare

Activitatea comercială în localitatea 0*1, capitala lor gagikâno , este recunoscută, uneori și în localități din imediata vecinătate. Membrii altor grupuri locale pot opera acolo pentru afacerea lor și, de preferință, pot avertiza „proprietarii"; dar când ceilalți încep să devină prea invazivi, tensiunile încep să crească. Oficial, folosirea poliției Ga -j$e pentru a alunga străinii este considerată infamă, dar poate se întâmplă mai des decât pare; Îoba ne spune: „Trebuie să fie atent , ăla, pentru că imediat ce am dovezi că el ne-a trimis poliția, îl dau foc fără ca el să observe măcar"; iar un rom, pe de altă parte: „Adjutantul ăsta nu e prost, înțelege totul, așa că mulți oameni vin doar ca să-i enerveze pe Gagi . Toată lumea trebuie să trăiască, dar poți trăi atât de departe de aici."

3) Relațiile de consangvinitate și afinitate favorizează agregarea temporară la un grup de frați, răspunzând astfel constrângerii de fluiditate pe care anumite activități o necesită în continuare. Permițând agregarea unui străin, grupul local îi permite acestuia și relații cu Gage-ul , relații de natură productivă de cele mai multe ori, dar și de alte tipuri. Asistenții sociali și voluntarii organizațiilor pro-țigăni poate că nu și-au dat seama niciodată de acest lucru, dar nici ei nu scapă de aceste mecanisme: pot fi „împrumutiți" unui străin dacă acesta are probleme administrative care îi privesc capitalul gagikano . Grupul local care are asistenți sociali buni se consideră norocos și este invidiat de ceilalți, iar un rom care dorește să profite de serviciile asistenților sociali ai altor persoane va avea adesea scrupule în a cere permisiunea „proprietarilor". O - politică matrimonială înțeleaptă este de a „plasa" fii/fiice și surori în grupuri diferite pentru a avea mai multe localități cu „drept de trecere". Numărul mare de fii/fiice devine, așadar, o cerință pentru a putea respecta lanțurile de schimb matrimonial, păstrând în același timp posibilitatea de mișcare. Grecia către surorile și fiii/fiicele sale, bătrânul Kambro, de exemplu, putea în 1982 să călătorească în tot nordul Italiei, unde există grupuri locale de romi; doar două localități îi erau greu accesibile. Romii nu au abandonat comerțul „internațional" și mai multe familii obțin bunuri de la romii din Dolenjska pentru a le revinde în Italia. Un teritoriu extins care se întinde de-a lungul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

graniței produce încă bine și astăzi, iar unii romi încă aprobă această extindere frecventând sanctuarele din Slovenia.

Controlul direct asupra femeilor și partajarea Gage reflectă constrângerile reproducerii etnice și pe cele ale reproducerii fizice a romilor, dar dobândirea unui capital bun gagi-kàno nu este singura modalitate fezabilă de a supraviețui în rândul Gaffe , iar toate disertațiile pe care s-ar putea face despre nomadism ca opoziție față de sedentarizare ar fi doar înșelătoare. Nomadismul și sedentarizarea sunt doar cei doi poli ai unui spectru care include multe alte situații care pot fi mai mult sau mai puțin favorizate de constrângeri pur productive . Schema construită de A. Rao (1982:16-17), care distinge clar între „nomadism", „semi-nomadism" „semisedentarism" și „sedentarism", depășește deja dihotomiile tradiționale, dar - ni se pare - cu greu poate fi considerată un instrument conceptual care să ne ajute în analiză.

În studiul „nomadismului țigănesc", accentul a fost întotdeauna pus pe „spațialitate", neglijând complet luarea în considerare a „temporalității". Timpul de producție, timpul pentru relații extraproductive și timpul pentru deplasare influențează spațiul pentru producție, pentru relații extraproductive și pentru deplasare. Mai mult, nomadismul nu este întotdeauna o constrângere internă asupra proceselor de producție, ci poate o consecință a relațiilor de producție care reglementează aceste procese. Mobilitatea în spațiu nu este doar un efect impus de oferta de romi și de cererea de GSge , ci și de regulile pe care romii și le dau cu privire la modul de a răspunde acestor cerințe. Cu toate acestea, favorizând activitățile de cumpărare și vânzare, romii favorizează activitățile independente în care timpul de lucru este gestionat la persoana întâi. Controlul propriului timp, al întregului timp al unei zile, este un aspect fundamental în concepția despre viață și indispensabil pentru menținerea coeziunii în dispersie. Refuzul proletarizării este aproape total în rândul romilor din Italia, iar munca salariată poate fi acceptată doar periodic. Timpul de lucru este văzut doar ca o necesitate în detrimentul timpului din afara serviciului, al timpului pentru contactele sociale stabilite între romi, departe de mediul de lucru . Un ritm impus vieții, așa cum este impus de munca salariată, în slujba, de altfel, a prostului Gage , este detestat. „Indolența binecuvântată ", „lenea insurmontabilă" sunt indispensabile romilor pentru a controla reproducerea relațiilor de producție și reproducere , adică reproducerea relațiilor dintre romi, amenințați continuu de entropie, favorizați de dispersie, și de Gage care vrea să-i elimine sau să-i „integreze". Important este să avem posibilitatea de a ne contacta oricând dorim, întotdeauna, pentru întrebări importante sau pentru întrebări care ni s-ar putea părea banale. Foarte

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

des, am observat că romii insistă asupra unor discursuri foarte cunoscute , le întorc iar și iar, iar două persoane se pot despărți după ore întregi petrecute în jurul focului , fără să fi schimbat informații noi . Narcisismul de a „vorbi de dragul de a vorbi" pare aproape o necesitate pe care romii o au pentru a se afirma , întotdeauna, pentru a certifica că romii sunt acolo, trăiesc într-un anumit fel și că este corect să fie așa. De exemplu, știm deja că acești doi au fugit împreună, știm deja ce cred și ce nu cred cele două familii , ce au...

- ■ . • . .... • hotărât și nehotărât; dar totuși, poate ar fi mai bine să ne uităm din nou la această poveste: „ (Inda, așa că s-a întâmplat ceva în neregulă ?.. Deci, ce a spus fratele lui ?.."

Pentru a-și menține controlul asupra timpului , romul devine un vânzător eclectic și se adaptează cerințelor cererii externe: în 1983, Zejo colecta fier iarna și vindea pepeni verzi vara ; creștea un ponei timp de câteva luni, apoi îl vindea, apoi ținea două oi și le vindea. În același an, unul dintre frații săi făcea schimb de aur o mare parte a anului și vindea pepeni verzi vara, în timp ce un alt frate creștea cai și făcea schimb de aur. Romul trebuie să țină o mie de uși deschise pentru a-și putea gestiona personal timpul , o mie de uși care îi oferă posibilitatea de a lucra, în medie, câteva ore pe zi. Poate exista o perioadă de muncă grea, dar există perioade în care romii nu lucrează deloc, trăind doar din venitul acumulat : încă mai au destule lucruri care să -l țină ocupat... Romii sunt cu adevărat dispuși să muncească până la epuizare! Nomadismul devine uneori o alegere, nu o constrângere. Unii pot decide să încerce să acumuleze un capital gagikâno bun într-o localitate și să se stabilească acolo permanent, continuând în același timp să locuiască în kampfna sau mergând să locuiască într-o casă. Mișcările sale-

Motivele vor fi atunci în principal structurale: va merge din când în când să-și viziteze rudele care locuiesc în altă parte. Sau, poate decide să viziteze sistematic grupuri locale unde există zlahta sau aliați cu care va coopera pe durata ședерii sale. În acest caz, nomadismul economic și nomadismul structural coincid. Un altul (sau alții împreună) poate decide să stea o mare parte a anului într-o localitate și să călătorească câteva luni în alte locuri, poate într-o localitate unde nu există romi. Nomadismul este atunci în esență economic. În cursul vieții sale, un rom poate experimenta toate aceste situații, deoarece nomadismul geografic în sine nu este o valoare, așa cum poate fi nomadismul structural. Dacă cineva călătorește pentru că are multe rude și este bine primit peste tot, atunci este considerat fericit și apreciat, dar dacă cineva călătorește doar pentru că nimeni nu îl acceptă, atunci este considerat

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

doar un biet diavol.

Constrângerile inerente proceselor de muncă și constrângerile inerente reproducerii etniei nu coincid întotdeauna , dar romanii trebuie să le țină pe toate sub control, iar dacă ar fi avut la dispoziție doar weekendurile, cu siguranță nu ar fi reușit.

A. Rao (1963) a propus recent, urmând exemplul lui Berland (1982), să numim „ peripatetici ” grupurile etnice care trăiesc din schimbul de bunuri și/sau servicii cu alte grupuri etnice și care utilizează nomadismul ca strategie economică. De asemenea, ea citează definițiile lui Stiefel și Salzman, conform cărora nomadismul desemnează „un mod de viață specific, rezultat din migrațiile regulate ale unor grupuri sociale întregi în urmărirea activității lor economice specifice” și „nomadismul este un tip de mișcare: mișcarea reședinței familiei sau a grupului pe parcursul anului” (citat în Rao, 1982:17). Din dorința de clasificare , cum pot fi incluși romii în categoria „peripatetici”?

„Mobilitatea” nu implică „nomadismul” astăzi: romii

pot călători sute de kilometri într-o zi în interes de serviciu, lăsând kampfna și familia mereu în același loc și pot călători sute de kilometri cu kamp-fna și familia pentru a merge la o înmormântare sau pentru a se grăbi să apere un frate aflat în pericol.

Utilizarea mijloacelor moderne de transport a tăiat în mare măsură aripile nomadismului din trecut, dar a dezvoltat mobilitatea dintr-un loc fix. Astăzi, durează două ore pentru a ajunge de la Berdo la Mende, în timp ce cu caii dura 3-4 zile. Poate că ar trebui spus că romii sunt „ peripatetici”, chiar dacă „nomadismul lor economic” este doar parțial. Cum altfel s-ar putea spune că un rom este „peripatetic” timp de un an și nu „peripatetic” în anul următor? Urgența nomadismului în anumite situații nu implică, astăzi, cerința regulată a nomadismului pe tot parcursul anului. În zilele noastre, nomadismul este o alegere economică și nu întotdeauna cea mai avantajoasă, ci este mai presus de toate un mijloc de a menține coeziunea structurală între romi, în timp ce „lenea insurmontabilă” a bărbaților a fost întotdeauna indispensabilă pentru existența romilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

V. **CATÂR**

V• 1 O sugestie în limba engleză «

În recenta sa carte despre ţiganii nomazi Engleză, J. O-kely (1963:215-230) ne-a oferit ceea ce considerăm a fi cea mai serioasă încercare de a interpreta credinţele şi ritualurile de moarte într-un mediu „ţigănesc". Încercând să explice frica de morţi, ea observă că „Ritualurile şi credinţele de moarte ale ţiganilor trebuie din nou înţelese în termenii relaţiilor dintre ţigani şi Gorgios /non-ţigani/, nu doar în funcţie de sistemul social intern al ţiganilor" (216). Titlul capitolului, „Fantome şi Gorgios", rezumă deja concluziile autoarei: „ Mulo Ţiganul mort a devenit ca un Gorgin. Moartea este echivalentă cu asimilarea. Când călătorii îşi exprimă teama de mulo , ei îşi reafirmă simbolic teama de Gorglo" (22P); „adevărul suprem este că ţiganii nu sunt separaţi de Gorgios până la moarte"; şi, prin urmare, „călătorul decedat nu mai este clasificat ca membru al grupului ţiganilor care continuă în altă parte, în alt loc" (230). Nu dorim să deschidem o discuţie despre ţiganii englezi: datele empirice pe care ni le oferă J. Okely şi cele pe care i le-a oferit Thompson - nu toţi etno-ţigani au norocul să aibă un predecesor de o asemenea importanţă - pot conduce cu siguranţă la aceste concluzii, chiar dacă unele date empirice rămân poate deschise altor interpretări. Ni se pare util, în orice caz, să luăm ca punct de plecare teza etnologului englez pentru a vedea dacă „explicaţia sa alternativă şi mai satisfăcătoare " poate într-adevăr, aşa cum se sugerează, să fie „aplicabilă mai larg ţiganilor de altă parte" (p. 215-216). Chiar dacă observaţiile noastre nu corespund în întregime cu cele ale

J» Bine, nu vor invalida o mică propoziție aruncată acolo aproape accidental, care reprezintă un fundament al ideologiei trecutului J „Strămoșii lor morți nu sunt în centrul continuității” (229).

V.2 „ Dur Mendar 1 ”

Toți oamenii, toți marusa , mor. Termenul „ catâr ”, „ morții”, îi include pe toți oamenii, romi și gage fără distincție, care nu sunt §ivde , care nu sunt în viață. Se știe că după viață, Hvjéni , există moarte, mer-(be) , dar trecerea de la una la alta este întotdeauna trăită ca ceva neașteptat, brusc. Moartea este cea mai mare nenorocire (nesréca) care se poate întâmpla și, ca și alte nenorociri, poate fi simțită prin premoniții. Unele dintre acestea sunt recunoscute de toți romii, altele au o rază restrânsă de recunoaștere ; unele se referă în mod specific la moarte, altele la nesréca în general, care poate aduce boală, discordie și chiar moarte.

Când cineva visează dinți (danda), este aproape sigur că cineva cunoscut va muri în curând; astfel, „ kada sarrine so jek kéri jek skontro, mislfnl pe te zutra kéri le zarés ” , când visezi că cineva are un accident, crezi că a doua zi chiar are unul”. Pe lângă visele premonitorii, există multe semne ale naturii: „ kada karii gilâvi sar pivtSo , miskor ma re Rome méri jek” , când o găină strigă ca un cocoș, cineva moare în familie”; „ kada nukel kéri huhhl}, bi&iBli nesréca” , când un câine urlă, aduce ghinion”; bufnița (huhajka) este, de asemenea, un semn al morții, iar anterior, lupul (ruv). Vai de cel care „ alâ -ci sera mulano ”, găsește un cap de mort, un craniu, pentru că cineva va muri în familia sa. Focul avertizează, de asemenea, asupra unei nenorociri care va veni sau asupra faptului că cineva ți-o dorește - face o flacără bruscă, șuieră și o dâră mai luminoasă se deschide printre jar. Chiar și întâlnirea întâmplătoare cu un preot sau o călugăriță aduce ghinion sau, după unii, călcarea în excrementele unui câine.

Viața și norocul (bajt) sunt bunuri esențiale care trebuie protejate **și trebuie să răspundem semnelor (tragi) care aduc moartea. Găina care cântă ca un cocoș și câinele care urlă trebuie ucise, iar craniul său ars și aruncat departe. Chiar și bufnița, dacă reușește să o captureze, trebuie să moară. Bătrâna Zjuke ne-a spus că a ars una, sacrificând-o în mod expres soțului ei decedat. Când nu este posibil să acționăm direct, trebuie să intervenim pentru a alunga amenințarea. Cea mai comună metodă este simplă: se scuipă pe pământ (hungadi po phuv) o dată sau de mai multe ori și se spune: „ dur mander !” sau „ dur mendar l”, „departe de mine, departe de noi!”. Când credem că focul anunță amenințarea dorită de alții, scuipăm și pronunțăm formula, dorind la rândul nostru ca totul să cadă asupra celui care ne dorește răul (Zlabo) și anume „ Dur mendar ! Sa po tute ! Departe de noi! /quq/ totul /viennç/**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

asupra ta!". În același mod răspundem și atunci când cineva își dorește direct boli și nenorociri! „ Te tuke âvi bâro kankero , fie ca tu să te îmbolnăvești de un cancer mare"; „ te tuke âvi parezi , fie ca tu să te paralizezi"; „te tuke âvi tumore ando vwoqi , fie ca tu să te îmbolnăvești de cancer la inimă"; „ te kara(1,) jAve , fie ca tu să orbești"; „ te na vakSre nindar vec încât să nu mai poți vorbi niciodată "; „ te tuke âvi nesreca , fie ca nenorocirea să te ajungă"; „ te tuke âvi bâri strafiga , fie ca Dumnezeu (Sfânta Fecioară etc.) să te pedepsească"; etc., etc. Conform unora, pentru a alunga wesréca provenită din întâlnirea cu preoții și călugărițele, este suficient să-ți atingi organele genitale și să scuipi în același timp. Există și semne care indică faptul că moartea și nenorocirea rămân departe: când focul trosnește, anunță vizite bune, ca și cum ai visa pistoale, cai sau morți; întâlnirea cu un călugăr aduce noroc, ca și cum ai merge în fecale umane; nu mori dacă ai norocul să privești o stea.

filarea și, cel puțin în trecut, dacă cineva găsea năpârlirea unui șarpe și o păstra. Există, de asemenea, modalități de a ține departe fto-méndar-ul tare de romi, merfbe și nesréca , chiar dacă nu există

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Semne de avertizare: este bine să nu arăți un nou-născut unei bătrâne! Ar putea muri; pentru a-l proteja, este bine să-i legi panglici roșii în păr și/sau să-i pui ace binecuvântate în bonetă. De mai multe ori, am văzut bebeluși îmbrăcați complet în roșu, mai ales în timpul și după o boală. Ajutorul devlôrei este invocat zilnic (vezi cap. VT) și se obișnuiește să ai amulete pe care să le porți asupra ta și/sau să le agăți în interiorul rulotelor.

Lista semnelor premonitorii sau a acțiunilor care trebuie întreprinse pentru a evita nesréça și meribe poate varia de la o familie la alta și, prin urmare, poate fi foarte lungă. Unele semne pot fi nesemnificative pentru unii și foarte premonitorii pentru alții. Cu toate acestea , toți romii au un set de credințe conform cărora nenorocirile care se abat asupra oamenilor pot fi prevăzute deoarece sunt cauzate de alții. Știm că moartea este inevitabilă, dar impresia noastră este că cauza morții este întotdeauna atribuibilă „cuiva" care a vrut ca un astfel de rom să moară. Dacă este adevărat că boala (naswalibe) provoacă moartea, este, de asemenea, adevărat că boala poate fi „cauzată de cineva"; dacă este adevărat că bătrânii mor, este, de asemenea, adevărat că mor pentru că „cineva " poate o dorește. Moartea poate fi voită de unii romi, blestemul lor; poate exista și teama că alți romi...

/
"mamă mulora" .

Este puțin probabil ca un rom să spună deschis că se teme (pe dari) de catâr . În cele din urmă, toți spun „respectă-i"^ „mê [1] - ni i dtkeru vaso mre mulora , Îmi pasă de morții mei" sau, de asemenea, „ meni rispett^nu mren mulôren , Îmi respect morții". Acest respect este o povară grea, deoarece implică un set de comportamente și interdicții la fel de absorbante pe cât de neprevăzute. Începe cu pregătirea înmormântării, continuă cu perioada de doliu

ou Romni qui agissent avec de quelque devlflro mais il la provoquent.

V.3 "Meni riikêru (v)aso

și, într-un fel, în mod ideal, persistă toată viața. În ciuda premoniților sau a dovezilor de boală, moartea pare să vină pe neașteptate. La anunțul morții, manifestările durerii izbucnesc brusc. A nu prezenta semne de durere este de neconceput; dacă cineva prezintă puține sau prea slabe semne de durere, înseamnă că „nu i-a păsat de persoana care tocmai a murit. Durerea din partea familiei trebuie manifestată, astfel încât să fie percepută de ceilalți și să poată fi măsurată de alții. Limbile rele sunt mereu la pândă, gata să dea naștere lafiei Romendar , rușinii față de romi. Durerea ca sentiment personal sau chiar familial nu este de conceput", trebuie pusă acolo, afișată, pentru ca toți să o vadă. Și nu este incredibil să auzi relatarea înmormântării unde se distinge persoanele cărora „le pasă cel mai mult, suficient, puțin sau deloc"

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

în funcție de invocațiile sau accesele lor de lacrimi.

Pregătirea rămășițelor este de obicei încredințată cabinetului funerar responsabil de morgă sau antreprenorului de pompe funebre care, într-un oraș, este adesea cel care a fost deja contactat pentru înmormântări anterioare. Decedatul zace în sicriu îmbrăcat în hainele sale de duminică, inclusiv pantofii, cu obiectele sale de aur asupra sa. Până în ziua înmormântării, vizita la rămășițe de către familie și toți romii aflați în apropiere este continuă. Chiar și copiii sunt duși special să-l vadă pe bietul mort , ostentativ, ca și cum ar vrea să surprindă cu privirea o imagine pe care nu o vor mai evoca niciodată. În sicriu sunt așezate obiectele mici de care era atașat defunctul: țigări, un pieptene, bani etc.: și aceasta se face cu o ostentație reținută, dar evidentă.

În tabără, seara este de interes pentru toate familiile prezente. Un foc continuu luminează noaptea, în jurul căruia toată lumea se succed: vorbesc despre orice și despre nimic, intră și ies din tabără , încearcă să-și ofere serviciile, de obicei cu amabilitate și...

în șoaptă refuzate de familia defunctului. Facem o primă colectă de bani și bunuri pentru nevoi imediate, mesele nu există dar gustăm. Bem multă cafea, fumăm mult. În aceste momente femeile pregătesc hainele pentru doliu. Alegem oficial dintre cele pe care le avem deja sau, dacă considerăm că niciuna nu este potrivită, le cusem pe loc.

momente romane . Gage-ii care vizitează orașul, fie în tabără, fie la morgă, nu sunt consultați; chiar dacă sunt cunoscuți, chiar dacă sunt considerați prieteni, sunt lăsați deoparte; chiar dacă cineva are o relație de sponsorizare cu cineva, această persoană devine în acel moment un simplu gagnro , sau un gagori , care trebuie să rămână în afara momentului expres roman care este moartea unui rom. Ca multe alte evenimente romanice ale Romei, chiar și moartea are nevoie de Gage . Rasaj-ul , preotul, este indispensabil, la fel ca și locurile sacre ale Gage-ului : biserica (kangéri) pentru rit și cimitirul (grobli) pentru înmormântare. Rasaj-ul este o figură aparte, deoarece comportamentele tipice ale Gage-ului sunt însoțite de puteri speciale (vezi cap. VI). Înainte de a fi un mediator și o legătură între romi și DevlÔra , el este considerat muléngero gage , gâgo-ul morților, gâgo-ul care trebuie să se ocupe de morți. Prezența sa lângă rămășițe este, așadar, solicitată și de neînlocuit, formulele pe care le rostește și gesturile pe care le îndeplinește - sar ov gani , după cum știe el - sunt indispensabile.

Chiar și * mesa ando kangeri* , ritul din biserică, este obligatoriu , dar este aproape o chestiune ce ține de preot. Dacă romii sunt dispuși să participe în număr mare la procesiunea care are loc de la locul unde se află rămășițele până la biserică și apoi de la biserică până la înmormântare , pe de altă parte nu le place să participe la slujbele funerare. Nu sunt sigur, rudele apropiate participă, dar multe altele se opresc

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

în fața bisericii, iar intrarea și ieșirea din biserică este continuă. Participarea în biserică nu este un parametru de măsurare a „respectului”; ritul este necesar, dar...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Executarea este delegată gâgo-ului desemnat , în locul desemnat de Gage.

Îngroparea (zakup/ni) morților în cimitir este, de asemenea, obligatorie și este de neconceput să fie pusi morții în orice alt loc. Astăzi, în Italia, romanii par să prefere mormintele din zidărie mai mult decât îngroparea direct în pământ și consideră că este extrem de reprobabil să nu se intereseze sau să nu aibă grijă de morți atunci când, la zece ani de la înmormântare - conform legii italiene - rămășițele sunt exhumate și oasele sunt adunate într-o cutie. Dacă cineva „își pasă" de morții săi, trebuie să „își pese" de ei pentru totdeauna.

Călătoria finală a defunctului, de la biserică la cimitir, trebuie să se desfășoare pe un covor de flori și, prin urmare, pe calea făcută pe jos, în afara și/sau în interiorul cimitirului, petalele florilor sunt rupte din cununi (krantsi), foarte numeroase în acest scop, și sunt aruncate de-a lungul traseului. Nu este neobișnuit să vezi prezența unui grup muzical invitat să interpreteze muzică funerară sau muzică pe placul defunctului în fața bisericii și la cimitir. Procesiunea trebuie să fie somptuoasă și este invitat Gàgo-ul casei funerare.

să -și facă datoria cu cea mai frumoasă mașină pe care o deține. Giro , când tatăl său a murit, s-a certat cu Qago , care a apărut cu o altă mașină decât cea convenită: „Vrei să fac o impresie foarte proastă în fața tuturor, ca și cum nu aș fi apărut la înmormântare!"

Participarea la înmormântare este singurul moment în care romii ies împreună din invizibilitatea lor zilnică - așa cum a numit-o Williams (ms.) - pentru a se arăta Gage -ului . În număr mare, toți împreună, se fac vizibili ca „ Zingari " printre Gage , printre care adesea își ascunde identitatea.

Sunt atât de mulți oameni care participă la înmormântare încât aproape întotdeauna există romi care se ocupă de slujba ordonată . În timp ce familia este ocupată să organizeze înmormântarea cât mai bine posibil pentru a respecta defunctul, cei care nu fac parte din...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Membrii familiei se simt obligați să participe din „respect" pentru familia defunctului. Participarea poate atenua dezacordurile vechi sau recente; absența poate da naștere unora noi sau poate menține pe cele existente. Certurile în timpul unei înmormântări sunt în orice caz absolut interzise în numele respectului pentru defunct. În orice caz, nu este neobișnuit ca romanii să fie nevoiți să parcurgă sute de kilometri într-o singură zi pentru a fi prezenți la o înmormântare. Un nivel ridicat de participare este mai presus de toate un semn categoric al prestigiului familiei rămase și al defunctului însuși .

Toți împreună! Dacă în viața de zi cu zi romii trăiesc împrăștiați, aici par uniți. La intrarea în morgă, la intrarea în biserică și mai ales în timpul procesiunii, se adună în grupuri mici sau mari, sau trec unul după altul, toți împreună, fără teamă, în mijlocul Gage-ului și de-a lungul drumurilor lor. Moartea are această putere, de a-i arunca pe romii adunați în fața Gage-ului și nu în spațiile romilor, departe și necunoscute, la limitele orașului. Nicio altă persoană nu are această putere cu nicio altă ocazie: nici botezul (krsto), o aventură de familie, nici ospățul de nuntă (bi av), o aventură a două familii și foarte, foarte modestă printre romi, nici ziua de naștere (godo).

Într-un mod diferit, obișnuiți să vadă țiganul îmbrăcat neglijent , aici, Gage îl vede îngrijit, lustruit în toate privințele, mașinile strălucitoare, lucioase, care au fost spălate special cu câteva ore înainte. Nu este rar să vezi unele femei, care se îmbracă întotdeauna în haine romanice , îmbrăcate cu această ocazie în...

Ostentația[f.] în îngrijire apare anormal .

Aceasta nu este o încercare de a se deghiza în Gage , deoarece ele-

lucruri care rămân extrem de romanice : câți dintre membrii familiei Gage își poartă mustățile într-un anumit fel, câți încă poartă pălării, câți dintre tineri persistă să se îmbrace și să se coafeze precum Elvis Presley? Da, nu există nicio îndoială ! Este o înmormântare pentru țigani care, atunci când se arată...

către neținani, se îmbracă în haine de duminică pentru a părea altfel, pentru a găsi într-un mod momentan, dar ostentativ, unitatea din fața lor. Din acest moment, catârul îi ajută pe romi să rămână în viață printre Gâfie .

V.4 Consumul de mûlo .

După înmormântare, catârii par să le impună romilor o auto-uitare hiperbolică și invazivă. Dintr-o singură lovitură, familia trebuie să se despartă de multe lucruri de care se bucura zilnic cu doar câteva zile înainte. Mai presus de toate, în respectarea acestui set de obligații și interdicții, vedem cum un rom sau o familie „se ține" de morții săi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Aproape toate bunurile decedatului devin inutilizabile pentru cei vii: trebuie distruse, vândute sau abandonate. Romii preferă în continuare să ardă orice poate fi ars decât să vândă, deoarece există întotdeauna riscul ca cumpărătorul să-i jignească pe defuncți, poate din greșeală, rostind fraze nepotrivite în timp ce folosește obiectele. Posibilul cumpărător este întotdeauna un Dago : niciun rom nu ar cumpăra mulane ritā , obiecte legate de decedați. Astfel, Diro, la moartea tatălui său , a ars kempfna de zece metri cu tot ce se afla în ea (ustensile, pături etc.), inclusiv două milioane de lire în bancnote, și în plus a ars un camion pentru recuperarea fierului vechi, care valora aproximativ douăzeci de milioane de lire. Carcasele obiectelor arse au fost vândute unui Gage , ca fier vechi. În aceste cazuri, romii vor să fie absolut siguri că rămășițele vor fi topite imediat, astfel încât să dispară complet: nu trebuie, fiind parțial recognoscibile, păstrate într-o grămadă de fier vechi. Când tatăl ei a murit, Momi s-a aruncat, furioasă, asupra unui biet beraEi , un negustor de cârpe, care încerca să recupereze bucățile de aluminiu scăpate de incendiul rulotei. Familia este singura care decide cui și când să dea rămășițele , cerând întotdeauna certitudinea distrugerii imediate. Când nu este posibil să fie arse, se abandonează . Ljuke și fiica ei au părăsit casa în care locuiseră de câțiva ani și s-au întors să locuiască într-o rulotă. Casa este și astăzi abandonată și nu s-au mai întors niciodată să o vadă. Alteori, însă - mai ales dacă este luxoasă și scumpă - nu este abandonată, ci toate mobilele sunt arse , înlocuite cu altele noi și toți pereții sunt revopsiți în culori diferite. Banii din orice vânzări, precum și orice depozite bancare ale defunctului ar trebui cheltuiți în numele defunctului: cumpărarea nișei, pregătirea înmormântării , îngrijirea mormântului cu depunerea de flori și lumânări . Dar este dificil astăzi să verifici dacă acest lucru este respectat întotdeauna , pentru că, spun bătrânii, „nu ne mai pasă de ea așa cum ne păsa odinioară”.

În timpul înmormântării și în ziua (ziuile) precedentă, defunctul își luase deja liber de la muncă : nimeni nu lucrează în aceste situații, producția este întreruptă. Acum, pe lângă locuință, poate consuma bogăție și mijloace de producție, cum ar fi camionul pentru recoltarea fierului. Consumul decedatului împinge la distribuirea între cei vii. Familia afectată, dacă chiar „îi pasă” de asta, își va reseta situația economică, iar pentru nevoile imediate, va avea nevoie de donații de la alte Rorna. „Când a murit bietul meu tată - își amintește Momi - nu ne-a mai rămas nimic. Așa că Êibo ne-a dat tot ce ne trebuia să gătim: cuțite, linguri, tigăi, pături Rone, bani Dero și, de asemenea, Diro. Kampfna , pe de altă parte, ne -a fost dată de un ra&aj , care a făcut un anunț la radio spunând că țiganii săraci au nevoie. Iată-o, din nou. Și apoi Kiba ne -a vândut létrlka (mașina): ne-a dat-o mai puțin decât valora și fără a schimba documentul de înmatriculare. Unii ne-au ajutat , dar alții nu l-au respectat pe bietul meu tată.”

Nu totul este distrus. Unele obiecte mici sunt păstrate **special ca suvenir al defunctului . Un colier sau o brățară, o batistă sau alt obiect scapă fiind plasat mai întâi în sicriu și apoi distrus. Împreună cu fotografiile defunctului , aceste obiecte mici vor deveni**

parte a mulàne ries , obiectele defunctului, pe care fiecare familie le păstrează cu grijă, ascunse, în capitalul simbolic al caravanei 8, despre care vom avea ocazia să vorbim din nou.

Chiar și locul unde a avut loc moartea devine inutilizabil, devine un mulàno misto , un loc al morților, și trebuie abandonat. Întinderea zonei care a devenit mulani poate varia: poate fi un sat întreg sau doar un fel de tabără. Pentru unii, este suficient să se mute câteva sute de metri pentru a menține respectul, în timp ce alții preferă să se mute la câțiva kilometri distanță. Câteva exemple: După moartea tatălui, Diro se mută la câteva sute de metri de locul unde se oprise cu tatăl său. Diro și frații săi cred că își respectă tatăl mai mult nemaimergând la spitalul unde a avut loc moartea decât părăsind cartierul în care locuiesc de obicei. Strada unde se află Mulano khêr (casa) abandonată de Ljuke se află pe drumul spre cimitir. Foarte des, Ljuke și fiica ei, mergând la cimitir pentru a-l găsi pe soț/tată, iau un traseu mai lung pentru a evita „ hîki ", pentru a vedea casa abandonată unde soțul a locuit în timpul vieții. După moartea soțului, Kordza nu mai vrea să pună piciorul în Vricia, unde a murit soțul ei. Acum câțiva ani, în Duidisia, toți romii au abandonat tabăra amenajată de Comună, după un deces. În Campo, dimpotrivă, deși au existat unele decese, unele familii nu au SIMȚIT datoria de a părăsi locul de popas pus la dispoziție de Autoritățile Comunei. Confortul unui loc amenajat și raritatea acestuia pătează sistemul de respect, încurajate și de presiunea anumitor asistenți sociali care, în unele ocazii, reușesc să-i determine pe romi să promită că nu vor părăsi tabăra în cazul în care cineva moare, sub amenințarea suspendării tuturor posibilelor beneficii de asistență . Superstițiile trebuie combătute! P. Strukel.j (19R0: 211) relatează că romii nomazi din zona Novo Mesto au și astăzi obiceiul de a săpa o cruce în pământul morții, dar acest obicei nu este cunoscut romilor în vârstă pe care i-am consultat.

În mod normal, familia rămâne nu kâlo , în negru, adică în doliu, timp de un an. Cei care vor să arate că „țin" foarte mult pot prelungi perioada cu câțiva ani, până ajung la extrem, adică să jelească tot restul vieții - un caz rar, dar verificabil, așa cum indică experiența noastră. Doliul implică o serie de restricții care rareori sunt întotdeauna respectate. De obicei, atunci când cineva face o alegere, este fără greș criticat de ceilalți pentru ceea ce nu urmează.

U ravi pe nu kallbe (îmbrăcăminte în doliu): hainele alese și pregătite înainte de înmormântare vor fi purtate pe întreaga durată a doliuului. După slujba cerută pentru a consacra închiderea acestei perioade, acestea sunt de obicei hólled sau, în orice caz, nu se mai poartă. Regula spune că hainele femeilor trebuie să fie negre, o culoare întotdeauna asociată cu moartea, dar și cu nenorocirea. Acesta este motivul pentru

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

care unele femei preferă să nu se îmbrace în negru, ci doar în culori închise (gri, maro). Nu trebuie să profitați de negru. Se spune - „ căco ri ci , eh ! e adevărat, eh!" - că o romni începuse să cerșească - îmbrăcată în negru, prefăcându-se că este în doliu, pentru a putea îmblânzi Gaÿe și astfel să primească mai multe lucruri; dar după un timp , a trebuit cu adevărat să poarte doliu pentru că fiul ei a murit. Și bărbații ar trebui să se îmbrace în negru. Un alt lucru important este să nu te îmbraci în roșu și, în plus, să nu porți obiecte roșii - nici măcar unele mici - și, atunci când este posibil, să le acoperi cu negru. La **MOARTEA** fratelui ei, Lame nu s-a îmbrăcat în negru, ci a avut grijă să îndepărteze toate obiectele roșii prezente în kamplna ei . Și-a scos și cerceii ei foarte frumoși de aur, deoarece aceștia înghițeau un coral roșu foarte mic. Momi, dimpotrivă !, care a respectat cu scrupulos toate celelalte prescripții, a fost într-o zi învinovățită de Tapi pentru că nu își lăcuise van-ul alb și roșu.

Habe (mâncare) • dacă defunctul avea un fel de mâncare preferat , familia sa nu-l va mânca pe toată perioada de doliu și uneori nici măcar după: el devine un mulâno hâbe . În mod similar, anumite băuturi pot fi evitate: dacă defunctul era foarte iubitor de vin, nimeni nu va bea vin timp de un an. Unii oameni îl pot respecta pe defunct, interzicându-și timp de un an să consume anumite lucruri care le plăceau: cafea, anumite băuturi alcoolice sau alcooli în general, vin, țigări, carne etc. Un rom pe care îl cunoșteam nu respecta nicio altă prescripție în afară de cea de a nu consuma alcool. Își simțea conștiința curată, dar alții spuneau că „nu-i plăcea ” .

Muzica și sărbătoare (Muzika i feste): Pe întreaga perioadă de doliu, nu trebuie să ascultați muzică, nu trebuie să vă uitați la televizor, nu aveți voie să mergeți la dans sau să sărbătoriți sărbători , fie personale, cum ar fi zilele de naștere, familiale, cum ar fi botezurile, fie comunitare, cum ar fi Crăciunul, Anul Nou și Paștele. Pentru a evita să cedați ispitei, unii își vând televizorul și îl cumpără din nou după ce doliul se termină. Copiii pot scăpa de aceste interdicții doar dacă părinții lor nu sunt prezenți. Nu numai că muzica emisă de propriile dispozitive (radio, televizor, pick-up-uri etc.) este interzisă, ci și cea a altora, prin urmare, familia îndurerată ar trebui să stea departe de ceilalți pentru a nu „auzi" (&ûni). Din acest motiv, unii campează singuri într-un loc retras sau stau deoparte în marginile taberei. Când o familie nu ia aceste măsuri de precauție, certurile sunt inevitabile: unii îi acuză pe ceilalți că nu arată respect prin menținerea volumului dispozitivelor lor prea mare, alții îi acuză că impun un doliu care nu există.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

În 19B1, o întreagă tabără a trebuit să se mute din Mande într-un sat aflat la 5-6 kilometri distanță pentru a se pregăti pentru un festival, pentru a nu se certa cu o familie îndurerată aflată chiar în mijlocul zonei în care erau ținuți. Frecvența acestor dispute este mai mare decât pare și uneori poate deveni mai răspândită. În 19B3, Cibo

v.

se ceartă violent cu Goba, acuzându-l că nu își respectă tatăl, care era mort de câteva săptămâni. Al doilea nu vrea să audă de asta, abandonează!? muzica: este cearta deschisă (marșul). Cei doi se luptă și se amenință reciproc, deși sunt în același timp veri primari, cumnați și krive (prieteni). Câteva zile mai târziu, în vecinătate, apar frații lui filbû **,** sosiți din alte orașe, pregătiți pentru orice eventualitate. Nu Grobli (are cimitir) în timpul doliului, vizitele la mormânt trebuie să fie frecvente și uneori zilnice. Mormântul trebuie să fie întotdeauna curat, decorat cu flori și luminat de lumânări. Exclamațiile de durere trebuie să fie vizibile. Chiar dacă se evită împrejurimile imediate ale cimitirului ca loc de oprire, romii îndurerați sunt practic obligați să rămână în orașul în care se află morții lor sau, în orice caz, să nu se mute prea mult timp. Chiar și după ce doliul se termină, locul unde sunt îngropați morții devine principalul punct de referință pentru o familie. Zéjo ne spune în mod expres: „Nu mă voi îndepărta prea mult de Mande, pentru că aici îmi am acum săracii morți. Voi călători mereu pe aici.” Prin urmare, se întâmplă ca familia să recunoască un cimitir ca fiind „ al său ”, unde își va îngropa chiar și membrii care au murit departe. Satul sau orașul cimitirului devine locul simbolic de reședință pentru întreaga familie, care îl va recunoaște drept „orașul nostru ” sau „satul nostru” și care va deveni fie locul de reședință în practică, fie centrul de plecare de unde să se nomadizeze. Zéjo însuși și-a exprimat dezaprobarea față de unii dintre unchii săi care și-au lăsat un frate îngropat în Emilia (o regiune frecventată o vreme, dar acum abandonată) în loc să-l ducă acolo unde locuiesc astăzi.

Se spunea că respectul pentru morți trebuie să dureze pentru totdeauna, chiar și...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

chiar și după doliu. Acțiunea foarte comună și zilnică este de a turna pe jos, înainte de a bea, câteva picături de cafea, vin - sau alcool, întotdeauna din respect pentru morți. Acestea sunt gesturi aproape automate, evitate doar dacă se bea în interiorul kampfnei și la bar (bartia), sau dacă se potolește setea cu apă. Dar există și alte aspecte care trebuie să ne atragă atenția,

să poată înțelege

importanța dimensiunii Mulani în rândul romilor.

Sunt momente când romii par ocupați să-și „aducă aminte ” de morți, amintiri-insule într-o mare de tăcere.

Cu câteva zile înainte de 2 noiembrie, încep vizitele în masă la cimitire - călătorii către locurile sacre ale Gage-ului - . De obicei, începem cu cei mai apropiați decedați, chiar dacă se află în cele mai îndepărtate locuri. Acestea sunt, de asemenea, momente de întâlnire între cei vii, dar dacă există dispute în desfășurare, încercăm să programăm vizitele în așa fel încât să evităm persoanele nedorite. Vizita la cimitir și în interiorul unui cimitir devine o călătorie simbolică ce reia drumurile zilnice. Dacă este adevărat că romii au tendința **de a-și aduna morții într-un singur cimitir, este, de asemenea, adevărat,** însă, că mormintele decedților sunt rareori unul lângă **altul. Rezervarea unei nișe înainte de moarte ar putea echivala cu urarea morții persoanei căreia îi este destinată. Prin urmare, puțini romi au „morminte de familie” așa cum au mulți Gage . Chiar și în Gage , ca și în lume, romii sunt împrăștiați printre Gage ; dar și în Gage , ca și în lume, romii unui grup local încearcă, atunci când este posibil, să stea aproape . După moarte, când este necesar să se aleagă nișa, familia va lua nișa liberă cea mai apropiată de cea a defunctului sau a defunctului său. Prin urmare, este probabil ca „în cimitirul lor”, muloarele să se găsească în aceeași zonă, mai degrabă decât în zone diferite , dar rareori sunt toate la un loc. Călătoriți printre Gage , așadar, pentru a merge să-i vedeți pe romi care, ca și în viață, tind să...**

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

să-i recunoască pe romi ca fiind romi. Se obișnuiește ca pe piatra funerară să fie reprezentat un mijloc-simbol al mișcării: o mașină, o dubă, o kampina , un cal. Printre romi sunt încă vizibile, dar cimitirul nu este o copie sută la sută fidelă a lumii celor vii. În orice caz, așa cum călătoria printre morți reflectă călătoria printre vii, ritualul [1] din lagăr, între Roma, reflectă relațiile dintre romi. Pe 2 noiembrie, mulora sunt rechemați *nu romăno misto* , în lagăr. În afara rulotei , într-un loc protejat, se aprind lumânările. „Ideologia vlri-focală este literalmente aprinsă : pentru fiecare decedat rechemat, o rudă a soțului, se rezervă o lumânare; decedatul femeii, în ansamblu, este comemorat cu o singură lumânare, așa cum o singură lumânare este suficientă pentru a-i comemora pe toți cei fără legătură de rudenie, care au murit în cursul anului sau erau considerați apropiați dincolo de legăturile de rudenie.

'!.5 Tăcere pe catâri .

V. 5 • 1 Patru anecdote .

Cele patru povestiri scurte pe care le relatăm au fost culese de diferiți cercetători din diferite etnii de romi. Ne vor fi utile la începutul unor considerații oarecum complexe, dar fundamentale.

lire sterline

fundamentale pentru a investiga ideologia Mulani . Primul și al patrulea , raportate de Soravia (1977:125-126; 1981:12-3), au fost relatate de o locuitoare a orașului Caj ; al doilea, cules de Dick Zatta (1983:33-34), și al treilea, cules de noi înșine, provin de la romii sloveni.

1 - Je dive mange mri nona mothaja da kada hine andu
Tstria na ganene kaj gel sovi, perele jek zarali herein, onda Joni phutile di Je ga[io(..)kaj lake gal sovi . Kava gar$o lenge phea ti gal

Într-o zi, bunica mea mi-a povestit că, atunci când era în Istria, nu știa unde să doarmă; ploua torențial, așa că l-au întrebat pe un Gârjo (1) unde puteau dormi. Gâgo le-a spus să meargă la o casă unde nu era nimeni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

andu jek kher kaj na jachis nfsavn. Joni îngheață, hok util. Pu flaps {••) sunêle. pe(. .) pherde ritsja (.,) pqphraj¿he

JT

Mă doare stomacul, fagi ai răcelii, care înțeapă mai întâi șoarecii. Onda (..) John! Sunt multe răni pe nas, multe geluri pe buze, pe care le-am făcut după ce am mâncat. Am spus „Dohar vecer"; acesta este primul lucru pe care l-am spus: „Dobro vecer.." Ce păcat! „Dohor vecer". Dnda(.,) amiaza tatălui meu este o liră mică, dar sunt multe sterline negre pe corp(.,) dar care sterline sunt acolo, care sunt acolo, care sterline sunt acolo. Ti serllnítíle kon ko#a íaío va(..) koa ri51 di phudlnl kaj jr£/ 51-vídlg7 (?) aléele paipai leste. Onda joni gele.»gèle pro5 și apoi gele phuci, e gagi lenge phen^a da ndu koa după muli gsgi(..).

ko] un căluș! kerle §oka vas sa ka- le ka gaye si parke ko haine

dacă e mai mult decât atât.

S-au dus acolo, au dormit acolo. Noaptea, au auzit multe lucruri, uși deschizându-se, ferestre sparte, o persoană mergând pe scări . Așa că, de frică, au fugit afară, au ieșit, au găsit o femeie pe stradă care venea din casa aceea. I-au spus „Bună seara"; iar ea a spus „ Bună seara". I-a mai spus: „Bună seara". Atunci tatăl bunicii mele a vrut să tragă, dar celălalt rom i-a spus să nu tragă cu mâna dreaptă, ci cu cealaltă. Dacă ar fi tras cu dreapta, chestia cu pistolul (-glonțul) s-ar fi întors împotriva lui. Așa că au intrat... au plecat și apoi s-au dus să întrebe, iar o femeie le-a spus că în casa aceea murise o femeie . Acest gâgl a făcut cunoscut așa tuturor celor care intrau, pentru că era o mai son mulâni .

2

Hiñe (3) kada hlnjóme tiknárl.

Mande hiñe star bers, o pet. Salut— «jóme po maro misto, hiñe Romen-

gero misto. Nu-ți face griji, nu-ți face griji

t

nlva. Menge hiñe triba karale asu gra, 1 geljamo ¿oran dolé

S-a întâmplat când eram mic, aveam patru sau cinci ani. Eram la noi acasă, era un loc Borna. Lângă noi era un câmp. Aveam nevoie de spice de porumb pentru cal și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

/ •
Nu-mi pasă și nu -mi pasă

imploră. Gejum mrentâa phra- ijéntsa. Alo Jek raSa prezo se- . ro; jek mulo i ne kamle

/

M-a pus să-l scutur. Am 450 g în gură. M -am bosumflat. Părinții mei și-au luat 21 de zile libere ca să mănânce. Am început să beau semințe după ce am mâncat. Dacă n-aș fi mâncat nimic, aș fi mâncat. Mami / / "V
Sunt primul care moare. Nu sunt primul care moare , nu sunt primul care moare.

Ne-am dus să furăm spicele de porumb din câmpul de lângă noi. M-am dus cu frații mei . A sosit un preot fără cap; era un mulo și nu voia să furăm acele spice de porumb. Am vorbit și preotul a trecut repede pe lângă mine. Era seară. Frații mei au fugit acasă. Nu ne-a făcut rău pentru că ne alunga de pe câmpul lui. Un mulo nu face niciodată rău copiilor/romq-ilor. I-am spus tatălui meu. Tatăl nostru a spus că era câmpul preotului și noi nu știam (nu știam) că - era câmpul lui.

3 - Mine Jek rom, Jek romni
/ V1
în cavara lor. Sunt zile când satul și rodne O ceață care soarbe pe cer. Apoi bat la ușă. „Nu e corect", spune bărbatul. Apoi bat la o altă casă, la alta, la alta... Nimic acasă. Apoi s-au dus la un bart, Rom s-a dus la bart și stăpânul său a spus: „Eu"

/ V țF /

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Mă bucur că vei veni la mine în noaptea asta.”
Domnul a murit. „Avea mult aur”.

Il y avait un Rom, urte Romni et leurs enfants. Un Jour, ils allèrent au village et ils cherchaient un endroit où pouvoir dormir le soir. Alors, ils frappent à la porte:"Tl n'y a pas de place", dit le gago. Alors ils frappent à une autre maison, à une autre, è une autre..Rien à faire. Alors ils allèrent dans une auberge, le Rom va à l'auherge et la patronne lui dit: "j'aimerais bien.,que tu t'arrêtes ici cette nuit!".Le patron était mort,"lui- dit-elle - il tue tous ceux qu'il trouve". Puis la gàgi dit: "Tl avait beaucoup d'or et il l'a caché avant de mou-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

i guróga le.pervo, neko mart. Mêni-phêni-rodingum la' pn sa i n aláSum le". Onda pal gaga- ke Rom pheni:"Ma pe darlMotháv mange misto kaj ame lako sova- mo", jer kova Rom na pe darle nissavestar, Onda gagi legéri len pelan di baptía, nu stale. "Hiken-pheni-lako seven aka!" Pérvo neko çhïvi pe tele, Rom leí prazno botse i chivi len avri, pase khér. Onda leí jek kokaln di proswto i í.hTvi le péske pase kdj sñvi, stelan phus. ^an sôven. Kada hTne po race, dara iskoren pe pu sik i angle lende mot^havi pe mulo.' Phéni Romeske:"kon binas tu?" phéni Rom: "jek sar tu", pheni mulo:"ser jek sar me?"Rom phéni: "Jo! gli jek sar tu! Jek so hilo le but zlato sar tute!" Mûlo pheni: "Te hiñas jek sar me av korde z mande, te kSmu hT- ku te hilo ¿acó.Te tu hilo but zlato sar mande mothav mange, onda pntle me mot^havñva tu- komro". Gane, na, te mulé hile kerde sabio kokalentsa, naj len mas. Onda Rom leí kokalo di prosoto 1 $al zu mulo."Hikta-pheni- le mro va-phéni- sur te hirfum jek sar tu". Onda leske del kó-râde. L-am căutat peste tot - a spus ea -, dar nu l-am găsit." Atunci romul i- a spus gàgi-ului : „Nu te teme! Arată-mi locul unde putem dormi", pentru că acest rom nu se teme de nimeni." Apoi GSgi-ul îi duce în spatele hanului, în grajd. „Acolo - a spus ea, **PUTEM** dormi acolo!" Înainte de a se culca, romul ia niște sticle goale și le pune afară, lângă casă.

Apoi ia un os de șuncă și îl pune lângă locul unde doarme, sub paie; Se duc la culcare. Noaptea, ușa se deschide brusc și catârul apare în fața lor. Îi spune romului: „Și „Tu, cine ești tu?” Romul spune: „Un cobi- mie, tu.” Mûlo spune: „Ce, unul ca mine?” Romul spune: „Da. Exact ca tine. Unul care are tot atât de mult aur ca tine.” Mûlo spune: „Ri, ești cineva ca mine, vino aici la mine, vreau să văd dacă e adevărat. Dacă ai tot atât de mult aur ca mine, arată-mi-l și apoi ți-l voi arăta pe al meu.” Știi, nu, că catârii sunt făcuți doar din oase, nu au carne. Atunci romul ia osul de șuncă și se duce la mûlo . „Uite - spune el - simte că sunt ca tine!” Și îi dă osul. Mûlo îl miroase. Apoi spune „da!”

„Ești exact ca mine”, apoi a spus: „Acum arată-mi aurul tău!” Apoi

kalo. Mula suni]a« Onda phRni!"kanR mothav mange

/ tra zlatof'Onda Rom legftri / y le kote kaj goruga»botse.

Onda astări len ■> phagi 1er skupa sn keren pe leske love 1 aver rica nu zlato. On

da ph?Fni Rom:"Tuke meni motha- gum mro zlato-phêni-kana ma- thav mange tra"."Lace-phêni mulo- Ganen angle katar, meni âvu palan"."Eh, na, na!- Rom pheni- tu, tu ga angle. Amen avan palan!" Onda mulo gal i mothavi prò zlato. Po jek kheiṭskero rik zakup/ri^a but zlato fioka". Kada mothS- fia zlato, mulo na mothSvl pe vec. Kolaver a^coven vaja ko- kora. Mulo nasti aicovle po miro jer murinole pheni je- késke manuseske kaj zlato hTne gorudeÇ...}

Romul îl duce acolo unde ascunsese sticlele. Apoi le ia și le sparge, arată ca niște monede și alte lucruri de aur; apoi romul spune : „Ți-am arătat aurul meu", spune el, „acum arată-mi-l pe al tău". „Bine ", spune Mulo . „Mergi pe aici, te voi urma!" „Nu, nu!" spune romul . „Tu mergi înainte. Te vom urma!" Apoi Mulo merge înainte și își arată aurul. Într-o parte a casei, îngropase niște aur ca acesta. De îndată ce a arătat aurul, Mulo dispare. Ceilalți sunt lăsați imediat în pace. Mulo nu a putut rămâne în pace pentru că trebuia să spună cuiva unde era ascuns aurul .

4 -

Menge ramni di Bulldóko mo- th4ja da kada hine pu jek misto, pu radati je fieno 1 erìge cividéle pherde bara tele zar je Perdo. Onda kula Bui- dfiko nastri fial tele ti tradi ti fial proc zar kova misto, nastri fial tele park 4

Romni-ul lui Bulldoko (4) ne spune că atunci când se aflau într-un anumit loc, seara, o persoană le-a aruncat o grămadă de pietre din vârful unui munte. Atunci Bulldoko nu a putut coborî să conducă și să plece din acel loc, nu a putut coborî pentru că o grămadă de pietre cobora din munte. Ei

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

pherde bare avne tale zar ko va b er do. Joni no kartine gal via; kova geno ka civi- dele kola but bar a tele zar
kova berdo alo tele pas lengri kempina, ke hine leste je baro gukel, i rovle, kerle ti ¿an pro£ perk£ jov na kernele ti nisavo avi hok pu leskro miato ka pe nasalga. Onda kada kava pe keri tinorede kaj nane les ¿ukel, kava Rom Bulldoko(s) gelo tele zar leskri kampina i nasigelo andu letrika i nasi gel e proc.
Zutra gele phuci gaSendar andu jek butfga i phucle su hine kova dar su lenge kerle je geno ke cividele

Nu voia să plece; persoana care arunca toate acele pietre pe munte a coborât lângă rulota lor și avea un câine mare, și plângea, le făcea pentru că nu voia ca nimeni să vină acolo, la ea, unde se sinucisese. Așa că, când a devenit atât de mică încât nu-și mai avea câinele, acest Rom Rulldoko (5) a ieșit din rulotă și a intrat în mașina lui și au fugit. Dimineața, s-au dus să-l întrebe pe Gage într-un magazin și l-au întrebat ce frică le-a provocat o persoană care aruncase atâtea pietre pe munte. Gage-ul din magazin le-a spus că acolo, un Gâgo *se* sinucisese .

Povești de genul acesta nu sunt foarte frecvente astăzi, dar nici rare. Zejn ne spune că în trecut se auzeau multe povești de acest gen, mult mai des decât astăzi, toate adevăruri despre care tinerii de astăzi știu puțin. Unele detalii sunt tipice acestor povești și confirmate de aproape toată lumea: când i-am citit prima poveste, un rom a recunoscut că este adevărat că nu trebuie să se tragă în mulo , altfel glonțul îl va lovi pe trăgător; doar că nu a fost de acord că limba în care a fost înregistrată era cea a istrjanlului: „Este limba noastră, «cea a istrjanlului este diferită». Un altul a confirmat că mulii nu fac rău copiilor, ci doar adulților (ceva de comparat cu absența unei prescripții absolute ca copiii să asculte muzică și să se uite la televizor) și că este adevărat că pot apărea fără cap.

Atâtea detalii care astăzi se pierd poate. Din toate aceste povești spuse fără anxietate și uneori chiar râzând, reies trei caracteristici: 1) catârul este întotdeauna mort , 2) intră în acțiune atunci când un rom ocupă locul în care trăiește și 3) nu a avut nicio legătură, în timpul vieții, cu romii cărora li se prezintă. Uneori, catârul nu se face văzut, dar, după unii, prezența sa este percepută, noaptea, prin zgomote ciudate, huruite, lumini neobișnuite. **Dar** aceste lucruri se întâmplă atunci când cineva se oprește temporar în locuri necunoscute , niciodată folosite, sau în vecinătatea unui cimitir, în cazul în care nu a găsit un alt loc de oprire. Un loc cunoscut , unde se știe că un catâr este mort, nu devine un catâr . În decembrie 19P1, pe linia de cale ferată care trecea de-a lungul taberei a patru familii de romi, în Mande, un catâr s -a sinucis aruncându-se sub trenul care trecea: niciun rom nu s-a gândit măcar o clipă să abandoneze zona, care este frecventată și astăzi din când în când. Pur și simplu au remarcat că genomanii sunt cu adevărat nebuni , dacă nu găsesc nimic altceva de făcut decât să se sinucidă în acest

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

fel. Doar un băiat de paisprezece ani și-a exprimat teama de a traversa aceste platforme, singur și noaptea.

În tot timpul petrecut cu romii, nu am auzit niciodată povești despre apariții ale unor romi morți. Același lucru ne-a fost confirmat de câțiva asistenți sociali și de persoane religioase care au trăit ani de zile cu diferite grupuri de romi sau care sunt în contact zilnic cu aceștia. Înseamnă asta că catârul rom nu se face văzut? Nu credem . Impresia noastră este că atunci când apare un catâr rom , nu trebuie absolut deloc să se vorbească despre el. Vani, un băiat de cincisprezece ani,

Ne-a confirmat-o în mod expres, dar cea mai evidentă confirmare ne-a venit într-o seară de la bătrânul Kambro.

„Iunie 1961, seară, Mande. Stăm în jurul focului, suntem Kambro, fiul său, și Rose, o rahano romă . La lumina focului, Rose citește cu voce tare și încearcă să traducă un articol vechi al domnului Pilipovii despre ciganii din Visoko (Bosnia) pe care l-am fotocopiat. Rose vine din regiune și se pregătește complet pentru a ne arăta că poate citi caracterele chirilice așa cum nimeni altcineva de aici nu poate. Pare să înnebunească de-a dreptul când propriul său nume apare și în lista numelor ciganilor din Visocki . Kambro este nerăbdător; traducerea în italiana lui Rose este practic de neînțeles . Și apoi mai este ceva: dacă aceste papirja , dacă aceste foi sunt atât de vechi, atunci toți acești oameni vor fi deja morți.” Rose se oprește din citit. „Știi, Kambro, ce s-a întâmplat acum câțiva ani... 7 Un rom a spus asta, i s-a întâmplat unuia dintre prietenii lui.” Mai întâi, Rose rulează frunzele; apoi, în timp ce povestește, le aruncă pe jos, în praf - prețioasele noastre fotocopii.” „Așa că prietenul lui merge într-o seară pe stradă, complet singur. Ajunge la un pod și când este pe pod, vede un steag ieșind din apă și oprindu-se deasupra apei. În steag era un craniu, desenat cum, nu știu.” Fiul lui Kambro se ridică și pleacă, prefăcându-se că nu e nimic. Imediat după aceea, soția lui Kambro apare în fața rulotei și ne reproșează că nu avem nimic altceva să ne spunem. „Așa că romii nu spun nimic - continuă Rose - când se întoarce la casa părinților săi.

Dar apoi, în serile următoare, merge pe același drum și vede mereu steagul. Apoi se sperie și povestește ce i se întâmplă. O săptămână mai târziu, romul e mort; și el nu avea nimic. E mort. Niște bătrâni, când au aflat, au spus că romul a murit pentru că el vorbise, iar un bătrân părea să-și amintească că chiar în acest râu, cu mulți ani în urmă, un rom se înecase.” Kambro tremură, își lovește genunchiul , își ridică pălăria și își trece o mână prin păr. Noi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Să profităm de ocazie - când vom mai vorbi vreodată despre morți cu locuitorii Romei? - și relatăm un fapt care ne-a fost povestit cu ani în urmă de AvdO, un rom xoraxano : „Când eram cu Rabane , am auzit acest fapt! Unchiul romului care povestea și soția unchiului ei aveau doi bătrâni și trăiau din pomană. Într-o noapte, soția se trezește și crede că e aproape zori. Și îl trezește pe soț pentru că trebuiau să meargă într-un sat vecin să ceară pomană. Dar era abia ora unu dimineața. Pleacă și pe drum, lângă cimitir, unde își aveau morții, văd un grup de oameni în jurul focului care mănâncă, beau, dansează. Ca o petrecere. Cei doi bătrâni se opresc. Nu și-au dat seama că nu erau bărbați, ci coxane (fi). Își dau seama abia când le oferă să bea, pentru că recipientul era un os. Dimineața, trecătorii i-au văzut pe cei doi bătrâni pe jos, ca morți, cu fețele acoperite de sânge. I-au dus acasă și acolo, timp de o săptămână, cei doi bătrâni nu au vorbit, nu au mâncat, nu au făcut nimic. Când... „și-au revenit, și- au amintit brusc și au povestit ce se întâmplase, dar o lună mai târziu, au murit amândoi, unul după altul, pentru că nu ar trebui să spui niciodată nimic despre morți."

Comentariul lui Kambro este aproape o explozie. Întorcându-se către soția sa: „I-am spus idiotului ăla să tacă!" Nu am înțeles prea bine la cine se referă, dar arăta cu mâna spre rulotele copiilor săi. S-a abținut, cu brațul ridicat. Am așteptat niște clarificări, dar el a adăugat doar: „Îmi amintesc că atunci când eram copil, seara, când aprindeam luminile, bătrânii noștri spuneau: «Ronsoir.r, bonsoir». «Și acum », ne întrebăm. «Ce vreți să facem acum!», intervine fata. «Gândiți-vă doar că în lagăr nici măcar nu renunță când moare cineva. Au devenit porci. Nu mai există respect pentru nimic!»"

Aceasta a fost singura ocazie cu care am auzit, sau mai bine zis,

auzit ” că pot apărea catârii din Roma .

Și totuși, cu referințe generale, romii admit fără reticență că catârul poate face multe: cei care te iubesc îți pot oferi bine și te pot proteja de oamenii care vor să-ți facă rău rănindu-i. Pentru a fi sigur că te iubesc, însă, trebuie să-i „respecți”, pentru că numai dacă rămân po miro , în pace, îți pot oferi pace. Momi ne spune clar: „Îmi respect foarte mult mulora. «De ce să-mi fie frică? De cei vii trebuie să te temi...» Negând frica, confirmi că respecți milora ; doar cei care nu respectă ar trebui să se teamă. Dar, așa cum respectul este arătat prin tăcere despre morți, lipsa de respect, arătată de apariție , trebuie ținută sub tăcere pentru a evita pierderea reputației și pentru a evita răzbunarea mûlo- ului : dintr-un motiv sau altul, nu se vorbește despre morți și este practic imposibil să știi cum trăiesc catârurile . Știm că sunt acolo, uneori putem simți că nu sunt fericiți, că nu sunt în pace. „Și asta e tot.” Dar asta nu e tot pentru noi. Cum se face că „nu vorbim” despre morți? Romii au dezvoltat un limbaj puternic al tăcerii, care devine cu atât mai evident atunci când îl comparăm cu limbajul cotidian .

V.5.2 O întoarcere printre cei vii: consumarea numelui .

Poate părea ciudat că abia acum vorbim despre sistemul de numire, dar abia acum avem la dispoziție toate elementele pentru a putea aprecia înțelegerea acestuia . O abordare „paradigmatică” ne va ajuta poate să înțelegem mai bine „sintagmele” unde apare sau nu apare numele propriu.

Fiecare rom are două tipuri de nume personal: ga^l-kano fmeno și romano imeno . Ambele sunt considerate „nume reale”, dar utilizarea și funcția lor sunt corelate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

complet diferit.

„ Ganikano imeno” este numele dorit pentru Rage , adică cel pe care se construiește capitala gagikâno : este scris în toate documentele și folosit atunci când este necesar să fie identificat printr-un Gago . Ori de câte ori există pentru relațiile cu Gage , are forma hinominală folosită de Gage , cu un nume și un prenume . Chiar și astăzi, aproape toți romii poartă nume de origine iugoslavă, dar unii au luat un nume italian. Transmiterea numelui ar trebui să urmeze patrilinearitatea sancționată de codul italian, dar uneori - așa cum am văzut - când căsătoria părinților nu este legalizată, se poate întâmpla ca copiii să ia numele mamei la momentul înregistrării nașterii; în acest fel, printre altele, femeia poate demonstra că are dreptul la subvenții, ca mamă singură. Alteori, însă , copiii sunt recunoscuți de tată, chiar dacă acesta nu este căsătorit, la momentul nașterii sau ulterior, și poartă numele acestuia. Dacă se ia în considerare endogamia, alteori nu există absolut nicio problemă, deoarece tatăl și mama au același nume.

Considerațiile privind transmiterea prenumelui inclus în imeno-ul oa§ikano sunt mai complexe. Romii recunosc că nu există reguli stabilite: se poate da numele fiului, al fratelui sau al nașului ' sau chiar se poate alege un nume ales de fiică; același lucru este valabil și pentru fiică, care poate lua numele mamei, al mătușii, al nașei sau un nume nou. Cercetările statistice serioase pentru a putea distinge tendințele de transmitere sunt extrem de dificil de realizat, din cel puțin două motive: 1) dispersarea certificatelor de naștere în numeroase comune și/sau parohii și credibilitatea lor slabă ar implica un efort disperat de a putea colecta date reprezentative; 2) neavând importanță în relațiile dintre romi, este aproape imposibil să se colecteze date de la romii înșiși, fie pentru că un rom nu știe că despre

alții, îl numesc așa pentru că nu știe pe care l-au avut strămoșii săi, după bunici, sau pentru că, asemănându-se cu o anchetă polițienească, spun pur și simplu că nu știu. Puțina importanță acordată prenumelui este oricum evidentă. Ne amintim de un botez în Volo, în 19P1, unde părinții și nașii s-au prezentat la biserică pentru rit, fără să se fi gândit cum să-i numească.

10 puțin. Când preotul i-a întrebat ce nume vor să-i dea, s-au privit râzând: niciunul dintre ei nu-și amintise că la botez se dă un nume, nimeni nu se gândise la el, iar mama trebuia să se decidă asupra primului nume care le-a venit în minte. Preotul a rămas pur și simplu fără cuvinte. Într-un alt caz, asistentele de la un spital din Mande, unde o femeie născuse, au fost responsabile de alegerea numelui de botez. Când mamei i s-a spus despre asta, ea a răspuns că familia Rage chiar găsise un nume frumos pentru copilul ei, dar acel nume care îi plăcea atât de mult, chiar nu-și amintea. Tendința de a da un **nume nou** astăzi este oricum evidentă, dar de cel puțin zece ani, se pare că romii pescuiesc dintr-un stoc de nume comune. Dacă recitim cronica încăierării relatată în

În Capitolul I, vedem că bietul cronicar se pierdea în nume: „... căutarea fiicei, Maria, Milena, Marta, care nu-i va ști niciodată numele adevărat... mama, pe de altă parte, - numită tot Maria (sau Marta sau Milena).,. au fost zece cei care au venit la întâlnirea lor : răpitorul șchiop /Ântonio Giuseppe/, trei Antonio(..), doi Giuseppe (••), un Francesco și un Nino, toți Hudorovich". Printre romii care trăiau în Slovenia în secolul al XIX-lea, nume precum Anna, Maria și Katarina pentru femei, Mihael, Jozef și Martin pentru bărbați par foarte frecvente (cf. Strukelj, 1980:36-40) și

11 Este deja evident că, din acel moment, părinții și-au dat propriile prenume copiilor lor (din datele lui P. Strukelj, apar cel puțin trei cazuri). Chiar și astăzi în Italia, aceste cazuri nu sunt rare, dar atunci când există o transmitere, mai mult decât pe linie directă , este mai evidentă pentru liniile laterale sau când fiului i se dă numele unui frate și/sau surori, sau când fiului i se dă numele de rom al unui nepot (de frate sau soră). Într-un aspect considerat atât de puțin important de către romi, regăsim ideologia fratrilaterală care îi caracterizează, deoarece procedura se referă în mod clar la unitatea fraților, evidențiată și de cazurile în care un tată dă același nume, masculin și feminin, fiului și fiicei. Și se poate întâmpla să găsim cele două tipuri de transmitere, directă și laterală, împreună.

Omonimia completă dintre nume și prenume care derivă din acesta este, printre altele (și a fost chiar mai adevărată în trecut) un mijloc excelent de identificare înșelătoare din partea Gage -ului : „Nu am fost eu, ci altul care are același nume și prenume ca și cuvântul I". Terminația VI este unul dintre numeroasele exemple pe care le-am putea raporta; toți bărbații care apar acolo au același nume și

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

prenume.

Alături de gaglkano £0000 , niciodată folosit în rândul romilor și foarte adesea necunoscut celor care nu îl poartă, există și romano fmeno, folosit tot timpul și într-un mod original. Spre deosebire de ceea ce se întâmplă cu primul, nu există un moment în care să fie consacrat oficial. Este fixat în timpul copilăriei, uneori după ce a înlocuit altele. Astfel, un copil care, po gagikane , se numea Marte, a fost numit o perioadă cu trei nume diferite (Katjusa, Patritsja și Moni), dintre care niciunul nu a fost norocos; acum se pare că are numele definitiv de PÎcitsa. Există un caz evident în care prenumele a fost schimbat după ce copilul s-a - îmbolnăvit grav, iar numele Sfântului căruia i s-au adresat părinții a devenit și numele ei po romane . Există, de asemenea, dovezi ale unei schimbări de nume după o căsătorie mixtă cu o Kalderasitsa, care este acum numită cu două nume diferite de către grupul ei de origine și grupul ei de reședință obișnuită.

Nu există reguli absolute în construirea numelui po romane . Uneori este un nume de origine sloveno-croată (de exemplu, Pranko), alteori de origine italiană (de exemplu, Paolo) și încă alteori diminutivul italian sau sloven al numelui italian nnm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

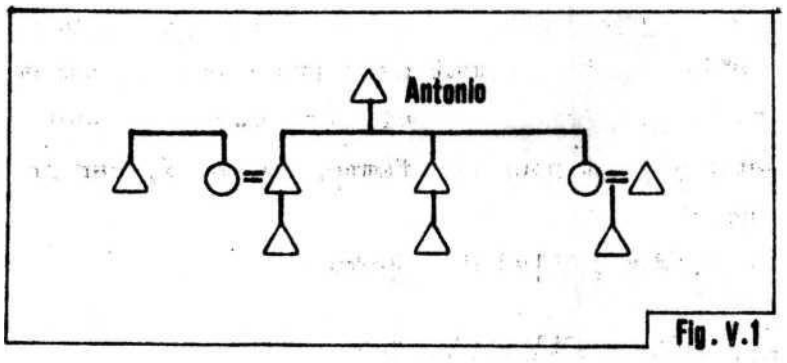

Fig. V.1

inclusiv termenul romanic pentru un lucru (de exemplu, Ton! și Tnnce, de la Antonio), sau termenul romanic pentru un lucru (de exemplu, Jâre! neufs) sau termenul romanic pentru un lucru (de exemplu, Daco |t. bacin , kiss; karamcla |t. caramella: bonhon); multe altele nu au niciun sens (de exemplu, ! Mimi, Pure, Rugu, Lule). De fapt, liniile de tendință în formarea romanizării pentru un lucru trebuie căutate, mai mult decât în posibilul sens al termenului, în structura sa silabică. Nu credem că este pură întâmplare că dintr-un eșantion de 100 dintre aceste nume, 53 au ca rezultat structura ?CVCV, deși alte șaisprezece structuri sunt reprezentate cu procente minime, dintre care cea mai numeroasă este *CM&JCN* (10), care este în mod clar o formă recursivă a primei. Care ar putea fi motivul? Nu structura silabică a limbii în general, întrucât lingvistul ne spune că influența slavă în ea este evidentă și că găsim multe silabe cu structuri complexe de tipul CCCV, CVCC, CCCVC etc. (Soravia, 1977î6f).

Ni se pare că Y. Rernard se grăbește puțin în generalizarea sa: pentru el, „Nimic dintre țigani nu-l spune pe el sau pe ea ori de câte ori este posibil pentru a evita rostirea numelor oamenilor. Sau vorbim prin intermediari, cum ar fi fiul lui Cutare , nepotul lui Machin ” (19R?iS). Romii folosesc intensiv cuvântul romano (meno). Acesta este folosit pentru a: a) identifica, b) chema, c) invoca.

a) toată lumea este cunoscută în primul rând drept „tjntel”, de exemplu, Pido. Prenumele în sine ar trebui să fie suficient pentru a spune „totul” despre persoană.

„ Rati «lo Pido zu mand a phïa ... Ieri, Pido a venit la noi acasă și a spus...". Doar că la punctul 1 *nu este complet identificat, dăm primele coordonate de referință, care pentru un bărbat sunt constituite din numele de familie, iar pentru o femeie, la alegere, din nume de familie sau vironim 8

Pido dl Taurko	Pido (fiul) lui Tsurko
Pldo. 61vo de Tsurko	
Pido, Tsurkeskero ¿Svo	Pido, fiul lui Tsurko
Zora di Rone	Zora (fiica) lui Rone
	Zora (feminin), de Rone
Zora, caj-ul lui Rone	
Zora, Roneskeri și aj	Zora, fiica lui Rone
Zora, romanii	Zora, soția lui Rone
Zora, Roneskeri Romni	

Dacă Pido și Zora nu sunt | nu au fost încă identificate, dar trebuie foarte necunoscute, ne referim la a 11-a fraternității și, în final, la ceilalți factori, mai ales la localitatea unde au fost sunt de obicei prezente, caracteristici fizice etc. 8 "... hîne Angola ke „ 3Svi Angola? " „ Romni dl ¿oci "Il y avait Angela qui.." . i „ Na prin^&ru " „ ¡ane.. " Quelle Angela ?" SaJ dl Papo;koa thDli, parnl .." „ . "Femme de Coci, tu sais.." Na, na l Na prlft&lru !" Patronimul "Je ne la connais pas" și vironimul sunt folosite pentru " Fille de Papç,la grosse, blonde.." "Non, a identifica un bărbat sau un non l Je ne la connais pas !" presque toujours contact. Fratronimul este folosit suffisants pour pouvoir femme avec qui on a mai degrabă atunci când un frate habituellement peu are o conducere clară în cadrul unui grup local și servește drept punct de referință pentru ceilalți: „ tëlfil , phral dl Sojo , dl Volo .•" (Sl$i, fratele lui fiojo, din Volo"). Nicio altă relație de rudenie, în afară de aceste trei elementare, nu este folosită pentru a localiza și identifica un rom parțial necunoscut. O modalitate de a marca proximitatea sentimentelor și relațiile bune care există între vorbitor și persoana despre care se vorbește este de a preceda numele acestuia din urmă cu „ RomSrot" (lit. rom mic, dulce). În contextul unui discurs în care apar mai mulți romi, judecățile de valoare sunt exprimate în acest mod care îl situează pe vorbitor în raport cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

- altora: " RomSro Dero gânl kêri ; Diro samo V.akerl , Romôro Dero

■J știe cum să o facă; Diro știe doar să vorbească" (,?)•

• Termenul krivo , tovarăș, ar trebui să fie folosit și înaintea numelui atunci când vorbitorul se referă la romii cu care are o relație de sponsorizare. Este mai frecvent, însă, ca această formulă să fie

-* Se folosește respect atunci când tatăl vorbește despre nașul său decât opusul , deoarece relația nu este simetrică: destinatarul fiului, nașul, este mai important decât dătătorul fiului, adică tatăl biologic, deși, la nivel terminologic, ne spunem unii altora krlve , compères. Exemplul este „ tëento i krivo Tapi gèle pro£ rati ; mênl gaw dîve , Îento și compère Tapi s*en sont al làs hier; moi, je m'en vais aujourd'hui".

b) Romii, când se numesc între ei, o fac în principal folosind ïe romano imeno . Termenii de rudenie sunt folosiți în foarte puține cazuri și într-un mod foarte original.

Doi prieteni ar trebui să se numească unul altuia „ krivo " și doi bârfitori „ krivl ", dar norma nu este întotdeauna respectată. În câteva cazuri, cei doi prieteni au promis să se numească unul altuia „ krivo " o zi pe an și atât. Când nu ne numim...

■ <. ■ nu da cu lopata „ krivo ", ne spunem unii altora pe nume, po romane .

Termenii *dade* , *babo* (tată) și *marna* , *mamo* , *dajo* , *daje* (mamă) și *dcljgrl* (mamă mică) nu sunt folosiți așa cum s-ar aștepta. Un fiu și o fiică își pot numi părinții cu vocativul.

de rudenie, în special babo și marna , dar este un obicei doar în copilărie, care se menține și dincolo de aceasta în cazuri foarte rare. Din cauza acestui obicei, părinții sunt numiți întotdeauna pe nume, po romane . Aceste vocative sunt folosite mult mai des invers : părinții sunt cei care îi numesc pe „papa" și „maman".

„ băiețelul gol pe fetiță" Mai general, aceștia sunt termeni de afecțiune pe care orice adult îi folosește față de copii sau față de cei mult mai mici decât el; ca termen afectuos, pot fi folosiți și între soți, dar aceasta este o utilizare mai puțin frecventă. Uneori, calificarea sexuală este, de asemenea, inversată și cineva îl numește, de exemplu, pe soț „ dajo ". Acești termeni de afecțiune nu sunt întotdeauna folosiți, ci sunt intercalati cu utilizarea romano imene .

În propozițiile interogative, de obicei stereotipe, numele unui bărbat poate fi înlocuit cu „ brata " (< alov. - frate), iar cel al unei femei cu „ draga " (< slov. - iubită).

„ s ilo kâva , brate I, ce este asta, brate I"; „ 3o kêre , draga ! Ce faci, draga !*•"

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Ambele forme pot fi folosite de oricine, chiar și de la un fiu la tatăl său și invers, sau la mamă. Cu excepția acestor puține cazuri, este întotdeauna Romano {meno cine este folosit» Romii din Italia nu au termeni de respect în raport cu cei mai în vârstă; alte grupuri și, de asemenea, romii din Dolenjska folosesc termenii „unchi" și „mătușă" în general, în timp ce aici se folosește întotdeauna numele». Chiar și în relațiile socru/soacră - ginere/noră, nu există termeni specifici de apelativ! socrii nu devin „rude", ci rămân „unchi" și „une telle" .

c) Într-o conversație normală, este obișnuit ca vorbitorul să insereze în discursul său numele ascultătorului, însoțindu-l cu adjectivul posesiv „gro , ^ri " (al meu, al meu): „ Onda so hit - fcjum , Zejo Mro ! HTnejek gâgl thûli goka ."", „deci ce-am văzut, Zejo al meu! era un gâgl atât de mare ca acesta..". Alte cuvinte inserate frecvent în locul numelui ascultătorului sunt: „ cavale mrale l, copiii mei!" și „ Romale mrele !, Roma mea 1"» ■ ■ ■ - ■ ' - ' ■■ , .>■■■ . '

Bun observator și mare cunoscător al romilor, un călugăr (poate părintele Mario Riboldi) a raportat următoarea „curiozitate în limba unui clan": „O exclamație de genul «parbleu!»"

„Este exprimată într-un mod caracteristic. Fiica lui Milenko, de exemplu, spune: „Menko!" (prescurtând numele). Și la fel fac și câteva dintre rudele ei. Sora lui Mate, Vilma, spune adesea „Mate!" pentru a-și exprima uimirea. Alții spun numele unui prieten. Aceasta se folosește chiar dacă persoana chemată nu este prezentă (ñom , 1971, 22). Romii spun că atunci când scot astfel de exclamații, „cheamă după ajutor" de la persoana invocată; este o cerere frecventă de ajutor, deoarece fiecare moment de surpriză sau uimire , trivială sau motivată, este o ocazie pentru aceasta. Când văd sau aud ceva nou, bizar, ridicol, înspăimântător sau rușinos, exclamația se declanșează automat. Într-o după-amiază din februarie R2, două bătrâne romnja, Lame și Kajma, vorbesc pase jag în jurul focului. Kajma povestește ultimele - aventuri ale unei căsătorii contestate de familiile celor doi soți care, după fugă, au fost separați. Auzind povestea, Lame începe să-l „strige în ajutor" pe soțul absent: după aproximativ o jumătate de oră , ea îi exclamase deja numele de optsprezece ori, de douăzeci și șase după o oră, de treizeci și șapte după o oră și jumătate, când cele două femei se despart! Din experiența noastră, numele prietenelor sunt rareori pronunțate, cele mai mari preferințe merg către numele soțului/soției, părinților și fraților/surorilor; în unele cazuri, fiilor/fiicelor, socrilor, verișoarelor.

În explozia exclamării, cele mai lungi nume sunt adesea scurtate, literele și silabele sunt omise; de exemplu Totaro devine „Toto!", Titano devine „Tito!", papera devine „Papra!" etc. Din acest punct de vedere, structura CVCV este economică din punct de vedere fonetic și foarte potrivită pentru această utilizare intensivă. Dacă ne gândim apoi că romano/mono apare mai ales ca o modalitate de a numi un copil care încă nu știe să articuleze bine cuvintele, este de înțeles că putem găsi multe nume formate dintr-o singură

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

consoană repetată. De exemplu, cunoaștem persoane numite Popa, Papa, Pipi, Pupi, Pupo și Pupa și probabil există...

alții ale căror nume acoperă toate celelalte combinații posibile .

V.5.3 Mulâno ïmeno .

■ Odată cu moartea, o soartă diferită așteaptă cele două tipuri de nume: numele romăno devine mulâno , în timp ce numele ga^ikâno nu este afectat de nicio prescripție.

Am auzit mai mult de un rom spunând că nu ar trebui să se mai pronunțe romano imeno pentru o persoană decedată, însă, în realitate,

Uneori, aceasta devine parte doar a dimensiunii Mulânl a membrilor familiei. Soțul/soția, părinții, copiii, frații/surorile, nepoții, nepoții, cu toții sunt obligați să nu mai pronunțe numele defunctului. Tabuul devine și mai restrictiv pentru rudele care locuiau adesea cu defunctul sau care aveau relații frecvente cu acesta. Alți romi nu trebuie să pronunțe numele defunctului în prezența unui membru al familiei sale și trebuie să ia precauția de a-l pronunța cu voce joasă, în cazul în care unul dintre ei îl poate auzi. Cei care nu fac parte din familie se vor referi la el spunând numele precedat de „ corflro ” sau „ cordri ” („sărac”); Rudele, în schimb, vor folosi termenii de rudenie, atât de rar folosiți, precedați și ei de „ corôro /-i” » „ mro corôro rom , mri cororl romni, mro corôro dat , mro ¿orfiro phral , săracul meu om, săraca mea femeie, săracul meu tată, săracul meu frate” etc. Dacă defunctul avea un nume care se referea la un obiect, acest obiect va fi indicat în alt mod, foarte ușor, cu ajutorul circumlocuțiunilor sau prin utilizarea termenului corespunzător * po gafiikâne* . Prin aceasta, nu vrem să sugerăm că romii fac un consum extrem de nume, că sunt obligați să inventeze constant un nume complet nou pentru fiecare persoană care se naște. Eșantionul de o sută de nume pe care l-am luat în considerare anterior include doar patru care sunt purtate de două persoane. Acesta este un procent foarte mic, care, în opinia noastră, ar putea crește dacă am lua în considerare un eșantion mai mare de persoane, dar care oricum ar ajunge cu greu la un coeficient de 10. Totuși, dacă luăm în considerare, pe de o parte, numărul limitat

numele morților pe care îi cunoaștem și, pe de altă parte, numele romilor pe care îi cunoaștem care trăiesc astăzi în Slovenia și aceia

„ raportat de P." Strukelj (1980:202-203)/ există unele dovezi ale unor repetiții. Aceasta înseamnă că romano Imeno nu rămâne veșnic mulRno , ci poate fi reciclat în momente diferite și în diferite comunități

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

de rome **(P).** Stocul de substantive po romane este foarte extins, în special pentru diferitele modalități pe care le-am văzut, cu care poate fi format; dar nu este infinit și sunt evidente unele preferințe poate - minime, chiar și în cadrul setului de substantive cu structură CVC. Diversitatea acestor caracteristici în comparație cu cele ale substantivului po gagikàne este în orice caz semnificativă. Le reprezentăm schematic în Tabelul V, I."

Imeno roman	gagikâno Imeno
1- devine mulano	1- nu te transforma într -un Mulano
2—neereditar	2- ereditar
3- stoc foarte mare	3- stoc redus
4- repetitivitate foarte redusă	4- repetabilitate foarte mare
5- repetitivitate non-familială	5- repetitivitatea familiei
6- angajare internă intensivă	6 - absența angajării interne

Tab, VI

Intensitatea tahou-ului pronunției și ascultării necronimului se estompează odată cu trecerea anilor, chiar și pentru membrii familiei. Acest lucru nu-i împiedică pe romi să fie incapabili să construiască genealogii lungi , atât prin intermediul gagikâno Imeno , cât și prin romane {mono . Neautomatismul transmiterii primului, utilizarea sa redusă și ignoranța care rezultă din acesta îl fac să cadă rapid în uitare. În ceea ce privește al doilea, raportăm următoarea contrapoziție. În 197P, părintele Riboldi relatează în Rom genealogia-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

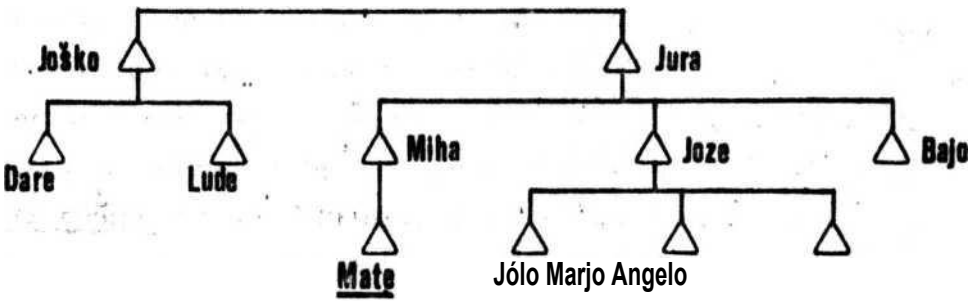

[Fișă V.2 (Sursa: gom, 1978:1 B]]

G-ul lui Zlato, care, ca orice bun rom Kalderás, își amintește cu plăcere de strămoșii săi, cei mai îndepărtați posibil. În anul următor, în 1979, aceeași revistă a relatat „încercarea" de genealogie (v, Fig. V.2) făcută de Mate, un hervato rom care dorea să copieze „testamentul" lui Zlato. Confruntat cu sărăcia amintirilor sale comparativ cu bogăția celor ale lui Zlato, romul se justifică! „Nu-mi amintesc, precum căldărarii din Magarja , de mulți dintre bătrânii noștri până la străbunici și stră-străbunici, dar pot spune cu certitudine că bunicul meu a fost un adevărat Rorp din Croația și că numele lui era Jura" (Mate, 1979).

Romii își amintesc puțin, uneori prost, și în orice caz nu vor să-și construiască genealogii, nu este o mândrie , dimpotrivă, este întotdeauna un risc de a nu respecta catârul , chiar și după mult timp. Aceeași recenzie relatează, de exemplu, judecata cuiva care îl cunoaște bine pe Tzigari și viața sa, potrivit căruia „Tzigari a scris o carte care le povestește celor de acolo istoria trecută pentru a aduna patru bănuți. Trecutul nu ne interesează. Trebuie mai degrabă să ne intereseze prezentul și viitorul pentru a continua mai bine. Și atunci nu trebuie să mințim atunci când spunem lucruri vechi" (Milenko, 1976). „Lucrurile vechi", phuráne riśa , îi privesc prea des pe morți pentru a putea vorbi despre ei într-un mod dezamăgit și cu prea multă ușurință.

În cimitir, pe piatra funerară, este transcris doar „ pagikSno imeno" , numele și numele de familie de botez. Întrucât P. Strukelj nu ne-a spus nimic despre acest subiect legat de romii din Doelnjska, ne-am propus să mergem să verificăm personal, iar în cele trei cimitire vizitate, la Kocevje, Novo Mesto și PreÉna, am putut observa procedura. Doar două morminte din Novo Mesto ne-au lăsat cu îndoiala că numele po romane erau înregistrate acolo lângă numele de familie. Pe multe morminte vechi din PreÉna, fără îndoială romi, numele po gagikâne nici măcar nu era înregistrat. În Italia, în orice caz, numele po romane nu apare pe mormânt, dimpotrivă, rudele în viaţă sunt cele care își au uneori numele po romàne scris pe cununi de flori: singura dată când un rom îl pune în vedere printre Gage .

V.5.4 MulSne ri ¿a .

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Fiecare familie are propriile sale mulâne riÔa , „lucrurile morților". Acestea constau în mici suveniruri care scapă distrugerii și, astăzi, în special fotografii în care apar părinții. Mulâne ri ça sunt păstrate cu extremă grijă și nu trebuie absolut deloc expuse. Doar persoana care le deține știe unde sunt păstrate, de obicei într-un sertar în kampfna , chiar și tele postja , sub pat. Dacă există și alte obiecte în sertar, mulâne rica sunt păstrate cu grijă separat de acestea, într-un mănunchi sau o pungă legată cu o panglică neagră. Chiar și albumele sau colecțiile de fotografii sunt separate în funcție de faptul că conțin persoane decedate sau vii. O fotografie în care este reprezentată o persoană decedată și alte persoane care sunt încă în viață este, de asemenea, considerată o mulâni **rlika , o** fotografie a morților, și pusă alături de celelalte mulâne zlike . De îndată ce cineva moare, avem grijă să extragem fotografiile sale din albumul celor vii pentru a le pune...

»

în cele ale morților. Chiar și albumul, sau colecția, de mulâne zlike este legat cu o panglică neagră. J. Dick Zatta ne-a spus că a văzut un album legat cu o panglică roșie, ceva ce nu am putut niciodată observa, dar care oricum va găsi o mai mare atenție.

departe,

.frf

Chiar și mulâne rica trebuie să rămână po miro , în pace; nu trebuie arătate prea des și în orice caz niciodată seara, pentru că asta ar echivala cu a „nu te ține" de ¿orora mulôra . Doar cel care le deține decide cui să le arate și numai persoanelor în care are încredere, sigur că nu-i va vorbi de rău pe morții săi. De aceea, mulâne rica nu se pretează la priviri dacă nu cunoști persoana care le va privi. Și chiar și atunci când știm, rezistența este mare. Mulâne rica sunt o proprietate prea familială și prea periculoase pentru a li se permite să părăsească kamp'ina . Chiar și atunci când proprietarul le arată, este mai bine să nu fie expuse în aer liber, pentru a evita privirile indiscrete și nedorite. Printre Jurămintele cunoscute , preoții, ca persoane ale morților prin excelență, sunt cu siguranță favoriți să pătrundă în aceste comori ascunse ale Romei.

V, 5.5 Catârul și istoria .

Cârtițele sunt puternice în controlul trecutului. Tăcerea, sau cea mai mare discreție impusă membrilor familiei, nu înseamnă în mod firesc că aceștia sunt complet uitați, întrucât memoria este o memorie continuă, prezentă în viața de zi cu zi. Însă intensitatea tăcerii pare întotdeauna direct proporțională cu intensitatea memoriei, iar cu cât momentul morții este mai îndepărtat, cu atât evocarea evenimentelor defunctului devine mai posibilă. Acesta este un proces fundamental la romani care are implicații remarcabile pentru controlul social, dar este un proces greu de înțeles din cauza modalităților în care se manifestă.

Un rom poate evoca figura unei rude decedate, dar disconfortul pe care îl simte este adesea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

evident. Unii repetă încontinuu fraze precum „Dumnezeu să-i dea raiul", „Sfânta Fecioară să-l ajute" etc., alții se limitează la a-l aminti cu formula „ ÿorôro ", dar la toți este evidentă dorința de a vorbi repede. În acest fel, romii evident nu pot construi epopei despre morții lor, care ajung să „moară" complet și definitiv odată cu moartea celor care i-au cunoscut direct. Romii pot spune „ povești de viață", dar acestea sunt întotdeauna „episoade din propriile lor vieți" care nu devin niciodată „tradiții" care să fie transmise - generațiilor viitoare. Cel puțin până astăzi, cultura nescrisă a romilor nu a produs cântece despre fapte și nu a creat figuri eroice, nici măcar figuri care să fie amintite din motive inutile: phurâne rlca , faptele antice, rămân prea...

zv

Legate de Mulane Rica . Legendele despre origini culese la începutul anilor 1960 de P. Strukelj printre romii din Bêla Kraijna - pe care le vom raporta în capitolul următor pentru alte considerații - nu mai sunt cunoscute de romii din Italia sau cel puțin nu mai sunt transmise. Exodul traumatic în Italia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial ar putea deveni poate un mit în câteva generații, dar probabil va avea referințe generale și impersonale. Poveștile de viață culese și scrise de specialiștii Gage , precum cele ale lui Tzigari, Rave și ale altora, nu par, deocamdată, să păteze acest proces. Dimpotrivă, constatăm un sentiment general care variază de la nepăsare la ostilitate deschisă față de poveștile scrise dictate de romi , care - ni se pare astăzi - probabil nu vor fi citite de viitoarea generație alfabetizată ca piloni ai genezei lor.

Dacă istoria este ceea ce o epocă consideră util de observat dintr-o altă epocă, așa cum a afirmat J. Burckhardt (citat de Chesneaux, 1976), este evident că „ catârul" face tot posibilul pentru a-i împiedica pe romi să se angajeze în sondarea trecutului: un istoric rom care să exploreze „Registrele morților" ar fi cu adevărat de neconceput. Istoria romilor este „scurtă", iar memoria lor, în măsura în care mecanismele - creierului uman o pot „prelungi", este tabu, redusă și aplatizată de mecanismele culturale care o controlează. Ceea ce afirmă Milenko este doar parțial adevărat, și anume că trecutul nu îi interesează pe romi; este mai corect să spunem că ceea ce îi interesează pe romi este să aibă un control de fier asupra trecutului, deoarece istoria este văzută ca o amenințare a dezordinii - mai întâi datorită tăcerii și apoi uitării.

■ Există însă momente când trecutul unei persoane este diseminat, iar aceste momente sunt, de asemenea, o parte integrantă a modalităților de control .

Evenimentele trăite de un rom sunt proprietatea sa și, atâta timp cât trăiește, numai el are dreptul să vorbească despre ele. Este cert că romii bârfesc, și chiar mult, dar o fac întotdeauna într -un mod aproape ascunsă și ca și cum nu ar fi influentă: cuvintele pot răni și am văzut cum romii se tem de puterea lor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

malefică . Când romii mor, această proprietate, constituită din experiența sa, este supusă aceluiași tratament ca și ceilalți. Acest lucru este, desigur, mult mai dificil de executat, dar tensiunea este perceptibilă. Să luăm, de exemplu, cazurile de mulâno hâbe (mâncarea preferată) și mulâno fmend (nume). Perioada în care aceste proprietăți ale defunctului sunt tabu variază foarte mult, dar, în afară de asta, au aceeași sarcină! lăsând celor care nu sunt rude prerogativa de a mânca un anumit lucru și de a pronunța un anumit nume (și același lucru este valabil și pentru multe alte lucruri Mulane). Un tabu pentru unii devine un fel de avantaj pentru alții. Același lucru se întâmplă și cu evenimentele trăite de defunct: în cuvintele care urmează morții, când pentru familie amintirea este cea mai vie și evocarea cea mai dificilă, ceilalți romi își reînsușesc într-un fel viața defunctului, amintindu-l frecvent în conversațiile lor. Episoadele vieții ies la iveală, anumite **aspecte** ale vieții ies la iveală și calitățile acesteia sunt în sfârșit enunțate. Transmiterea memoriei este astfel îndepărtată de membrii familiei, iar comunitatea încearcă să și-o însușească. În timp, așa cum mâncarea și numele își pierd tabuul, viața decedatului poate fi evocată de membrii familiei, dar o memorie neantrenată cultural nu-i va face niciodată eroi. Cervantes avea un câine care spunea: „Amintirile se golesc, viețile nu se întorc”.
„Ei bine, limbile obosesc, faptele noi ne fac să le uităm pe cele vechi. ”

V.6 „ Kêri remaria” și „Kêri pe ramana ”.

În romaniță nu există diferențe lexicale între „blas phémer” și „jurer”: primul verb poate fi tradus ca kêri r ama **ns** (sau remana), iar al doilea ca kêri pe ramâna . adică „a se face ramâna [11”] . Raman„ * este varianta de plural a unui lexem foarte răspândit, care poate fi găsit realizat în diferite dialecte chiar și ca romana , romaja , armana , harmana , axmâja și romaj/pe (v. Uhlik, 1983:99; 14R, 299, 300, 400) și care poate fi tradus prin „blesteme”. Prin urmare, romii consideră că „blasfemează” atunci când „fac blesteme” și că „jură” atunci când „se blestemă”. Dorim acum să reamintim că alte grupuri din Peninsula Balcanică păstrează separat lingvistic „a jura” de „blasfema”. De cele mai multe ori, primul este „a mânca sovel **sau solax ”, adică un „jurământ” (xa-sovel și variante), iar al doilea, tocmai, „a blestema” (vezi Uhlik, 1983). Faptul că romii noștri au redus prima față de a doua, prin eliminarea completă a actului de „a mânca”, este semnificativă, după cum vom vedea, iar practic, operațiunea a avut loc grație influenței limbii slovene în care verbul zakleti indică „a blasfemia”, iar forma sa reflexivă, zakleti se indică „a jura”.**

Eu

Agenții evocați în ramena pot fi devlSra (zeii) și catârul , dar ramâna se adresează întotdeauna celor vii: sieși sau altora.

Romii se „devin” Ramana atunci când vor să susțină un adevăr în fața altora și când se angajează să facă ceva în fața altora și/sau în fața lor înșiși. În ambele cazuri,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

ei pot invoca

ca „garanți" unul sau mai mulți dezvoltatori , catârii săi sau toți împreună. Prin urmare, este evident că ramândt-urile , pe care le-am tradus prin „ blestemele mele", sunt în realitate „blesteme condiționate" dacă romul se supune blestemului dezvoltatorului și/sau al catârilor săi dacă ceea ce afirmă nu este adevărat sau ceea ce promite nu se va face. „În general, putem spune poate că romii tind mai mult să

invocă devlôra atunci când își promit ceva. Ei numesc această promisiune cu termenul italian voto (jurământ), făcută în general unui sfânt, în schimbul unei grații sau al unei favoări. Chiar și în alte cazuri, devlôra poate fi invocată, dar din punct de vedere psihologic, ramana invocate prin intermediul môle -ului sunt mult mai temute.

Romul „face* [1] ramana atunci când se adresează direct devi ra și devel , Dumnezeu (vezi cap. VI) sau când dorește sau impune altor romi să se comporte într-un „anumit fel" cu albinul său . Ramana făcută împotriva lui devel este în general constituită din blasfemiile tipic italiene, rostite doar în italiană de către romi , unde Dumnezeu este adresat prin cele mai diverse epitete; sunt comune printre oameni și, psihologic, nu ne temem de efectele lor. Cel mai probabil, blasfemiile în italiană erau deja cunoscute de romi înainte de sosirea lor în Italia, deoarece chiar și slovenii le cunosc și mulți le intercalează în conversațiile lor. Celelalte forme de ramana , care pentru romi constituie adevăratele blasfemii, sunt într-adevăr foarte temute și insultătoare . Din momentul în care sunt considerate ca atare, noi

Să ne abținem aici de la a raporta formulele po romane , oferind doar traducerea franceză, în încercarea (naivă) de a le atenua greutatea (9). Nimeni nu spune nimic dacă un rom *kêri remania devin* , îl blasfemează pe Dumnezeu; dar dacă *kêrl ramena mûlen* , blasfemează mortul altuia, dorindu-i sau ordonându-i să „își mănânce morții", poate începe o luptă pe moarte. În același fel, cele mai teribile *rame na* pe care un rom și le poate „face sieși" sunt cele în care dorește să „își mănânce morții" dacă nu își respectă niciodată promisiunea pe care și-o face sieși.

Importanța acordată acestor ramana nu le împiedică să fie pro-

abuziv. Dimpotrivă, îi auzim frecvent pe romi și chiar pe copii blasfemiind în acest fel. Ocazia, modul de **PRONUNȚARE** și solemnitatea acordată momentului vor face din aceste Formule cuvinte puternice . Un rom care le abuzează le invalidează, un rom care le folosește **LA** momentul oportun le face teribile: Sufletul, părăsind tabăra și dorind să fie sigur că va găsi locul liber la întoarcere, proclamă: „cine se oprește aici să-și mănânce morții!" Câteva momente mai târziu, sosește Cibo, care este a sufletului și, ignorându-și ramanti-ul , se așază liniștit în locul liber. Ceva timp mai târziu, este avertizat despre blestemele rostite ; neștiind ce să facă, petrece literalmente o noapte nedormită gândindu-se la blestemul care cade asupra lui

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

și decide să rămână doar după ce toți romii l-au convins că ramana sufletului sunt fără efect din două motive: în primul rând, ea abuzează de el prea des și în al doilea rând, este extrem de imoral să le rostească în acest scop. Cibo rămâne, dar între cele două familii , relațiile rămân întrerupte mai bine de un an. Când două familii se ceartă, blestemele aruncate de la una la alta înfloresc în fiecare moment. Dar „a le trimite să spună" prin intermediul altcuiva este una, a le spune direct persoanei în cauză este alta. Nu credem că exagerăm când spunem că amenințarea de a auzi **ramena este fundamentală în controlul violenței. Un rom** care are o dispută în desfășurare evită să se întâlnească cu adversarul său, mai ales pentru a evita să audă ramanti-ul. că acesta din urmă **i-ar putea da sau i-ar putea dori. Și când situația este atât de tensionată, doar intermediarii pot promova o apropiere. Dacă, în schimb, un rom se confruntă cu adversarul, știind ce va găsi, înseamnă de fapt că este pregătit pentru orice.**

Trebuie să atragem atenția asupra a două aspecte: cine sunt morții pe care ne temem să-i „mâncăm" și de ce „mâncarea lor" este detestată în acest fel.

Ramena poate indica cu precizie care persoană moartă trebuie „mâncată ", de exemplu „Mănâncă-ți mama (moartă)"; „ca să o poți mânca pe mama ta (moartă)" și, la forma reflexivă, „ca să o pot mânca pe biata mea mamă dacă...". Mai des, se aude, în general, î

„mănâncă-ți morții!", „ca să-și mănânce morții" etc. Într-un mod precis sau mai general, morții sunt întotdeauna distinși: sunt rudele decedate. Ceea ce implică faptul că cineva ar putea „mânca" și morții, adică rudele decedate, ale altuia. Un blestem care ar suna astfel: „Ca să-mi mănânci **morții " ar fi un blestem care l-ar viza pe vorbitor și nu pe ascultător, deoarece primul este cel care „își oferă" morții celui de-al doilea , care ar putea foarte bine să-i „mânce", presupunând că acceptă oferta. Blestemul, așadar, nu rezidă în faptul de a dori să fii „canibali" în general, ci în dorința sau dorința de a fi „canibali" ai rudelor, adică ai unor persoane al căror nume este interzis să fie pronunțat - atât de mult pronunțat când erau în viață -, ai unor persoane a căror mâncare preferată este interzisă să fie consumată: „endo-canibalismul" este tabu, nu „exo-canibalismul", chiar dacă cineva are mare grijă să nu ofere „en re repas" propriul mort altora. Toate acestea, este inutil să subliniem, sunt de ordin simbolic și ar fi inutil să le vedem ca pe o supraviețuire a unui antic exo-canibalism real.**

Să ne amintim acum paginile din La pensée sauvage în care Lévi-Strauss ne indică „analogia foarte profundă pe care peste tot în lume, gândirea umană pare să o conceapă între actul copulării și cel al mâncării" (1962 J139).

În romaniță , „a mânca” este „ hal ”, în timp ce „a avea act sexual” este, cu un termen greu, „ kûri ”. Aparent și lingvistic, se pare că nu există nicio legătură. Totuși, dacă consultăm excelentul dicționar al lui Uhlik (1983) care se referă în principal la dialectele țiganilor prezenți în Iugoslavia, constatăm că aceștia sunt mari „mâncători”. VeEbexa- (din care ha- este o variantă a dialectului romanic) folosit la absolut poate însemna: a mânca, a mușca, a roade, a distruge, a ucide, a răni, a demola și, referit la părțile corpului, a mănânca. Forma reflexivă poate însemna a fi tulburat, a lupta, a fi iritat, a-și face griji, a se certa, iar dis-oute se numește și „mâncare”, „mâncare”. Apoi, „a mânca” anumite

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

lucrurile capătă semnificații precise:

A mânca excremente, a spune prostii, a se dezonora, a se plictisi;

mănâncă , râde, fugi ;

a mânca frica: a se teme, a fi impresionat;

a lua lovituri, betonează: a fi bătut;

a mânca palme: a fi pălmuit;

mănâncă culoarea (și furia mă mănâncă): mă enervez

a mânca pâine: a se hrăni, a se întreține;

a mânca foc: a avea o perioadă proastă;

mănâncă riu fou: a îndura focul;

a mânca vorbe înjurătoare: a înjura;

a mânca rușinea: a fi dezonorat;

a mânca, a râde, a suferi! a suferi;

a-și mânca cuvântul (cuvânturile): a-și încălca cuvântul;

a mânca bani, bogății; a cheltui, a consuma, a risipi; a mânca norocul: a ruina, a cauza ruină.

Apoi găsim o serie întreagă de „alimente” alcătuite din părți ale corpului uman:

Mănânc piciorul: fug;

Îmi mănânc oasele, mă distrug, muncesc din greu, mă răsfăț; îmi mănânc spatele: muncesc din greu;

Am mâncat creiere, am convins;

Mănânc fața: dezonorez;

Mănânc capul: ucid, șterg, distrug; """J.

Îmi mănânc capul! Mă sinucid, mă ruinez, mă scufund!

Îmi mănânc limba: mă plictisește să spun că uit limba mea maternă;

Îmi mănânc sângele! E adevărat! Îți spun!

Mănânc inima ca să tulbur, să penetrez, să distrug J

Mănânc în inimă: enervez, jignesc;

Îl mănânc în inimă: îi ating inima;

Mănânc într-un ochi: estimez, judec;

Mănânc din ochi! Vrăjesc;

Mănânc testiculele: le ador,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

În unele grupuri, în cele din urmă, pentru a spune „vă rog”, se pot folosi următoarele expresii de politețe:

(?' un bărbat) Îți mănânc testiculele, îți mănânc penisul, (către o femeie) Îți mănânc vaginul, (în general) Îți mănânc inima, îți mănânc plămânii (goliți de alte organe interne), dar și: te sărut, lasă-i să mă îngroape.

....

După cum vedem, „a mânca” este rareori asociat cu coitusul, dar de cele mai multe ori cu „consumul” sau „crima”, fie ele fizice, morale, psihologice sau economice, sau în orice caz cu stări de „tensiune” de diferite tipuri. Chiar și în expresiile politicoase, unde „a mânca” este strâns asociat cu sexul (chiar și cu „sărutul”), îl găsim legat de „înmormântare”, adică de moarte.

Revenind la mai mulți romi , trebuie să căutăm dacă există și între ei corespondența a mânca-a ucide-a avea relații sexuale. Bogăția de „mâncăruri” pe care am găsit-o în alte grupuri nu se verifică astăzi printre romii noștri; totuși, verbul „ a hal” păstrează ideea de a mânca, a consuma-a ucide (amintiți-vă că visul cu dinți implică moartea).

„ A avut prima lui dragoste : și-a mâncat toți banii” (chiar și în afacerile eșuate) J

„ Leske rado hâve sa kangeri ; aș fi mâncat toată Biserica” (spune a unui preot care se comportase urât); „ Avea celălalt : îl mănânc de viu ♦ îl ucid”;

„ Îi mănânc inima ■ Îl rănesc,”

Îl jignesc."

Și o găsim și într-o formulă politicoasă 8 „ Haw tro muj î Îți mănânc fața ■, te rog”. Rețineți, dimpotrivă, că pentru mare Roma , „a mânca organele genitale ale cuiva ” este extrem de jignitor și se spune doar în momente de tensiune:

„ Haw tro kar : Îți mănânc penisul - Te omor.”

Relația dintre „a mânca” și „a face sex” este

Mai greu de găsit, deoarece „ kûri * este un verb foarte greu și tabu. Nu știm ce ar face etnologul dacă uneori nu ar exista copii; ei pot adesea dezvălui cele mai ascunse și greu de observat lucruri, atât de mult încât - după cum am văzut - „inocența" lor îi salvează chiar și de catâri . Există o glumă pe care o fac pentru a se acoperi reciproc cu ridicol și rușine. Un copil îl roagă pe altul să spună un astfel de cuvânt, iar el răspunde în rimă î.

- „Phen: gurumni l" **- „Spune vacă l"**

- „Gurumni", **- „Vachp".**

-„Ai lakerli palumni!" -„Ca să-i poți mânca fundul!"

- „Phen! Lantso!" **- „Spune: lanț!"**

- „Lantso", **- „Lanț",**

-„Ești oare ' <lja pu tantso!" -„Ca să poți să-ți fuți o curvă în cur!"

-„Phen î papfri!" **-„Spune! hârtia l"**

-"Papfri", **- "Hârtie",**

- „Te has leskero piskiri!" - „Ca să-i mănânci penisul!" Aici găsim verbul *kurl * intercalat cu *hal* în exprimarea dorințelor pentru acte sexuale considerate extrem de *gadno* , murdare și defăimătoare, „A te însoți imoral" înseamnă „a mânca". Dar „a te însoți imoral" înseamnă și „a muri social" (dacă nu chiar) din mâna unui părinte. Acum câțiva ani, în Campo, doi tineri au fugit împreună, dar a fost o uniune imposibilă, deoarece unul era unchiul matern al celuilalt. Între ei, relațiile sexuale erau interzise. Neputând să li se alăture, părinții au „ucis"-o pe fată, rezervându-i tratamentul decedaților „they hrOlent se kampina personnelle".

ramena nui de a „mânca morții" înseamnă B.lorsî „ca să-ți poți ucide morții având cu ei relații neîncetate, mortale și murdare ". Romanii nu țin banchete funerare precum Megarja , însă când Tapi ne-a descris cum îi vedea între ei, a subliniat că „ceilalți sunt cei care mănâncă, nu „familia morților". Acum, acest lucru nu pare a fi întotdeauna adevărat, dar este semnificativ faptul că el a preferat să „vadă" corespondența în cadrul diferenței de ritualuri. La fel cum „noi nu ne mâncăm" morții, ei mănâncă mâncarea oferită în

-■ic" ■■

își onorează morții. Este evident că, pentru Tapi, vagarje nu sunt în esență atât de „săraci" pe cât ne-ar face să credem aparențele; de asemenea, nu își „mănâncă" morții.

Vn Negru și roșu.

Înainte de a încheia acest capitol, să aruncăm o privire asupra siriholpgiei culorilor pe care am avut deja ocazia să o menționăm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

În gama de culori (ferhe), cele marcate simbolic par a fi în esență negrul (kaln), albul (parno), roșul (loi o) și verdele (zéléno). Este semnificativ faptul că romanii considerau, din punct de vedere semantic, negrul ca fiind opusul - să spunem așa pentru o clipă - albului și roșul ca fiind opusul verdelui. Această ultimă opoziție este în orice caz mult mai puțin evidențiată decât prima, deoarece, așa cum verdele nu poartă încărcătura și cantitatea simbolică pe care le posedă roșul, în schimb, aceste opoziții semantice nu corespund opozițiilor simbolice la care ne-am aștepta , întrucât, de fapt, negrul este conceput ca fiind opus roșului și albul verdelui. Să reprezentăm [cele] patru culori într-o specie bidimensională și să le conectăm pe cele aflate în opoziție semantică între ele prin două segmente, ca în Figura V.3. Într-o astfel de situație, lingviștii spun că, din punct de vedere semantic , negrul este în opoziție antipodă cu alb (și invers), iar roșul în opoziție antipodă cu verdele (și invers). Pe de altă parte, ei le numesc pe celelalte opoziții ortogonale, pe cele existente, de exemplu, între negru pe o parte și roșu și verde pe cealaltă și așa mai departe (vezi Lyons, 197R: 233). Vedem, așadar, că pentru romi, două dintre cele patru opoziții

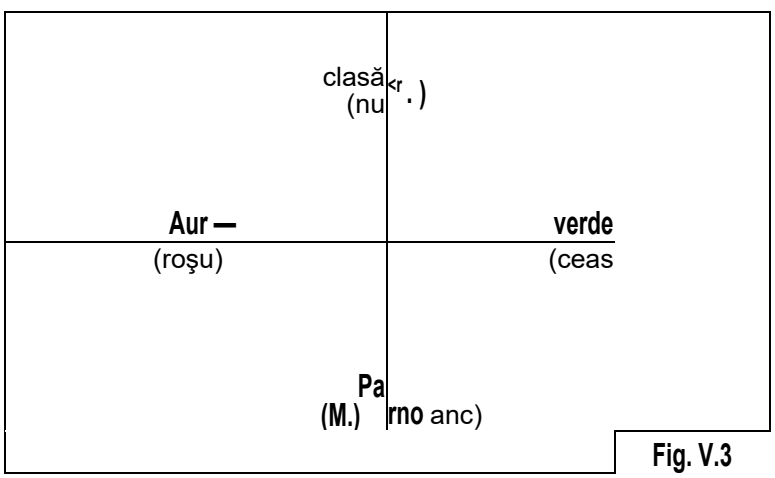

Fig. V.3

Posibilele culori ortogonale sunt marcate simbolic până la punctul în care devin dominante chiar și față de cele antipodale care, din punct de vedere simbolic, tind să se contopească. Am menționat deja că nnir se referă la moarte, doliu, nenorocire, noapte, preoți , călugărițe (pentru cei îmbrăcați în negru), în timp ce roșul se referă la viață, noroc, lumină și călugări (îmbrăcați în maro, dar văzuți ca „roșu" în contrast cu negrul preoților). Acum, albul, la fel ca negrul, este încărcat negativ, deoarece este sinonim mai presus de toate cu boala și spitalul. Romilor nu le place deloc să fie spitalizați și, dimpotrivă, încearcă să iasă cât mai curând posibil, chiar și împotriva sfaturilor medicilor. În caz de spitalizare , ca în cazul priveghiurilor funerare, romii nu sunt niciodată lăsați singuri, iar vizitele sunt foarte frecvente, din partea rudelor sau

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

nu. Verdele, la fel ca roșul, este, în schimb, marcat pozitiv, chiar dacă încărcătura sa simbolică este foarte limitată, la fel ca și evidenta sa. Singurele date pe care le avem provin de la doi soți: ea a spus explicit odată că a ales un material pentru fusta ei în care roșul și verdele ieșeau în evidență, deoarece primul poartă te bajt , norocul, iar al doilea sastipe , sănătatea; el a povestit că, odată, când a fost internat la camera de gardă, a refuzat să se întindă pe patul acoperit cu o pânză albă („dacă nu aș fi fost bolnav, m-aș fi îmbolnăvit definitiv") și i- a spus doctorului să pună una verde peste ea, care era în cameră : „M-au trimis imediat, spunând că am tensiunea arterială puțin cam mare și că ar trebui să vin la un control din când în când. Dar am fost învățat cum să folosesc acest lucru (mahometrul) ; l-am cumpărat și mă descurc singură, fără să merg la medici." Acest sistem în patru culori este de fapt un sistem diaric, deoarece verdele este „inclus" în roșu ca potențialitate pentru viață, în timp ce albul este „inclus" în negru ca potențialitate pentru moarte. Contrastul dintre culorile roșu și negru este cel mai încărcat de referință simbolică. Cele două culori sunt antagoniste: roșul este întotdeauna utilizabil,

y V ml i cu excepția cazurilor în care cineva este în doliu, negrul este folosit doar atunci când cineva este în doliu. Roșul atrage norocul și ține nenorocirea departe . Negrul este un semn al morții; dacă este purtat atunci când cineva nu este în doliu, poate aduce moartea. Am spus deja că unii, chiar dacă sunt în negare [1] , preferă să poarte haine închise la culoare decât negre, pentru a nu atrage alte nenorociri asupra lor.

Găsim unele dintre aceste credințe în rândul populațiilor cu care romii au fost în contact. În nord-estul Italiei, credința că preoții și călugărițele aduc ghinion, spre deosebire de călugărul norocos, era foarte răspândită în trecut ; așa cum exista o credință în puterea terapeutică a roșului, care ajuta la „respingerea" bolilor, un contrast între negru și roșu este atestat în anumite zone ale lugoslaviei, dar poate era un simbolism foarte difuz. În secolul al XVII-lea, abatele Fortis scria că printre morlaqués (muntenegreni), când erau în doliu , „femeile își înfășoară capul într-o batistă albastră sau neagră, acoperă tot ce era roșu în hainele lor cu negru" (v, Stahl , 1974:121). Știm deja că multe grupuri de țigani își „construiesc" cultura jucând aceste mici jocuri, adică luând anumite elemente din culturile înconjurătoare pe care le întâlnesc pe parcurs, reutilizându-le în propriul lor beneficiu; pe de altă parte, noi...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

mvmn* d>*întrucât nu luăm tocmai aceste elemente exogene încorporate care marchează diferențele dintre diferitele rase«?, chiar dacă studiul acestor achiziții este singurul care împodobește ■'■■ începuturile sale. La romani , „este atât de pp 1 fi ont dacă să găsim credința asupra opoziției om/rege**, „Eu” am luat ritualul banchetului funerar. Abatele Fort! avem decrete atât printre Morlachi, cât și poate ambii erau prezenți în * celelalte populații balcanice f "> • ir'.nr n de ^enquot ftirèhrs este cu siguranță foarte extins), dar romii, la rândul lor, vor să critice, așa cum am văzut , __ . .banchet funerar) dos Megarje , tocmai pentru că nu „acceptau” acest obicei.

reinterpretat romanii credința despre culori ? Au încorporat-o în modul lor de a trăi moartea , lucru pe care îl vom discuta în capitolul următor. Nu am văzut niciodată...

Mulane ri ra zv sunt legate între ele cu o panglică roșie, dar - așa cum am spus - acest lucru ne-a fost confirmat de J. Dick Zatta, care cunoaște foarte bine un grup local de romi. Le-am văzut legate doar cu panglici negre, ceea ce implică faptul că atât roșul, cât și negrul pot fi adaptate acestei funcții . Prezența roșului , așa cum era de așteptat , este vizibilă și în alte părți. În unele morminte din Mande , mijloacele de locomoție (mașină , dubă) sunt reprezentate în relief, iar aceste mijloace sunt colorate într-un roșu aprins. Aici negrul „ tace”, se subînțelege, dar „în aer”, ca în orice situație care se referă la morți. Roșul și negrul pot apărea , prin urmare , împreună (de fapt sau într-un mod ascuns), negând contrapoziția și exclusivitatea care le disting, în anumite situații care au legătură cu morții, în cimitir .

eu »

cimitirul adevărat al familiei sau în „cimitirul familiei” din Mulane Rica .

Inversiune și tranziție V.P.

Limba nu ne ajută prea mult să înțelegem cum percep romii catârul . Ei îi împart cu grijă pe cei vii în romi și gage , iar această dihotomie este întărită prin distincția lingvistică.

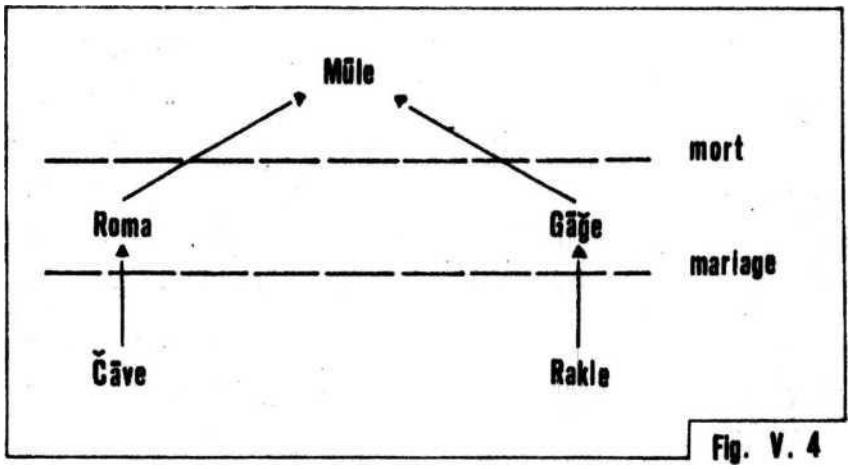

Fig. V. 4

Adesea, copiii lui Rdma (peșteră) sunt copiii lui Rage (rakle). Dar distincția pare să dispară după moarte ! Gage „și romii devin catâr ” Se pare, așadar, că nașterea face ca un individ să devină câvo sau raklo , că această distincție se menține după căsătorie, când unul devine rom, iar celălalt gage , dar că se pierde după moarte, când toți devin catâr . „Dar această situație, prezentată în figura V.4, este în mare măsură o orbire lingvistică ce ascunde multe lucruri. „Respectul” pentru morți este doar o față a monedei care se referă la cealaltă, frica de morți: îi respecti pe morți pentru că te temi de ei. Dacă sunt mai puțin respectați, trebuie să aștepți răzbunarea morților, al cărei efect cel mai grav este acela de a provoca noi morți. După datele cercetării , apar câteva întrebări, care unesc majoritatea credințelor și comportamentelor rituale referitoare la catâr <-> ” ;

1) respectul tinde să fie unitate în timp,

?•) respectul tinde să inverseze comportamentele cotidiene, care

3) sunt restabilite odată ce opresiunea respectului încetează.

Aceasta este o situație tipică de „trecere” care arată cum moartea este un proces gradual și nu unul singular. Romii fac distincție între cele două categorii: givdo manusa (viu) și dns mu1 n nan- nusn (mort), dar trecerea de la una la cealaltă nu este simultană.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

născut la nrt fizic: [41] presupune* o stare de «moarte-viu» de tranziție de tip trei dacă «Viață». Lucrul este și mai complicat, deoarece în acest pasaj, romanii sunt practic obligați să țină cont de diviziunea dintre Roma și GnXe , pe lângă cea dintre rude și nerude.

Gage-ii morți nu interferează prea mult cu viața Gnn-ilor. Orice întâlnire cu ei pare să aibă în principal o funcție informativă , adică să poată afirma că mulii există cu adevărat și că se găsesc de obicei în locul pe care îl dețineau când erau în viață sau în locul în care au murit. Mulii gage se comportă în același mod ca și mulii vii : alungă mulii borna când ajung pe teritoriul lor. Dar acești muli nu- i îngrijorează **prea mult pe romi** ; dimpotrivă, vedem în a treia noastră poveste că un rom se prezintă drept antagonist și îl înșeală pe mulo în același mod în care ar încerca să înșele un Gogo viu . Cele patru - povești [1] : Relatate exemplifică reeditarea zilnică în care Rnma fug de muli și uneori îi confruntă, direct sau prin intermediul copiilor care nu suferă acțiunile de replică .

Muln -ii din Rnma își schimbă comportamentul! Par să acționeze așa cum acționează Gage-urile (vii sau morți) și, într-un fel, îi obligă pe cei vii să-i trateze ca Gage . J, Gkely, a ajuns și ea la această concluzie corectă în observarea țiganilor englezi , așa cum am văzut în introducerea acestui capitol, dar această „concluzie” este aici pentru noi doar un aspect al unei situații de tranziție și al unui sistem mai amplu care reprezintă simbolic, într-un mod inversat, relațiile cotidiene.

Există unele dovezi care arată că morții sunt încă considerați „vii” și că „moartea” defunctului este un proces gradual. Multe morminte din Italia poartă semnele morții. Ne-ar fi plăcut să includem aici fotografia unui mormânt din Mande, în multe privințe exemplar, dar știm că familia (încă în doliu) nu ar fi fost întru totul de acord.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

În mormânt, în loc de obișnuita fotografie cu bust, există o fotografie a defunctului la locul de muncă, ca comerciant de fier vechi; există o statuetă cu 3 ani , Thérèse, din care era foarte dezbrăcat, o dubă roșie în relief, unde vedem o persoană la volan și o mică lampă electrică . Doar numele nagikâno este menționat acolo, iar datele nașterii și ale decesului nu sunt indicate . Aici, defunctul este încă „în viață". Nu găsim negrul , este ascuns, dar am văzut deja că în „mormântul" făcut de mulâne rica , se pot folosi panglici negre sau roșii pentru a lega „amintirile", în special fotografiile, care reprezintă „viața" defunctului. Ritul funerar are, de asemenea, multe elemente de „viață", să menționăm doar executarea muzicii preferate și faptul că membrii familiei ...

O mie își pot scrie numele romani în coroane . Se adresează CU defunctului cu numele sub care defunctul îi cunoaște (i-a cunoscut). Faptul că romii nu scriu numele romani al defunctului pe piatra funerară constituie, în opinia noastră , doar o posibilitate care nu este exploatată ; logica sistemului simbolic ar permite perfect acest lucru și am menționat că acest lucru se întâmplă probabil în unele morminte din Slovenia. Mai mult, tot în opinia noastră , sistemul ar putea permite ca un rom să pronunțe...

numele Mulano CU când merge să viziteze cimitirul. Nu avem nicio certitudine în această privință (stânga), dar ar fi perfect coerent, deoarece acolo unde se găsesc rămășițele ' se află mûlo . Am văzut că în a treia poveste, mûlo este descris ca fiind alcătuit din schelet, prin urmare tangibil, Oppr i Q În concepția ries loria, nu există o diviziune clară între suflet și trup : la nivel lingvistic , cadavrul și spiritul sunt întotdeauna numiți mûln (11) și la nivel real, chiar dacă mûln are caracteristici care scapă experienței cotidiene , se prezintă cu propriul corp. De aceea nu au niciun motiv întemeiat să fie dezinteresați de oasele morților, pentru că ei sunt morții : „Într-un caz, o familie nici măcar nu a vrut să distrugă piatra funerară a unei rude care fusese exhumată, au pus oasele în mormântul soțului/soției lor (decedat / decedată în vârstă de peste douăzeci de ani)"

și apr^s) „să-i graveze numele pe noul mormânt, deoarece au așezat vechea piatră funerară: o persoană decedată cu două pietre funerare. Prin urmare, am putea crede că mülo poate trăi atâta timp cât d.l nu ajunge la extincția fizică totală a corpului său și că, până atunci, este potențial activ. Dar dacă în mort se pun semnele vieții, [nu] ale morților, cei vii, la rândul lor, își asumă semnele morților, care sunt abandonate treptat pe măsură ce „amintirea" mortului se estompează, adică pe măsură ce extincția sa socială avansează. În tabelul V.2, rezumăm principalele comportamente pe care membrii familiei le urmează în cele trei faze în care unul dintre ei este „viu", „nemort" și „mort" definite ca fiind „voment".

	în viaţă	vânt mort	munte
nrgtkono irncnn	—		_
Roman / mono	J.	–	are.
termeni de rudenie	-	.1.	—
mâncare	-r	-	4-
bunuri	"	-	•
hab-î tati on		–	r
relații sexuale cu soțul/soția	•!	–	•î*
relații sexuale nv [n] n consangvinitate	-	–	-
teritoriu	Eu -	x	—
fotografie	-	-	-
roşu	-Eu-	–	+
negru	-		-
par	-	1-	-

To oh ■ V

Să vedem că, de cele mai multe ori, comportamentele de tranziție sunt opuse celor din viață și că comportamentele din viață și cadourile [1] Moartea (finală) corespunde întotdeauna. Știm deja că timpul interdicțiilor este diferit și că tocmai cel al mul ~nn fmeno este cel mai greu de murit, condensând puternic esența mortului: putem spune fără nicio îndoială că atunci când un rom își permite să audă mai întâi și apoi să pronunțe numele defunctului său, aceasta înseamnă că acesta din urmă este definitiv mort . Chiar și tahnu-ul mulêno mistn este mai limitat. Trdina afirmă că locul este interzis timp de cinci ani (citat în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Rtrukelj, 19P0: 211) printre romii nomazi din împrejurimile Novo Mesto; în Italia* nu am auzit niciodată de date fixe, ci doar de libera decizie a rudelor: oricine „insistă asupra acestui lucru", în teorie, nici nu ar mai putea merge la locul unde a avut loc moartea. În esență, comportamentul opus implică, de fapt, că cei vii îl tratează pe „mortul viu" ca pe un Gâgo . Dar asta nu înseamnă, în opinia noastră, că defunctul a devenit un Gage și că nu există nicio diferență, în caz de moarte, între Gage și rom. Romii se comportă în Rage doar atunci când nu sunt „complet morți", doar în faza de tranziție când cei vii se ocupă de extincția lor socială pentru a permite „reintrarea" în societatea lor. Aceasta

Întoarcerea nu are loc complet odată cu sfârșitul doliului, care reprezintă doar o tranziție în cadrul tranziției. În mintea unui rom, părintele decedat rămâne un rom, dar un rom cu un comportament aberant, deoarece este tipic negativ Gage-ului . Vom vedea în capitolul următor că există o corespondență din partea Gage- ului care produce ființe care, deși sunt Gage , își asumă caracteristici pozitive în ochii romilor: divinitățile .

Odată stabilit acest lucru, ceea ce ar trebui să ne atragă atenția nu mai sunt inversiunile de comportamente care, pentru logica sistemului , ar putea fi foarte numeroase, ci cazurile care nu admit inversiuni și care, dimpotrivă, nu le iau în considerare sub nicio formă.
negativ. În tabelul V.2, apar trei cazuri:
»
Fotografie: „Romii nu ar trebui arătați prea ușor – am văzut – dar nici măcar fotografiile cu cei vii nu sunt la fel de impresionante ca în culori." Este rar ca un rom să-și arate fotografia și și mai rar ca un rom să-și dea fotografia primei persoane care i-o cere. Dimpotrivă, există o rezistență vizibilă la a trece cu vederea fotografii cu sine sau cu familia cuiva, care pot fi oferite persoanelor de cea mai mare încredere. Romii se tem foarte mult de romani . Faceți fotografii și acestea pot fi făcute atât pe cei vii, cât și pe cei morți .
Teritoriu: Călugării fixează mormântul Rnmn în regiunea în care se află corpul lor, adică acolo unde se află cimitirul. Cimitirul este punctul de referință al „zonei" specifice unei familii. În această zonă, este probabil ca defunctul să fi trăit cea mai mare parte a vieții sale sau să fi construit capitala vitală gagikâno pentru supraviețuire printre cetățeni . În această zonă, este foarte probabil ca membrii familiei să continue să trăiască chiar și după dispariția socială a familiei: aceasta este adevărata și singura moștenire pe care Roma o poate transmite: Furia unui anumit teritoriu. Ceea ce este izbitor atunci când vizitezi cimitirele din Dnlonjska este că mormintele Rnmn, comparativ cu cele găsite în Italia, par foarte neglijate. Ar fi necesar să avem anumite date pe care P. Rtrukolj nu ni le oferă pentru a trage anumite concluzii; În orice caz, se poate sugera o interpretare: în Italia, romii au sosit recent, iar împărțirea teritoriului economic nu este încă definitivă, așa că se bazează pe respectul *pentru* mormânt în încercarea de a consfinți, față de ceilalți romi și față de romi , dreptul lor de a rămâne în zonă; în Dolenjska, în schimb, zarurile au fost aruncate de mult timp, iar cimitirul și-a pierdut importanța, dintr-un punct de vedere ostentativ, ca element simbolic al

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

însușirii acestui teritoriu de către romi .

Actul sexual: limitele tabuului incestului și canibalismului

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Semnificațiile simbolice nu coincid perfect. Un văduv nu își poate „mânca” soția, iar o văduvă nu își poate „mânca” soțul, chiar dacă cei doi ar putea avea în mod natural relații sexuale. În ceea ce-l privește pe soț, găsim, așadar, inversiunea: relațiile sexuale, implicate în „canibalism”, cu soțul decedat sunt interzise, la fel ca multe alte lucruri. Dar în ceea ce privește rudele de sânge, nu există inversiune. Trebuie menționat că, de obicei, văduva, mai ales dacă este în vârstă, este persoana care tinde să prelungească doliul și cea care tinde să arate că „ține” cel mai mult la el, ceea ce demonstrează că reintegrarea unei văduve în societate este mai complexă decât pentru orice alt membru al familiei. Uneori, pentru soț, defunctul nu va „muri” niciodată definitiv și va trebui să delege celorlalte rude datoria de a „avea relații sexuale cu el” prin repetițiile alianței matrimoniale care, așa cum am văzut, sunt foarte intense. Interdicția incestului între - rudele de sânge este dusă la nivel simbolic: protejarea de tulburarea incestului se regăsește la toate nivelurile. Putem concluziona că non-inversia are loc în circumstanțe vitale ale supraviețuirii, cum ar fi sănătatea fizică (blesteme foto), sănătatea economică (teritoriul în care se produce) și sănătatea socială (incestul). Toate comportamentele inverse sunt tranzitorii ; între Gage și Roma, uniunea comportamentelor este doar temporară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

VEZI DEVLDRA.

Despre religia „ țiganilor ” s-a scris totul și inversul tuturor , despre „ Credința ” „ țiganilor ” s-a scris și, prin urmare , ni se pare dificil să găsim o breșă prin care să ne inserăm discursul, fără ca acesta să cadă în deja spus sau în banal. Criticile aduse mai multor autori care au tratat acest subiect ar fi ușoare, dar le lăsăm în condei și ne limităm la a observa că mulți au băgat totul în aceeași pungă, vorbind în general despre acești sacrosancți - este cazul să spunem - „ țigani” sau abstragând imprudent „religiosul” din contextul social mai larg al unui anumit grup. Așa că vom face un efort să uităm majoritatea lucrurilor pe care le-am citit, deoarece ni se pare că multe dintre discursurile care s-au rostit sunt prea „egoiste ”. Într-o caricatură de Schulz, Linus i-a spus lui Cherlie Crown: „Ai dreptate... Religia este un subiect foarte delicat!”

VT. 1 Mulțumiri lui Devl —

• £

În romanistă , nu există termeni care să desemneze conceptul nostru de „sacru”, atunci când vor să exprime „ceva similar”, hompii spun pur și simplu că un lucru este „al lui Dumnezeu”, „ devleskero riši ”, folosind genitivul termenului Óevel (Dumnezeu) sau, mai rar , adjectivul corespunzător Δεικανο ρικι” . Dar utilizarea lui *de- v'eskpr-* este mai largă și poate însemna orice lucru sau persoană care „are legătură” cu Δειλανο ρικα . Astfel, cineva care crede poate fi indicat ca * devleskero geno* , persoană a lui Dumnezeu; un * gratinant* este, de asemenea, un * dev' eskero geno *, la fel ca o persoană religioasă și, în general, toți cei care „țin” de Δειλανο προσεκτικά . , constând în esență din biserici și sanctuare și temple ale lui Dumnezeu, medalii mici, imagos pi-BUSOS etc.

Romii spun că cred „în” Dumnezeu, *p g^i pe Devle^ko* , sau că cred „în” Dumnezeu, *paci pe ando Devel* , și ei înșiși traduc fără ezitare verbul reflexiv *pa8i pa* prin italianul *crederc* (a crede) ; Prin urmare, nu vom încerca să pătrundem în jurul a ceea ce este credința pentru romi (v. Needham, 1972), am auzit doar doi romi de douăzeci de ani afirmând că nu cred în Dumnezeu, dar am văzut unul dintre ei aprinzând o lumânare în biserică înainte de un botez. Dacă în anumite contexte este suficient să știi că cineva * paci pe Devl^ske * , crede în Dumnezeu, pentru a-l recunoaște ca *devleskero * , al lui Dumnezeu, de cele mai multe ori este recunoscut ca „om al lui Dumnezeu” doar cel care se comportă bine din punct de vedere moral, conform așteptărilor romilor. Opoziția *devins pe kero* Rom / *hengeskern* Rom (romii diavolului) este adesea folosită pentru a distinge romii care se comportă bine de cei care se comportă rău (față de alți romi). Furia poate fi, de asemenea , *deyleskere nu hengeskere* , în

sensul de a se comporta bine sau rău , dar comportamentul lor (chiar și între romi) este întotdeauna - evaluat în funcție de ideea pe care romii o au despre drept și nedrept. „Religiosul” și „moralul” și, prin urmare, „socialul” nu sunt una în viața romilor, sunt inseparabile .” Important este să crezi, pentru că aceasta este o mică parte a faptului de a fi om, indiferent de distincțiile care se pot face. 1. Rage poate fi flămând, Ruanri, un rwandez , care se autointitula musulman, a explicat unui grup de romi cum se roagă cineva în moschee; nu l-au batjocorit deloc și au recunoscut că până și Rahénc sunt ai lui Dumnezeu. Vorbind despre un Rage Șido , un evreu pe care îl cunoștea, un rom ne-a spus că și el este, fără îndoială, un om al lui Dumnezeu. El a remarcat doar faptul că nu a fost botezat . „În adâncul sufletului, nu l-ar costa nimic, nu-i așa ?” Dacă ceea ce indicăm ca „sfera religiei” este atât de înrădăcinat în viața romilor, este inevitabil să ne așteptăm ca aceasta să nu poată face abstracție de construcțiile cognitive, sociale și simbolice pe care le-am discutat în capitolele anterioare și că constituie chiar un aspect integrant al acestora.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

VT.? Dezvoltare și dezvoltare în oraș .

Înainte de orice altă considerație, oferim lista ființelor supranaturale care se încadrează în categoria devlesker- en en

raportând numele pn romane și traducerea lor po gàgikâne pe care o fac marnes-urile Romei.

- Devel 5 it. Rio (Dumnezeu). (Se știe că El este acolo și că poate decide evenimentele acestei lumi și viețile manus a . El poate răsplăti și pedepsi și se poate întâmpla peste tot, deoarece Devléste htle bare vasta Dumnezeu are brațe lungi. Unii spun că trăiește în rai, unde recunosc în Calea Lactee „drumul lui Dumnezeu", devléskero drom ; alții spun că El este peste tot, alții nu paradizo , în paradis, un loc neidentificat care nu este în această lume, dar alții neagă existența perad -fzo . Forma sa rămâne imprecisă, iar romii nu se obosesc să-i dea contururi precise. El este acolo și asta e tot. El pare să nu depindă de nicio altă ființă, cu excepția baj(t) („noroc, soartă) de care, după unii, nu poate) a se sustrage. Uneori, baj(t) și Devel par să corespundă, dar nu ni se pare că bajt este o forță personalizată așa cum este Devel . Devel este blasfemiat doar po gafiikâne .
- Devlôro (lit. Mic zeu), Jézus : it. Gesu (Isus). El este fiul lui Devel , are puterile acestuia din urmă sau poate puțin mai puține. Știm că a fost un om și că a murit pe cruce, ucis de un anumit Gage . Este poate mai invocat decât Devel , dar, la fel ca Tatăl, pare destul de inaccesibil .
- Devlôri (lit. Mică zeiță), Majka boza , Majka bozitsa (4. „Mamă divină" croată), Gagôri (lit. micuța Regi): it. Madon(n)a (Fecioară). Ea este mama lui Devloro , are puterile lui. Se știe că a fost o Gêgi . Romanii au o venerație deosebită pentru ea.

și ea este, fără îndoială, cea mai invocată dintre toate ființele supranaturale . Ea este cea care îi ajută pe romi într-un mod special. Imaginea ei este prezentă în multe campanii .

- Devlôra , sveti. : it. Cantină) , (Sa-'nt(e)s). Sfinții sunt numiți și „zei mici". Termenul italian santo / sante și colui de origine sioûeno-croată s veto (< sve t) sunt de obicei folosiți pentru a indica un anumit sfânt, de exemplu Raint Anthony etc.,

dar în „grup" , cei 3ānti sunt devlnra , zeii mici. Însă un sfânt sau mai mulți sfânți nespecificați pot fi indicați și prin rievlôro și devlôri . Uneori, putem discerne o ierarhie

între dezvoltatori, alteori par să aibă o putere

egalat, mai puțin întotdeauna - mai puțin puternic decât Revel , decât. , Devlôro, fiul noului vel. și Rovlôri cea goală , mama lui Revlnro . Unele grupuri locale au propria lor cale sau propriul lor moș Crăciun cărora li se adresează foarte des în invocații, frecventând bisericile lor și păstrându-și imaginile în kamp -fna . Unii romi din nord-estul Italiei recunosc însă o superioritate incontestabilă lui Pictor Antoine , al cărui sanctuar se află la Padova. Pentru lucruri foarte importante , se merge la el gol, la el și cu brâul local împreună.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

rfeyi sau a. assl stent D - nv"l pentru a ajuta sau a pedepsi oamenii, dar nimic, de fapt, cu Devlnri , ele sunt cele mai „încărcate munci rie" rie

partea nomelui. RcvéT și toți rivelHra pot pedepsi, dar ei sunt în mare parte invocați* pentru ajutor și, spre deosebire de miile lor , nu sunt temuți. Nu există absolut niciun risc ca ei să vină printre cei vii și să se facă văzuți de ei. Chiar dacă s-ar întâmpla asta, cu siguranță nu ar fi ceva de ascuns ; unii romi s-au dus la Lourdes, știind foarte bine că acolo apăruse Devienne și tocmai pentru a cere o sursă. Un rom, dimpotrivă, ar râde. Noi am râde într-un loc în care ar apărea un citilo ca să -i ceară ajutor.

Povestea lui René (pl. - Ponge) , diavolul, nu este prea luată în considerare. P. Rtruke'ij (19pntRR? - 2R5) relatează două povești în care apare, dar printre romii din Italia nu am văzut o mare considerație pentru el. Ni se pare că este apreciat în special în felul de a spune, mai mult decât a exista ca un Atrr? pripsonn 0 * 1 ! no hnngnnc , 30 rH nhl r» f *Hpngnsknro Rom* , *ongenkero Rage* , *Rom du riiablo*, *Gâgn du diahl.c* etc. Bătrânii spun că poate fi exprimată sub forma *rie sep*, *serpenh*. A. Rao (19R5e14R) și R. Rhlik (19P-3J243) relatează că unii Manu?rie din Franța și unii romi din Iugoslavia asociază epilepsia cu diavolul **și o numesc, de exemplu , *â IlmBtâ* sau pur și simplu *banga* (diavoli). Rama ai noștri, pe de altă parte, o numesc cu termeni de origine slovenă, *padavftsa* (< slov. *padavica *) sau * bozats * (< mov. * bozjast*); acest ultim termen, printr-o ciudată „coincidență", are aceeași rădăcină ca termenii sloveni precum *bog* , *bozji* , Dumnezeu, divin. Mulți romi asociază epilepsia cu diavolul; romii noștri, sub influență slavă, o asociază cu Dumnezeu.**

VI.3 Natura devlôrei •

Originea creștină a panteonului romilor este evidentă, iar romii înșiși spun că sunt creștini catolici și că au fost dintotdeauna catolici. Nu vrem să intrăm în o mie de considerații deja făcute despre religia „țiganilor", dacă este vorba de „sincretism" sau „ simbioză", dacă există un „nucleu primitiv" (vezi, de exemplu, Cozannet, 1973, 167-7D) SAU dacă există elemente ale unui șamanism antic (vezi Sanerov, 1970) etc., etc. Să începem în schimb cu o generalizare pe care specialiștii în antropologia religiei au afirmat - o deja de mult timp : „Acțiunea eficientă a oikosului " /»mediul/ în formarea culturii se manifestă în mod clar și în raport cu activitatea religioasă și magică (...). Nu doar expresiile conceptuale și teoretice sunt strâns legate de * oikos , ci și manifestările rituale . Și este pur și simplu logic ca acest lucru să fie adevărat. Într-adevăr , primul și imediat scop al religiei și al maniei este de a ușura povara existentă a condiției umane, care ar fi complet iluzorie și ineficientă dacă activitatea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

religioasă și magică nu s-ar mișca în raport cu situația ambientală în care condiția umană își prinde consistența ! (•♦•)

Cel/Cea/Cei/Cele

„Relația intimă dintre ecosisteme și etnosul religios-magic trebuie, prin urmare, considerată importantă și fundamentală” (Hernerdi , 1944 : 363-364). Pe baza acestei relații intime, R. [Hernerdi] construiește o tipologie formată din „teism silvan”, „teism rural” și „teism pastoral”. Cu această terminologie, el dorește să evidențieze tema centrală a cercetării.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

-despre Dumnezeu, dar nu ideea de Dumnezeu ca fiind tu și diferența pe care o persoană căutată și -o asumă prin relația cu ecosistemele corespunzătoare" fl9* 7 4:365),

se dezvoltă „ relația intimă "* între : 1. mecanismele interne ale mai multor Pome și mediul lor particular , experimentat de ei ca fiind format mai presus de toate de „ natura-umanitate" a lui Gage . Căutarea divinității trece prin două căi : 1) presupunerea credințelor magico-religioase ale lui Gage sau, cel puțin, referindu-se în mod expres la ei ; ?) „divinizarea aceluiași mediu, adică a lui Gage ". Dacă pigmeii nu „deifică" pădurea , nici fermierii nu subliniază fertilitatea pământului și a familiei, dacă popoarele pastorale „accentuează caracterul ceresc al ființei supreme" (v. Renerd- , 1974 ; 363-396), Poma, din ființa lor, privilegiază umanitatea-„natura" în care sunt cufundați.

Referirea la credințele populațiilor non-țigănești ni se pare o constantă a tuturor romilor din Italia, cu excepția unor i'ajfar ja care, în ultimii ani, au îmbrățișat credințele seculare ale Bisericii Evanghelice (vezi Piqsere, 19P4h). Cu terminologia propusă de Gernardi ('974) și de Reo (19PP), am putea poate generaliza discuția pentru a vedea dacă putem vorbi despre un „teism" specific „peripateticii"; dar nu ne interesează aici să dezvoltăm adăugarea l) # care se încadrează în abordarea mai generală a modalităților de dobândire a trăsăturilor culturale ale populațiilor Gage , așa cum am menționat în introducere . Acesta este punctul ?) care trebuie să ne atragă atenția, și pentru că ni se pare că nu a fost niciodată luat în considerare de alte grupuri de romi .

În Italia, nu am auzit niciodată mituri despre originea romilor spuse de romii noștri și nu am găsit nicio urmă a lor, nici cea mai mică, în literatura disponibilă. Din fericire, inepuizabilul P. Gtrukelj umple încă o dată golurile noastre și poate chiar pe cele ale romilor pe care îi cunoaștem. Nu credem că facem extrapolări ilicite pentru a ne demonstra teza, deoarece

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

noi am adunat în Italia mai multe povești și cântece pe care le relatează și, prin urmare, legendele pe care le publică, chiar dacă nu știm dacă sunt încă spuse de romii din Italia, fac parte, fără îndoială, din tradiția lor.

a) Una dintre aceste legende, culesă în 1962 la SentjerneJ, se referă la faptul că într-o zi, în paradis, Dumnezeu s-a dus să-i găsească pe Adam și Eva. Deoarece le era rușine că au mulți copii, i-au arătat lui Dumnezeu doar pe unii dintre ei și i-au ascuns pe ceilalți. Dumnezeu i-a întrebat dacă cei din fața lui erau toți copiii pe care îi avuseseră Adam și Eva, iar ei au spus da. Dumnezeu s-a mâniat și a spus că, din acel moment, va avea grijă doar de cei pe care îi va vedea, în timp ce cei care fuseseră ascunși vor deveni țigani. Adam și Eva trebuiau să aibă grijă de aceștia ; ar fi trăit în păduri și ar fi rămas mereu fără casă. Doar ceilalți, de care el însuși avea grijă, ar fi avut o casă și un pământ (^trukelj, 1900:225). Acest superb mit nu este o poveste izolată, deoarece autorul ne informează că a cules o variantă a acestuia chiar și în ¿rnomelj. Trăsăturile esențiale par a fi:

1) Rome și Gage sunt frați pentru că sunt copiii lui Adam și ai Evei;

?) Gage sunt presupuși copii ai lui Dumnezeu;

3) Romii sunt singurii copii ai lui Adam și Eva ;

4) Gage au pământul ;

5) Romanii vor locui în păduri, dar nici măcar pădurile nu vor fi ale lor: „ Cigani pa ne bobo dohili ni césar ” (da, traducem exact: „ și țiganii nu vor avea nimic”).

Așadar, Roma și Gage sunt, fără îndoială, hnmmcs (ma nAsa) deoarece sunt copiii acelorași părinți (vezi nivelurile 1 și 2 ale taxonomiei etnice), dar Dumnezeu și teritoriul aparțin doar Gage . ! opoziția dintre Dumnezeul Gâje - nnfonts- rie și Roma = nechează, râde Dumnezeu apare și noi râdem la alte povești :

b) F.'rrie nu-l găsește pe dn Ingemnnt la RrthV'cm "și a petrecut noaptea într-un grajd. Când s-a născut fiul său, ceilalți au strigat ! „Țigani !”. După pedeapsă, ei înșiși au devenit țigani (19f).

n) când Perir și Iosif au fugit din Egipt, au trebuit să meargă

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Erau oameni la țară. Deși unii îi băteau în bătaie de joc, spunând că sunt țigani; din cauza batjocurii lor, ei înșiși au devenit țigani (-19F0:??5-?26) .

d) O altă serie de povestiri se referă la celebrele cuie de pe cruce: țiganii au făurit cuielе pentru a-l pune pe Hristos pe cruce și pentru aceasta au fost pedepsiți și trebuie să călătorească prin lume (19RT) !22¥1). Dacă această persoană apare ca un Gâgo doar indirect, Iosif, Maria și fiul ei apar, fără îndoială, ca Gage după ce au „creat" Acasă. „Pe de altă parte, am indicat deja că Fecioara poate fi desemnată tocmai ca Gagôrl , micul și dulce Gfiri : „ Te tu straf^ni Regflri , fie ca Fecioara să te pedepsească !"

Și ceilalți care deviază sunt înotători . Relatăm două episoade. Într-o zi, vorbim cu bătrânul Tapi despre posibilitatea de a merge la Síntes-Maries de la Mère pentru a vedea cum se desfășoară acest celebru pelerinaj al „țiganilor". Începem să-i explicăm puțin despre legenda celor două Marii și a Girante Carah, dar vedem că se uită la noi râzând :

Tapi! „Ce este această Careh ? O țigancă, o homni ? Noi : Povestea spune asta ."

Tapi : Asta e imposibil ! N-am auzit niciodată ca Roma să devină Canti .

Noi ! Nu știu dacă e adevărat; asta spune istoria și se pare că Home , sau Franco, o cred.

Imposibil ! Ascultă: dacă e sfântă, atunci nu a fost țigancă ; dacă a fost țigancă, atunci nu e sfântă. Dar ce fel de țigancă este o țigancă care devine sfântă !

Noi : Și de ce se spune corna în Franța genul $ n atunci ?

„Tapi î, dar tot nu înțelegi, tu ! van love , na , pentru bani, nu! Dacă spui că sunt o mulțime de Gage care merg să vadă..."

Cu altă ocazie, ni s-a întâmplat să le arătăm lui doi romi, de abia douăzeci de ani, o ilustrație care îl reprezenta pe Ceferino Jimenez.

25 de tone

Malla, zis Pelé, un kalo spaniol din anii RG despre care se spunea că merita canonizarea. „Cum îl cheamă pe cel pe care vor să-l facă sfânt?", ne întreabă unul dintre cei doi Pama. „Pelé", „A, și așa? Doar un rom care se numește așa poate deveni sfânt !", *cu* o referire clară la termenul roman „ pele ", care înseamnă testicule.

Pe scurt, cei care au datorii sunt Gage : Gage este cel care are puterea de a canoniza și este clar că ei canonizează doar alți Gêge . Producerea de ființe supraomenești de care romii trebuie să se „agațe" este împărțită echitabil între Gâ^e și romi :

*

Primii sunt producătorii de devlSra , al doilea sunt producătorii de mtjle.

VI.4 Ras^ja' si halige Gage •

Romii nu numai că cred în zeii Gage și îi concep ca fiind Gage , dar cred și în abilitățile slujitorilor cultului Gage , care sunt și ei Gâ-§e . Preotul catolic [rasa j] este probabil cea mai ambiguă persoană dintre manúsa și se pot găsi opinii și comportamente complet opuse față de el de la un rom la altul și de la un moment la altul. Natura sa de Gâgo nu este niciodată pusă la îndoială: a fost gâgo înainte de a deveni rasaj , rămâne gâgo după și rămâne gâgo chiar și după moarte. Ca atare, știm că se comportă ca Gâge și, prin urmare, trebuie tratat ca...

Gâgo . Dar el este și Gâ§o -ul medierii prin excelență între romi și catâr , mediator între romi, Devel și toți devianții.

Se pot avea relații economice cu preotul, ca Gâgo . Acesta este de obicei considerat proprietarul bisericii în care lucrează și, ca atare, foarte bogat. Toate schimburile economice privilegiate de romi sunt posibile : cerșetoria , comerțul și furtul. Ca Gâgo , el poate chiar să le dorească pe femeile romilor: „Deci soția mea era pe stradă și cerea pomană , nu! Și un preot vine la ea și o întreabă dacă vine cu el. «Te plătesc - spune el - nu degeaba». Soția mea l-a alungat imediat și la scurt timp după aceea, ajung și eu. Ea îmi spune ce s-a întâmplat și eu imediat: «Unde este, de ce unde merge? » Dar el fugise. Altfel, știi, aș fi mâncat biserica și tot presbiteriul .” La fel ca Orge , este puțin probabil să nu aibă și el o soție și, hai să râdem, este exact așa : „Renarde, P'rf [1] ... la început , a venit cu noi pentru o penitență, singur, acum mulți ani. Aveam pe In Karavano și pe el un cort, ca un nenorocit... (și acum s-a așezat și el , inclusiv profesorul, Tla art knmpfna și soția lui, și el ". Știm că castitatea este prescrisă msn J a , dar : „Cred că nici măcar Ceints nu reușesc să reziste... N- am auzit să fi vrut să sfânte pe cineva care s-a lăsat ucis mai degrabă decât să meargă cu un Còno ,. trebuie crezut că nu i-a plăcut..." Știm că rasaja depind de episcopi și că Papa este capul, dar da, acesta din urmă este inaccesibil pentru schimburi economice , unii se laudă că au reușit să vândă aur unui episcop ! " Nu știu dacă a fost cu adevărat episcop , nu vede boneta mică "Rnuge, ești ! Peste zece milioane..."

Coma se bazează adesea pe re^nja ca mediatori cu genovezii și astăzi în Italia, printre toți romii, ei sunt probabil cei cu cea mai mare prezență de persoane religioase care conviețuiesc cu „țiganii”. Prietenia cu un preot este una dintre numeroasele prietenii utile pentru „ capitala țigănească” și am văzut deja că romii preferă să o acumuleze prin relații apropiate, decât să urmeze canale birocratice. Tocmai pentru aceasta, ca să fim preciși, trebuie spus că un grup local din Roma este alcătuit dintr-un nucleu de frați și câteva familii înrudite cu aceștia, plus unul sau mai mulți Gaffe prezenți mai mult sau mai puțin temporar. De obicei, este alcătuit din misionari, persoane religioase sau laice, dar uneori este vorba de voluntari din asociații pro-țigăni, profesori, studenți. Credem că practic nu există niciun furnizor care să nu fi trăit cel puțin o zi cu un Goffo . Toate aceste evaluări - inclusiv etnologul , desigur - pot servi pentru propria capitală pagikâno și cnc< pare o procedură tradițională, fftrukelj (1900:dé) bet" a unui preot - care reușise să colecteze 1 ir a dictiqnnnlre pq rnrnÎnc fqui r <”to lost), c [n] qu ▪ '.mpl.iqun nue ce preot [n] .1 05 < frecventat și că a fost acceptat de [acesta] . Conform unei mărturii, F'ihn (197F) își amintește: „Și în Slovenia am avut un preot care era interesat de țigani . El chiar și-a făcut actele și astfel oamenii noștri puteau circula fără reglementare. Eram tânăr pe atunci, pentru că era înainte de război, iar [preotul] avea deja aproape cincizeci de ani. Era preotul unui [sat] numit Amhruso Ambrug , lângă Ljubljana. Pentru nl- [1] sau mai jos , trebuie să luați drumul care merge de la Ljubljana la Movn mestn, prin Zagradoc, Duanri nn este în Zagradec, virați la dreapta spre Zvircn /T'/ir£r/ și ajungeți imediat la. Amhrusso. Încă îmi amintesc foarte bine toate drumurile." Conform unei povești relatate în Rom (i9R3:41), există și astăzi în Govo Mesto un preot care urmează Căminul și știe să vorbească romane . Preotul cunoaște bine

complexitățile slujbelor Gage și, prin urmare, este automat să-i ceri servicii și ajutor. Trebuie să acționezi uneori cu viclenie, ca și în cazul celorlalți Gage. „ Noul nostru preot a sosit : acum trebuie să începem să-l rugăm încetul cu încetul să facă ceva pentru noi. Să așteptăm puțin , altfel se va plictisi repede de noi.”

Ca legătură între cei vii și catâri, el este, fără îndoială, de temut și ținut departe: un rom ne spune : „ Nu m-aș căsători niciodată cu un preot pentru că merge cu catârii ”. Am vorbit deja despre acest aspect și, prin urmare, ne referim la capitolul precedent. Este important să subliniem aici că ambiguitatea sa derivă mai ales din faptul că este văzut ca o legătură cu ambele categorii de ființe supraomenești în același timp - catârii și muncitorii . - a cărui natură este destul de distinctă, precum și pentru decalajul existent între concepția despre ries romi și cea despre riu rasaj chiar și ei îl consideră mai presus de toate drept gâgo al morților, în timp ce se prezintă ca fiind garǀo lui Dumnezeu. Se întâmplă, așadar , că, în funcție de relația bună sau rea pe care un rom reușește să o stabilească cu un preot, acesta îi va atribui o caracteristică în funcție de situația momentului , pescuind printre funcțiile sale ambigue. Pentru unul,

Preotul va fi evitat , pentru celălalt (poate fratele său) va fi căutat; unul va face incantații împotriva nenorocirilor dacă îl întâlnește pe stradă, celălalt îl va pune să inaugureze noul automobil pentru a preveni accidentele,

v_f

Slujbele rasajului sunt necesare în două momente : pentru botez și pentru înmormântări, imediat după naștere și imediat după moarte. Copilul trebuie botezat pentru a intra în lumea oamenilor, în special în cea a romilor, iar botezul trebuie să fie efectuat de către rasaj , deoarece numai un rasaj are puterea și capacitatea de a valida un botez. Aceleași gesturi și aceleași formule ar putea fi făcute și rostite de altcineva (lâno), dar nu ar avea nicio putere. Prin urmare, romul , în timpul vieții sale , nu ar putea cere slujbe de la un preot pentru sine, ci este obligat să le ceară pentru alții, pentru cel care urmează să intre și pentru cel care urmează să părăsească lumea oamenilor.

Ca „eênp de Ri eu", preoții sunt cei mai apreciați care vin dpvlôra Și ar putea deveni ei chiar înainte de moarte. Don Mario Riboldi, un rom care frecventează romii de treizeci de ani și care, fără îndoială, are multe de povestit etnografului (traducerile sale romanice ale prevestirilor îndepărtate demonstrează o cunoaștere excepțională a viziunii romane asupra lumii) se înșeală - credem noi - cu o ocazie ! „Și astfel, într-o zi, un rom, auzindu-mă cântând un cântec de Crăciun pe care mă săturasem să-l compun , a venit acasă să spună : «Don Mario este un adevărat Dumnezeu», adică «este cu adevărat un om al Romei». Niciunul dintre bărbații care l-au ascultat nu a spus nu" (Riboldi, 1912 - RR). Ri , după cum credem noi, acest rom era un herve, el voia doar să spună asta, poi - ce în romane , o propoziție ar fi „Don Mario este un adevărat om de Crăciun , Don Mario este un adevărat om de Crăciun " .

Dacă preoții sunt bătrâni și dacă preoții vor fi de gradul I , este de neconceput ca un rom să devină preot sau ^{frate} sau ca un rom **SĂ** devină soră. Din câte știm, există $^{doar\ două}$ surori rome în Italia ; una este o Kldornston , iar cealaltă pare a fi...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

- marc Rnmn . Cât despre **1P** 'prcii.èrd, într-o zi ne-a lovit un rom :

„CNN Hctgarja nu mai știe să inventeze. Acum există aceleași.”

Eu

„Pe cine încep să se dea drept preoți? ” Referindu-se la creștinii care au îmbrățișat doctrinele Bisericii Evanghelice și care sunt reprezentanții Bisericii Romano-Catolice : » Aceasta care a devenit soră, vei vedea că dacă nu sunt suficiente , au motive mai bune”. Sursa nu este sigură și va fi în orice caz o femeie abandonată acolo jos de părinți și care a durat

A trăit într-un institut de Gage (nmnkn, 19PH1; ,■ '(ir- . .- ¿Ț !n, 5. H*

În timp ce serviciile rituale ale altora sunt solicitate, re^éjo Sont demandés pour les serviciile hnlige (sau hajl ipe)gêjje sunt de obicei solicitate pentru sine sau pentru rude care au intrat deja și nu au părăsit încă lumea bărbaților. Expresia „ hAline gage ” este împrumutată din dialectul dfftarja și înseamnă : „sfinții dogi”. Oamenii din Roma numesc aceste persoane și cu termenii italieni „ sente ” și „ sănătate ” . Aceste persoane, aproape toate femei, sunt frecventate în principal în scopuri terapeutice, pentru a preveni sau combate bolile. Credința în abilitățile lor este răspândită, iar romii sunt dispuși să călătorească mii de kilometri și să cheltuiască milioane de lire pentru a putea beneficia de serviciile lor. Un vindecător, adică un „sfânt”, în centrul atenției în zilele noastre, de exemplu, trăiește și practică în sudul Italiei, în Puglia, dar mulți romi din nordul Italiei iau trenul și merg la ea pentru a fi vindecați . Aproape toți romii au amulete și săculeți mici atârnați la gât, primite din mâinile haligi gâgi , iar mai mulți romi au ars păturile scumpe urmând dispozițiile ei. Aceștia sunt, fără îndoială, oameni „ai lui Dumnezeu” care, poate mai mult decât raSaja , sunt capabili să rămână casti (vezi și Riboldi, **1975-135) 8** dar, la urma urmei, sunt mai puțin cunoscuți decât preoții și, prin urmare, mai puțin ambigui.

VI.5 Kangérl și mesa .

În 1959, un preot din Koševje a spus că „în țara noastră,

Țiganii numiți Hudorovic și Brajdic primesc doar sacramentul Botezului. Sunt, de asemenea, înmormântați conform ritului religios catolic. Nu primesc alte sacramente"* (citat de Karpati, 19621111). Un misionar care trăiește printre Borna în Italia ne scrie într-o scrisoare personală în august 1983, după o călătorie la Oolenjska: „M-am dus să-l văd pe preotul din KoSBvJE (•••)•El îi vede pe romi doar atunci când vin la el pentru un botez sau pentru o înmormântare." Dacă lumea divinului este o lume produsă de Gage , practica divinului urmează modalități pur romanice , atât în Italia, cât și în lugoslavia.

Romii numesc mesa (< it. messe , liturghie) orice rit religios , fără distincție, celebrat de un preot. Chiar și atunci când mai multe persoane se adună pentru a se ruga, a citi Biblia etc., romii spun că „fac mesa " . Ei recunosc că mesa se poate face oriunde , dar locul său privilegiat trebuie să fie locul sacru al Gage-ului , kaneeri (sau kingori), bisericii. Timpul lui Dumnezeu, mesa și locul lui Dumnezeu, kange ri , sunt evenimente și spații lăsate mai presus de toate în seama Rage-ului . Chiar și în grupurile locale unde există un misionar catolic, participarea la „msa făcută în tabără" este aproape zero ! Este corect că rrsnj o face , dar rămâne treaba lui, când, deși cineva participă, adesea o face mai mult din „respect" pentru preot decât din dorința de a participa ; romii sunt gata să alerge la un preot care „contează" și sunt obișnuiți să disprețuiască mișcările și autoritatea preotului în Regat . Chiar și grupurile în care există cerere pentru toate lecțiile ca lunile fundamentale pentru ele, aceea a slujbei și a înmormântării , să fie celebrate într -un mod organizat , ^în biserica din ¨ msa 4 ¨ . **Q** și nu tabăra **HU** sau în cnrm/pne transformat nn égiUsn,

„Încercările catolicilor, ale Romei, continuă să-și urmeze propriile ritmuri de practică. Dumnezeu și toți micii zei nu trebuie „venerați", misticismul este complet

v /

necunoscut printre [1] Este datoria rosrj să țină legătura cu Ri nu ; ei au mai mult decât orice * la care să se gândească ~ o spunem sjbns —

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

•și <=5 este destinat devlBra Pentru a putea fi ajutat atunci când controlul asupra acestui „celălalt" devine precar, ritmurile practicii nu sunt cadențate precis, ci urmează cerințele momentului sau pot fi atunci când un rom decide din proprie voință să-și dea un ritm și niște obligații.

Romii merg la biserică în principal pentru a cere ajutorul devianților și pentru a le mulțumi pentru nido-ul primit. În principal, fac „pacte" cu devianții. prin intermediul jurămintelor : promit să se comporte într-un anumit fel dacă primesc ceea ce cer. Un rom, de exemplu, a promis că va înceta să fure dacă fiul său bolnav nu murea. Fiul său nu a murit și și- a ținut promisiunea; acum nu vinde nimic anume , el „fură" în timp ce alții fură, dar el nu fură . Un alt rom promisese că va merge în fiecare an la un altar dacă fiul său bolnav nu murea și, la mai bine de douăzeci de ani de la jurământul său, l- a ținut întotdeauna. De asemenea, merge la biserică să jure conform...

jf •-

nnllemont în fața altei Rome: dezvoltatorul de serviciu va fi garantul jurământului.

Ajutorul Ries Devi Ora La prețul său, nu este niciodată gratuită. O lumânare (svi¿e, swi¿fà) costă puțin, dar rivevlôra consumă multe dintre ele și uneori preferă lumânările mari . Când o înțelegere cu Furia merge deosebit de bine, este posibil să fi existat ajutorul nesolicitat al unui devinr o sau al unui devl^ri și este corect ca și el sau ea să aibă recompensa lor, iar pomanele sunt uneori mai mult decât generoase. Deviar a. sunt tratați în aceste ocazii ca și romanii, deoarece și ei beneficiază de distribuirea unei părți din bunurile pe care un rom le-a dobândit de la Furie ,

Chiar dacă fiecare grup local are propriul său *devlôro* pe care se bazează, romilor le place să facă pelerinaje la alte sanctuare. Pentru a folosi o expresie binecunoscută, pelerinajul este un fapt social total , un moment care condensează întreaga viață socială a romilor. De cele mai multe ori, el consacră în fața altor romi dreptul de a exploata regiunea, teritoriul extins prin constrângerea fluidității. Chiar și astăzi, de exemplu, familiile care locuiesc în apropierea graniței cu Iugoslavia și care au, de asemenea, **relații cu gage-ul iugoslav , au un sanctuar în Italia și unul în Slovenia. Dimpotrivă, hervații care frecventau odinioară un sanctuar lângă Rijeka (în Trsat) și care astăzi nu mai frecventează nord-estul Croației , se adresează doar sanctuarelor italiene .**

Pelerinajul este un moment productiv: în vecinătatea sanctuarului se poate cerși, fura și face comerț; nu este o coincidență că, de exemplu, de sărbătoarea Sfântului Anton, la Padova, a existat un mare târg de cai. Este un moment de distribuire și consum: oamenii dau devlero -ului sau devlSri -ului , fac schimb de mâncare și băutură între romi, mănâncă printre romi . Este un moment de înaltă politică: se sosește cu mașina sau rulota nouă pentru a-și etala propria prosperitate; se sosește pentru a rezolva niște probleme nerezolvate cu alți romi; plecând, se oferă celor doi tineri ocazia să fugă împreună ; se merge acolo pentru a se întâlni cu

romi pe care nu i-ai mai văzut de mult timp, pentru a afla vești, pentru a afla ultimele întâmplări printre romi; se merge acolo pentru a sărbători , pentru a avea un moment de bucurie intensă; mergem acolo pentru capitală , pentru a arăta Gage -ului că și romii „țin” la această sărbătoare; Mergem acolo și pentru urări și mulțumiri către devlo ro sau către devlori , dar timpul petrecut vizitând interiorul bisericii nu este nimic în comparație cu timpul petrecut „în afara” bisericii, în împrejurimile ei. Un rom poate merge acolo singur, cu familia sa, cu alți romi.

În ultimii ani, în Italia, se merge frecvent în pelerinaje organizate de preoți catolici, chiar și la altare pe care nu le vizitau de obicei și, cel puțin cei mai bogați, în localități îndepărtate - dar nici în Italia, ca și în Iugoslavia, nu merg acolo. Vor să evite întâlnirile cu oameni din Roma cu care există tensiuni : a merge și a nu merge fac parte din același limbaj. Dacă astăzi în Italia există o tendință de scădere a vizitelor colective la altare, aceasta reflectă probabil închiderea grupurilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

premise și 1.* un ssment hli de [1] constrângerea Fluidității, Fiâ

Problemele familiale, cum ar fi botezul și zilele de naștere, sunt inexistente ; nu sunt capabile să capete consecvență! Familia tinde să se concentreze asupra ei înșiși, diminuând distribuția externă,

5 până la 7 zile,

Momentele lui Dumnezeu rămân, dar pare a fi un Dumnezeu din ce în ce mai lipsit de orice, așa cum este cazul acum, pe de altă parte, cu Gage .

' r Ì- ** ; /■ Ì

'/T, p nou^hei sr \ sii:

este \ <v ■ tx: j

Pentru romi, „jpe salut" este o dorință de a putea rămâne cu Dumnezeu, devi, gha ! gol cu micul zeu, orchestra rloyT ! În timpul zilei, zeii sunt adesea invocați pentru „ Ganta Terczitsn mri ! ", nu; de asemenea, chiar localitatea unui seric („Castolmonte mro !"); ei

_ y ' ,

sunt adesea chemați să pedepsească („ Té tu tré.F/ni devlôri !") că În de— yl Ar [4] pedepsești !" ; " to tu kn-tT'g^ni Ce.stelmontc „! să te pedepsească muntele Castel !") . Pozitiv sau negativ, le cerem să călărească, atitudinea față de catâr și față de %?sì davière poate părea similară : uneori, cineva îi citează „suma," înjurând : „ po mû- "

-Ml»-.- ..—MM., ... --.M'»»'--». ■ • »MIA«««««.«. •»»■K,.« —w*-.-.a- ɪ.

Cel 1 pn nu s-ar abate , morții mei și mai presus de toți zeii" ; uneori, *se cere ajutor atât de la* rm /le, cât și de la dovtô ra , deoarece o acțiune cumulativă a tuturor lucrurilor este mai puternică; uneori, în

1 X ' v. ■

aceste situații excepționale , așa cum s-ar putea întâmpla. Dacă este vorba de o eroare, recurgem la toate puterile posibile: mergem la medic, la ...

În casa preotului, la casa preotului , se face un tur al celor trei sanctuare și se invocă morții. Nu trebuie să rămână nimic ce nu a fost încercat. Dar este clar că nici preoții nu pot ajuta, ei sunt cei—

2,

în special de temut și că, dacă Dovei și diavolul pot pedepsi, sunt în special de ajutor,

către lumea devi tira ne sn-hle nas cunoaște toate elahora-

——~r - \ z ÿ

țiune simbolică care, pe de altă parte, caracterizează lumea mutano **»- ^n În cele din urmă, ei sunt înșiși zeii lumii native - dar existența sa conferă întregii sale coerențe sistemului de reprezentare a lumii supraumane și o încadrează direct în structura etno-socială a Poma. Figura VT.1 este un rezumat general , practic, al întregii noastre lucrări.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

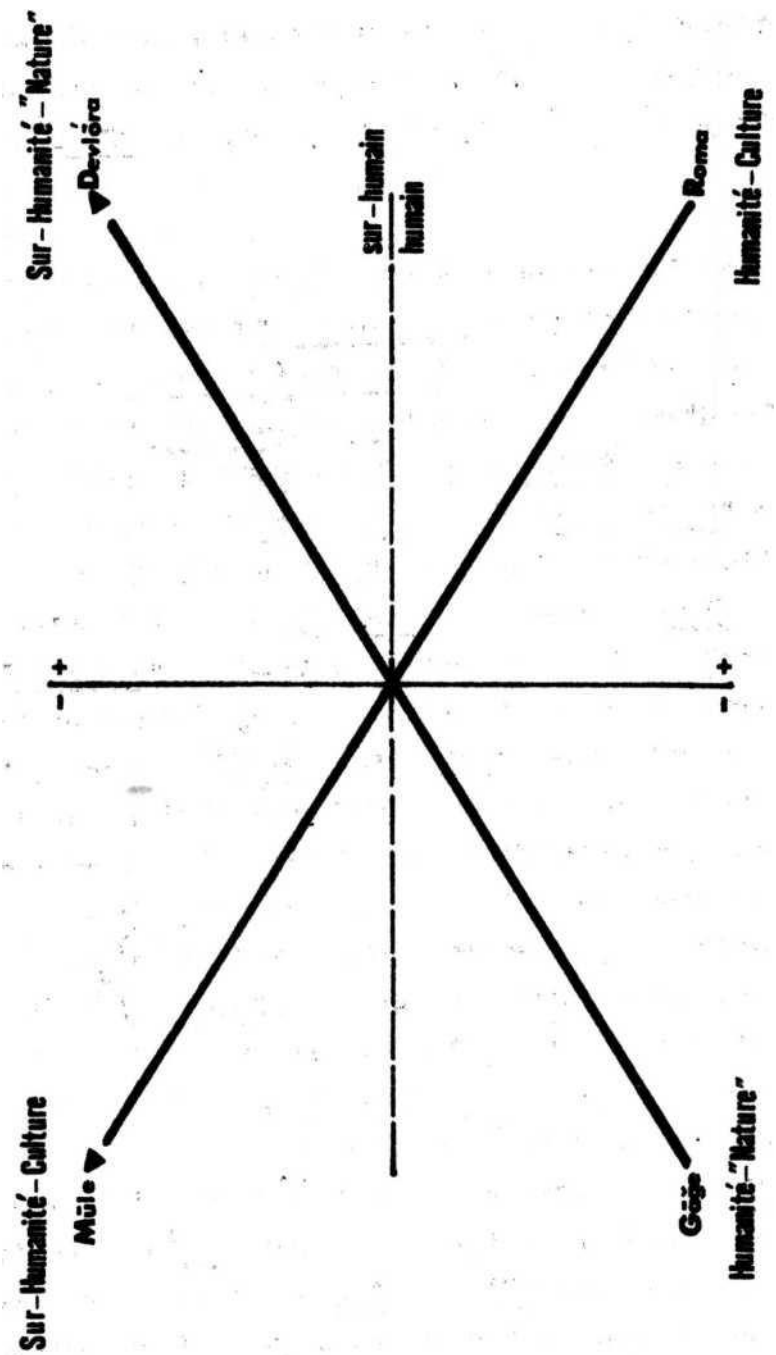

PIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Lumea Borna, adică lumea așa cum este experimentată de Borna, este în esență lumea manusa

.

Toți sunt producători de lucruri supraomenești: romii produc catârii , Gage produc devlôra . Dar lumea supraomenească nu este o poveste a lumii oamenilor, plasată cine știe **UNDE** în spațiu sau timp; este o oglindă omniprezentă care reflectă literele în sens invers față de „textul" uman: romii produc catârii , dar catârii tind să se comporte ca strugurii .

ostil; Gage produc devlôra , dar devlô-ra tind să se comporte ca romii și de la ei se așteaptă ajutor. Intensitatea reflexiilor oglinzii nu este omogenă și o

Zona întunecată ascunde evoluțiile , dar ele sunt acolo pentru că trebuie să fie acolo. Supraumanitatea-„natură" și supraumanitatea-cultură apar simultan ca organizatoare umanitate-„natură" și umanitate -cultură; ele nu sunt o construcție a posteriori , așa cum ar părea să indice sărăcia limbajului nostru . Sunt inseparabile de reprezentarea lumii umane și numai procedura noastră etnocentrică a limitat descrierea la ultimele capitole.

de granițe și în diferite timpuri, mai mulți romi au avut nevoie - pentru a rămâne romi printre Gage - de ajutorul romilor àver, al Gêne mômes, al Mule și al tuturor Devlôra.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

CONCLUZIE

Au existat perioade în istoria țigănismului în care „țiganii" păreau a fi organizați cu precizie, cu numeroși șefi și subșefi; altele în care păreau rigid matrilineari și matriarhali; altele - foarte recente - în care întreaga lor viață părea centrată pe structuri sentimentale natrilineare à la Evans - Pritcharri. La o privire mai atentă, există întotdeauna o anumită corespondență între teoriile științifice despre țigani , predominante într-o anumită perioadă și într-o anumită țară, și descrierile propuse pentru „țigani". Astfel, este probabil ca în anii următori să ne pară în continuare atenți și sârguincioși în a împărți toți oamenii și lucrurile din jurul lor în naturi și amour-uri, conform învățăturilor lui Mary Douolas. Executori ai învățăturilor lui Lévi-Strauss, sunt deja puțin; ai lui Godelier, încearcă să fie! Este atât de dificil să vorbești cu Gage despre modul lor de producție ... Nu vrem să criticăm pe nimeni, ci mai presus de toate să ne punem la îndoială pe noi înșine, întrucât acești „țigani", modul în care se adaptează la mediul țigănesc , modul în care își folosesc zeii, par astfel să se conformeze întotdeauna teoriilor lor. Un „țioanolon al îndoielii" ar fi poate binevenit, dar a afirma și acest lucru - se va spune pe bună dreptate - este semnificativ pentru teoriile și modurile de gândire tipice Gage . Acesta pare un cerc vicios pe care „ioniuea practică" a romilor știe cum să-l distrugă:

„Iulie 19R1. Mande, Romano mlsto .

Ce citești? ■

Noi: Este o carte scrisă de un francez. Se numește: „Simț practic" Tapi: Ce înseamnă asta? (Uitându-se la copertă) Cine?

Acesta este Cano ?

Noi ! Cineva lucrează acolo , nu vezi ?

Atât: Ce înseamnă asta , „simț practic”?

Noi... Nu! Cel care scrie spune că, pentru a înțelege ceva despre bărbați, trebuie mai întâi să ne înțelegem pe noi înșine sau vrem să- i înțelegem pe ceilalți bărbați. În cele din urmă, este un lucru dificil de explicat.

Tapi: El e un Gann important , cel care a scris aceste lucruri?

Noi! Ei bine! E un profesor grozav.

Al tău! : A rămas și el cu Coma ?

Noi... Nu, nu! Nu din câte știu eu!

Atât de mult! Dar ar fi bucuros să afle că și romanii fac la fel . spune el, nu-i așa?

Noi! Ah, nu știu!

Taoi: Îl cunoști?

Noi: L-am văzut o singură dată, dar nu am vorbit niciodată cu el.

Tani: Află dacă e cineva important. Apoi du-te să-l vezi și spune-i că și familia Tsinane este exact așa cum spune el. Vei vedea că vei avea un post permanent la școală.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

NOTE

Capitolul TI.

1) Această parte fusese deja scrisă când am avut ocazia să citim lucrarea lui Williams (1900), unde acesta urmează o abordare substanțial similară cu a noastră în ceea ce privește critica diferitelor clasificări ale țiganilor. În general, acest lucru poate fi semnificativ în ceea ce privește comunitatea de viziune pe care o putem avea studiind țigani foarte diferiți; pentru noi, poate fi îmbucurător să știm că am ajuns la aceleași concluzii ca un etnolog pătrunzător precum Williams. Însă multe dintre lucrările deja scrise păreau o simplă copie, deoarece se examinau clasificările - propuse de aceiași autori și se subliniau aceleași inconsecvențe. Prin urmare, ne-am gândit să epurăm o bună parte a acestui capitol, păstrând doar câteva clasificări - realizate de autori italieni și trimițând cititorii...
la propria muncă a lui Williams.

2) Urmându-l pe Cardona (1962), numim etnonimul prin care un grup își dă sieși un autonim și etnonimul atribuit grupului de către alții heteronim . BromieJ îl numește pe primul endo-etnonim , iar pe al doilea exo-etnonim (sd:104).

3) Termenul „grup" este folosit astăzi de țiganii francezi într-un sens destul de precis (vezi Lemaire de Marne, 1966; Liégeois, 1976-1983 și, de asemenea, Williams, 1981). Până când vom fi clarificat categoria „țiganilor noștri", vom folosi termenul - „grup" în sensul său mai larg și mai generic.

4) Etimologia termenului „ Zingaro " este încă neclară (vezi Piasere, 19B4d)

Capitolul TTT-. • , . . ■■ . ; ■

!,) ,, Referire la munca spărgătorului de pietre, odinioară destul de populară printre romi, în Slovenia și Croația, dar astăzi aproape complet abandonată,

¿.2.)- : Riholdi, -fs.db) .scris slahte w'Termenul derivă probabil'din al- . -¿O ' ': acesta. . ■ ■ ■ ...

c. -J-eniand, " neschlecht " (descendent, femeie, descendență) și Te fait'-tfù'il

□£?'"/'/ ,8068 .fœ- ■ *

•să fie cunoscuți mai ales pentru că romii provin din zona Kocevje

••• o*rc ' " ■ ■

poate semnificativ, deoarece în această zonă se afla o colonie numeroasă de eermannhone (v, Darby,

1969:64; Hornunn, 1983).

Mai mult, romanii își amintesc încă că bătrânii lor din Slovenia vorbeau în mod obișnuit atât slovenă (po slovénsko), cât și germană (bo nfemsko). În orice caz, vom lăsa confirmarea etimologiei experților lingviști.

euoc ->m ("■ ;: ■ ; ■ tu .■ • ■ • • " ■ : ■

Capitolul TV. .c ■ . ■ . — ■ ' '.c'

1) Pentru opinii diferite privind etimologia termenului gâno , vezi Joshi (1974) și Rorevia (1977).

2) Ne rezervăm analiza normelor comune-

munții către diferite aspecte ale lumii naturale (ei, sveto) și

.fy»rv r;.y . ■ ■ rti? X£-' ;.. -• 1 J ■ 11 m ■ r

a simbolurilor sale. Ne limităm aici la a evidenția prezența constantă a focului ca element bivalent de separare și agregare, activ în rândul romilor, între romi și gage (distincție între „H6urr$türd ᵛ orëp'Hréé ⁱᴶ fără foc și mâncare preparată cu foc, adică gătită), între romi și catâr , între romi și -îles- devl5ra f > (vezi cap. V și VI) · ■ -■ ■

3) Tzigari spune: „În Erni Luk Z^Crni Luq/ nu existau alți romi/ și, prin urmare, vizitele femeilor /în timpul căutării/ în satele din jur nu se făceau simțite" (Levakovich și Ausenda, 197*5:9).

4) Pe lângă cele două tipuri raportate de Trukelj (1980:158-161), unii romi își amintesc de un al treilea tip de cort, cel cu doi stâlpi (dujl&ile), format din două perechi de stâlpi încrucișați, doi în față

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

și două în spate, așezate pe pământ, purtând un alt catarg plasat orizontal pe pământ. Cele două catarge din față se numeau anglumne sohe , cele două din spate paldmne sohe , iar catargul de uniune drugo .

5) Referire la Legea nr. 246 din 11 iunie 1971, care reglementează comerțul ambulant. Într-adevăr, Diro este bine informat, deoarece a fost un te'ips unde a participat în Parohii, cu un Gâ-£o al unei asociații pro-țigăni, la dezbaterile privind „problema nomazilor ”.

Capitolul VI•

1) În traducere, păstrăm termenii originali care se referă la diferitele categorii umane.

2) Propoziția din paranteze (■ „pe care ar fi desenat-o”) lipsește în textul scris, ci este prezentă în cel înregistrat pe discul atașat cărții.

3) Acest text este transcris aici cu ortografia pe care o folosim. Noi facem traducerea .

4) În textul original, unii termeni par a fi nepotriviți. Îl raportăm corectat și cu o traducere uneori diferită de cea a lui Soravia.

5) În realitate, Bulldoko este un Sinto, dar am văzut că, pentru romi, chiar și Sinti sunt romi (vezi cap. II).

6) Pentru romi, Soxane sunt morții care se întorc printre cei vii. Pot fi buni sau răi. Termenul nu este folosit de romi, chiar dacă știu că și alții îl folosesc . P. Strukel (1960:212) spune că în Dolenjska, romii cred că morții pot deveni motodlako , vârcolaci. Printre romii din Italia, nu am auzit niciodată de această credință.

7) Dialectului roma îi lipsește articolul, prin urmare noi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

nu este martor , ca de exemplu în Les xoraxané Roma, la utilizarea sa frecventă înaintea numelor de persoane,

P) Singurul caz pe care îl cunoaștem de transmitere „ereditară ” a termenului romno imeno este cel relatat de Tziqari: „După câteva luni, i-am dat persoanei numele Rom , Shosho , care înseamnă « nin», pentru că și tatăl meu se numea Shosho” (Levakovich și Ausenda, 1973-117). Chiar dacă, între moartea tatălui și nașterea acestui fiu , în acest caz, au trecut câteva decenii , această transmitere ni se pare ciudată și excepțională.

S) Amoralitatea etnologului față de romani este irefutabilă aici, pentru a demonstra anumite lucruri care ni se par importante .

■ Este de înțeles că, în locul lui, un F. dm ar avea probleme să en-narlereze, la fel cum un teolog catolic gol-goluț , care se ocupă de blasfemii, ar fi foarte jenat, ar fi obligat să raporteze formulele , -ri ■ ■

- x.„.

10) Rețineți că acest lucru a fost observat de unii oameni

Rinti nui urmează credințe mortuare foarte similare . ■'i'n cnl'Te's dos Rama (comm. don Tsiricvo Gel LunpoJ , nera.).

11) Les orêtros .catholiques traduisent tou tours nar duho lesucan- cents ri* "et "esprit", un terme .d'ori.r.ine slovenă-croată f duh) nous nous semble pou utilisé normaLern.nnt..

RTRLTnRRAPTHE

Abrevieri: ET Studii Tsigane

JGL3 Jurnalul Societății Lore-ului Țigănesc

LD Lacio Drom

Roma Comunitatea romilor în mișcare

Acton, T. T974, Politica țigănească și schimbarea socială . Londra: Routledge și Kegan Paul.

Apolito, P, 1977. Cântecele blestemate ale țiganilor, LO, 3-4: 2-16, AvSin, M, 1969. Izolatele de țigani din Slovenia, Journal of Biosocial Science , 1, 3: 221-233.

Barthelemy, A. 1982. Routes de Gitante , Paris: Le Centurion.

Bartosz, A. 1978. Studiu asupra artei prelucrării fierului la țiganii din Polonia. Spisz, LO , 1:31-51.

1980. Condițiile economice și culturale ale cerșetoriei țiganilor, LD , 6: 5-9.

Beriand, J. 1982. Niciun deget Fiye nu este la fel. Amplificatoare cognitive în context social . Cambridge (Mass.): Harvard University Press.

Bernard, Y• 1982. Une lecture ethnologique de Matéo Maximoff, ET, 4: 1-9.

Bernardi, B. 1974. Societatea pentru Cultura Omului . Milano: Angels.

Bourdieu, P. 1980. Simțul practic . Paris: Miezul nopții.

Braidich, B. 1984. *Field Memory*, LD , 2-3: 50-54 (Înregistrat și tradus de J. Dick Zatta),

Branko, 1980. O altă călugăriță țigancă la încheiere, Rom . , 4: 5. Bromley, JV . Roma: Runit Publishing.

Cardona, GR 1982. „Nume proprii și nume de locuri: o perspectivă etnolingvistică” Lucrări de lucru , nr. 119, Universitatea din Urbino,

Carol cel Mare, J. 19R3. Populațiile nomade și sărăcia . Paris: PUF Chesneaux, J. 199b. D (u passé faisons table rase? . Paris: Maspero. Chiari, E. 1697. Trattato di ippologia . Torino: Unione Tipografica.

Chiva, I. 1956. Causes sociologiques du sous-developpement regionalal: l'exemple corse, Cahiers internationaux de sociologie XXIV-147:141-141.

Clissold, S. (ed.). 1969. Istoria Iugoslaviei, Torino: Einaudi.

Coltro, D. 1961. Concepția țiganilor în cultura țării venețiane . Verona. Comunicare realizată de „Centr Mazziano di Studi e Ricerche".

Cozannet, F. 1973. Mythes et coutumes religieuses des Tsiganes . Paris Payot,

Dana. 1963. Nu au avut încredere, Romani 2:16.

Darby, H. C. 1969. „Slovenia" în S. Clissold, p. 27-37.

Dick Zatta, J. 1963. O experiență de recuperare lingvistică și culturală , LD, 1: 2R-34.

Dolié, MP I960. Les Tsiganes Manouches . Nisip: chez 1'Auteur.

Domenchini, R. 1966. Structura parentală și familială a Sinti din regiune . Teză de diplomă, Universitatea din Rologm Dostal, W. 1955. Die Zigeuner in rfsterreich, Archiv fur Völkerkunde , x: 1-15.

Edmond, P. 1976. Genocid in Satellite Croatia . Milano: CI uh degli Editorial.

FREDERICK, M. 1946. Soarta țiganilor în închisorile și lagărele de concentrare din Germania hitleriană, JGL S, Seria a 3-a, XXV: 22-32.

Creemen, JD 1961. Despre Conceptul de Kindred, Jurnalul Institutului Antropologic al Marii Srirachain ■ epH T rei și , 91: 192-72D.

Foronda, MdC -1976, In trnSfOrmazionc dei custom morale nel nome— . diamo cinto, LD, 4: 22-32; 5: 2-19; 6: p-vn.

Dodoli sau, f *. 1974, lin mâine a contestat-o: l'anthropologie économique , Paris — Lo Haye; Mouton.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Grellman, HMG 1810. Histoire des Bohémiens ou tableau des moeurs , usages et coutumes de ce peuple namade . Parisi Chaumerot. .

Grupa ARCA. 1978. La mano allo Zingaro . Milano: TGIS'.

Heinschink, M. 1978. Limba țigănească vorbită în Austria și în Tunisia- I. Noslavie, ET, 1: 8-20.

Helyear, A. 1977. „Punerea sub semnul întrebării a definiției țiganilor", ET, 3: 10-15.

Héritier, F. 1981. Exercițiul filiației . Paris: Seuil.

Hornung, M. 1983. Interferența germano-slovenă aici. educarea numelor de familie Gottscheer, Beitrn nr zur Namen Forschungen , 18, 1: 36-49.

Mudorovic, R. 1983. TT relatare de Rave, LD , 1: 35-39 (înregistrată și transcrisă de J. Dick Zntta).

JGLS . ■'890. Obiecte țigănești italiene. TT: 122-124.

1891. O selecție de portrete țigănești. TTT: 65-72.

Joshi, A. 1874. Etimologia numelui „Gaius", Roma , T, 1: 47-49.

Karina. 1979. Deportații în 1915, Romani 2:4.

Karpati, M. 1962. Ramano apoi . Roma: Misiunea Catolică a Țiganilor.

1983. Roma în Lazio, LD, 3-4: 4-42.

1984. Politica fascistă față de țigani. Țiganii în Italia, LD, 2-3: 41-47.

Kenrick, D. L G. Puxon. 1975. Soarta .Zi ngurii . Milano: Rizzoli Lemaire de Marne, P. 1966. Premières approches des Rom sédentaires do Ta banlieu-est de Paris, Arts et Tra ditions populaires , XIV, 4: 3T9-3E3R,

Levak, R,Z. G MS Karpati. 1984, Rom sim . Roma: Lecio Drom.

Levakovich, G. 8-G. Ausenda. 1975. Țiganii. Viața unui nomad . Milano: • Bompiani.

Lévi-Strauss, C. 1962. La pensée sauvage . Paris: Plon.

1967, Les structures élémentaires de la parenté . Paris: Mouton.

Liebich, R. (1863) 1968. Die Zigeuner in ihrem Vesem und in ihrer Sprache . Vezi și: Bandi g.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Liégeois» J»P. 1976. În stațiunea țigănească . Bruxelles: Complex.

1903. Țigani . Paris: Masnero.

Lyons, J. 1978. Elements rte séminntique . Paris: Larousse.

Mort. 1979. Bătrânii noștri, Rom , nr. 15.

Mihai. 1976. Iugoslavia, Rom , nrS 20.

1978. Junoslavia, Roma , nuil.3.

Milenko, 1976. Tzigari, Rom , nr: 22.

Naze. 1982. Internați, Roma , 1:20.

Needham, R. 1972. Oglief, Limbă și experiență . Oxford: Blackwell. Nicolini, R. 1969. Familia țiganilor . Brescia: Morcelliana.

Okely, J., 1976. „Femeile țigănești" în 3. Ardener, Perceperea femeilor , p. '56-86« Londra: Malaby Press.

19R3. Th$ Trnvcllar-G/psies . Cambridge: Cambridge Univ. Press Opera

Assistenza Spirituals Nnmndi in Italia. 1984. De ce căutați printre nobilime cine trăiește? Raport al întâlnirii naționale a sectorului Sinti și Hnm. Roma (Polycopié).

Piasene, L. 19R0a. Sistemul de rudenie și legătura de rudenie înrudită a romilor xoraxané, L'Uomo , IV, 49-83.

1980 b, L'organisation productive d'un groupe de Rom xo raxané, ET, 4: 1-16, .

1981. Țiganii „matrilineari": o recitire a lucrării lui Thompson, LO, 2: 8-23.

1982. La terminologie des parents consanguins **chez deux** groupes rom, ET , 2: 1-24.

1983. Pipinonii : oameni ai păcii printre 1 Xoraxané, LO , 1: 10-26.

19B4a. Sisteme romane și galice de terminologie a afinității, LO, 1: 6-26.

1984h. Populațiile țigănești din Italia și date socio-culturale . Raport prezentat Consiliului Europei pentru producerea unei broșuri informative sub conducerea lui JP Liégeois.

Piasere, L. 1984c. Călătorii și escale în rândul populațiilor notariale din Italia . Teză prezentată Centrului de Cercetare Tsipanes în cadrul unui proiect de cercetare finanțat de Ministerul Afacerilor Sociale sub conducerea lui A. Reyniers.

1984d. Nomi medioevali, LD , 4: 37-38..

Picioro. 1979. Obiceiurile unor nomazi, Rom , 21 14.

1983. Istrienii în 1920 p Rom, 4: 5.

Poliakov, L. & J. Săbiile. 1956. Evreii sub ocupația italiană . Milano: Comunità.

Predări, F. 1841. Originile și evenimentele țiganilor . Milano: Lampato.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

Rao, A. 1975a. „Câteva concepții și atitudini ale lui Manus", în F. Rehfish, Țigani, tinkeri și alți călători , p. 139-167. Londra: Academic Press.

1975b. Câteva aspecte ale simbolismului focului printre Sinte, Roma , I, 2: 10-13.

1982. Les Gorbat d'Afghanistan . Paris: Ed. Recherches sur les Civilisations. Memorie n. 14.

1983. „Zipeunerahnliche Grunoen in West-, Central- and Sudasien" în R. Vossen, Zigeuner , **D.** ,163-18. . Frankfurt, Rerlin,. 'Viena*. Piatră de lână.

Riboldi, M. 1975, Mentalitatea religioasă a locuitorilor din Zinnaro, Rom , nr. 31-36. s.ri.a Cuvintele lui Dumnezeu care au venit la Sfântul Marcu Polyconié). sdb Devleha (Copie personală).

Sainovic, G. 1971, La vita nomade, LD, <1—5: 55-59.

Salo, MT 1979, Etnia țiganilor: Implicațiile categoriilor native și ale interacțiunii pentru clasificarea etnică, Ethlcity , I, 6: 73-96.

Snnarbv, VT 1970. Elements of Ancient Reliefs in Gypsy Relinion, 5>->viet Anthr oo olony and Archaeology , VIII, 3î 187-213,

Gan Roman, T. 1976. Veninos Gitanns . Madrid: Akai.

Sarti, M. sn Gli Zincar"' rii Colto, LD .

Scaramuzzetti, G. 1979. Formarea etică a imnurilor . Teză de licență, Universitatea din Padova.

Sornvin, G. 1977. Giaietti denii /innari italiani . Pisa: Pacinl.

1979. „Infinitivul in-Romanes" în Rendiconti , 113: 35–54. Milano: Institutul de Științe și Litere din Lombardia.

19R1. O poveste despre sceptre în Sinto istriană, LO , 3:2-3.

Stadi, PH 1973. „Frontières politiques et civilisations paysannes traditionnelles" în Frontiere și regiuni. Granițe și Renions , p. 459-465. Trieste.

1974. Ethnologie de l'Europe du southeast . Parisi Mouton.

1979. Societăți tradiționale balcanice . Studii și documente balcanice, nr. 1. Paris.

1953. Cealaltă lume, semnele recunoașterii, Buletinul Bibliotecii Romane , X(XIV): R7-106.

Stoyanovich, K. 1974. Țiganii . Paris: Rivière.

Strukelj, P. 1968-69. Obrt in drugi viri za arenivijanje pri Cioanih v Sloveniji, Slovenski Etnograf , XXI-XXII : 73-100 1950. Rorni naSlovenskem . Ljubljana: Cankarjeva Zalozba Thompson, TW, 1923. The Codai Polity of the English Gypsles, JGLS , „Seria a 3-a, TT: 113-139. *

Tipler, 0. 1971. Compte-rendu sur Riholdi (sda), LD , 2: 43-44. Tomlzza, F. 1975. Cea mai mică viață . Milano: Rizzoli.

Uhlik, R. 1947. Serbo-Bosnian Gynsy Folk-Tal es, JGLS , 3rd series, XXVI: 116-127.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

1955. Tz onomastul chinezesc. Plemena imene i narjeSja cinana, G lasnik Zemaljskon Muzeja u Sarajevo , X: 51-69.

1956. Tz onomastul chinezesc. Imene olemena 1 narjeëja, Glasnik Zemaljskog Muzeja u Sarajevo , XI: 193-207.

1957. 0 denumiri cod Ci nana, Glasnik Zemaljskon Muzeja u Sarajevo , XII: 133-153.

1973. Discursuri ale chinezilor iunu-slavi în cadrul alianței lingvistice balcanice, Godlsnjak , X: 90-10P.

1975. Infinitivul în limba romani, Anuar , XVII: 177-221.

Uhlik, R. 19P3. Dicționar Rrg-croată-roma-engleză . Sarajevo: Rvjetlost.

Uhlik, R. & L. Reljka^lé, 195P. Heka Credinţa lui Cioan Sergas, . Muzeul Glasnlk Zemaljskon din Rarajevo XIII: 193-211.

Von Rowa, R. 1P91. Statistical Account of Thn Gynsies in Carniola, JGLS , Tl: 2P6-2P7.

Vukanovic, TP 1963. The GynSy Population in Vunoslavia, JGLS , seria a 3-a, XLII: 10-27.

Williams, P. 19P0. O ceremonie de cerere în căsătorie într-o comunitate țigănească! Romii din Paris . Teză de doctorat . Paris, Universitatea din Roma.

1981. „Societatea" în JP Liéneois, Populațiile țigane în Franța . Paris: Centre de Recherches Tsinanes.

sd L [1] invizibilitatea Kalderas din Paris. Manuscris.

Wlislocki, H. 1P90. Von wandernden Zineunervolke . Hamburn: Richter.

		ERATĂ	CORECTAT
Pane	Linnaeus		
P3	13	matrilocal	matrimonial
102	5	pe partea opusă	la locul respectiv
116	26	din fiecare familie	familii
215	O	naș	nepotism
215	P.	naș	prieten

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.acadsudest.ro